

**SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ VE YERLEŞİM (KALICILIK)
KARAR SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARIN İNCELENMESİ:
YENİMAHALLE (ANKARA) ÖRNEĞİ**

DESTİNA DEMİRTAŞ

TEMMUZ 2023

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ VE YERLEŞİM (KALICILIK)
KARAR SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARIN İNCELENMESİ:
YENİMAHALLE (ANKARA) ÖRNEĞİ

DESTİNA DEMİRTAŞ

TEMMUZ 2023

ÖZET

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ VE YERLEŞİM (KALICILIK) KARAR SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARIN İNCELENMESİ: YENİMAHALLE (ANKARA) ÖRNEĞİ

DEMİRTAŞ, Destina

Yüksek Lisans Tezi

Kentsel Tasarım ve Dönüşüm Yüksek Lisans

Danışman: Prof. Dr. ZERRİN EZGİ KAHRAMAN

Temmuz 2023, 235 Sayfa

2011 yılında Suriye’de patlak veren iç savaşın ardından milyonlarca insan ülkesini terk ederek güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye’den Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye gibi komşu ülkelere ve Avrupa ülkelerine doğru yayılan göç dalgası, yirmi birinci yüzyılın en büyük kitlesel göç hareketliliği olarak anılmaktadır. Türkiye, 2011 ve 2015 yılları arasında Suriyelilere karşı uygulamış olduğu “açık kapı politikası” nedeniyle Suriyeli göçünden en fazla etkilenen ülke olmuş ve 2023 yılı itibariyle yaklaşık 3.3 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmasıyla dünya üzerinde en fazla mülteci barındıran ülke konumuna gelmiştir. Böyle bir göç sürecine hazırlıklı olmayan Türkiye, başlangıçta ülkeye giren Suriyelileri sınır kentlerine kurulan çadır kentlere ve barınma merkezlerine yerleştirmiştir. Ancak, Suriyeli sayısının kısa sürede kontrolsüz şekilde artmasıyla çadır kentlerde ve barınma merkezlerinde sunulan hizmetler yetersiz kalmaya başlamıştır. Yaşam koşullarının kötüye gitmesi ve Türkiye’de Suriyelilere yönelik yerleştirme politikasının eksikliği nedeniyle Suriyelilerin %98.5’i kendi imkânlarıyla kentlerde yaşamayı tercih etmiştir.

Kentlerin belirli bölgelerinde kümelenme eğilimi gösteren Suriyelilerin, kentlerdeki sosyo-mekânsal değişime olan etkisinin okunması, mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinin ve belirleyici unsurlarının incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu kapsamda çalışma, Suriyeli mültecilerin ilk yer seçimi tercihlerini ve sonrasında yerleşim (kalıcılık) süreçlerini araştırmayı, yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, nitel bir araştırma yaklaşımıyla yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurların Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde Suriyelilerin yoğunlukta olduğu Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerinde gerçekleştirilen saha çalışmasıyla tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Yer Seçimi, Yerleşim (Kalıcılık) Süreci, Yenimahalle, Ankara

ABSTRACT

EXAMINING THE FACTORS SHAPING THE LOCATION CHOICE AND SETTLEMENT (PERMANENCE) DECISION PROCESSES OF SYRIAN REFUGEES: A CASE STUDY OF YENIMAHALLE (ANKARA)

DEMİRTAŞ, Destina

M.Sc. in Urban Design and Transformation

Supervisor: Prof. Dr. ZERRİN EZGİ KAHRAMAN

July 2023, 235 Pages

After the outbreak of the internal war in Syria in 2011, millions of people were forced to leave their country and migrate to safe regions. The migration wave that spread from Syria to neighboring countries such as Lebanon, Jordan, Iraq, Turkey, and European countries is referred to as the largest mass migration movement of the twenty-first century. Turkey, due to its "open-door policy" towards Syrians between 2011 and 2015, became the most affected country by the Syrian migration and, as of 2023, has hosted approximately 3.3 million Syrians, making it the country with the highest number of refugees in the world. Turkey, unprepared for such a migration process, initially settled incoming Syrians in tent cities and accommodation centers established in border cities. However, as the number of Syrians rapidly increased without control, the services provided in these tent cities and accommodation centers became inadequate. With deteriorating living conditions and the absence of a comprehensive emplacement policy for Syrians in Turkey, 98.5% of Syrians preferred to live in cities on their own choices.

The clustering tendency of Syrians in specific areas within cities and its impact on the socio-spatial changes in urban areas necessitate the examination of the refugees' location choices and settlement (permanence) processes and the determinants of refugees' location choices and settlement (permanence) processes. In

this context, this study aims to investigate Syrian refugees' initial location choices and subsequent settlement (permanence) processes, as well as to identify the factors shaping location choice and settlement (permanence) processes. In line with this objective, a qualitative research approach was used to identify the factors shaping location choices and settlement (permanence) processes through a field study conducted in the neighborhoods of Karşıyaka, Yeşilevler, and Demetevler, where Syrians are predominantly concentrated in the Yenimahalle district of Ankara.

Keywords: Syrian Refugees, Location Choice, Settlement (Permanence) Process, Yenimahalle, Ankara

TEŞEKKÜR

Lisan ve yüksek lisans eğitim sürecimde beni destekleyen, her daim yanımda olup, her türlü zorlukta bana yol gösteren ve cesaretlendiren, kişisel ve mesleki gelişimimde deneyimleri ve bilgi birikimiyle beni her zaman aydınlatan, yoğun çalışma saatlerine rağmen her fırsatta bana zaman ayıran çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Zerrin Ezgi KAHRAMAN'a çok teşekkür ederim.

Tez sürecimde bana değerli vaktini ayırarak çalışmamı inceleyen, tezimin tamamlanma sürecinde çok kıymetli geri dönüşler sağlayan ve tez jürime katılım sağlayan Doç. Dr. H. Ela ARAL'a ve yüksek lisans eğitimimde deneyimlediğim bursiyerlik sürecimde kendisiyle birçok derste görev alma şansı yakaladığım çok değerli Dr. Öğr. Üyesi Deniz Altay KAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu uzun soluklu ve zorlu yolda maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan, benim en büyük destekçilerim, canım ailem size sonsuz teşekkürü borç bilirim. Hayatımın her döneminde aldığım kararlarda yanımda duran ve beni hayallerim konusunda yüreklendiren annem Gülay DEMİRTAŞ'a, babam Nihat DEMİRTAŞ'a, kardeşim Eftelya DEMİRTAŞ'a ve hayatımın her anında olduğu gibi tezimin saha çalışmasında da beni yalnız bırakmayan, benim ikinci annem, teyzem Tülay TAŞKIN'A sonsuz teşekkür ederim. Ve benim sevgili tavşanım minik Şakir, tez çalışmam boyunca masamdan hiç ayrılmayan ve bu yolda beni hep sakinleştiren ve neşelendiren tüylü dostum sana da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZDE İNTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN SAYFASI.....	3
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
BÖLÜM II.....	5
ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	5
2.1 GÖÇ KAVRAMININ TANIMI.....	5
2.2 GÖÇÜN NEDENLERİ	6
2.3 GÖÇ TÜRLERİ	10
2.3.1 İradeye Göre Göçler	11
2.3.2 Sınırlara Göre Göçler.....	13
2.4 ULUSLARARASI GÖÇ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	14
2.4.1 Göçmen ve Sığınmacı Kavramları	15
2.4.2 Uluslararası Koruma Statüsü: Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma, Geçici Koruma ve Kent Mültecileri Kavramı	16
BÖLÜM III	19
KENT MÜLTECİLERİNİN YER SEÇİMİ TERCİHLERİ VE YERLEŞİM (KALICILIK) KARAR SÜREÇLERİ	19
3.1 MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ SÜREÇLERİ.....	20
3.1.1 Yer Seçimi Kuramları.....	20
3.1.2 Mültecilerin Yer Seçimi Karar Süreçlerini Şekillendiren Unsurlar	26
3.2 MÜLTECİLERİN YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİ	39
3.2.1 Mültecilerin Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerinin “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Kavramları Üzerinden Tartışılması.....	39

3.2.2 Mültecilerin Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerini Şekillendiren “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Unsurları	47
BÖLÜM IV	57
DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ	57
4.1 SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİNİN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI	57
4.2 TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ VE UYGULANAN POLİTİKALAR: “AÇIK KAPI” POLİTİKASINDAN “GÜVENLİ BÖLGE” YAKLAŞIMINA.....	59
BÖLÜM V	64
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SAHA ÇALIŞMASI.....	64
5.1 ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI	64
5.2 SAHAÇALIŞMASI	67
5.2.1 Çalışma Alanı: Yenimahalle İlçesi Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahalleleri.....	67
5.2.2 Çalışma Alanının Planlama Tarihi	71
5.2.3 Yenimahalle İlçesinin Mekânsal Gelişimi ve Yerleşim Örüntüsü	83
5.3 BİLGİ TOPLAMA YÖNTEMİ	89
5.3.1 Görüşmelerin İçeriği.....	92
5.3.1.1 Ön Görüşmeler	92
5.3.1.2 Suriyeli Mültecilerle Görüşmeler	96
5.3.2 Görüşmecilerin (Örneklem) Niteliği	99
5.4 BİLGİ ANALİZ YÖNTEMİ: “İÇERİK ANALİZİ”VE BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER	104
BÖLÜM VI	107
ARAŞTIRMA BULGULARI	107
6.1 SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİM SÜREÇLERİ VE ETKİLİ UNSURLAR.....	107
6.1.1 Ülke ve Kent Ölçeğinde Yer Seçimi Unsurları: Türkiye’ye ve Ankara’ya Göç	107
6.1.2 Suriyeli Mültecilerin Mahalle Ölçeğinde Yer Seçimi Süreci ve Etkili Unsurları: Çalışma Alanına Göç.....	121
6.2 SURİYELİ MÜLTECİLERİN ÇALIŞMA ALANINA YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNDE ETKİLİ UNSURLAR	140

BÖLÜM VII.....	151
SONUÇ.....	151
7.1 YER SEÇİMİ SÜREÇLERİNE VE SÜRECİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARA İLİŞKİN BULGULARIN İLGİLİ YAZIN ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMESİ.....	153
7.2 YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNE VE SÜRECİ ŞEKİLLENDİREN “YERE BAĞLILIK” VE “AİDİYET” UNSURLARINA İLİŞKİN BULGULARIN İLGİLİ YAZIN ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMESİ.....	158
7.3 YER SEÇİMİ SÜREÇLERİ VE ETKİLİ UNSURLARI İLE YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN “YERE BAĞLILIK” VE “AİDİYET” UNSURLARINA İLİŞKİN BULGULARIN KARŞILAŞTIRMASI.....	162
7.4 SON DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	168
KAYNAKÇA.....	173
EKLER.....	213
EK 1: 22.11.2022 TARİH VE 13 SAYILI ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU PROJE ONAY FORMU	213
EK 2: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORULARI FORMU	214
EK 3: KENT ÖLÇEĞİNDE (ANKARA) YER SEÇİM UNSURLARI- MATRİX TABLOSU	218
EK 4: MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YER SEÇİM UNSURLARI-MATRİX TABLOSU	219
EK 5: MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLAR-MATRİX TABLOSU...220	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Göçün Nedenleri	9
Tablo 2: Göçün Sınıflandırması.....	11
Tablo 3: Mültecilerin Yer Seçimi Süreçlerini Şekillendiren Unsurlar	28
Tablo 4: Aidiyet Duygusunun Oluşmasında Belirleyici Unsurlar.....	48
Tablo 5: Görüşmecilerin Niteliği (Demografik Bilgiler ve İkamet Etme Sürelerine Ait Bilgiler)	100
Tablo 6: Görüşmecilerin Yaptığı İşler	102
Tablo 7: Suriyelilerin Ankara'ya Gelişinden Önce İzledikleri Rotalar ve Geçtikleri Şehirler	114
Tablo 8: Kent Ölçeğinde (Ankara) Yer Seçimini Belirleyen Unsurlar.....	117
Tablo 9: Mahalle Ölçeğinde (Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahalleleri)Yer Seçimini Belirleyen Unsurlar	124
Tablo 10: Görüşmecilerin Çalışma Yerleri	136
Tablo 11: Mahallede Yere Bağlılığı ve Ait Hissetmeyi Sağlayan Unsurlar	142
Tablo 12: Yer Seçimini Şekillendiren Unsurlar: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular	155
Tablo 13: Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerini Şekillendiren “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Unsurları: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular	160
Tablo 14: Yer Seçim ve Yerleşim (Kalıcılık) Karar Süreçlerinde Etkili Olan Unsurların Karşılaştırması.....	163

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Saha Çalışma Alanı Olan Yenimahalle İlçesinin Ankara İçindeki Konumu	68
Şekil 2: Derinlemesine Görüşmelerin Gerçekleştirildiği Araştırma Alanları.....	69
Şekil 3: Avcılar Mahallesi/Romanların ve Suriyelilerin Yaşadığı Yenimahalle'nin Son Gecekondu Bölgesi ve Arkasında Yükselen Yamaçevler Kentsel Dönüşüm Projesi.....	70
Şekil 4: Suriyeli Mültecilerin Çalışma Alanlarının Yoğunlaştığı Caddeler	71
Şekil 5: Carl Christoph Lörcher, 1924 Yılında Hazırlanmış Ankara'nın İlk İmar Planı	73
Şekil 6: Hermann Jansen, 1927 Tarihinde Hazırlanmış Ankara İmar Planı.....	75
Şekil 7: 5218 Sayılı Yasa Kapsamındaki Alanlar (Tokman 1985: 19)	77
Şekil 8: Yenimahalle'de Yapı Kooperatifleri Tarafından İnşa Edilen İlk Yerleşim Alanları (Tokman 1985).....	79
Şekil 9: Eski Yenimahalle Konutları (Çilingir 2007).....	80
Şekil 10: 1957 Yılında Onaylanan Yücel-Uybaydin Planı.....	81
Şekil 11: 1950'lerde Ragıp Tüzün Caddesi (Hürriyet Haber Yenimahalle Belediyesi Arşivi 2021).....	84
Şekil 12: 1990'larda İvedik Caddesi (Antoloji Ankara 2019).....	85
Şekil 13: 1950'lerde Yenimahallede Yerleşim Dokusu ve Yapılaşma Yoğunluğu (Taner 2015: 5).....	86
Şekil 14: Çok Katlıların Yer Aldığı Yenimahalle'nin Güncel Konut Dokusu.....	87
Şekil 15: Yıkılmış veya Harabelerden Oluşan Gecekondu ile İnşasına Devam Edilen Çok Katlı Yapılaşmalar.....	94
Şekil 16: Suriyelilere ve Romanlara Barınma İmkânı Sunan Gecekondu Bölgesi	94
Şekil 17: Görüşmecilerin Türkiye'de İllere Göre İlk Yer Seçim Tercihleri.....	113

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Simgeler

s./ss. : Sayfa/sayfalar

vb. : Ve benzeri

vd.: Ve diğerleri

md. : Madde

Kısaltmalar

UNHCR : United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

İHH : İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

IOM : International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan, toplum ve mekân arasındaki ilişkinin en temel parçasını oluşturan göç kavramı, karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. En temel haliyle insanlığın var oluşundan itibaren, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketleri, birçok farklı nedenler doğrultusunda meydana gelebilmektedir. Göç, insanlığı, toplumu veya mekânı etkileyen, sosyal, ekonomik, çevresel birçok faktörden etkilenebileceği gibi politik atmosferde meydana gelen kırılma olaylarından da yoğun şekilde etkilenmektedir. Politik atmosferin iç savaşa, insan hakları ihlallerine, adil olmayan yargıya dönüşme ihtimali düşünüldüğünde göç akışlarının bu durumdan etkilenmesi oldukça olağan bir durumdur (Türkyılmaz 1998).

İnsanın yaşadığı yerden başka bir yere gitme hareketliliği iradi yönden gönüllü olarak veya dışsal etkilerle zorunlu olarak gerçekleşebilmektedir. Yirmi birinci yüzyıl göç çalışmaları, göç konusunda küresel bir sorun haline gelen mülteci krizlerini “zorunlu göç” ve “uluslararası göç” yazını temelinde ele alarak incelemektedir. Bu bağlamda, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş, nüfusun büyük bir çoğunluğunun ülkesini terk etmesiyle sonuçlanmıştır. Suriye’nin deneyimlediği bu zorunlu göç süreci dünyanın göç tarihindeki en büyük kitlesel göç hareketliliği olarak ifadelerde yerini almıştır.

2010 yılında Tunus’ta başlayan Arap Baharı ayaklanmaları Suriye meselesinin temelini oluşturmaktadır. 2011’de patlak veren Suriye iç çatışmasının ardından milyonlarca insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Başlangıçta hayatta kalmak ve iş bulmak gibi temel ihtiyaçlar doğrultusunda coğrafi yakınlık sebebiyle Lübnan, Ürdün, Irak, Türkiye gibi komşu ülkelere doğru başlayan Suriyeli göçü, kısa zamanda küresel ölçekte bir mülteci hareketliliğine dönüşmüş, dünya göç tarihindeki en büyük kitlesel göç hareketliliklerinden biri halini almıştır. Türkiye, 2011-2015 yılları arasında benimsediği “açık kapı” politikası nedeniyle bu

hareketlilikten en fazla etkilenen ülkelerin başında bulunmaktadır. Türkiye, başlangıçta Suriyeliler için güvenli, daha iyi yaşam şartlarına ve geniş istihdam olanaklarına sahip bir seçenek ve/veya Avrupa'ya ulaşmak için bir geçiş ülkesi niteliğindeki, on bir yıldır süregelen göç sürecinin içinde Suriyeliler için kalıcı olmayı düşündükleri bir "göç ülkesi" halini almıştır. 2013 yılında çıkartılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu ile "geçici koruma altındaki kimseler" statüsü kazanan Suriyeliler Türkiye'ye giriş yaptıkları ilk dönemde sınır kentlerinin birçok noktasında kurulan geçici barınma merkezlerine veya kamplara yerleştirilmiştir. Ülkede nüfusun kontrolünü sağlayacak yasal düzenlemeleri de içeren bir yerleştirme politikasının bulunmaması Suriyelilerin serbest şekilde ve kayıt dışı olarak kentlere dağılmasının önünü açmıştır. Göç İdaresi'nden alınan güncel verilere göre ülkemizde yaklaşık 3.3 milyon Suriyelinin %98.5'i kentlerde yaşamaktadır. Suriyeli mültecilerin sayılarının kontrolsüz bir biçimde kentlerde artışına paralel olarak kentsel mekân da yeniden üretilmeye başlanmıştır. Kendi imkânları ile kentlerde yaşamayı tercih eden Suriyeliler kentlerin belli bölgelerinde kümelenme eğilimi göstermektedir. Suriyeli mültecilerin kentsel dokuda meydana getirdikleri sosyo-mekânsal değişimlerin okunması, mültecilerin yer seçimi ve yerleşim karar süreçlerini belirleyen unsurların irdelenmesi gerekliliğini gündeme getirmektedir. Bu gereklilik, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Göç yazınında yer alan güncel çalışmalar, mültecilerin yer seçim süreçlerini, devlet aktörlerinin müdahil olduğu süreçler ve yer seçim süreçlerinde mültecilerin başat aktör olduğu yer seçim kuramları açısından incelemektedir. Ancak, Türkiye özelinde Suriyeli mültecilere yönelik herhangi bir yerleştirme veya dağıtma politikasının bulunmaması gerekçesiyle bu çalışmada Suriyeli kent mültecilerinin yer seçimleri mülteci kaynaklı yer seçim kuramları üzerinden ele alınarak açıklanmıştır.

Bu çalışma, yer seçim kuramları ışığında Suriyeli mültecilerin ilk yer seçimi tercihlerini ve yere bağlılık ve aidiyet kavramları çerçevesinde yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, ülkemizde yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilerin kentsel alanlarda nereye yerleşeceklerine nasıl karar verdiklerinin ve yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde rol oynayan belirleyicilerin neler olduğunun bir saha çalışmasıyla tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın Ankara kentinde Suriyelilerin yoğunlaştığı ancak henüz çalışmalara konu olmamış ve daha önce çalışılmamış olan Yenimahalle

ilçesinde yürütülmesi ve çalışmada iki farklı kavramı ifade eden yer seçimi süreçlerini etkileyen unsurlar ile yerleşim (kalıcılık) süreçlerindeki yere bağlılık ve aidiyet unsurlarının ilişkilendirilerek karşılaştırılmış olması bu çalışmanın önemini göstermekte ve literatüre özgün katkısını sunmaktadır.

Araştırmanın temel hedefine ulaşmak için, bu amaç kapsamında aşağıda yer alan araştırma soruları ortaya atılmıştır;

Ana Araştırma Sorusu:

Suriyeli Mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini şekillendiren ana unsurlar nelerdir?

Alt sorular:

- a. Kentsel/Suriyeli mültecilerin yer seçiminde rol oynayan unsurlar nelerdir? (İlk Yer Seçimi Süreci) (Yer Seçimi Kuramları)
- b. Kentsel/Suriyeli mültecilerin yerleşmek için ilk tercih ettikleri yerleşim alanlarının nitelikleri nelerdir?
- c. Kentsel/Suriyeli mültecilerin bir yerleşim alanına uzun süreli yerleşmelerini (kalıcı olmalarını) sağlayan unsurlar nelerdir?
- d. Kentsel/Suriyeli mültecilerin kalıcı olarak yerleştikleri alanların nitelikleri nelerdir?
- e. Kentsel/Suriyeli mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurlar benzerlikler veya farklılıklar taşımakta mıdır?

Bu tez çalışması toplamda yedi bölümden oluşmaktadır. Girişi takip eden ikinci bölümde ilk olarak, göç kavramı genel hatlarıyla ele alınmış, göçün nedenleri ve etkileri üzerine bir kavramsal çerçeve sunulmuştur. Bu çerçevede, insanların göç etmelerine neden olan unsurların itici ve çekici yönleri vurgulanmıştır. Tez içinde kullanılan terimlerin anlaşılabilir olması amacıyla Suriyeli göçünün yer aldığı uluslararası göç ve ilgili temel kavramlar tanımlanmıştır. Üçüncü bölümde, kent mültecilerinin yer seçimi tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçleri tartışılmaktadır. Bu kapsamda, yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) unsurları ilgili kuramlar doğrultusunda ortaya koyulmuştur. Dördüncü bölüm, Dünyada ve Türkiye’de Suriyeli mülteci hareketliliğine genel bir bakış sunmaktadır. Bu bölümde, Suriyeli mülteci hareketliliğinin nedenleri ve sonuçları ile 2011 yılından günümüze kadar Türkiye’de uygulanan politikaların değişimine yer verilmiştir. Bu bölüm, tez çalışmasının temelini oluşturan Suriyeli göçünün arkaplanını sunması yönüyle

önemlidir. Çalışmanın beşinci bölümünde, araştırma yöntemi ve saha çalışması hakkında detaylı veriler sunulmaktadır. Çalışma alanı, çalışma alanının planlama tarihi ve mekânsal örüntülerinin sunulduğu bu bölüm, aynı zamanda araştırma yaklaşımı, bilgi toplama ve bilgi analiz yöntemini içermektedir. Altıncı bölümde, araştırma bulguları sunulmaktadır. Bu bölüm, iki ana alt başlık altında ele alınmaktadır. İlk bölümde, Suriyeli mültecilerin yer seçimi süreçleri ve etkili unsurları sunulmaktadır. Bu bölüm ülke, kent ve mahalle düzeyinde bulguları içermektedir. Sonraki bölümde, Suriyeli mültecilerin çalışma alanına yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde etkili unsurlar ele alınmaktadır. Yedinci ve son bölüm, tez çalışmasının sonuç bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde, yer seçimi süreçleri ve etkili unsurları ile yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurların kuramlar ve saha çalışması bulguları üzerinden genel değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra, bu iki kavram birarada incelenerek karşılaştırma ve genel bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın özgün yanını oluşturması yönüyle bu bölüm oldukça önemlidir. Tez çalışması değerlendirme ve öneriler ile sonlandırılmıştır.

BÖLÜM II

ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1 GÖÇ KAVRAMININ TANIMI

İnsan ve mekân arasındaki bağı temel parçalarından birini oluşturan göç olgusu, insanlığın var oluşu kadar eskiye dayanan, evrensel bir kavramdır. Göç, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek veya yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla coğrafyalar arasında gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir. Kaynak arayışı ile başlayan ve *göçebelik* olarak adlandırılan bu yer değiştirme hareketleri (Özdemir 2008), insanlığın toprağı keşfederek işlemeye başlamasıyla birlikte yerini *yerleşik yaşam* kavramına bırakmıştır (Aksoy 2012). Avcı-toplayıcı topluluklardan tarım toplumuna, tarım toplumundan da sanayi toplumuna geçiş ile evrilen *göç kavramı*, küreselleşmeyle birlikte bugünkü halini alarak (Taşkesen 2017), üzerinde durulması gereken daha önemli bir kavram haline gelmiştir.

Literatürde çeşitli disiplinler tarafından göç kavramı üzerine geliştirilen birçok tanımlama yer almaktadır. Ancak göç kavramı üzerine kabul edilmiş resmi bir tanım bulunmamaktadır. Göçün ülkeler veya kuruluşlar arasında nasıl tanımlanması gerektiğine dair ortak bir fikir birliğinin bulunmaması, uluslararası göç çalışmaları için büyük bir sorundur (Bell vd. 2010).

Göç araştırmaları, farklı kuramsal ve analitik yaklaşımların bir araya gelmesini sağlayan disiplinler arası bir çalışma alanıdır (Brettell ve Hollifield 2014). Sosyoloji, tarih, coğrafya, ekonomi, uluslararası ilişkiler, antropoloji, demografi gibi birçok farklı disipline araştırma konusu olan göç, karmaşık ve çok boyutlu bir kavramdır. Her bilim dalı göç kavramını kendi perspektifinden ele alarak açıklamaya çalışmıştır (İçduygu ve Ünalın 1998). Bu nedenle göç kavramı, üzerine standartlaştırılmış bir tanım yapılması oldukça güç bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak bir tanım etrafında birleşmesi zor olsa da göç kavramının yarattığı “coğrafyalar arasında gerçekleşen hareketlilik” algısı genel olarak ortaktır

(Çağlar 2018). En basit haliyle Keleş (1998), göçü bir yerden farklı bir yere yerleşme amacıyla gitme hareketi olarak tanımlamaktayken, Tekeli'ye (2008) göre göç, belirli bir yerde yaşayan bireylerin kendi özgür iradeleriyle yaşam alanlarını başka bir yerle değiştirmesi eylemi olarak tanımlanmaktadır. Ballyn (2011) göçü, bir kişinin doğduğu yerden farklı bir yerde geçici ya da kalıcı olarak yaşaması eylemi olarak tanımlamaktadır. Lee' de (1966) tıpkı Ballyn (2011) gibi göçü yalnızca kalıcı veya yarı kalıcı ikamet değişikliği olarak ele almaktadır. Yapılan tanımlamalar, yer değiştirme eyleminin iradi yönünü ve eylemin gerçekleştiği coğrafi sınırları göz ardı etmekte ve yalnızca “mekânlar arasında gerçekleştirilen harekete” odaklanmaktadır. Oysa göç, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yönden toplum yapısını etkileyen, sürekli veya geçici nitelikte bir “yer değiştirme” hareketidir. Göç, bir mekândan diğerine doğru yapılan uzamsal bir hareket ve bir toplumsal ya da siyasal birimden bir diğerine doğru gerçekleştirilen bir aktarımdır (Faist 2003). Castles ve Miller (2008) ise göçü, toplumsal değişimlere sebebiyet veren kolektif bir eylem olarak ifade etmişlerdir.

2.2 GÖÇÜN NEDENLERİ

Göç, bireylerin kalma veya göç etme arasında seçim yapmalarına olanak sağlayan rasyonel bir karar verme sürecidir (Samers ve Collyer 2016). Göç süreci meydana gelme nedenleri, gerekçeleri ve gerçekleşme biçimleriyle birbirlerinden farklılaşmaktadır (Çağlayan 2013). Bu bağlamda demografik, sosyal, kültürel, ekonomik, politik, güvenlik ve çevresel olmak üzere birçok etken bireylerin karar verme süreçlerini etkilemektedir (Samers ve Collyer 2016). Bireyleri harekete geçiren etkenlerin itme faktörleri ve çekme faktörleri üzerinden değerlendirilmesi ise bireylerin yer seçimi kararlarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır (Pan 2019).

İnsanları yaşadıkları ülkelerinden ayrılmaya ve yeni bir yaşam düzeni için başka bir ülkeye taşınmaya motive eden birçok farklı itici veya çekici güç bulunmaktadır (Simpson 2017). Göç ve hareketlilik üzerine yapılan çalışmalar, bireylerin yer seçimi süreçlerinde birçok farklı değişkenin bulunduğunu ortaya koymuştur. Yazın çalışmalarının çoğunlukla bireyi bir alanda kalmaya motive eden veya hedef noktalara çeken “itme-çekme faktörleri” üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Dünya tarihi içinde önceleri sadece; değişen iklim koşulları, yaşanan kıtlıklar, doğal afetler ve savaş etkenlerinin yarattığı olumsuz sonuçlar nedeniyle meydana gelen insan hareketliliği, zaman içerisinde; sosyal, ekonomik, eğitim, kültürel ve siyasi (Dönmez ve Canan 2015) nedenler ile dünya üzerinde neredeyse tüm ülkelere yaygınlaşan bir hareket haline gelmeye başlamıştır. Tarih içinde farklı etkenler ve ihtiyaçlar doğrultusunda farklı bölgelere veya ülkelere doğru gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri, günümüzde de farklılaşan sebeplerden ve ihtiyaçlardan ötürü devam etmektedir (Aksoy 2012). Özetle göçlerindemografik, ekonomik, sosyo-kültürel, politik, güvenlik, çevresel ve doğal nedenler gibi başlıca etkenler sebebiyle gerçekleştiği söylenebilir.

Bir ülkenin farklı bölgelerindeki nüfus artışlarında gözlenen farklar göç hareketlerine yön verebilmektedir. Bu durum özellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşen iç göçlerde belirleyici bir faktör olmaktadır (Kainth 2010). Sanayileşmeye paralel olarak yaşanan kentleşme süreçleri ve tarımda makineleşmeyle beraber kırsal alanlarda iş gücü arzında azalmaların yaşanması kırsal alandan kentsel alanlara doğru insan hareketliliğinin başlamasıyla sonuçlanmıştır (Keleş 1992). Bu nedenle demografik faktörlerin, göçün bir sonucu hem de göçe yön veren etkenlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Bireyler yaşadıkları yerlerde ekonomik koşulların yetersiz olması durumunda yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla daha iyi ekonomik koşullara sahip yerlere doğru harekete geçmektedirler (Arwen 2008). İşsizlik oranlarının artması, geçim kaynaklarının süreksizliği, düşük ücretler, vergi oranlarının yüksek olması, gelirin eşitsiz dağılımı, kötü şartlar altında çalışma zorunluluğu, uzun süreli ekonomik krizler, işsizlik sonucunda vasıflı elemanların kendi meslekleri dışındaki işlerde çalışmak durumunda kalmaları yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. Tüm bu olumsuzluklar yaşanan yerden hedef yere doğru gerçekleşen göç hareketini tetikleyen başlıca “itme faktörlerini” oluşturmaktadır (Bayraklı 2007). Yüksek ücretler, geniş istihdam koşulları, ulaşım maliyetlerinin düşüklüğü (Lowell ve Findlay 2001), daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilme şansı ve daha yüksek gelir elde etme fırsatı gibi olumlu unsurlar ise ekonomik yönden göçe neden olan başlıca “çekme faktörlerini” oluşturmaktadır (Migration Impact on Cities Report 2017).

Göçmenlerin can güvenliği endişesiyle güvenli bölgeler arayışı içerisinde olmaları ise siyasi/politik nedenler ile gerçekleşen göç hareketlerinin temelini oluşturmaktadır. Aile çatışmaları, etnik, dini, ırksal ve kültürel dışlanmalar-çatışmalar-tehditler, kölelik, bağımsızlık arayışı, sağlık, eğitim, ulaşım altyapısının yetersiz kalması veya sınırlı kentsel hizmetler (Migration Impact on Cities Report, 2017), suç oranlarının artışı, rejim değişiklikleri, siyasi istikrarsızlıklar, mübadele politikaları (Aksoy 2012: 294), göç hareketlerine neden olan “itme faktörlerini” oluşturmaktadır. Aile içi çatışmalar, bağımsızlık arayışları özellikle genç nüfus için göçü tetikleyen sosyo-kültürel etkenler arasındadır (Kainth 2010). Göçe nedenolan itme faktörlerinden biride bireylerin sahip oldukları yetenekler ile çalışmak zorunda kaldıkları meslekler arasındaki uyumsuzluklardır. Quinn ve Rubb (2005), ‘eğitim-meslek’ faktöründeki uyumsuzlukların bireyin başka bir ülkeye göç etmesinde önemli bir faktör olduğunu savunmaktadır. Bağımsızlık, özgürlük, demokrasi, siyasi ortamda istikrarın sağlanması, insan haklarının ve azınlıkların korunması, sosyal bütünlüğün sağlanması, besin güvenliği, yeterli ve erişilebilir kentsel hizmetler, ülkeler arası tarihi bağların olması ve ortak dil (Migration Impact on Cities Report 2017), akrabalık-aile bağları ve hemşerilik ise (Oral ve Çetinkaya 2017) göçe neden sosyo-kültürel ve politik etkenler kapsamında “çekme faktörlerini” oluşturmaktadır.

Yazında göç hareketlerinin temelde ekonomik nedenler sonucunda ortaya çıktığı düşünülse de güvenlik faktörü göçü etkileyen önemli etkenlerden biridir. Sosyal bilimci Abraham Maslow’un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında belirttiği üzere insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için karşılanması gereken bazı temel ihtiyaçlar bulunmaktadır. Teoriye göre ihtiyaçlar belli bir hiyerarşi içerisinde en temel seviyeden üst basamaklara doğru sıralanmaktadır ve en alt seviyedeki ihtiyaçlar karşılanmadan bir üst basamağa geçilemeyeceği vurgulanmaktadır (Kula ve Çakar 2015). Hiyerarşide yer alan temel ihtiyaçların başında fizyolojik gereksinimler ve güvenlik daha sonra ise ait olma ve sevgi, saygınlık, değer ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme gelmektedir (Cao ve Dai 2006). Bu nedenle, ekonomik faktörlerin ve güvenlik unsurunun bireylerin göç etmelerindeki en temel sebepleri oluşturduğu görülmektedir. Irk, din, dil ve politik sebeplerden ötürü belli grupların yaşadığı yerde ayrımcılık, baskı, şiddet veya dışlanmaya maruz kalmaları ile iç savaş

ve gerilim ortamı bireylerin kendilerini daha güvende hissedecekleri yeni yerler bulma arayışına girmelerine neden olmaktadır.

Göçlere neden olan bir başka etken ise çevresel ve doğal nedenlerdir. İklim değişiklikleri, tarım faaliyetlerindeki düşüş, besin kıtlığı, doğal kaynaklardaki yetersizlikler, kuraklık, çevresel politikaların yetersizliği gibi çevresel etmenler ile doğal afetler zorunlu göçe neden olan başlıca “itme faktörlerini” oluşturmaktadır. Su, toprak gibi doğal kaynakların bolluğu, elverişli iklim koşulları, doğal kaynakların ve çevrenin korunması, daha iyi, sağlıklı ve güvenli yaşam alanlarının varlığı “çekme faktörleri” arasındadır (Migration Impact on Cities Report 2017).

Aşağıda yer alan Tablo 1’de göçe neden olan başlıca etkenler itme ve çekme faktörleri odağında özetlenmiştir.

Tablo 1: Göçün Nedenleri

İtme Faktörleri	Göçün Nedenleri	Çekme Faktörleri
Aşırı nüfus artışı Sanayileşme sonucu kırdan kente göç	Demografik Faktörler	Kontrollü nüfus artışı Kentleşme
Ekonomik krizler İşsizlik oranlarının artması Geçim kaynaklarının süreksizliği Eşitsiz gelir dağılımı Kötü şartlar altında çalışma zorunluluğu Vergi oranlarının yüksek olması Vasıflı elemanların meslekleri dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalması Yoksulluk	Ekonomik Faktörler	Yüksek ücretler Geniş istihdam koşulları Ulaşım maliyetlerinin düşüklüğü Daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilme şansı Yüksek gelir elde etme fırsatı

Tablo 1'in devamı

Aile içi çatışmalar Etnik/ırk/kültüre bağlı dışlanmalar Kölelik Bağımsızlık arayışı Kentsel hizmetlerin yetersizliği (sağlık/egitim/ulaşım) Siyasi rejim değişiklikleri Siyasi istikrarsızlıklar Mübadele politikaları Suç oranlarında artış	Sosyo-kültürel ve Politik Faktörler	Bağımsızlık/Demokrasi ortamı Siyasi istikrarın olması İnsan haklarının ve azınlıkların korunması Sosyal bütünlüğün sağlanması Kentsel hizmet sunumunun yeterliliği Kentsel hizmetlerin erişilebilirliği Menşe ülke ve ev sahibi ülke arasında tarihi bağların olması/Ortak dil/Akrabalık ve aile bağlarının olması/Hemşerilik
İrk/din/dile dayanan ayrımcılık Baskı/şiddet/dışlanmaya maruz kalma İç savaş Gerilim ortamı	Güvenlik Faktörü	Huzur ve barış ortamı
İklim değişikliği Tarım faaliyetlerindeki düşüş Besin kıtlığı Doğal kaynaklardaki yetersizlikler Kuraklık Çevresel politikalardaki yetersizlikler	Çevresel ve Doğal Faktörler	Doğal kaynakların bolluğu (su, toprak vs) Elverişli iklim koşulları Doğal kaynakların ve çevrenin korunması Sağlıklı/güvenli yaşam alanlarının varlığı

Yapılan tüm bu tanımlamalar doğrultusunda genel bir anlamda ifade etmek gerekirse göç; demografik, sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel, çevresel veya diğer nedenlerden ötürü meydana gelen, bölgeler veya ülkeler arasında geçici veya kalıcı süreyle gerçekleşen yer değişikliklerinin yaşandığı, dinamik ve çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanabilir (Çağlar 2018).

2.3 GÖÇ TÜRLERİ

Toplumların yapısına göre değişen sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel faktörlere bağlı olarak şekillenen göç olgusu, tarihsel süreç içinde meydana gelme nedeni, süresi ve yapısı yönüyle farklı ölçütler doğrultusunda sınıflandırılabilir.

Göç olgusu, birçok kişi tarafından farklı kategoriler içerisinde ele alınarak açıklanmıştır. Petersen (1996) göçü; ilkel göç, zoraki yönlendirilen göç, serbest göç

ve kitlesel göç şeklinde dört sınıfa ayırmaktadır. Kosinski, Petersen'in (1996) sınıflandırması üzerine göç türlerini; zaman bakımından, mesafe bakımından, sınır bakımından, karar bakımından, göçe dâhil olanlar bakımından, politik organizasyon bakımından, sebep bakımından ve amaçlar bakımından ele alarak sınıflandırmaktadır (Datta 2003: 20). Faist (2003) ise göçü; alan (yerel-uluslararası), zaman (geçici-kalıcı), boyut (bireysel-grup-kitlesel), sebep (gönüllü-zorunlu) ve yasal durum (yasal-yasadışı) başlıkları altında değerlendirmiştir.

Yapılan çalışmalar göç türlerinin genellikle politik sınırlar, hareket örüntüleri ve karar verme yaklaşımları doğrultusunda geliştirilerek sınıflandırıldığını göstermektedir. Bu bağlamda temelde yer değişikliğini ifade eden göç kavramını genel olarak; sınır, irade, yoğunluk ve yerleşim süreleri gibi birçok farklı ölçülere göre sınıflandırmak mümkündür (bkz. Tablo 2) (Yalçın 2004: 17-20).

Tablo 2: Göçün Sınıflandırması

İradeye Göre Göç	Yoğunluğuna Göre Göç	Sınırlara Göre Göç	Yerleşim Sürelerine Göre Göç
Gönüllü Göç	Kitlesel Göç	İç Göç	Geçici Göç
Zorunlu Göç	Bireysel Göç	Dış Göç	Kalıcı Göç

Genel bir yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda bu çalışmada göç türleri;

1. İradeye Göre Göç
2. Sınırlara Göre Göç

olmak üzere iki temel başlık üzerinden açıklanacaktır. Çalışmada göç türleri; göç eden bireylerin veya kitlelerin iradelerine göre “gönüllü” veya “zorunlu göç”; yer değiştirme hareketlerinin coğrafi sınırlar bakımından ülke sınırları içerisinde veya ülke sınırlarının dışında gerçekleşmesine göre ise “iç göç veya dış göç/uluslararası göç” olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır.

2.3.1 İradeye Göre Göçler

İrade, bir şeyi yapıp yapmamayı tercih etmek/istemek/seçmek olarak tanımlanabilir. Bu noktada “gönüllü göç” ve “zorunlu göç” kavramları, bireylerin göç kararını kendi istekleri veya iradeleri doğrultusunda alıp almamaları noktasında birbirlerinden ayrılmaktadır (Forced, Reluctant, and Voluntary Migration 2022).

Gönüllü göçlerin belirleyici noktası, kişinin göç eylemini kendi inisiyatifine bağlı olarak özgür iradesiyle gerçekleştirmesidir. Gönüllü göç eyleminde, göç edilecek yerin yaşanılan yere göre daha cazip yaşam şartlarına ve fırsatlara sahip olması durumu söz konusudur (Çağlar 2018). Kişinin kendi isteğine bağlı olarak, sosyal ve ekonomik yönden daha iyi yaşam şartlarına ulaşabilmek, daha iyi eğitim ve iş imkânlarına sahip olabilmek ve yeni yerler görme arzusu nedeniyle gerçekleştirdiği göç, gönüllü göç olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle göç edilecek yerin sahip olduğu itme faktörleri ile gidilecek yerin sahip olduğu çekme faktörleri gönüllü göçte belirleyici olmaktadır (Erkan ve Aydın 2010). Zorunlu göç ise, yaşanan veya yaşanması olası olumsuz durumlara rağmen bireylerin yer değiştirmeme inisiyatiflerinin olmadığı ve yer değiştirmeye zorlandıkları eylemi ifade etmektedir (Nakanishi vd. 2008). Zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında dışarıdan uygulanan bir güçle veya baskıya maruz kalmaları ile kendilerini tehlike altında ve çaresiz hissetmeleri sonucunda, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldıkları göç türü olarak tanımlanabilir (National Research Council 1998).

Zorunlu göçler bireylerin yaşadıkları yerde karşı karşıya kaldıkları yoksulluk, işsizlik gibi ekonomik sorunlar veya kuraklık, sel, deprem gibi doğal kaynaklı sorunlar nedeniyle oluşabilir. Bunların yanında sıkıyönetim, devrim, siyasi baskı, savaş gibi siyasal nedenler de zorunlu göç hareketine neden olabilmektedir (Tümertekin ve Özgüç 1998). Zorunlu göç, bireylerin nereye gideceklerini dahi bilmeden, yaşadıkları yerden beklenmedik bir anda ayrılmaları anlamına gelmektedir. Bu nedenle, çok yönlü etkileri olan göç olgusu, zorunlu göçe mecbur bırakılan bireyler için bilişsel ve duygusal anlamda belirsizlik ve can güvenliği endişeleri gibi birtakım kaygılar ile sonuçlanabilir (Loizos 2007).

Zora dayalı gerçekleşen göçler çoğunlukla savaş, can güvenliğinin olmaması veya şiddet nedeniyle gerçekleşmesinden ötürü gönüllü göçlere göre çok daha dramatik sonuçlar yaratabilmektedir (Keser 2011). Zorunlu göç sonrası gözlenen dramatik sonuçlar uyum ve bütünleşme problemlerini de beraberinde getirmektedir. Gönüllülük ile gerçekleştirilen göçlerde göç edilen yerlere uyum sağlama daha kolay biçimde olabilmekteyken zorunluluk esasına dayalı gerçekleştirilen göçlerde hazırlıksız ve birikimsiz şekilde göç etmek durumunda kalan bireylerin mekân ve kentliler ile uyum sağlamaları ve bütünleşmeleri çok daha zor olmaktadır (Tümtaş ve Ergun 2016).

Zorunlu göçlerin doğurduğu bir diğer önemli sonuç da göçmenlerin önemli bir çoğunluğunun komşu ülkelere sığınmak durumuna kalmalarıdır. Göç eden bireyler içinde eğitimli ve yüksek niteliğe sahip işlerde çalışan, ekonomik durumu iyi olan kitleler gelişmiş ülkelere göç etme eğilimindeyken (İnce 2018), diğer gruplar hedef yerlere gidebilmek için öncelikle transit niteliğindeki komşu ülkelere veya gelişmemiş, az gelişmiş ülkelere göç etmek durumunda kalmaktadırlar.

Zorunlu göç üzerine yapılan araştırmalar zorunlu göçü genellikle yaşanan yerde siyasi zulüm, savaş, çatışma ortamlarının bulunması nedeniyle, can güvenliği korkusuyla ülkelerini terk eden kişiler temelinde ele almıştır. Fakat zamanla siyasi sebeplerle uluslararası sınırı aşan bireylerin dışında, farklı sebeplerle ülke sınırları içinde kalan ancak zorunlu göçmen sayılabilecek ve mülteci statüsünde yer alabilecek bireylerin varlığı kabul edilmiştir (Betts 2017). Zorunlu göç ile birlikte mülteci (*refugee*), sığınmacı (*asylum seeker*), yerinden edilmiş kişi (*displaced person*) gibi temel kavramlar tartışılmaya başlanmıştır. Bu kavramlardan mülteci ve sığınmacı kavramları sonraki bölümlerde tanımlanacaktır.

2.3.2 Sınırlara Göre Göçler

Göç kavramı, bireylerin çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerlerden kalıcı, geçici veya mevsimsel olarak ayrılması durumunu ifade etmektedir. Coğrafyalar arasında gerçekleştirilen yer değiştirme hareketi ile sosyal hareketliliği de beraberinde getiren göç olgusu, ülke sınırları içerisinde veya uluslararası sınırları geçerek gerçekleşebilmektedir (IOM 2019). Ülke sınırlarına göre göç türleri; “iç göç” ve “dış/uluslararası göç” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireyin veya kitlesel bir grubun bir ülkenin kendi sınırları içerisinde farklı ölçeklerde gerçekleştirmiş olduğu yer değiştirme hareketleri “iç göç” olarak adlandırılmaktadır. İç göç, sürekli, mevsimsel veya geçici olarak kırdan kente, kentten kente, kentten kıra veya kırdan kıra gibi farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi nedenlerle ülke içindeki yerleşim birimleri arasında meydana gelen iç göçler (Çağlar, 2018), genellikle gelişmemiş bölgelerden daha gelişmiş yerleşim bölgelerine doğru gerçekleşmektedir (Erol ve Ersever 2014).

Aynı ülke içinde meydana gelen göç olayları “iç göç” olarak ifade edilmekteyken, farklı ülkeler arasında, sınır ötesinde gerçekleşen göç hareketleri "dış göç" veya başka bir deyişle "uluslararası göç" olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan

2015). En temel ifadeyle dış göç, çalışmak veya geçici ya da kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla ulus ötesi sınırların aşıldığı göç türüdür (Martin ve Widgren 2002). 1980'lerin sonlarına doğru başlayan ve yirmi birinci yüzyılda hız kazanmaya devam eden küreselleşme kavramıyla beraber 1990'lı yıllarda ulusal politikalarda yerini alan göç kavramı (Gök 2016) evrensel bir kavram haline gelerek, "uluslararası göç" olgusuna dönüşmüştür. Küreselleşmeyle birlikte göç kavramında yaşanan bu dönüşüm yapısal ve kavramsal değişimleri beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda küreselleşme etkisiyle iletişim ve ulaşımda yaşanan gelişmeler mekân ve zaman algısının yitirilmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler uluslararası hareketliliği daha kolay ve yaygın hale getirmiştir (Tuna ve Özbek 2018). Küreselleşmeyle birlikte yaygınlaşan uluslararası göçler son dönemde doğu ülkelerinden batı ülkelerine doğru gerçekleşmektedir. Doğu ülkelerinde yaşanan iç savaşlar, siyasi istikrarsızlık, baskıcı rejimler, can güvenliği endişeleri, bunun yanında ekonomik sorunlar bireyleri daha güvenli, demokratik, ekonomik ve sosyal anlamda daha geniş olanaklara sahip batı ülkelerine doğru itmektir. Batıya doğru gerçekleşen insan hareketliliği ise dış göç alan ülkeler tarafından seçici veya yasaklayıcı politikalar geliştirilmesi ile sonuçlanabilmektedir (Deniz 2014). Dış göç veya uluslararası göç kavramıyla birlikte göçün nedenleri, süreçleri ve kavramsal tanımlamalar çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bu nedenle günümüzde meydana gelen göç hareketlerini tek bir sınıflandırma altında açıklamak yeterli olmamakla birlikte pek mümkün değildir.

2.4 ULUSLARARASI GÖÇ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Göç olgusu üzerine yapılan yazın taramasında uluslararası göç yazını ile zorunlu göç yazınının tanımlamalar ve kavramlar üzerine getirmiş olduğu açıklamalar doğrultusunda birçok noktada birbirleriyle kesiştiği ve benzeştiği görülmektedir. Bu bölümde uluslararası/dış göç ile zorunlu göç yazınından ortak olarak elde edilen "göçmen, sığınmacı kavramları" ile "uluslararası koruma altında yer alan mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüsü" kavramları ve "kent mültecileri" kavramları ele alınacaktır.

2.4.1 Göçmen ve Sığınmacı Kavramları

Uluslararası göç yazınında yer alan ve göç politikalarında sıklıkla kullanılan “göçmen, sığınmacı ve uluslararası koruma statüsü altında yer alan kavramlar” birbirleri ile karıştırılan ve genellikle yanlış ifade edilen temel kavramlardır. Bu sebeple bu kavramlara ilişkin tanımların yapılması anlamlı olacaktır.

Göçmen Kavramı:

Göç kavramında olduğu gibi göçmen kavramı üzerinde de evrensel bir fikir birliği bulunmamaktadır. Göçmen kavramı, bir yerden başka bir yere yerleşen tüm insanları ifade eden en kapsayıcı terimdir. Bu tür bir göç, ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve çevresel alanlardaki stresler nedeniyle kişinin kendi ülkesinde veya uluslararası sınırları aşmasıyla gerçekleşebilmektedir (Betts 2015). Çoğunlukla yaşadıkları yerdeki ekonomik, sosyal, siyasal ve ekolojik çevrelerinden duydukları memnuniyetsizlik nedeniyle yaşadıkları ülkelerini gönüllü olarak terk eden ve yasal veya yasadışı olarak başka bir ülkeye yerleşen yabancılar “göçmen” olarak ifade edilmektedir (Faist 2003).

Sığınmacı Kavramı:

Uluslararası hukukta baskı, zulüm, insan hakları ihlali, yaşam hakkına tehdit gibi nedenlerle başka ülkelere sığınan ve koruma talep ederek, başvurusunun onaylanmasını bekleyen kişiler “sığınmacı” olarak tanımlanmaktadır (Institut Europeen 2011: 17; Thornton 2014: 7).

Sığınmacı kavramı, hukuki statü olarak bulunduğu ülkede mültecilik statüsü için henüz başvurusu sonuçlanmamış, mülteci olarak kabul edilmeyen ancak hükümetin onay vermesi halinde mülteci statüsünü kazanabilecek kişileri ifade eder (Kıratlı 2011). Sığınma başvuruları hükümet tarafından kabul edilen sığınmacılar, resmi olarak yeniden yerleştirilen mülteciler haline gelmekteyken, hükümet başvurularının reddedilmesi halinde ise sığınmacılar sınır dışı edilme durumları ile karşılaşmaktadırlar (McBrien 2018). Bu nedenle sığınmacıları, mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun neticelenmesini bekleyen kişiler olarak ifade etmek mümkündür (Göç Terimleri Sözlüğü 2009).

Sığınmacı kavramı 1951 tarihinde imzalanan Cenevre Mülteciler Sözleşmesi çerçevesinde AB üyesi bir devlete mültecilik statüsü için başvuran başka bir devlet vatandaşı veya vatansız kişiler olarak tanımlanmaktadır (European Commission, Migration and Home Affairs 2022)

Sığınma hakkı, 1948 yılında yayımlanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinde "Herkesin, sürekli baskı altında tutulduğunda başka ülkelere sığınma ve kabul edilme hakkı vardır." şeklinde düzenlenmiştir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948: madde 14). Statüleri resmi olarak tanınmamış da olsa, sığınmacılar anavatanlarına zorla geri gönderilemezler ve mülteciler gibi sığınmacıların da yasal haklarının korunması gerekmektedir (Tümertekin 1968).

2.4.2 Uluslararası Koruma Statüsü: Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma, Geçici Koruma ve Kent Mültecileri Kavramı

Uluslararası Koruma, İkincil Koruma, Geçici Koruma:

Uluslararası koruma, kendi devletinin korumasından yoksun olan kişilerin başka bir ülkede bulunmaları halinde koruma altına alınmalarını ifade etmektedir. Bu noktada 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol uluslararası koruma için hukuki dayanağı oluşturmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmenin 33. Maddesinde yer alan geri gönderme yasağı ise insan haklarının korunması temelinde, mülteci statüsü verilmeyen kişiler için ikincil koruma sağlanmasını mümkün kılmıştır (Göçmen 2016: 111). Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi ve zaman kısıtlamaları 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır. Ancak Türkiye coğrafi kısıtlamalara devam etmektedir. Coğrafi kısıtlamalar nedeniyle Avrupa dışından gelerek Türkiye'de sığınma arayan kişilere mülteci statüsü tanınmamaktadır. 2014 tarihli Uluslararası Koruma Kanunu'na göre uluslararası koruma; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statülerini içermektedir. Türkiye'ye sığınan bir kişinin uluslararası korumadan faydalanabilmesi için bu üç statüden birine sahip olması gerekmektedir. İkincil koruma ise, mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen ancak uluslararası koruma arayan yabancı ya da vatansız kişiye verilen statüyü ifade etmektedir (Nurdoğan ve Öztürk 2018). Geçici koruma statüsü ise, Türk Hukuk sistemine göre Türkiye devleti sınırlarına kitlesel olarak gelen kişilerin uluslararası koruma talebinin bireysel olarak değerlendirmeye alınmadığı fakat korumanın sağlanması için acil çözümler bulmak üzere geliştirilen koruma statüsünü ifade etmektedir. Geçici koruma statüsü; ülkeye serbest şekilde kabulü, geri gönderilmeme ilkesine bağlılığı ve temel ihtiyaçların karşılanması şartlarını içermektedir (Çiçekli 2013).

Mülteci Kavramı:

Uluslararası koruma sahipliği altında yer alan mülteci statüsü kavramı, Birleşmiş Milletler tarafından 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 1. Maddesine göre şu şekilde tanımlanmıştır;

“... Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi”.

Mülteci, vatandaşı olduğu ülkede ırk, din, dil ve siyasi düşünce farklılıkları sebebiyle zulüm görme (Vardar 2015; UNHCR 2016), işkence ve savaş gibi faktörler nedeniyle yaşadıkları yeri zorunlu olarak terk etmek ve başka bir yere gitmek zorunda kalan kişiler için kullanılan bir kavramdır (Bartram vd. 2017). Bahsedilen bu sebeplerle ülkelerini terk eden kişilerin başka bir ülkeye gitmeleri durumunda, hedef ülkeye kabulleri “mülteci” statüsü üzerinden gerçekleştirilmektedir (Vardar 2015; UNHCR 2016).

Türk Hukuk Sisteminde hedef ülkeye kabul edilen kişilerin mülteci statüsüne sahip olması için aranan bir başka şart kişilerin Avrupa ülkelerinden gelmiş olması durumunu taşıyor olmasıdır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 2021).

Şartlı Mülteci Kavramı:

Şartlı Mülteci, Avrupa ülkeleri dışında, ırk, din, dil farklılıkları nedeniyle baskıya maruz kalma endişesi taşıyan ve siyasi düşüncelerinden ötürü zulme uğrayacağını düşünen, söz konusu korkular nedeniyle ülkesinin korumasından yararlanmak istemeyen veya ülkesini terk eden, aynı zamanda da yaşadığı korkudan dolayı yaşadığı yere geri dönemeyen, dönmek istemeyen, başka bir ülkenin uluslararası koruma talebinde bulunan vatansız kişilere verilen statüyü ifade etmektedir. Üçüncü ülkelere yerleştirilene kadar şartlı mültecilerin Türkiye’de kalması izni bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 2021).

Türkiye’de, Avrupa dışından gelen kişilere şartlı mülteci veya mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak anavatanına geri gönderilmesi durumunda ölüm cezası,

işkence, şiddet gibi durumlara maruz kalacak vatansız kişilere ikincil koruma statüsü verilmektedir (Savran ve Sat 2019).

Kent Mültecileri Kavramı:

Kent mültecileri kavramı, UNHCR tarafından 2000’li yıllara doğru kullanılmaya başlanan, mültecilerin gittikleri ülkelerde kentsel mekân içine yerleşmeleri durumuna gönderme yapan bir kavramdır. Kentsel mülteciler, hedef ülkeye ilk vardıkları süreçte kamplara yerleştirilen, ancak daha sonraki süreçte bireylerin kendi istekleri doğrultusunda mülteci kamplarının dışına çıkarak kentsel mekânlara dağılmaları ve yerleşmeleri durumunda kullanılan bir terimdir (UNHCR 2012).

BÖLÜM III

KENT MÜLTECİLERİNİN YER SEÇİMİ TERCİHLERİ VE YERLEŞİM (KALICILIK) KARAR SÜREÇLERİ

Çalışmanın bu bölümü temel olarak iki ana başlık altında incelenmektedir. İlk bölümde, mültecilerin ilk yer seçimi tercihleri ile yer seçimi karar süreçlerini şekillendiren unsurlar ele alınmaktadır. Bu kapsamda, öncelikle mültecilerin kentsel alanlardaki yer seçimlerinin ardındaki dinamikleri anlamak amacıyla mülteci kaynaklı yer seçimi kuramları tartışılmaktadır. Özellikle, mülteci odaklı yer seçimi modellerinin üzerinde durularak mekânsal asimilasyon kuramı (*spatial assimilation theory*) ve yer tabaklanma kuramı (*place stratification theory*) ile ağ kuramı (*network theory*) ve türdeşlik modelini (*homophily model*) içeren tercih modelleri (preference models) incelenmiştir. Sonraki bölümde mültecilerin yer seçimi karar süreçlerini şekillendiren unsurlara değinilmiştir. Mültecilerin özneliğini ön planda tutan bu kuramlar ışığında, mültecilerin yer seçimi eğilimleri yere özgü unsurlar ile bireysel özellikler ve yetenekler, kabiliyetler olmak üzere iki temel kategoride incelenmiştir. İkinci bölüm, mültecilerin bir yerde kalıcı olma süreçlerini içermektedir. Bu doğrultuda ilk olarak, mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçleri “yere bağlılık” (*place attachment*) ve “aidiyet” (*sense of belonging*) kavramları ile birlikte ele alınarak tartışılmaktadır. Daha sonrasında, mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren “yere bağlılık” ve “aidiyet” unsurları ele alınmaktadır.

Göç yazınında yer alan güncel çalışmalar, kent mültecilerinin yer seçim süreçlerini, yer seçim süreçlerinde mültecilerin başat aktör olduğu yer seçim kuramları açısından incelemektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik herhangi bir yerleştirme veya dağıtma politikasının bulunmaması gerekçesiyle çalışmanın bu bölümünde öncelikle, Suriyeli kent mültecilerinin yer seçimleri mülteci kaynaklı yer seçim kuramları üzerinden ele alınarak açıklanacaktır.

3.1 MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ SÜREÇLERİ

3.1.1 Yer Seçimi Kuramları

Mültecilerin ev sahibi ülkedeki hareketlilik örüntülerinin analiz edilmesi için, bireyleri belirli yerleşim yerlerinden itebilecek veya belirli bölgelere çekebilecek çeşitli sosyal ve yapısal faktörlerin irdelenmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, güncel göç yazınında yer seçimi süreçlerinde mültecilerin başat aktör olduğu yer seçimi kuramları *kısıtlama modelleri ve tercih modelleri* başlığı altında dört temel kuram üzerinden tartışılmaktadır (Aradhya vd. 2017). Bunlar: kısıtlama modellerinden mekânsal asimilasyon kuramı (*spatial assimilation theory*) ve yer tabakalanma kuramı (*place stratification theory*) ile tercih modellerinden (*preference models*) ağ kuramı (*network theory*) ve türdeşlik (*homophily*) modelleridir.

Kısıtlama modelleri, göçmenlerin yerleşim seçeneklerinin sosyal ve yapısal kısıtlamalar nedeniyle sınırlı olduğunu göstermektedir. Tercih modelleri ise göçmenlerin yerleşim tercihlerinin bireysel olarak üretildiğini savunmaktadır. Kısıtlama modellerinden ilk olarak, mekânsal asimilasyon kuramı, mültecilerin mekânsal kümelenme ve dağılma biçimindeki ilk (*initial location choices*) ve sonraki (*subsequent location choices*) yer seçimlerini inceler (Güngördü ve Kahraman 2021). Mekânsal asimilasyon kuramı, yerleşim kalıpları (Jermansen vd. 2021) ve mültecilerin sosyo-mekânsal hareketliliğine ilişkin bir çerçeve sunmaktadır (Gordon 1964; Park ve Burgess 1921). İlk dönemlerde mülteciler çoğunlukla ülke geneline dağılmak yerine özellikle etnik kümelenmenin yoğunlaştığı ortak bir bölgeye yerleşme eğilimi göstermektedir. Bu durum etnik ağların mültecileri mekânsal yoğunlaşmaya teşvik ettiğini doğrulamaktadır (Wang ve Sholey 2014). Mültecilerin etnik yoğunlaşmanın olduğu yerlere yerleşmelerinin altında yatan temel sebepler ise mültecilerin ev sahibi ülkede yerel dil becerilerinden, sosyal ağlardan, ev sahibi ülkenin örf, adet, geleneklerinden, iş fırsatları ve yerel işverenler hakkında bilgiden yoksun olmasıdır (Borjas 1992; Chiswick ve Miller 2002a). Bu doğrultuda, mekânsal asimilasyon kuramı, var olan etnik ağların mültecilerin barınma koşulları ile işgücü piyasası hakkında bilgilere ulaşması ve göç maliyetlerinin azalmasına yardımcı olması, sosyal ağlara dâhil olma ve kültürleşme sürecini kolaylaştırması gibi birçok yönden avantajlar sunmaktadır (Aradhya vd. 2017). Bu nedenle, mekânsal asimilasyon kuramı mültecilerin ilk durumda eski şehir merkezlerinde iş alanlarının yakınında yer alan yerleşim bölgelerine veya ev sahibi ülkenin kültürel ve etnik

yönden homojen bölgelerine yerleşme eğiliminde olduğunu savunmaktadır (Massey 1985).

Etnik ağlar yeni göçmenlerin ortak bir kültür, dil ve sosyal normlara dayalı olarak ev sahibi ülkedeki çevreye uyum sağlamalarına yardımcı olur. Kuram etnik ağların zamanla toplum, çevre ve mülteciler arasındaki kültürel uyumun arttığını ve ev sahibi toplumla bütünleşmenin gerçekleştiğini ifade etmektedir (Wang ve Sholey 2014). Mekânsal asimilasyon kuramı, mültecilerin kümelenme eğilimlerinin ev sahibi ülkedeki kalış süreleri ile giderek azaldığını ve mültecilerin zaman içinde şehirlerin daha az ayrılmış bölgelerinde yaşamayı tercih etmesiyle sonuçlandığını göstermiştir (Andreasen 2016). Bu nedenle, kurama göre etnik yerleşim bölgeleri kentle ve ev sahibi toplumla kültürel, sosyal ve ekonomik bütünleşmesini sağlayana kadar başlangıçta yerleştikleri geçiş yerlerini oluşturmaktadır (Scha ve Treude 2014; Aradhya vd. 2017). Etnik yerleşim bölgeleri, sosyal ağlar ve ekonomik kaynaklar sağlayarak mültecilerin ekonomik bütünleşmesini kolaylaştırmaktadır (Sholeh 2016). Sosyal ve kültürel yönden ev sahibi toplum ile bütünleşen mülteciler, ekonomik durumlarını iyileştirene dek bu topluluklar ile birlikte kalmaktadırlar. Mültecileri etnik toplulukların yaşadığı yerleşimlere çeken ekonomik mekanizmalar ise yerel iş gücü piyasası hakkında bilgiye kolay ve az maliyetli erişim, mültecilerin sahibi oldukları işletmelerde istihdam olanakları, etnik ürünler için güvenli pazar ortamı ve iş kurmak için mevcutta sermayenin olmasıdır (Chiswick ve Miller 2002a; Portes ve Shafer 2007; Kobrin ve Speare 1983). Bu kapsamda, mekânsal asimilasyon kuramı, mültecilerin aynı kültürden diğer gruplar ile bir araya gelerek oluşturdukları “etnik adacıkları” (*ethnic enclave*), ekonomik yönden dezavantajlı konumda olan ve sosyal olarak dışlanmış grupların ev sahibi toplum ile bütünleşmesi sağlanana kadar geçen süreçte yaşayabilecekleri geçiş mekânları olarak nitelendirmektedir (Alba ve Logan 1991). Mekânsal asimilasyon kuramı, artan kültürleşme ve sosyo-ekonomik ilerlemenin geçiş niteliğindeki göçmen mahallelerini iyileştireceğini savunmaktadır (Massey ve Denton 1985; Park 1926).

Etnik kümelenmeler, göçmenlere sosyal ağlar sağlaması, işgücü piyasası fırsatlarından yararlanma şansı sunması, göçmenleri ayrımcılıktan izole etmesi yönüyle ele alındığında her ne kadar göçmenlerin bütünleşme süreçlerini kolaylaştırdığı düşünülse de, etnik kümelenmeler işgücü piyasası ile bütünleşmek için ev sahibi ülkeye özgü sahip olunması gereken becerilerin ve donanımların

edinimini engelleyebilir. Bu durumda içe kapalı etnik kümelenmeler, her ne kadar mülteciler için ilk aşamada daha rahat bir yaşam fırsatı gibi görünse de etnik kümelenmeler, mültecilerin yoğunlaştığı yerleşim bölgelerinin kendi içine dönük ve yerel nüfustan izole hale gelen yerleşim birimlerinin dönüşmesinde önemli rol oynamaktadır (Borjas 2000). Etnik adacıklar, kendini gettolaşma biçiminde de gösterebilir. Mekânsal asimilasyon kuramcılarının beklediği türden bir asimilasyonun gerçekleşmemesi veya gecikmesi sonucu ortaya çıkan gettolaşmayla birlikte göçmenler yerleşik halkla sosyal bir bağ kuramaz ve bunun sonucunda toplumsal bir yalıtım gerçekleşmiş olur (Canatan 2011).

Yapısal sınırlandırmaları göz ardı ettiği gerekçesiyle mekânsal asimilasyon kuramına destek olarak öne sürülen yer tabakalanma kuramı, mültecilerin karşılaştığı yapısal kısıtlamaları ve zorlukları vurgulayarak, yerel vatandaşların ve hükümetin mekânsal ayrımcılığı teşvik eden tavırlarının mülteciler için yer seçimlerinde genellikle mekânsal engeller yarattığını öne sürer (Alba ve Logan 1991). Kuramda vurgulanan yapısal kısıtlamalar özellikle konut piyasasında karşı karşıya kalınan ayrımcı tavırları içermektedir (Charles 2003). Yerel yönetimlerin dışlayıcı politikaları (Shlay ve Rossi 1981), emlakçıların eşit olmayan davranış ve tutumları, konut kredilerine eşit olmayan erişim ve komşulardan gelen düşmanlık (Massey ve Denton 1993), taciz ve şiddet eylemleri gibi kamusal ve özel ayrımcılık mekanizmaları etnik bölünmeleri oluşturmaktadır (Alba ve Logan 1991; Pais vd. 2012). Mülteciler daha az ayrılmış bölgelere yerleşebilecek finansal güce sahip olsalar da yerel vatandaşların, hükümetin ve kurumların dışlayıcı tutumları, mültecileri genellikle şehirlerin ayrılmış bölgelerine yerleşmeye zorlamaktadır. Mülteciler zamanla kültürleşme düzeylerini ve sosyo-ekonomik statülerini artırsalar da, ayrımcı davranışların oluşturduğu engeller mültecilerin yerleşim için mekânsal seçeneklerini sınırlandırmaktadır (Musterd ve Van Kemphen 2007). Bu doğrultuda kuramın, göçmenler için yerleşim alternatiflerinin sınırlı olduğunu ve göçmenlerin ev sahibi ülkenin uyguladığı politika ve tutumlarından kaynaklanan etnik ayrımcılığını vurguladığını söyleyebiliriz (Aradhya vd. 2017).

Sonuç olarak, mekânsal asimilasyon kuramı, bireysel ve sosyo-ekonomik kaynaklardaki yoksunlukların yarattığı engel ve kısıtların yer seçimini şekillendirdiği üzerinde durmaktayken (Fjellborg 2018; Anderson 2016; Vogiazides 2018) yer sınıflandırma kuramı mültecilerin yer seçim tercihlerinin yapısal kısıtlamalar ve

ayrımcılık (özellikle konut piyasasında) çerçevesinde belirlendiğini ileri sürmektedir (Alba ve Logan 1991; Vogiazides 2020). Mekânsal asimilasyon kuramı ilk dönemde yoksun ve yoğun mahallelere yerleşen mültecilerin ev sahibi toplumla kültürleşme düzeyi artıkça ve sosyo-ekonomik düzeyi iyileştikçe ev sahibi toplumun yoğun olduğu varlıklı mahallelere yerleştiğini ileri sürmektedir (Massey ve Denton 1985; Massey ve Mullan 1984; Vogiazides 2020). Buna karşılık yer tabakalanma kuramı, mültecilerin sosyo-ekonomik gelir koşulları iyileşse dahi yapısal sınırlandırmalar ve maruz kaldıkları etnik ayrımcılık nedeniyle daha varlıklı bir mahalleye taşınmalarının önünde engel oluşturabileceğini vurgulamaktadır. Bu açıdan ele alındığında, mekânsal asimilasyon ve yer tabakalanma kuramları başka bir yere taşınma fırsatlarına rağmen, mültecilerin eş-etnik gruplara yakın yerlerde ikamet etme konusundaki uzun süreli ve kasıtlı tercihlerinin altını çizmektedir (Vogiazides 2020). Bu doğrultuda, iki kuram da statüleri ve karşılaştıkları ayrımcılığın düzeyi ne olursa olsun mültecilerin, yaşamlarını her durumda olmasa da çoğunlukla etnik mahallelerde sürdürme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Magi vd. 2015).

Üçüncü olarak tercihler modeli, mültecilerin yerleşim hareketliliğinin karmaşık sosyal ve yer seçimine özgü itici güçlerini analiz etmek için yeni zeminler sunmaktadır (Aradhya vd. 2017). Tercihler modeli, ev sahibi toplumla sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları azaldığında da mültecilerin yerleşim tercihlerinin eş-etnik grupların yoğunlaştığı mekânlarda olacağını savunur (Logan vd. 2002; Skifter Andersen, 2015). Tercihler modeli, yazında ağ kuramı ve türdeşlik modeli olarak iki kategoriye ayrılmaktadır (Aradhya vd. 2017).

Ağ kuramı, mültecilerin içlerindeki sosyal sermayeden yararlanabilecekleri sosyal ağlar oluşturabilecekleri yerlere yerleşmeyi tercih ettiklerini öne sürmektedir (Aradhya vd. 2017). Mültecilerin sosyal ağların kurulduğu bir yere göç etme ve yerleşme eğiliminin daha yüksek olması, sosyal ağların acil barınma ihtiyacına ve istihdam fırsatlarına daha kolay erişimi sağlamasıyla açıklanabilir (Chiang ve Hsu 2005; Trevena vd. 2013). Sosyal ağlar, göç sürecinde maliyetleri en aza indirgeyerek yeni gelenlere finansman kaynağı sunar. Ağların bir diğer katkısı ise mültecilerin yeni düzene alışması ve temel ihtiyaçların giderilmesidir. Sosyal ağlar, ihtiyaç anında grup üyelerinin güvenebileceği kaynakların geliştirilmesi için gerekli koşulların yaratılmasını sağlar (Alba ve Nee 2003: 42). Bu noktada, sosyal ağların mültecilere varış yerindeki işler ve koşullar hakkında bilgiye erişim sağladığını söylemek

mümkündür (Borjas 1992; Topa 2001; Munshi 2003). Bilgiye erişimin yanı sıra sosyal ağlar, yeni gelenlere maddi veya sosyal destek sağlayarak mülteciler için bir güvenlik ağı görevi görmektedir (Carrington vd. 1996; Dolfin ve Genicot 2010; Munshi 2014; Comola ve Mendola 2015). Özellikle, yeni gelen mülteciler genellikle iş ve diğer ihtiyaçlar için öncelikli olarak etnik topluluklarına güvenirlir. Bu pozitif ağ mekanizmaları, daha önceki yerleşik mültecilerin, yeni gelenlerin iş gücü piyasasına katılmalarına ve yerleşim sorunlarını gidermelerine yardımcı olmaktadır. Bu durum, daha sonra gelen mülteci grupların da izleyebileceği nesiller arası devam eden bir bütünleşme örneği sunmaktadır (Portes ve Rambaut 1996). İlgili yazındaki hâkim görüş, mültecilerin daha büyük ağlara sahip oldukları yerlere gitme eğiliminde oldukları yönündedir (Calv' oArmengol 2004; Calv' o-Armengol ve Jackson 2004; Beaman 2012).

Ağ kuramına göresosyal ağların yanında bütünleşme veya mekânsal asimilasyon sürecinde kritik bir rol oynayan “sosyal sermaye” kavramı, mültecilerin, güven ağlarının oluşturulduğu mahallelere taşınma eğiliminde olmalarını sağlayan bir diğer unsurdur (Alba vd. 1999). “Sosyal sermaye”, grupların ve bireylerin kaynakları sosyal ağlar veya kolektif güvene dayalı, daha geniş sosyal yapılar aracılığıyla güvence altına alma kapasitesini ifade etmektedir. (Heisler 2000) Sosyal sermaye, sosyal ağların mülteciler için kaynakların geliştirilmesini ve kullanılabilirliğini nasıl kolaylaştırdığını belirleyerek asimilasyon sürecinde önemli bir rol oynar (Portes ve Sensenbrenner 1993). Roggeveer ve Van Meeteren (2013), mülteciler üzerine yaptığı bir araştırmasında sosyal sermayenin etkinleştirilmesi ve sosyal ağların gelişmesinde yasal statü ve eğitim eksikliğinin ise önemli bir engel olduğunu tespit etmişlerdir. Yüksek eğitimli mültecilerin ağlara bağlanma ve sosyal sermayeden faydalanma konusunda daha avantajlı olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Dahinden 2013).

Etnik ağlara gömülü sosyal sermaye, göç maliyetlerini düşürmeye ve barınma ve istihdam gibi temel ihtiyaçların arzını kolaylaştırmaya yardımcı olmaktadır (Kahraman 2022; Schapendon, 2015). Bu nedenle, mülteciler göç edecekleri yeri seçerken hedef yerde sosyal ağların gelişmişlik düzeyini göz önünde bulundurmaktadır. Yaşadıkları yerden göç etmiş bireylerin o bölgede kurdukları sosyal ağlar, potansiyel mültecilerin hedef yer seçiminde o bölgeye öncelik

tanımlarına neden olabilir. Bu durum, sosyal ağların yer seçimindeki önemini göstermektedir.

Tercihler modelinin bir diğeri türdeşlik (*homophily*) diğeri adıyla homofili, bireylerin kendisine benzeyen insanlarla bir araya gelme eğilimini açıklayan kavramdır (Borgatti vd. 2013). Homofili ilkesi, insanların kendilerine benzeyen bireylerle etkileşim kurmayı tercih ettiğini savunur (McPherson vd. 2001). Ağ kuramına benzer bir şekilde türdeşlik modeli, mültecilerin dayanışmaya dayalı sosyal etkileşimlerden yararlanabilecekleri benzer etnik köken, kültür, din ve sosyo-ekonomik statüleri paylaşanların yakınlarına yerleşme eğilimini savunmaktadır (Güngördü 2021). Sosyal ağ içerisinde, türdeş grupların belirli bir coğrafi bölge üzerinde mekânsal olarak yoğunlaştıkları görülmekteyken, benzer olmayan bireylerin yer seçimlerinin ise birbirlerinden uzak konumlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle “türdeşlik” yani “homophily” kavramı, sosyal ağlar ve sosyal sermaye oluşumunda kurucu bir sosyal güç olarak kabul edilmektedir (McPherson vd. 2001).

Türdeşlik ilkesi, mülteci yer seçimlerinde, etnik yerleşim ve mekânsal asimilasyon çerçevesinde kararlara yön veren önemli bir unsurdur. Etnik kökenin yanı sıra, coğrafi mekân önemli ve güçlü bir türdeşlik kaynağıdır. Coğrafi mekân üzerinde birbirlerine yakın olarak konumlanan grupların birbirleriyle daha güçlü bir ilişki geliştirerek daha sağlam bağlar kurdukları bir gerçektir. Bunun en önemli nedeni ise, birbirleriyle yakın noktalarda yaşayan bireylerin etkileşimde bulunmaları için daha az çabaya ihtiyaç duymalarıdır (Chiang ve Hsu 2005; McPherson vd. 2001; Liben-Nowell vd. 2005). Bu noktada etnik grupların coğrafi mekân üzerinde kümelenedikleri bölgelerde, etnik türdeşlik unsurunun sağlanması nedeniyle dışlanmaların ve ayrıştırmaların bu bölgelerde minimum düzeyde olduğu gözlenmiştir (Baser 2013; DiCarlo 2007; Eliassi 2013; Gaunt 2010; Hassan 2007).

Ayrıca homofili sadece etnik kökenle değil demografik ve sosyo-ekonomik özellikler de ilişkilidir. Bireyler kendileriyle benzer eğitim ve gelir seviyesine sahip mahallelere taşınma eğiliminde olabilmektedirler (Hedman vd. 2011; Musterd vd. 2016). Türdeşlik modeli, mültecilerin göçmen yoğunluğunun az olduğu bölgelerde ikamet etme veya bu bölgelere taşınma eğiliminin, eğitim seviyesi, gelir, mesleki statü ve ev sahipliği gibi belirli ekonomik bütünleşme göstergeleri ile ilişkili olduğunu ileri sürmektedir (Bolt ve van Kempen 2010; Finney ve Simpson 2008; İzlanda ve Nelson 2008; Trevena vd. 2013). Mültecilerin yerleşim tercihlerinin

kendilerine benzer bireylerin yoğunlaştığı yerlerde yaşama, benzer gruplarla etkileşime girme yönünde olduğu varsayımları ışığında, yer seçimi kararlarında bireylerin etnik bileşenler doğrultusunda yönlendirildiğinden bahsetmek mümkündür (Schelling 1971). Bu model mültecilerin devlet, piyasa ve sivil toplum aktörleri ile olan kritik ilişkilerini göz ardı ettiği için genellikle tek boyutlu olmakla eleştirilmektedirler (Güngördü 2021). Bu bilgiler doğrultusunda ağ kuramı ve türdeşlik modeli, mültecilerin etnik gruplara yakın ve faydalarını en üst düzeye çıkaracakları alanlara yerleşme eğiliminde olduğunu iddia etmektedir (Güngördü ve Kahraman 2021).

Mültecilerin öznelinde gerçekleşen ve yer seçimini inceleyen mekânsal asimilasyon, yer tabakalanma, ağ kuramı ve türdeşlik modeli kuramlarının, temelde mültecilerin ilk yer seçimi tercihlerinin genellikle kendine benzer eş-etnik grupların bulunduğu, benzer kültürü paylaşan, bunun yanında kendisiyle aynı gelir grubuna ve sosyal statüye sahip grupların yoğunlaştığı yerleşim bölgelerinin yakınına yerleşme eğiliminde olduklarını savunmaktadır.

3.1.2 Mültecilerin Yer Seçimi Karar Süreçlerini Şekillendiren Unsurlar

Yer seçimi kuramları mültecilerin yer seçimi tercihleri ve yerleştirme süreçlerine farklı bakış açıları sunsa da kuramlar, göç yörüngesinin bireylerin anavatanını terk etmesiyle başlaması ve bir varış noktası seçimiyle göçmenlerin belirli bir yere yeniden yerleştirilmesiyle sonuçlanması konusunda ortak bir görüşe sahiptir. Yer seçimi kuramları ışığında, mültecilerin yer seçimlerine ilişkin kararlarının ise farklı ölçeklerde değişen dinamik ve çok daha karmaşık unsurlar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir (Kahraman 2022).

Mültecilerin yer seçim kararlarına ilişkin araştırma çalışmaları yer seçimini, iç hareketlilik kavramı veya mültecilerin ilk yer seçimi tercihleri üzerinden ele alarak incelemiştir. Yer seçiminin belirleyicileri ile ilgili yazında zamansal bağlamda “ilk” ve “sonraki” yer seçimi olmak üzere iki kategori kullanılmaktadır (Massey vd. 1999; Zavadny 1999; Zorlu ve Mulder 2008).

Mültecilerin yer seçimini şekillendiren öznel belirleyicileri ülke, kent ve mahalle gibi farklı coğrafi ölçeklerde incelenmektedir. Nitekim yer seçimi belirleyicilerinin üst ölçeklerde, temel düzeyde tespit edilebilen unsurlar

çerçevesinde şekillendiği görülmektedir, belirleyicilerin kent ve mahalle ölçeğine inildiğinde birbirine bağlı ve çok daha karmaşık unsurlardan oluştuğu görülmektedir.

Kentsel ölçekte göçmen yerleşimi üzerine yapılan önceki araştırmaların çoğu, yer seçimi süreçlerini genellikle yere/bölgeye özgü unsurların göreceli etkisi odağında analiz etmeye çalışmıştır. Yer seçimi belirleyicilerini yere özgü özellikler odağında inceleyen bu çalışmalarda mültecilerin yer seçim tercihlerinin altında yatan belirleyiciler iki temel başlık altında sınıflandırılmaktadır. Çalışmaların bazıları yer seçim tercihlerini ekonomik unsurlar üzerinden incelemektedir (Bartel 1989; Aslund 2005) bazıları ise kültürel unsurlara vurgu yapmaktadır (Zavodny 1999). Kent düzeyinde mültecilerin yer seçimi belirleyicilerinin en çarpıcı olarak temelde sosyal-kültürel unsurlar altında; sosyal ağlar ve eş-etnik grupların varlığı, ekonomik unsurlarda ise ucuz-erişilebilir konutların varlığı ve geniş istihdam olanakları odağında şekillendiği vurgulanmaktadır. Oysa yere özgü özelliklerin yanı sıra yaş, cinsiyet, eğitim vb. gibi bireysel özellikler de yer seçiminin belirleyicileri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Mültecilerin yerleşim kalıpları mültecilerin sosyo-demografik özellikleri ile özellikle metropoliten alanların sahip olduğu özellikler arasındaki etkileşime bağlı olarak şekillenmektedir. Etkileşimleri göz ardı etmek, mültecileri belirli bir yere çekmede etkili olan önemli özellikler hakkında geçersiz veya yanıltıcı bilgilerin ortaya çıkması ile sonuçlanabilir. Yapılan çalışmalarda bireysel özelliklerin dikkate alınması, bir yer özelliğinin çekme etkisinin büyüklüğü için bir aralık sağlar (Scott, vd. 2005). Bu bağlamda, yer seçimi süreçlerinin daha iyi okunması yere özgü itici veya çekici unsurlar ile mültecilerin sahip olduğu demografik bireysel özelliklerinin (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, vb.) eş zamanlı etkileşiminin birlikte ele alınmasıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle, yer seçiminde rol oynayan öncül unsurların iç içe geçen ilişkileri göz önünde bulundurularak, belirleyiciler arası belirli bir baskınlığı kabul etmek yerine bu çalışmada, ilgili yazından yola çıkarak yer seçimi tercihlerinin belirleyicileri demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler, bireysel özellikler ve yetenekler, kabiliyetler olmak üzere beş başlık altında sınıflandırılarak ele alınmıştır (bkz. Tablo 3). Ancak, bireysel özellikler genellikle zorunlu göçün ilk sürecinde rol oynayan öncül unsurlar olmayabilir. Bireysel unsurlar sonraki yer seçim süreçlerinin belirleyicileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada özellikle bireysel özelliklere kısaca değinilerek diğer unsurlar üzerinde durulmuştur.

Tablo 3: Mültecilerin Yer Seçimi Süreçlerini Şekillendiren Unsurlar

Mültecilerin Yer Seçimi Süreçlerini Şekillendiren Unsurlar		
Boyut	Yer Seçiminde Belirleyici Unsurlar	Konuyla İlgili Çalışma Yapan Araştırmalar
Demografik Boyut	Bölgenin nüfus yoğunluğu	Aslund 2001, Aslund 2005; Damm 2009; Haberfeld vd. 2019
	Diğer mültecive etnik grupların nüfus yoğunluğu	Massey 1985; Aslund 2001, Aslund 2005; Zavodny 1997
Sosyo-kültürel Boyut	Daha önceki/yerleşik göçmenlerin veya öncü mültecilerin varlığı	Damm 2009; Zavodny 1997, Zavodny 1999; Zorlu ve Mulder 2008, Bauer vd. 2002; Chiswick and Miller 2005
	Eş-etniklerin varlığı	Chiswick and Miller 2004; Aradhya vd. 2017; Zorlu ve Mulder 2008; Logan vd. 2002; Bartel 1989; Zavodny 1997
	Aile üyelerinin ve akrabaların varlığı	Lamba ve Krahn 2003; Boyd 1989
	Yerel dayanışma ve sosyal ağların varlığı	Damm 2009; Portes 1998; Bertrand vd. 2000; Skyrme 2008; Massey 2010
	Yerel aktörlerin varlığı	Skyrme 2008
	Etnik adacıkların varlığı	Portes 1998; Bertrand vd. 2000
	Düşük suç oranı/güvenlik	Robinson vd. 2007; Craig vd. 2004
	Sosyal dışlanma ve ırk, cinsiyet, etnisite, din temelli ayrımcılık	Logan vd. 2002; Castles ve Miller 2008
Ekonomik Boyut	Barınma/Konaklama Olanaklarına Erişim ve Konut Piyasası Koşulları	
	Yerel konut piyasası koşulları	Carter ve Osborne 2009
	Uygun fiyatlı konutlara erişim ve konut satın alına bilirliliği	Djuve ve Hagen 1995; Murdie and Borgegard 1998,
	Uygun fiyatlı konut stokunun mevcudiyeti	Aslund 2005; Ball 2012; Murdie 2008; Poppe 2013; Teixeira 2008; Carter ve Osborne 2009
	Konut piyasasındaki ayrımcı tutumlar	Aslund 2005
	Yerel İşgücü Piyasası Koşulları/ İstihdam Olanakları ve Hizmetler	
	Yerel işgücü piyasası koşulları	Borjas 2001; Jaeger 2000; Aslund 2005; Malcata-Rabelo 2012
	İstihdam olanakları ve mevcut ekonomik sektörler	Mott 2010; Aslund 2005
	İş gücü piyasasında ayrımcılık	Güngördü 2018
	Yerel işsizlik oranı	Aslund 2005; Bartel 1989; Zavodny 1997, Zavodny 1998; Jaeger 2000
Uygun fiyatlı kamusal hizmetlere erişim	Aslund 2005; Balçılar and Nugent 2018; Mott 2010	

Tablo 3'ün devamı

Ekonomik Boyut	Gelişmiş ulaşım sistemleri ve teknik altyapının varlığı	Carter ve Osborne 2009; Musterd ve Van Kempen 2007; Aslund 2005
	Yerel refah sistemi düzeyi	Borjas 1999; Dodson 2001; Zavodny 1997
Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu	Mekânsal yoğunlaşma ve etnik ayrışma düzeyi	Chiswick and Miller 2002b; Bloch 2002; Bartel 1989; Bartel ve Koch 1991; Newbold 1999; İnce 2018; Aslund 2005
	Mevcut iş yerlerine ve iş fırsatlarına yakınlık	Aradhya vd. 2017; Zorlu ve Mulder 2008; Zhou vd. 2013; Carter ve Osborne 2009
	Kamusal hizmetlere ve yardım kurumlarına yakınlık	Zavodny 1999; Carter ve Osborne 2009; Balçılar and Nugent 2018
	Şehir merkezine ve alt merkezlere yakınlık	Balampanidis ve Polyzos 2016; Ana vd. 2015
	Alışveriş yeri, mağaza, pazaryeri gibi ticari alanlara yakınlık	Chai 2000
	Ulaşım modlarına yakınlık	Carter ve Osborne 2009; Balampanidis ve Polyzos 2016
	Huzurlu ve güvenli yerleşim çevresinin varlığı	Robinson, vd. 2007
	Aile üyelerine/akrabalara yakınlık	Damm 2009
Bireysel Özellikler ve Yetenekler, Kabiliyetler	Yaş	Bartel 1989; Scott vd. 2005
	Cinsiyet	
	Medeni hal	
	Eğitim durumu	
	Çalışma durumu	
	Dil becerisi	
	Sahip olunan yasal statü	

Mültecilerin yer seçim sürecini etkileyen ilk çerçeveyi yere özgü unsurlar oluşturmaktadır. Mültecilerin yer seçim tercihlerini belirleyen yere özgü unsurlar demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler olmak üzere dört temel boyut altında incelenebilir. Demografik boyut altında yer alan unsurlar, hedef varış yerindeki nüfus yoğunluğu ve bölgedeki diğer mülteci ve etnik grupların nüfus yoğunluğu şeklinde öne çıkmaktadır. Uluslararası güncel göç deneyimleri, mültecilerin ev sahibi ülkede büyük nüfusa sahip şehirlere yerleştiğini göstermektedir. Bu nedenle, ev sahibi bölgede nüfusun yoğun olduğu ve buna paralel

olarak kamusal hizmetlerin gelişmiş olduğu büyük nüfuslu bölgelerin mülteciler için çekici nitelikte olduğunu söylemek mümkündür (Aslund 2001; Aslund 2005; Damm 2009; Habersfeld vd. 2019). Şehirlerin sunmuş olduğu kaynaklar, mevcut sosyal ağlar, gelişmiş hizmetler, iş olanakları gibi geniş yelpazede göz önünde bulundurulabilecek birçok fırsat mültecilerin yer seçimi konusunda temel bir role sahiptir (Vining ve Pallone 1982). Şehirlerin özellikle yeni iş fırsatları sunması mültecilerin kentegelmelerini teşvik eder (Bover ve Velilla 2000). Şehirlerin uluslararası göçmenleri çekme yeteneği, büyüme potansiyellerinin önemli bir göstergesi olarak giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Glaeser ve Resseger 2010; Glaeser ve Shapiro 2003; Moretti 2012). Mültecilerin yer seçimlerini belirleyen bir diğer kritik unsur ise eski/öncü mültecilerin nüfu yoğunluğudur. İlgili yazın, mültecilerin kendilerine benzer eş-etnik grupların yoğun nüfusa sahip olduğu bölgelere çekilme eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir (Aslund 2005; Massey 1985; Allen ve Turner 2012; Aslund 2001; Aslund 2005; Zavodny 1997).

Mültecilerin kentsel alanlardaki yer seçim tercihlerini şekillendiren belirleyicilerin sosyo-kültürel boyutu kapsamında, yazında yer alan çalışmalarda; aile üyelerinin varlığı, bölgeye erken yerleşen eş-etnik grupların, öncü mültecilerin ve sivil toplum kuruluşlarının varlığı, akrabalık-arkadaşlık ilişkileri, ırk/etnik köken/renk/din/dil/cinsiyete dayalı ayrımcılık, suç oranları, güvenlik, yerel dayanışma ağlarının ve yerel aktörlerin varlığı mültecilerin yer seçimlerini şekillendiren ana unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Mültecilerin yerleşim yeri seçimlerine karar verme süreçlerinde çekici etki yaratan bu unsurlardan ilki, öncü mültecilerin varlığıdır (Damm 2009; Zavodny 1999; Zorlu ve Mulder 2008). Bunun başlıca nedeni, ortak etniklerin varlığının yeni göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştıran bir etnik ağ oluşturmasıdır (Piore 1979; Kobrin ve Speare 1983; Kahraman ve Güngördü 2021). Mahallelerdeki erken yerleşmiş öncül etnik grupların ve diğer mültecilerin varlığı, diğer mültecilerin bilgiye, kamusal hizmetlere, sosyal yardımlara ve istihdama erişimini artırarak yerleşim süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Kahraman ve Güngördü 2021). Etnik kökenin yanında benzer bölgelerden göç eden bireylerle birlikte yaşamayı seçen mülteciler, yerleşik göçmenlerin kurduğu mevcut aile, arkadaşlık ve tanıdık ağlarına erişimden yararlanma potansiyeline sahiptir (Arentze vd. 2012; McPherson vd. 2001; Smith vd. 2014). Sonradan gelen mülteciler için var olan etnik gruplarının oluşturduğu sosyal

ağlar karar verme süreçlerinde kilit rol oynamaktadır (Damm 2009). Aynı etnik grupların oluşturduğu sosyal ağlar genellikle “etnik grup dayanışmasını” teşvik etmektedir (Lamba ve Krahn 2003) ve mültecilerin sosyal ve ekonomik bütünleşme sürecini kolaylaştırmaktadır (Aradhya vd. 2017; Clark 2009; Ibraimovic ve Masiero 2014). Mültecilerin, sosyal ağların sunduğu fırsatlardan faydalanmalarına olanak sağlayan sosyal sermayeye ulaşmaları yer seçimi süreçlerinin önemli belirleyicilerinden birini oluşturmaktadır (Damm 2009). Mültecilerin etnik olarak kümelenmiş bir bölgede ikamet etme konusundaki bu bilinçli tercihlerinin arkasındaki temel nedenler, konut ve işgücü piyasaları ile hizmetler ve mültecilere yönelik özelleşmiş ürünlere erişim kolaylığı hakkında sosyal ağların sağladığı bilgi akışı ve düşük göç maliyetleridir (Aradhya vd. 2017). Bu noktada, öncü mültecilerin yeni gelenlere kalacak yer ve iş bulma konusunda rehberlik etmesi ve sosyal ilişkilerini sürdürmelerine yardımcı olması beklenmektedir (Damm 2009). Bu nedenle, sosyal ağların varlığı bir yandan dışarıyla olan bütünleşmeyi yavaşlatsa da (McAuliffe ve Jayasuriya 2016) sunmuş olduğu avantajlar nedeniyle yeni gelenler için çekici birunsurdur (Zorlu ve Mulder 2008).

Bunun yanında, benzer hareketlilik yörüngeleri ve yerleştirme süreçleri yaşayan diğer göçmen gruplarının varlığı da yeni gelenleri belirli alanlara yerleşmeye çekmektedir (Zorlu ve Mulder 2008). Önceki/yerleşik göçmenlerin veya öncü mültecilerin varlığı, göç deneyimlerinin paylaşılması hakkında sürü etkisi yaratabilmektedir (Epstein 2002). Mülteciler yer seçimi süreçlerinde karar vermelerini yönlendirecek yeterli bilgiye sahip olmamaları durumunda önceki göçmenlerin kararlarını gözleme ve bu sayede mevcut veya alternatif yerleşim yerleri hakkında bilgi sahibi olma eğilimindedir. Bu doğrultuda, önceki göçmenlerin varlığı yeni gelen mültecilerin üzerinde sürü etkisi yaratabilmektedir (Bauer vd. 2002; Chiswick and Miller 2005). Mahallelerde öncü mültecilerin, diğer göçmenlerin ve ortak etnik grupların varlığı genellikle zincirleme göç akışlarını teşvik eder ve buna bağlı olarak etnik yerleşim bölgelerinin ve gettoların oluşumuna neden olur (Aradhya vd. 2017; Massey 1990). Etnik bir yerleşim bölgesinde ikamet etmek, paylaşılan kültürel arka plan nedeniyle grup içinde güvenlik, dayanışma ve kimlik duygularını güçlendirir (Damm 2009). Benzer kökenli mülteci kümelerinin ortaya çıkması mültecilerin sosyal bağları güçlendirmelerine, kültürlerini ve kimliklerini korumalarına yardımcı olur (Van Liempt 2011) ve ayrımcılık riskini azaltır (Damm

2009). Mültecilerin ayrımcılık ve sosyal dışlanmalara maruz kalmaları, karar verme süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Mülteciler, sözlü veya fiziksel olarak maruz kaldıkları günlük ayrımcılıktan kaçınma eğilimindedir. Toplum tarafından ırk, etnik köken, din, renk ve cinsiyet temelinde uğradıkları ayrımcılık ve dışlanma mültecilerin, bu tür risklerin en az olduğu mahallelere yerleşmeleri için itici bir güç olmaktadır (Logan vd. 2002). Bu doğrultuda, yer seçimi süreçlerinin şekillenmesinde ortaya çıkan bir diğer unsur düşük suç oranına sahip huzurlu yerleşim yerleri arayışıdır. Dezavantajlı gruplar içinde yer almaları, ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmaları nedeniyle düşük geliri yoksul mahallelere hapsolan mülteci gruplarının yerleşim seçenekleri oldukça sınırlıdır. Sınırlı yerleşim seçenekleri arasında mülteciler, herhangi bir fiziksel/sözlü taciz olmaksızın yaşamlarını sürdürebilecekleri en huzurlu ve güvenli yerleri bulmaya çalışmaktadır (Craig vd. 2004).

Önceki göçmenlerin ve eş-etnik grupların varlığına benzer şekilde, aile üyelerinin/akrabalarının varlığı da yeni gelenleri belirli alanlara yerleşmeye çekmektedir. İlgili yazında yer alan çalışmalarda mültecilerin ilk süreçlerde doğrudan aile üyelerinin veya akrabalarının yaşadığı mahallelere yerleştiği durumlarda, aile ve akrabalık bağları yer seçiminin en kritik belirleyicisi olarak öne çıkmaktadır (Boyd 1989; Lamba ve Krahn 2003).

Yer seçiminin belirleyici unsurları altında öne çıkan diğer unsurlar yerel dayanışma ağları ile yerel aktörlerin ve sivil toplum örgütlerinin varlığıdır. Yerel dayanışma ağları ve örgütler çoğu zaman mültecilerin refah kaynaklarına ve hizmetlerine, özellikle de yardıma erişmesine yardımcı olmaktadır (Skyrme, 2008). Mültecilerin gerekli kaynaklara ve hizmetlere erişiminde kritik rol oynayabilecek yerel kilit aktörlerin varlığı (yerel siyasi şahsiyetler, konut müteahhitleri, emlak acenteleri, dini önderler, muhtarlar, yerel kamu kurumlarının görevlileri, yaşlılar vb.) mültecilerin kentsel alanlardaki yer seçimlerinde etkili olmaktadır (Fawaz 2016).

Yazında yer alan çalışmalar, yer seçimi belirleyicilerinden en çarpıcısı olarak sosyal ağlar ve ilişkiler üzerinde dursa da, mültecilerin yerleşim kararlarının şekillenmesinde eş-etniklerin veya akraba/aile üyelerinin varlığının yanında etkin role sahip başka kritik belirleyiciler de bulunmaktadır. Mültecilerin yer seçimleri üzerine yapılan çalışmalar, istihdam fırsatlarına erişim ve konut piyasası koşullarını birincil yer seçimi faktörleri olarak vurgulamaktadır. Bu bağlamda, iş ve barınma fırsatları, mültecilerin nerede ikamet edeceklerine karar vermeleri için kilit unsurları

oluşturmaktadır (Crasley ve Hagen-Zanker 2019). İş veya istihdam, göçmenlerin şehirle kurdukları ilk ve en önemli etkileşim noktasıdır (Lin ve Gaubatz 2016). Mülteciler, ortalama ücretlerin yüksek olduğu (Aslund 2005; Damm 2009), istihdam edebilecekleri mevcut sektörlerin bulunduğu bölgelere ve iş yerlerine yakın yerleşimlere yerleşme/taşınma eğilimindedir (Zorlu ve Mulder 2008). Yazında yer alan çalışmalarda yerel konut koşulları, mültecilerin sosyal sermayesi ve kamu hizmetlerinin sağlanması yer seçiminin ekonomik boyutu olarak vurgulanmaktadır. Mültecilerin kentsel alanlardaki yerleşim süreçlerinin şekillenmesinde barınma/konaklama olanaklarına erişim yer seçimini belirleyen ekonomik unsurların başında gelmektedir. Anavatanlarını terk etmek zorunda kalan mülteciler hedef noktaya vardıkları ilk günden itibaren hayatta kalmak ve can güvenliklerini sağlamak için barınma veya konaklama seçeneklerini aramaya başlarlar. Bu nedenle, konuta/konaklamaya erişim, bir yerleşim sürecinin ön koşuludur (Güngördü 2021). Mülteciler, yeterli maddi güce sahip olmamaları nedeniyle özellikle ilk yer seçimi süreçlerinde barınma ve yaşam giderlerinin görece düşük olduğu bölgelere yerleşme eğilimi göstermektedir. Bu bilgi ekseninde, ekonomik unsurlardan uygun fiyatlı konutlara erişim ve konut satın alma bilirliliğinin, mültecilerin eş-etnik gruplara, akrabalara ve aileye yakın yerlerde yaşama eğilimine göre daha belirleyici bir yer seçimi unsuru olduğunu söylemek mümkündür (Djuve ve Hagen 1995). Kentsel doku göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin sosyal ve ekonomik yönden iyileşene kadar ilk tercih ettikleri yerleşim alanlarının yıkılmaya yüz tutan köhneleşmiş ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duyan çöküntü alanlarında yer alan, yetersiz altyapı ve düşük kaliteye sahip, uygun fiyatlı konutlara yerleşmeleri bu durumu açıklar niteliktedir. Böylece, mültecilerin karşılaştıkları güçlüklerin başında gelen uygun fiyatlı konut arayışı, birçoğunun kentsel gerileme ile karakterize edilen eski, şehir içi mahallelere yerleşmesiyle sonuçlanmaktadır. Ancak zaman içinde değişen ihtiyaçlar, sermaye birikimi ve uyum süreci (Kahraman ve Güngördü 2021) sonraki süreçte mültecilerin yer seçim tercihlerinde çeşitliliklerin ve farklılaşmaların olmasına yol açmaktadır.

Bununla beraber, mültecilerin uygun fiyatlı konut arayışı konut piyasasında rekabetçi bir süreci de harekete geçirmektedir. Yeni bir topluma uyum sağlamak, iyi konut bulmanın zorluklarıyla uğraşmak, güvenlik sorunları olan mahallelere yerleşmek ve diğer marjinal gruplarla uygun fiyatlı konut için rekabet etmek

yeniden yerleşim ve bütünleşme dinamiği oluşturmaktadır. İkinci olarak, konuta erişimin yanında tüm mahallelerde uygun fiyatlı konutun veya kiralık dairenin bulunmaması nedeniyle, mültecilerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak uygun fiyatlı konut stokunun mevcudiyeti ilk ve sonraki yer seçiminde en belirleyici unsurlardan biridir. Yer seçiminin diğer belirleyicilerinden biri de mevcut konut stokunun sahip olduğu fiziksel koşullardır (Aslund 2005).

Mültecilerin karşılaştıkları konut bulma zorluğu konut piyasasında maruz kalınan ayrımcılık sorununu da beraberinde getirmektedir (Aradhya vd. 2017). Konut piyasasında karşılaşılan ayrımcılık tutumları mültecilerin yer seçimlerini kısıtlamakta ve mültecileri konut piyasasındaki ayrımcılığın en az olduğu yerlere yerleşmeye zorlamaktadır. Bu doğrultuda, konut piyasasındaki ayrımcılığın yer seçiminde belirleyici etmenlerden biri olduğunu söyleyebiliriz (Schönwalder ve Söhn 2009). Sonuç olarak, yazında yer alan ilgili çalışmalar, yerel konut piyasası (Carter ve Osborne 2009), uygun fiyatlı konut stokunun mevcudiyeti, ortalama kira fiyatları ve ev sahiplerinin/yerel aktörlerin konut piyasasındaki mültecilere yönelik tutumları (Ball 2012; Murdie 2008; Poppe 2013; Teixeira 2008) ve barınma koşulları mültecilerin nereye yerleşecekleri konusundaki kararlarında önemli sosyo-ekonomik belirleyiciler olarak öne çıkmaktadır.

Karar verme süreçlerinin şekillenmesinde rol oynayan bir diğer kritik nokta işgücü piyasa koşulları ve istihdam olanaklarıdır. İşgücü piyasası koşulları, özellikle ilk yerleşim dönemlerinden sonra, mültecilerin yer seçimlerini de etkilemektedir. Çünkü yeni çevrede artan yaşam maliyetleri nedeniyle mülteciler gelir getirici faaliyetlerde bulunma ihtiyacı ile karşı karşıya kalmaktadır. Mültecilerin geçimlerini sağlamalarında sosyal yardım mekanizmaları geçim kollarından birini oluşturmaktayken diğer yandan artan geçim maliyetleri nedeniyle sosyal yardımların yetersiz kalması durumunda aile içinde çalışan bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada, mülteciler çalışabilecekleri uygun ücretli ve güvenli işler bulmaya çalışmaktadır. Mülteciler genellikle kötüleşen çalışma koşulları, geçici ve sosyal güvencesi olmayan, düşük ücretli işlerden, artan yoksulluk ve işsizlik oranlarından sorumlu tutulmaktadır (Güngördü 2018). Çalışma izni almak için şartların zorluğu, sınırlı iş olanakları ve mültecilerin işgücü piyasasına olan etkilerine dair olumlu görüşlerin yanında olumsuz görüşlerin de bulunması mülteciler için bu arayışı zorlaştırmakta ve mültecilerin işgücü piyasasına erişimini sınırlandırmaktadır (Mott

2010). İşgücü piyasası uyum sürecinde yaşanan bu zorluklara ek olarak, mülteciler ilk süreçlerde genellikle finansal kaynaklardan ve yabancı dil becerilerinden yoksundur (Ward vd. 2001) bu da ev sahibi ülkelerde istihdamı güvence altına almayı daha da zorlaştırmaktadır. Bu zorlu koşullar geçimlerini sağlamak ve hayatta kalabilmek adına mültecileri kayıt dışı işgücüne erişimin yollarını aramaya itmektedir. Bu nedenle, işgücü piyasası koşulları, istihdam olanakları, mevcut ekonomik sektörler ve işgücü arzı ile yerel işsizlik oranları mültecilerin yer seçimlerinde belirleyicidir (Aslund 2005).

İlgili yazın, bölgesel işsizlik, sosyal yardım ve kamusal hizmetleri içeren ekonomik faktörlerin yer seçimi süreçlerinde öne çıktığını göstermektedir. Mülteciler, uygun fiyatlı ve erişilebilir konutların ve mevcut istihdam olanaklarının yanı sıra, nereye yerleşeceklerine karar vermeden önce, yerleşim yerlerinde sunulan sağlık, eğitim, eğlence gibi uygun fiyatlı hizmetleri araştırmaktadır (Aslund 2005; Balçılar ve Nugent 2019). Kanalizasyon, su, elektrik ve telekomünikasyon sistemleri gibi teknik altyapı (Musterd ve Van Kempen 2007) ve çeşitli ulaşım sistemlerini (Carter ve Osborne 2009) içeren kaliteli altyapının varlığı da mültecilerin karar verme süreçlerinde etkilidir (Aslund 2005).

Birbirleriyle ilişkili olan ekonomik ve sosyo-kültürel unsurların mekânsal yansımalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan mekânsal unsurlar mültecilerin kentsel ölçekte yer seçim örüntülerinin okunması açısından büyük bir öneme sahiptir. Yer seçimini şekillendiren öncüllerden mekânsal unsurların mültecilerin yer seçimlerinde önemli etkileri olmaktadır. İlk olarak, etnik ayrışma düzeyinin mültecilerin yer seçimlerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Aslund'un (2005) öne sürdüğü gibi, mahallelerdeki mülteci/göçmen yoğunluğunun artması, sonraki mültecilerin de bu yerlere yerleşme olasılığını ve eğilimini artırmaktadır. Bunun temel nedeni, mültecilerin kültürel ve siyasi yönden tanınma ve temsil düzeylerini artırmak için mekânsal etnik yoğunlaşmanın avantajını kullanmayı tercih etmeleridir. Ayrıca bu sayede etnik dayanışma ağları oluşturarak yeni sosyal çevrelerinde hayata tutunmanın yollarını bulmayı amaçlarlar (Güngördü 2021). Potansiyel iş fırsatlarına ve mevcut işyerlerine mekânsal yakınlık mülteciler için önemli bir diğer yer seçimi faktörü olarak öne çıkmaktadır (Zorlu ve Mulder 2008). Üçüncü olarak, kamu hizmetlerine mekânsal yakınlık mülteciler için karar verme mekanizmalarında çekici bir faktördür. Yerel kamu hizmetlerine mekânsal olarak yakın olmanın mültecileri

kamu hizmetlerine erişmenin ek maliyetlerinden kurtarması (Balcılar ve Nugent 2019), mültecilerin, kamu hizmetlerinin bol ve çeşitli olduğu şehir merkezlerine veya diğer merkezi yerlere yerleşme eğilimini artırmaktadır. Bu bağlamda mülteciler, şehir merkezlerine, şehrin diğer merkezi ve ticari yerleşmelerine ve ulaşım modlarına mekânsal olarak yakın olan mahallelere yerleşmeyi tercih etmektedir (Balampandis ve Polyzos 2016). Son olarak, yer seçimi süreçlerinde huzurlu, güvenli ve sakin yaşam ortamları mülteciler için karar verme süreçlerinde oldukça kritik belirleyicilerdir. Uzun süren savaş ortamı ve can güvenliği tehlikesi sonrasında mülteciler yeniden kök atabilecekleri kalıcı barınmalara ihtiyaç duymaktadır (Robinson, vd. 2007). Bu doğrultuda mülteciler, özellikle sonraki süreçlerde kültürlerini, yaşam tarzlarını, kimliklerini hoşgörü içinde sürdürerek yaşatabilecekleri güvenli ve huzurlu yerlerde yaşamayı tercih etmektedir.

İlgili yazın taramasında yer alan açıklamalar ve tartışmalar ışığında, mültecilerin yer seçimi süreçlerinin ve yer seçiminin belirleyicilerinin yalnızca mültecilerin bireysel tercihlerine göre şekillenmediği, bu süreçte ev sahibi halkın, yerel aktörlerin, kamu kuruluşlarının ve çeşitli aktörlerin mültecilere yönelik tutum ve davranışlarının da etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Göçmenlerin yerleşim kararlarını etkileyen çeşitli unsurlar tek başına veya etkileşimli olarak ele alınabilir. Cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, yasal statü gibi bireysel özellikler ve dil becerisi gibi yetenekler ve kabiliyetler göç etme eğilimleri ve yerleşim tercihleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Mültecilerin yer seçim kararlarını şekillendiren bireysel özellikler, hareketlilik eğilimini artırıcı veya azaltıcı etkiye sahip olabilmekte ve yer seçimi karar süreçlerinde etkin rol oynayabilmektedir. Bu bağlamda, mültecilerin göç etme eğilimleri öncelikle, genç ve diğer aile üyelerine veya herhangi başka bir bireye bağımlılığı olmayan bekâr kişilerde, evli ve çocuksuz ailelerde daha yüksek düzeyde görülmektedir. Bir ailenin üyesi olan ve ailesine bakmakla yükümlü olan kişilere oranla bekâr ve daha çok erkeklerde hareketlilik eğilimlerinin arttığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Fihel ve Górný 2013; Dünya Bankası 2019). Bu bilgiler doğrultusunda, cinsiyetin ve medeni durumun göç etme ve yerleşim karar süreçlerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Cinsiyet ve medeni durumla beraber çalışma durumu, eğitim durumu ve ülkede sahip olunan yasal statü gibi diğer unsurlar da karar alma süreçlerinde etkili

olabilmektedir. Eğitimli mülteciler kentsel ölçekte daha geniş bir alana yerleşme eğilimindedir. Bununla birlikte, eğitim seviyesindeki artış kent içi hareketlilikleri de artırmaktadır. Yazında yer alan çalışmalar, eğitimli ve muhtemelen üniversite mezunu olan göçmenlerin, etnik topluluklar tarafından sağlanan güvenlik ağlarına daha az bağımlı olduklarını göstermiştir (bkz. Bartel 1989; Dunlevy 1991; Kritz ve Nogle 1994; Newbold 1996; Newbold 1999; Zavodny 1998; Frey ve DeVol 2000; Jaeger 2000; Izyumoz vd. 2002). Daha eğitimli göçmenler iş fırsatlarına erişmek amacıyla kent içinde daha fazla hareket etme eğilimindeyken, daha az eğitimli olanlar ise daha büyük etnik topluluklara sahip şehirlere/mahallelere yerleşme eğilimindedir (Bartel ve Koch 1991; Kritz ve Nogle 1994; Newbold 1996; Newbold 1999). Özellikle eğitim ve mesleki açıdan vasıflı kişilerin yerleşim tercihlerinin etnik yerleşim bölgelerine en az bağımlı olduğu görülmektedir. Genel göç yazını, genç, erkek, bekâr ve profesyonel çalışanların, yüksek maddi ve manevi getiri sunabilecek bölgelere yerleşme eğiliminde olduklarını ve yerleşim yeri seçiminde daha girişken bir tavır sergilediklerini destekler nitelikte bulgular sunmaktadır (Scott vd. 2005).

Yerleşim karar süreçlerinde kilit unsurlardan biri mültecilerin sahip olduğu yetenekler ve kabiliyetlerdir. Bu konuda öncelikli unsur mültecilerin dil becerileri ve iş kabiliyetleridir. Yeni mülteciler ev sahibi ülkede yeterli dil becerisine sahip olamayabilir. Asgari dil becerisine sahip dil yeterliliği kazanamayan vasıfsız mülteciler, etnik istihdama dayalı düşük ücretli işlerde sıkışıp kalma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda, etnik yoğunlaşma, ev sahibi ülkeye göre dil ve kültürel farklılıklara sahip olan mülteciler için avantajlıdır. Ancak, bu durum göçün ilerleyen süreçlerinde sosyal bütünleşmenin engellenmesi ve dil yeterliliğindeki kazanımların yavaşlaması ile sonuçlanabilmektedir. Bu doğrultuda, ev sahibi ülkelerde ekonomik ve sosyal bütünleşme için dil yeterliliği şarttır. Yerel hükümetlerin dil yeterliliği şartı olan göç politikaları geliştirmeleri, mültecilerin ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi kolaylaştırmak için önemlidir (Sholeh 2016).

Bu konuyla ilgili olarak eklenmesi gereken bir diğer başat faktör aile üyelerinin durumudur. İlk göç eden kişinin gidilen yerde kalma süresinin uzamasıyla beraber süreç, ailelerin de o yere göç etmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu durumda, ailelerin gidilen yerde yeni bir yaşam kurması ve gidilen yerde kalma süresi bir noktada mülteci ailelerin çocuk sayılarına da bağlı hale gelmektedir. Bunun sebebi,

çocukların ev sahibi ülkede okula başlaması, ülkenin dilini öğrenmesi ve arkadaşlık ilişkileri geliştirmesi (Castles ve Miller 2008) gibi birtakım durumların ailelerin toplumla ve mekânla kurduğu bağı/aidiyeti artırma ve ev sahibi ülkeye kalıcı olarak yerleşme gibi gelecek beklentisine ilişkin kararları şekillendirmede etkin role sahip olmasıdır. Diğer bir deyişle, sahip olunan çocuk sayısı, çocukların ev sahibi ülkede gelecek kurmalarına dair girişimler, sosyalleşme ve ülke kültürünü benimseme, gidilen yerde kalma süresi, toplumla ve mekânla sosyal ve ekonomik yönden bütünleşme süreçleri, mültecilerin geleceklerini ve yer seçimi kararlarını etkileyen unsurlardır (Bonifazi ve Paparusso 2018; Belgiojos 2016).

Mültecilerin yer seçim süreçlerinde önemli bir diğer unsur yasal statüdür. Mülteciler gittikleri ülkede hukuki statü eksikliği nedeniyle savunmasız ve kırılgan durumdadır. Kendini güvende hissetmeme ve yasal yönden belirsizliklerin olması mülteci topluluklarının kırılganlığını artırmaktadır. Bu noktada, grupların gittikleri yerde toplumun bir parçası olarak uzun dönemde geleceğe dönük plan yapmaları muhtemel değildir. Bu durum mültecilerin/göçmenlerin kendilerini gittikleri yerde bir yabancı gibi hissetmesine sebep olarak (Castles ve Miller 2008) aidiyet duygusunun kazanılmasının önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu bağlamda, gidilen yerde kalıcı olma, kimliğin yeniden tanımlanması ve aidiyet duygusunun oluşması açısından hukuki statüye sahip olmak ve vatandaşlık almak önemli bir öncüdür (Kuch 2016).

Mültecilerin varış ülkesinde sahip oldukları hukuki statü grupların gelecek beklentilerini, kalıcı veya geçici olmaya dair yerleşim kararlarını ve hareketlilik eğilimlerini şekillendiren kritik bir unsurdur (Chowdhory 2012). Bu bilgiler ekseninde, toplumla bütünleşmenin sağlandığı senaryolarda dâhil olmak üzere fiilen toplumun bir parçası haline gelmek, kalıcı olarak belirli bir yere yerleşmek, toplumsal ve mekânsal aidiyetin oluşması ve sosyal ve ekonomik yönden sürdürülebilir bir yaşam için hukuki yönden belirli bir “statüye ve vatandaşlık alma hakkına” sahip olma faktörü mültecilerin bir yerde kalıcı olma, ülkelerine geri dönme veya yeniden göç etme kararı almalarında oldukça önemli bir yere sahiptir.

3.2 MÜLTECİLERİN YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİ

3.2.1 Mültecilerin Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerinin “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Kavramları Üzerinden Tartışılması

Suriyeli mültecilerin kent içindeki hareketliliği, yerleşim örüntüleri ve yer seçimi ile yerleşim karar süreçlerini etkileyen unsurlar, yer seçim kuramları (*location choice*) üzerinden ortaya koyulmuştur. Ancak, yer seçimi kuramları ve yerleştirmeye dair mevcut yazın, mültecilerin göç hareketliliğinin başlangıç ve varış noktasını kapsayan göç süreçlerinde gidilen ilk yer (*initial*) ve bir yerde kalıcı olarak yerleşmeyi sağlayan daha sonraki süreçleri (*subsequent*) açıklamada mültecileri bir mahallede yerleşmeye ve orada kalıcı olmaya iten unsurların belirlenmesi noktasında yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda, mültecilerin bir yerde kalıcı olmalarının “nasıl” sağlandığı sorusunun yanıtlanması ve mültecilerin uzun vadede yerleşmeleri benimsemelerine ve yerleşmelere bağlanmalarına sebep olan unsurların daha iyi açıklanması amacıyla yapılan yazın taraması sonucunda bir yerde kalıcı olma meselesinin aslında iki temel kavram altında şekillendiği tespit edilmiştir. Bu nedenle, göçün sonraki süreçlerinde mülteci hareketliliğinin devamının sağlanması veya mültecilerin bir yerde kalıcı olmasının daha açık bir ifadeyle ise göçün bir sonraki adımının belirleyicileri tez çalışmasında “yere bağlılık” (*place attachment*) ve “aidiyet duygusu” (*sense of belonging*) kavramları üzerinden ele alınarak tartışılmaktadır.

İrk, din, milliyet, siyasi görüşe bağlı olarak savaş, zulüm gibi nedenlerle ülkesini terk etmeye zorlanan mülteciler, evlerini terk etmek ve yabancı bir ülkede yeni başlangıçlar yapmak zorunda kalmaktadır (Petrovic ve Angeli 2016). Mültecilerin geçici veya kalıcı olarak başka bir ülkeye hareketini ifade eden zorunlu göç, göç öncesindeki yaşam alanlarında aidiyet duygusunda değişikliklere yol açan önemli bir geçiş sürecidir (Wu ve So 2019). Bu yer değiştirme hareketi, mekânsal, sosyal, kültürel ve duygusal aidiyette (Albert 2021) kayıplara ve yeniden oluşumlara neden olabilmektedir. Zorunlu göçün bir parçası olan ayrılık, kayıp ve güvenlik arayışı mültecilerin yaşam deneyimlerinin bir parçasıyken aynı zamanda da “bağlılık” kavramının ana temalarını oluşturmaktadır (Foster 2001). Göç, hâlihazırda var olan bağları bozarak yeni ve bilinmeyen bir çevreye uyum sağlamayı gerektirmektedir (Gamsakhurdia 2019). Yabancı bir ülkede “kimlik” ve “aidiyet” kavramını yeniden değerlendirerek yeni bir kültürde “ev” inşa etmek aynı zamanda

“bağlanma” kavramı ile ilgili bir süreci tarif etmektedir. Mültecilerin gittikleri yerlerde “kök salma” ve “güvenlik” arayışı, “yere bağlılık” kavramının temel motivasyonunu oluşturmaktadır (Lichtenberg 1989). Mültecilerin göç süreçlerinde bu temaların incelenmesi, yere bağlılık kavramını tanımlarken, göç sürecinin bir parçası olan uyum, bütünleşme, dışlanma gibi göç çalışmalarıyla ilgili yazında üzerinde durulan bazı sosyolojik kavramlara da ışık tutmaktadır. Bunun yanında, “göç öncesi, geçiş, yerleşim ve uyum” olmak üzere göçün farklı aşamalarında göçmen/mülteci tepkileri ve davranışlarını anlamak için “yere bağlılık” kavramını kullanan araştırmacılar da bulunmaktadır (Foster 2001). İlgili yazında mültecilerin göç öncesi yere bağlılık örüntüsü ile yeniden yerleşim yerinde oluşturulan bağlılık örüntüsünü hangi unsurların şekillendirdiğini ve bu unsurların “bağlılık” ve “aidiyet” ile ilişkisini inceleyen kapsamlı çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu boşluktan yola çıkarak, çalışmanın bu bölümünde temel amaç, zorunlu göç sonucunda sosyal ve mekânsal boyutta aidiyet anlayışındaki değişimi ve göç süreci boyunca mültecilerin aidiyet duygularının yeniden yapılandırılmasını ve bu süreçte rol oynayan öncül unsurları saptamaktır. Bu bölümün kuramsal arka planı “yere bağlılık” ve “aidiyet” kavramları gözetilerek oluşturulmuştur. Amaç, mültecilerin yeniden yerleşilen yerde “bağlılık” ve “aidiyet duygusunun” nasıl geliştiğini ve aidiyetle beraber yeni bir “yuva/ev” yaratılmasını hangi unsurların belirlediğini anlamaya çalışmaktır.

İnsan ve mekân arası ilişkileri ve bağlılığı açıklamak için birbirlerinin yerine kullanılan ve kavramsal olarak farklılıkları hakkında kabul edilmiş bir fikir birliği bulunmayan birçok kavram bulunmaktadır. Bu kavramlardan bazıları “yer duygusu”, “yer kimliği”, “yere bağlılık” ve “aidiyet duygusu” şeklindedir (Hidalgo ve Hernandez 2001). Yere bağlılık (*place attachment*) ve aidiyet (*sense of belonging*) kavramları ve bu kavramların göç çalışmalarında nasıl ele alındığı hakkında yapılan yazın taramasında, bu kavramların açıklanırken “yer” (*place*), “yer duygusu” (*sense of place*), “yer kimliği” (*place identity*) gibi birbiriyle bağlantılı kavramlardan faydalandığı görülmüştür. Bu nedenle, yere bağlılık ve aidiyet kavramlarının daha iyi anlaşılması için bu kavramların kısaca tanımını yapmak faydalı olacaktır.

“Yer”, “yer duygusu”, “yer kimliği”, “yere bağlılık” ve “aidiyet duygusu” mimarlık, kentsel tasarım ve özellikle çevre psikolojisinde kapsamlı araştırmalara konu olan birbiriyle yakından ilişkili kavramlardır (Hashemnezdah vd. 2013; Devine-Wright 2013; Scannell ve Gifford 2017). Bu kavramlar, bireylerin ve

toplulukların çevrelerindeki yer ve çevrelerle sahip oldukları karmaşık ve dinamik ilişkileri anlamak için önemlidir. Her kavram, insan-çevre ilişkisinin farklı yönlerini vurgular ve birlikte, bireylerin yaşadıkları yerlere sahip oldukları anlamlar, deneyimler ve bağlılıklar hakkında zengin ve incelikli bir anlayış sağlar. Yer, yer duygusu, yer kimliği, yere bağlılık ve aidiyet duygusu kavramlarının hepsi birbiriyle bağlantılı ve birbirine bağlıdır, ancak aynı zamanda bireylerin ve toplulukların etraflarındaki yapı ve doğal çevrelerle nasıl ilişki kurduğunu anlamada onları önemli kılan farklı özelliklere de sahiptir.

"Yer" kavramı, insanların çevreleriyle etkileşime girdiği, deneyimleri ve etkileşimleri yoluyla anlam yarattığı bir alanı ifade eder. Yer sadece fiziksel bir alan değil, aynı zamanda insanların o yerle ilgili algılarını ve ilişkilerini şekillendiren sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamı da içerir (Relph 1976). Tuan'a (1977) göre yer, kimlik duygusu, bağlılık ve sembolizm gibi algılanan nitelikleri ve özellikleri ile de karakterize edilir. Yer, içinde yaşayan bireylerin ve grupların eylemleri ve algıları aracılığıyla sürekli değişen ve gelişen dinamik ve çok katmanlı bir kavram olarak görülebilir (Massey 1994). Bu çok katmanlılık, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, psikoloji ve çevre çalışmaları gibi alanlardan yararlanan, yeri incelemek için kullanılan çeşitli ve disiplinler arası yaklaşımlara yansır (Cresswell,2015). Genel olarak "yer" kavramı, bireyler ile onların fiziksel ve sosyal çevreleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin insanların kimliklerini, deneyimlerini ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini anlamının önemini vurgular. Zaman içinde bireylerin ve grupların etkileşimleri, anlamları ve deneyimleriyle şekillendiği için yer, sosyal ve duygusal boyutları da kapsar (Relph 1976).

"Yer duygusu", bireylerin belirli bir yerle ilgili sahip olduğu öznel ve duygusal deneyimleri ifade eder (Stedman 2003). Yer duygusu, araştırmacılar tarafından yer, yer bağlılığı ve yer kimliği gibi kavramların bütününe kapsayan genel bir ifade biçimi olarak algılanmakta ve kullanılmaktadır (Hay 1998; Stedman 2002). Yer duygusu, bireylerin bir yere bağladıkları duyguları, anıları ve çağrışımları, ayrıca o yerin fiziksel ve sosyal özelliklerine ilişkin algılarını içerir (Proshansky vd.1983). Bireyler bir benlik ve aidiyet duygusu oluşturmak için yerle ilgili deneyimlerini kullanmaktadırlar. Bu nedenle, "yer duygusunun" "yer kimliği" ile bağlantılı olarak geliştiği görülmektedir (Twigger-Ross ve Uzzell 1996). Shama (1991) yer duygusunu, "yer" ve "yere bağlılık" kavramları üzerinde durarak yedi seviyeli bir

süreç şeklinde modelleyerek açıklamıştır. Bunlar; insanların yere aşına olmanın ötesine geçerek yerle duygusal bağ kurdukları “bir yere ait olma”, duygusal bağın kurulduğu yere önemli anlamların atfedildiği “yere bağlılık”, insanların yer ile bütünleşmenin sağlandığı “yer ile özdeşleşme”, insanların mekânda aktif role sahip olduğu “yere dâhil olma” ve yer ile derin bağların kurulduğu ve refah, özgürlük gibi önemli değerler için son nokta olan “fedakârlık” aşamalarını içermektedir.

“Yer kimliği”, bireyin belirli bir yerle olan ilişkisinden türetilen benlik kavramının bir parçasıdır. Bireyin bir yere atfettiği anlam ve değerlerin yanı sıra yerin benlik algısını şekillendirmede oynadığı rolü tarif etmektedir (Proshansky vd. 1983). Yer kimliği, bireylerin ve grupların belirli bir yere atfettiği sembolik ve kültürel anlamları ifade eder. Yer kimliği, sanat, müzik, folklor ve hikâye anlatımı gibi kültürel uygulamalar, semboller ve anlatılarla ifade edilebilir (Lewicka 2011). İnsanların yaşadığı mekânlara yüklediği anlamlar ve insan-mekân arası kurulan ilişkiler, ilgili yazında yer kimliği olarak kavramsallaştırılmıştır (Göregenli 2010; Knox ve Pinch 2010; Proshansky 1978; Proshansky 1983). Bireyler sahip oldukları benzerlikler veya farklılıklara göre kendilerini belirli sosyal gruplara ayırma eğilimi göstermektedirler. Sosyal kimliği ifade eden bu gruplandırma, yaşanılan yer önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Likki 2008). “Yer” ve “kimlik” kavramının gelişimi, bireylerin kendilerini bir yere “ait hissedebilmelerine” ve “yer duygusunu” geliştirebilmeleriyle ilişkilendirilmekte (Rose 1995). Proshansky (1978), mekânı “yere dönüştüren” mekânsal deneyimler ile “kimlik” kavramını ise “yer kimliği” ile ilişkilendirilmektedir (Göregenli 2010).

Bireyler kentsel mekânı düzenleyerek, kök salarak ve kimlik oluşturarak mekânı kendilerine ait bir yer haline getirmeye çalışmaktadır. Tariflenen bu süreç yazında, “kendileme” (*appropriation of space*) olarak ifade edilmektedir (Göregenli 2010). Kendileme, kimlik ve yere olan bağlılığın sürekliliğini sağlayan temel bir unsurdur (Pol 2002). Kendileme, birinin bir şeyleri kendi başına yapması ve yaptığı şeyi kendi yararına kullanması anlamına gelmektedir (Graumann 2002). Mekânın kendilenmesi ise, mülk ile kişi arasında aidiyet duygusunu oluşturmak için gerekli olan, bireyin veya bir grubun fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçları doğrultusunda, doğal mekânı modifiye etmesi olarak ifade edilmektedir (Lefebvre 1995; Scannel ve Gifford 2010). Kendileme, insanların mekâna aitlik iddia ettikleri ve mekânı aktif olarak kullandıkları, mekânda anlam ürettikleri ve mekânla aralarında bağlılığın

oluştugu karmaşık bir sürece karşılık gelmektedir (Rioux vd. 2017). Ancak belirtmek gerekir ki, mülkiyet kendileme süreci için bir zorunluluk değildir. Bir kente, sokağa veya kamusal bir mekâna kişinin kendinden bir şeyler katması için mülkiyet olarak sahip olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durum, aslında kendilemenin direkt somut anlamda fiziksel bir dönüşümden ziyade mekânın anlamı ve mekânla kurulan ilişkileri de tariflediğini göstermektedir (Graumann 1976). Kendileme, yapma (*making*) ve eylem (*acting*) içeren kabul ve değişim süreci anlamına gelmektedir (Göregenli 2010). Mekânı anlamlı bir yere dönüştürmek için bireylerin kendilerini dönüştürdükleri aynı zamanda da mekânı değiştirdikleri ve geliştirdikleri etkileşimli bir süreçtir (Feldman ve Stall 1994). Birey yeni anlamlar ürettiği mekânda aynı zamanda yeni deneyimler yaşarken, kendileme ile mekânın farklı yönlerini ortaya çıkartabilmektedir. Bu sayede, bireyin değişimi, değişen veya dönüşen gündelik yaşam pratikleri, mekâna atfedilen yeni anlamlar fiziksel mekânın değişmesine yol açmaktadır (Modh 1998). Bu tanımların ışığında, mekânın kendilenmesini mekânın yere dönüştürülmesinde bir araç olduğu söylenebilir (Rioux vd. 2017). Fiziksel, sosyal ve bölgesel/alansal kendileme olmak üzere üç tür kendileme bulunmaktadır. Fiziksel kendileme, dönüştürülen mekânda fiziksel olarak bulunmayı ifade etmektedir. Sosyal kendileme, uyarlanan mekândaki diğer kimselerle sohbet etme, sosyal ilişkiler geliştirme gibi sosyal temasları içermektedir. Bölgesel/alansal kendileme ise yaşadığı mekâna zarar verenlere tepki göstermek gibi kendilenen mekâna karşı sahiplik ifade eden eylemlerde bulunmaktır (Brunson vd. 2017).

Göç yazınında kentin yeni kullanıcıları olan mültecilerin/göçmenlerin kente uyum gösterme ve diğer sakinlerin onları kabul etme düzeylerine bağlı olarak yaşadıkları yerleri yeniden üretmeleri başka bir deyişle göç ettikleri kentsel mekânları kendileme eğilimleri değişkenlik göstermektedir (Göregenli 2010). Bu bağlamda, bahsedilen mekânlar farklı ölçeklerde sınıflandırılabilir. Mekân, en küçük birimiyle konutu veya sosyal ilişkilerin pekiştiği karşılaşma mekânları olan ve daha büyük birimleri ifade eden kamusal mekânları ifade edebilir (Karasu 2021). Uyarlanmış veya kendileme yapılmış mekânlar iç mekân yani konut uyarlamaları veya bölgesel kendilemede belirtildiği üzere konuta yakın dış mekânlarda yapılan düzenlemeler şeklinde gerçekleşebilir (Solak 2017). Uyarlamalar yapılmış mekânlar, bireylerin önceki kimliklerini yansıtmakta, kültürel alışkanlıkları ve sosyo-ekonomik koşulları hakkında izler sunmaktadır. Yerin mekâna dönüşme sürecinde

sosyal ve kültürel belleğin mekâna aktarımı aynı zamanda mültecilerin mekânsal bütünleşmesini kolaylaştırmakta ve mekânla kurulan aidiyet duygusunu ve bağlılığı pekiştirmektedir (Kahraman ve Temel 2019).

Yere bağlılık, çevre psikolojisi, tasarım ve planlama, mimarlık ve coğrafya gibi birçok disiplinin gündeminde yer alan (Göregenli vd. 2014) önemli bir kavramdır. Yapılan çalışmalar yer bağlılığının yer duygusunun alt kümelerinden birini oluşturduğunu göstermektedir (Hashemnezdah vd. 2013). “Yere bağlılık” bireyin fiziksel bir yerle kurduğu duygusal bağıdır (Hummon 1992; Low 1992). Yere bağlılık kavramı, bir yerle ilişkilendirilen olumlu duygu ve deneyimlerin yanı sıra, bireyin o yere hissettiği aidiyet ve bağlılık duygusunu ifade etmektedir (Altman ve Low 1992). Proshansky (1978), “yere bağlılığın “aidiyet” ve “kendileme” süreçlerini içeren “yer kimliğine” bağlı olarak geliştiğini öne sürmektedir. Yer bağlılığı, doğal ve fiziki ortamlarla kurulan bağları ve bunun yanında ev, yaşanılan çevre (Fried 2000; Shumaker ve Taylor 1983) ve içinde bulunulan sosyal topluluklarla kurulan mekânsal ve sosyo-kültürel bağları içermektedir. Bu bağlamda kullanılan “yer” kavramı ev, konut, mahalle, orman, doğa gibi doğal ve yapılı çevreyi içeren geniş bir anlamı ifade etmektedir (Lewicka 2010). Scannell ve Gifford (2010), yer bağlılığı kavramını “kişi, yer ve süreç” bağlamında ele aldığı üçlü bir model ile açıklamaktadır. Modelde yer alan kişi boyutu; kültürel grup ve bireysel olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır. Kültürel grup; dini ve tarihi alt yapıyı içermekte, bireysel ise; tecrübeler ve deneyimlerden oluşmaktadır. Yer boyutu ise; sosyal ve fiziksel olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Bu noktada sosyal başlığı; sosyal alan ve sosyal sembolleri fiziksel başlığı ise; doğal ve yapılı çevreyi içermektedir. Süreç boyutu ise; kendi içinde üç alt başlığa ayrılmaktadır. Bunlar mutluluk, sevgi gibi yere aitlik duygularını içeren etki grubu; hatıralar, anlam gibi durumları içeren biliş grubu ile yerin yeniden inşası, aktiviteler, evin inşası gibi kavramları içeren davranış grubudur.

Yere bağlılık, yazında sıklıkla boş zamanlarda vakit geçirilen açık yeşil alanlar ile kurulan duygusal ve işlevsel bağlılığı ifade eden doğa bağı ve sosyal ilişkilerin kurulduğu ve sürdürüldüğü sosyal bağlar üzerinden ele alarak tartışılmaktadır (Jorgensen ve Stedman 2001; Raymond, vd. 2010; Katsamagka 2013; Uslu ve Gökçe 2010). Bunu takiben aidiyet duygusu, aşinalık, sosyal etkileşim

gibi göstergeler de yere bağıllığı açıklamada yardımcı kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yer duygusu, yer kimliği ve yere bağıllık, bireyin deneyimleri ve belirli bir yer hakkındaki algıları tarafından şekillendirilir. Bu nedenle, bu kavramların birbiriyle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, bireyin yere karşı hissettiği bağıllık düzeyi, bireyin o yere yönelik davranış ve tutumlarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Stedman 2003). Bu nedenle, bireyin bir yerdeki sosyal ve mekânsal deneyimleri, davranış biçimleri ve tercihleri ile geliştirdiği bağıllık duygusunun birbirini çift yönlü beslediği karmaşık ve dinamik bir süreci ifade etmektedir.

Birey, yaşadığı mekânlara çeşitli anlamlar yüklemekte ve bağlanmaktadır. Bu mekânlar bireylerin kimliklerini inşa ettikleri (Işık 1994) en temel fiziksel ve sosyal birimleri ifade etmektedir. Fiziksel bir mekâna yüklenen anlamların mekânı yere dönüştürmesi ise aidiyet kavramının temelini oluşturmaktadır (Rose 1995). "Aidiyet", bireyin mekânla kurduğu duygusal bağıllığı ifade etmektedir (Alpak vd. 2018). Bu bağıllık mekânsal olarak ülke, bölge, kent veya mahalle olmak üzere farklı ölçeklerde gerçekleşebilmektedir. Anthias (2006: 12-18) aidiyeti, bireyin kendisini evindeymiş gibi hissedebildiği bir mekân bulması şeklinde tanımlamaktadır. Aidiyet kavramı, "güvende hissetmek", "evinde gibi hissetmek" ve "duygusal bağıllığı" ifade etmektedir. Aidiyet, evrensel bir olgu değil kişiye özgü gelişen dinamik bir süreçtir. Fiziksel ve psikolojik yönüyle aidiyet, bireyler tarafından giderilmesi gereken bir ihtiyaçtır (Davis 2006; Sedgwick ve Yonge 2008). Aidiyet duygusu aynı zamanda fiziksel/mekânsal bir aidiyetin ötesinde bir bireyin belirli bir grup, topluluk veya çevre ile sahip olduğu duygusal bağları da ifade eder. Bu bağlanma, kişisel deneyimler, anılar, sosyal etkileşimler ve kültürel anlamlar dâhil olmak üzere çeşitli faktörlere dayanabilir (Hernández ve Hidalgo 2015). Jetten, Haslam ve Haslam'a (2012) göre aidiyet duygusu, "bir grubun veya sosyal bağlamın parçası olmanın öznel deneyimi" anlamına gelir. Bu durumda başkalarıyla kabul, bağıllık ve paylaşılan kimlik duygularını içerebilir. Aidiyet, bireyin belirli gelenekleri, günlük kültürel pratikleri ve yerin mekânsal olarak sunmuş olduğu fiziksel özellikleri paylaşan bir sosyal birim (Amit ve Bar-Lev 2014; Black 2002; Halse 2018) tarafından kabul edilmiş, değerli ve saygın hissettiği bir duruma yanıt olarak geliştirdiği bir duygudur (Levett-Jones vd. 2009; Hurtado ve Carter 1997).

Aidiyet duygusu, yaşam döngüsü içerisinde sosyal bir topluluğa veya bir mekâna dâhil olma veya ayrılma gibi durumları içeren değişken bir süreçtir. Bu noktadan hareketle mültecilerin ait oldukları sosyal topluluklardan ve yaşadıkları mekândan ayrılarak yeni bir sosyal gruba ve mekâna dâhil olmaları, aidiyet duygusunun toplumsal ve mekânsal olarak yeniden üretilebildiğini göstermektedir (Rose 1995). Aynı zamanda mekânla kurulan bağlar ve aidiyet duygusu mültecilerin mekânsal bütünleşmesini sağlayan kritik bir unsurdur (Göregenli 2010).

Kimlik arayışı, sosyal bağların bozulması ve bağlılık gibi kavramlarda değişimler yaratan göç olgusu, yeni yaşam koşullarında mültecilerin aidiyeti yeniden tanımlamasını ve düzenlenmesini gerekli kılmaktadır (Vertovec 2010). Aidiyet duygusu, yeni toplumsal ve kültürel ortamlarda zorunlu olarak yeniden uyum sağlamayı gerektirmesi nedeniyle aidiyetin inşası mülteciler için kritik bir öneme sahiptir (Fortier 2000; Nibbs 2014). Göç çalışmaları aidiyeti, mültecilerin mekânsal, sosyal ve kültürel yeniden bütünleşme mücadelelerinde karşılaştıkları zorlukların bir yansıması olarak ifade etmişlerdir. Bu nedenle, bir sonraki bölümde çalışmanın öznesini oluşturan mültecilerin aidiyet duygusunun yeniden inşası süreçlerinde rol oynayan unsurlara değinilecektir.

Yeniden yerleştirme bağlamında mültecilerin aidiyeti genellikle göç, hareketlilik ve yer değiştirme kavramlarıyla birlikte tanımlanmaktadır (Lahdesmaki vd. 2016). Yere bağlılık, yer oluşturma ve mültecilerin gündelik yaşam pratikleri aidiyetin mekânsal yönünü oluşturmaktadır. Aidiyetin yeniden inşasını keşfetmek için mültecilerin yeniden yerleşilen topluluğa aidiyetlerini aile üyeleri, arkadaşlar, topluluk üyeleri ile bağlantılar/ilişkiler gibi hem aidiyetin sosyal yönü ile hem de ev, mahalle, şehir, ülke gibi farklı ölçeklerdeki yer unsurları ile etkileşimleri gözetilerek sosyal ve mekânsal yönüyle ele almak gerekmektedir. İnsanın bir mekânla kurduğu etkili bağlar konut, ev, oda gibi mikro ölçekte veya bölge, şehir, mahalle gibi makro ölçekte gerçekleşebilmektedir (Cuba ve Human 1993; Low ve Altman 1992; Gustafson, 2001; Gustafson, 2009). Yere bağlılık ve aidiyet kavramlarını farklı ölçeklerde ele alan oldukça az sayıda çalışma bulunmaktadır (örn. Hidalgo ve Hernandez 2001; Lewicka 2010; Lewicka 2007; Lewicka 2008, Lewicka 2005; Shamai ve İlatov 2005; Galster 2001). Yapılan çalışmaların daha çok mahalle ölçeği üzerinde durduğu anlaşılmaktadır (Hidalgo ve Hernandez 2001). Yer bağlılığı ve aidiyet duygusu insanlar ve yer arasındaki, farklı ölçeklerde değişen ve zaman içinde

gelişen, duyguya, bilişe ve eyleme dayalı bağlar olarak tanımlanmıştır (Gustafson 2006: 19). Ancak, yere bağlılık ve aidiyet duygusu kavramları her ne kadar birbirine benzer kavramlar olsalar da iki kavram arasında belirli farklılıklar bulunmaktadır. Bir bireyin yere bağlılık hissetmesi aynı zamanda kendini o yerin kimliği ile özdeşleştirdiği anlamına gelmez. Birey, bir yerle arasında bağlılık geliştirebilir ancak benliğini ve kendini bu yere ait hissetmiyor olabilir. Bu durumda, birey yaşadığı yerin koşullarından hoşlandığı veya memnun olduğu için uzun süre orada yaşamını sürdürmek isteyebilir ancak kendini o yere ait hissetmeyebilir. Tam tersi bir durumun olması da mümkündür. Birey yerle aidiyet duygusu geliştirebilir ancak yaşamak için bir başka yerleşimi tercih edebilmektedir (Hidalgo vd. 2001). Bu nedenle, her durumda yere bağlılık ve aidiyet duygusu kavramlarının eş zamanlı geliştiğini söylemek doğru olmayacaktır.

Yapılan çalışmaları gözden geçiren Lewicka (2011), yer bağlılığının ve aidiyetin oluşmasında etkili belirleyicileri sosyo-demografik, sosyal ve fiziksel-çevresel unsurlara göre düzenler. Buradan yola çıkarak bu çalışmada yere bağlılık ve aidiyet duygusunun oluşmasında etkili unsurlar bireysel, sosyo-kültürel ve mekânsal unsurlar olmak üzere kendi içinde sınıflandırılarak incelenmiştir.

3.2.2 Mültecilerin Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerini Şekillendiren “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Unsurları

Aidiyet duygusunun oluşmasında rol oynayan birçok farklı unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar bireysel, sosyo-kültürel ve mekânsal unsurlar olmak üzere üç temel kategori altında sınıflandırılmıştır. Bireysel boyutu oluşturan unsurlar ikamet etme süresi, hareketlilik, cinsiyet, yaş, eğitim, sosyal sınıf ve profesyonel statü şeklinde sıralanmaktadır. Aidiyetin oluşmasında rol oynayan sosyo-kültürel unsurlar ise topluluk bağı/sosyal bağlar, akrabaların/aile üyelerinin varlığı, arkadaşların varlığı, etnik grupların çeşitliliği/varlığı, yerel toplum ile sosyal etkileşim, güvenlik duygusu, iki kültüre duyulan aidiyet duygusu (menşe ülke ve ev sahibi ülke), dil bilmek, dışlanma/ırkçılık deneyimleri ve gündelik yaşam faaliyetlerine aktif katılım şeklindedir. Son olarak, mekânsal unsurlar ise fiziksel/çevresel özellikler, yapılı çevre mimarisi, estetik algılar/çevre estetiği, açık ve yeşil alanların varlığı/niteliği/dağılımı ve kamusal alanların varlığı şeklindedir (bkz. Tablo 4). Çalışmanın bu bölümünde aidiyet duygusunun oluşmasında

belirleyici unsurlar kategoriler gözetilerek birbirleriyle ilişkilendirilerek aktarılacaktır.

Tablo 4: Aidiyet Duygusunun Oluşmasında Belirleyici Unsurlar

Boyutlar	Aidiyet Duygusunun Oluşmasında Belirleyici Unsurlar	Çalışma Sahipleri
Bireysel Boyut	İkamet etme süresi	Lewicka 2011b; Lewicka 2010; Kasarda ve Janowitz 1974; Sampson 1988
	Hareketlilik	Cuba ve Human 1993; Fried 2000; Gustafson 2001; Gustafson 2009; Gustafson 2013; Savage vd. 2005
	Cinsiyet	Henning ve Lieberg 1996
	Yaş	Smeldone 2006
	Eğitim	Woolever 1992
	Sosyal sınıf	Hopkins ve Dixon 2006; Reicher ve Harrison 2006; Blasius vd. 2008; Livingston vd. 2008; Turley 2003
	Profesyonel statü	Blasius vd. 2008; Livingston vd. 2008
Sosyo-kültürel Boyut	Topluluk Bağı/Sosyal Bağlar	Fried 2000; Buckner 1988; Glyn 1986 Lewicka 2010; Buckner 1988; Glyn 1986; Kasarda ve Janowitz 1974; Hipp ve Perrin 2006; Hipp ve Perrin 2009; Forrest ve Kearns 2001; Henning ve Lieberg 1996; Granovetter 1973
	Akrabaların/aile üyelerinin varlığı	
	Tanıdıkların/arkadaşların varlığı	
	Etnik grupların çeşitliliği/varlığı	Pemberton ve Phillimore 2018; Campbell ve Lee 1991; Campbell ve Lee 1999; Greif 2009; Fried 2000; Putnam 2007
	Yerel toplum ile sosyal etkileşim	Bridge 2002
	Güvenlik duygusu	Lewicka 2011b; Frensch 2022; Brown vd. 2003; Gifford vd. 2009; Hern´andez vd. 2007
	İki kültüre duyulan aidiyet duygusu (menşe ülke ve ev sahibi ülke)	Frensch ve Akesson 2022; Albers vd. 2021; Radford 2017; Modesti vd. 2021
	Dil bilmek	Earnest vd. 2015; Johnson vd. 2019; Mianji vd. 2020; Moorthi vd. 2017; Stewart vd. 2012
	Dışlanma/ırkçılık deneyimleri	Hou vd. 2016
	Gündelik yaşam faaliyetlerine aktif katılım	Yuval-Davis 2006; Antonsich 2010; Kasarda ve Janowitz 1974
Mekânsal Boyut	Fiziksel/çevresel özellikler	Lewicka 2011b; Stedman 2003
	Yapılı çevre mimarisi	Wilson Doenges 2000; Lewicka 2011b
	Barınma/konut koşulları	Aslund 2005; Meer vd. 2021; Kahraman 2022
	Estetik algılar/çevre estetiği	Bonatio vd. 1999; Lewicka 2011b

Tablo 4'ün devamı

Mekânsal Boyut	Açık ve yeşil alanların varlığı/niteliği/dağılımı	Bonatio vd. 1999; Lewicka 2011b
	Kamusal alanların varlığı	Bonatio vd. 1999

Aidiyet duygusunun oluşmasında rol oynayan unsurlar arasında ikamet etme süresi, aidiyet ve yere bağlılığın güçlü öncüllerindendir (Lewicka 2011b). Bir yerde daha uzun süre yaşayan bireyler, yaşadıkları yerle daha güçlü ve derin bağlar hissetmektedirler (Lewicka 2010; Kasarda ve Janowitz 1974; Sampson 1988). Bir yerde ikamet etme süresiyle ilişkilendirilen ve aidiyet duygusunun oluşmasında etkili bir diğer unsur yaş faktörüdür. Bir yerde daha uzun süre yaşıyor olmanın bir diğer getirisi yaşça büyük olmaktır. Yapılan çalışmalarda bir yerde ikamet etme süresinin uzunluğu aslında yaşça büyük olmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, yaş unsuru ve ikamet etme süresi aidiyet duygusu ve yere bağlılık konusunda ayırt edilemeyen, birbiriyle bağlantılı unsurlar olarak ele alınmaktadır. Bir yerde uzun süre yaşayan bireyler yaşadıkları yerin (mahallenin) koşullarına alışmaktadırlar. Bir yerde geçirilen uzun zaman ve kazanılan deneyimler birey ve mekân arasındaki duygusal bağları derinleştirmek ve güçlendirmek için önemlidir (Smeldone 2006). Bu doğrultuda, yaş ve ikamet etme süresini besleyen bir diğer belirleyici unsur hareketlilik kavramıdır. Hareketlilik kavramı, ikamet etme süresi ve yere bağlılık kavramları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar bulunmaktadır (Cuba ve Human 1993; Fried 2000; Gustafson 2001; Gustafson 2009; Gustafson 2013). Önceki pek çok araştırmanın altında yatan varsayımlar, hareketlilik ile yere bağlılık arasında bir çelişki olduğunu ve daha hareketli kişilerin yerle daha zayıf bağlara sahip olduğu yönünde görüşü savunur. Ancak güncel çalışmalar, oldukça hareketli insanların yere güçlü bir şekilde bağlanabileceğini bulmuştur (Gustafson 2013). Ayrıca, göçmen araştırmaları, yeni sakinlerin kısa bir süre sonra yere bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirebileceğini de göstermiştir (Gustafson 2009; Savage, vd. 2005). Hareketliliğin sıklığı, mesafesi ve süresi, hareketliliğin yer bağlılığını nasıl etkilediği konusunda önemlidir (Gustafson 2009). Gustafson (2009), hareketliliğin yere bağlanma üzerindeki etkilerinin farklı hareketlilik türleri için ve farklı ölçeklerde farklılık gösterebileceğinin altını çizmektedir. Bu durumda iç ve dış göç üzerine yapılan araştırmalarda (örn. Samers ve Collyer 2017; Vertovec 2004; Pollini 2005),

hareketlilik ve yere bağıllık arasındaki ilişkide rol oynayan etkenlerin değişmesini bekleyebiliriz. Aidiyet duygusu ve yere bağıllık kavramlarını incelerken cinsiyet unsurunu da hareketlilik unsuru ile değerlendirmek bu noktada mantıklı bir sonuca ulaşmamızda yardımcı olabilir. Yapılan çalışmalar özellikle küçük çocuklu ailelerde kadınların erkeklere ve daha genç gruplara göre daha hareketsiz bir yaşam sürdürdüklerini göstermektedir. Ancak, bu noktada sosyal bağların yerini göz ardı etmemek gerekmektedir. Çocuklu ailelerin gelişmiş komşuluk ilişkileri, daha güçlü sosyal bağlar kurmalarına dolayısıyla da yerle daha güçlü ve derin bağlar kurmaları noktasında devreye girmektedir (Henning ve Lieberg 1996). Sonuç olarak, hareketlilik unsuru ile birlikte cinsiyet faktörünün yere bağıllık ve aidiyet duygusu oluşturması doğrultusunda özellikle eve daha bağımlı kadınların dezavantajlı konumda oldukları görülürken, sosyal ağlarla geliştirilen bağlar düşünüldüğünde kadınların avantajlı konuma geçtiği görülmektedir. Bu durum, yere bağıllık ve aidiyet duygusu kavramlarının tek bir değişkene bağılı olarak değerlendirilemeyeceğini kanıtlamaktadır.

Aidiyet ve yere bağıllık kavramlarında etkili sosyal ve demografik unsurlardan bir diğeri ait olunan sosyal sınıftır. Sosyal olarak içinde olunan grup ve farklı statülerde içinde olunan gruptan farklı bireylerin oluşturduğu diğeri gruplarla ilişkiler ile etnik kimlik bireyin evinde gibi hissettiği yeri, yer seçim tercihlerini, hareketlilik örüntülerini etkilemektedir (Hopkins ve Dixon 2006; Reicher ve Harrison 2006). Bu örüntüleri etkileyen bir diğeri unsur profesyonel statüdür (Blasius vd. 2008). Çalışma hayatına ekonomik olarak aktif katılım sağlayan bireylerin farklı ölçeklerde hareketlilik örüntüsü yüksektir. Bu durum, bireylerin işsiz ve çok çocuklu ailelere göre yerleşim yerine bağıllık düzeyinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, çalışma hayatına aktif katılım sağlamayan bireylerin hareketlilik düzeyi görece daha düşük olmakla birlikte (Livingston vd. 2008) mahallenin sunduğu fırsatlardan ve sosyal ağlardan faydalanma düzeyi daha yüksektir. Bu nedenle, çalışmayan ve hareketlilik düzeyi düşük bireylerin yaşadıkları yerlere daha bağımlı hale geldikleri vurgulanmaktadır (Turley 2003).

Yapılan çalışmalarda topluluk bağı, ikamet etme süresi, yaş unsuru ve hareketlilik kavramlarını besleyen bir diğeri sosyal unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yere ve topluluğa bağıllık ve aidiyet duygusu sosyal ilişkiler ile gelişmektedir. Özellikle zorunlu göçlerin bir yerde yaşama sürekliliğini bozarak

topluluğa hissedilen bağı zedelediği ifade edilmektedir (Fried 2000). Bu durumda yapılan farklı çalışmalarda ikamet süresinin uzunluğu, yerle kurulan bağlılığın yanında topluluk ile geliştirilen güçlü sosyal bağlarla da ilişkilendirilmektedir. Ancak, ikamet etme süresinin yanı sıra, yaş unsuru da topluluk ile geliştirilen sosyal bağlarda ve aidiyet duygusunun oluşumunda yadsınamaz bir etkiye sahiptir. Özellikle göç çalışmalarında, genç bireylerin yere bağlılık ve aidiyet duygusu hissetmelerinde aile bağlarına ve arkadaşlık ilişkilerine değinen çalışmalarda, yaşça daha büyük göçmenlerin ise yere bağlılık ve aidiyet duygularında önceki yaşlarla kıyas ve eve duyulan memnuniyet düzeyini dile getirdikleri görülmektedir (Lewicka 2010). Bu durumda, ev sahipliğinin de aidiyet ve yere bağlılık kavramlarını etkileyen bir diğer unsur olduğunu söyleyebiliriz (Brown vd. 2003).

Bireylerin yaşadığı yerlere bağlanmalarını ve ait hissetmelerini etkileyen diğer unsurlar sosyal bağlar (Lewicka 2010) yerel deneyimler (Duff 2010; Lynnebakke 2020b; Lewicka 2014; Riemsdijk 2014) ve güvenlik duygusudur (Lewicka 2010; Hernández vd. 2007). Burada bahsedilen sosyal bağlar ve yerel deneyimler aile üyelerinin varlığı, komşuluk ilişkileri, arkadaş sayısı (Buckner 1988; Glyn 1986), sosyal alanlardaki tesadüfi karşılaşmalar (Fleming vd. 1985), sosyal aktivitelere katılım (Kasarda ve Janowitz 1974), diğer sakinlerle ilişkilerin derinliği (Lewicka 2010) gibi birçok farklı kriterleri içermektedir. Sosyal bağlar içerisinde yer alan akrabaların/aile üyelerinin varlığı ve yakın arkadaşlar sosyal bağların güçlü bir parçasını oluşturmakla birlikte (Hipp ve Perrin 2006; Hipp ve Perrin 2009) yere bağlılığın güçlü bir sosyal bileşenini oluşturmaktadır (Forrest ve Kearns 2001). Sosyal bağların bir diğer etkeni olan komşuluk ilişkileri yere bağlılığı ve aidiyet duygusunu teşvik eden bir unsur olarak kabul edilse de birbirini çok iyi tanımama ve rastlantısal günlük temaslar olarak tanımlanması nedeniyle aile üyeleri ve yakın arkadaşlara görece daha zayıf bağları temsil etmektedir (Henning ve Lieberg 1996). Yeni bilgi kaynakları sunma (Granovetter 1973), yerel bağlılığı teşvik etme ve güçlendirme, bir sorunla karşılaşma durumunda hızlı çözümler sunma, evinde gibi hissetmeye katkı sunma ve sosyal destek sağlama noktasında zayıf bağlar da güçlü bağlar kadar aidiyet duygusu ve kalıcılığın devamlılığı için oldukça önemlidir (Henning ve Lieberg 1996). Sosyal ağların gelişmesini etkileyen bir diğer belirleyici eğitim unsurudur. Bireylerin eğitim seviyelerinin yüksek düzeyde olması kurulan sosyal ağları ve sosyal ağların etki alanlarını genişletmektedir. Bu nedenle,

gelişmiş sosyal ağlar ile aidiyet kavramı arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda eğitim seviyesindeki artış, yere bağlılık ve aidiyet duygusunun gelişmesinde tamamlayıcı unsurlardan biri haline gelmekte ve olumlu duyguları besleyebilmektedir (Woolever 1992).

Etnik çeşitlilik/etnik grupların varlığı aidiyet duygusunun oluşumda rol oynayan bir diğer önemli unsurdur (Pemberton ve Phillimore 2018). Etnik çeşitliliğin aidiyet duygusuna etkisi konusunda uzlaşmış bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar (Campbell ve Lee 1991; Campbell ve Lee 1999) özellikle mülteci grupları arasında etnik çeşitliliğin ve etnik grupların varlığının yere bağlılığı arttırdığını ve aidiyet duygusunun gelişmesinde etkin role sahip olduğunu öne sürmektedir. Diğer bir grup araştırmacı ise tam tersi bir görüşü savunarak (Greif 2009; Fried 2000; Putnam 2007) mahallede etnik çeşitliliğin olmasının ve etnik grupların varlığının bireyler ve özellikle mülteci grupların memnuniyet düzeylerini düşürdüklerini vurgulamaktadırlar. Etnik çeşitlilik mikro ölçekte topluluk içindeki sosyal bağları geliştirmekte ve birbiriyle daha yakın temas eden, güçlü ilişkilere ve bağlara işaret etmekteyken yerelde yere bağlılığı sağlayan ve aidiyeti oluşturan unsurları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, mülteci gruplar gibi azınlıklar içinde sosyal heterojenliğinbağlılık ve aidiyeti beslediği ancak yerelde bir tehdit oluşturduğu söylenebilir (Markowitz vd. 2001).

Bireyin yere olan bağlılığı sayesinde kurmuş olduğu aidiyet duygusu bireyin diğer bireylerle etkileşimleri aracılığıyla sürdürülmektedir. Kurulan bu bağlar bireyin yaşadığı yere güven üretmesine olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Bridge 2002). Yere bağlılığı etkileyen sosyal unsurlar ile ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmalar, yerel sosyal bağların yer bağlılığını ve güvenlik duygusunu olumlu bir şekilde etkilediğini öngörmüştür (Lewicka 2011b; Frensch 2022). Güvenlik hissi, bireyin içinde olduğu mekânda kendini ne ölçüde rahat ve güvende hissettiğine bağlı olarak gelişen öznel bir duyguyu tarif etmektedir. Bireylerin yaşadıkları yerlerde bireyler arası ilişkiler, çatışma zeminin varlığı, suç oranları gibi etkenler güvenlik hissini negatif yönde etkilemektedir. Bu durum, bireylerin yerle kurulan bağlılığı ve aidiyet duygusuna zarar vermektedir. Bireylerin yaşadıkları yerde mekânve insan ilişkileri üzerinde kontrol hissini kaybetmeleri ve çevresel tehditlerdeki artış güvenlik hissini kaybolmasına yol açmaktadır (Brown vd. 2003; Gifford vd. 2009). Güvenlik hissine bir başka bakış açısı ölçekler arası ilişkilerdir. Gifford vd. (2009) yapmış oldukları

çalışmalarda ülke, kent ve mahalle ölçeklerinde gerçekleştirilen araştırmalarda güvenlik hissinin ölçeklerin küçülmesiyle doğru orantılı olarak pozitif yönde değiştiğini tespit etmişlerdir.

Özellikle mültecileri ele alan çalışmalarda aidiyet duygusunun oluşmasında olumlu yönde rol oynayan sosyal ve mekânsal unsurlar arasındaiki kültüre karşı duyulan aidiyet, dilin oynadığı rol ve gerçekleştirilen gündelik faaliyetler de yer almaktadır (Frensch 2022). İki kültüre karşı aidiyet hissedilmesi yeni yerleşim yerinde aidiyet duygusunun gelişmesini besleyen bir unsur olarak belirtilmektedir. Anavatanına hem de yeniden yerleşim ülkelerine aidiyet duygusu beslemek, kendi ülkelerinden kaçmak zorunda kalan mültecilerde oldukça yaygın bir durumdur. Mültecilerin yaşadıkları yerdeki evlerine, mahallelerine ve sosyal ağlarına olan bağlılıkları, bireyler o yerden aniden ayrıldığında hemen sona ermez. Araştırmalar mültecilerin kültürel kimliğinin devamlılığı için her iki yere de bağlılık beslemenin olumlu yönde etkisi olabileceğini göstermiştir. Aidiyet, yer bağlılığı ve kimliğine ilişkin araştırmalarda, kökenlerini inkr etmeyen, ancak artık yerleşmiş olduğu yeni yere ait hisseden mültecileri uyum süreci tamamlanmış olarak kabul edilmektedir. Mülteciler yeni yerleşim yerlerinde yeni bağlantılar kurarken, kültürel gelenekleri uygulamaya, tercih ettikleri dili konuşmaya ve evleriyle ilgili anıları ve hikyeleri hatırlamaya devam etmektedirler (Modesti vd. 2021). Bireylerin kendi ülkeleri ve yeni yerleştikleri yerleşimler olmak üzere iki kültüre karşı aidiyet duygusunun olması ilgili yazında ileri sürülen aidiyetin çok boyutlu ve "doğrusal olmayan" olduğu konusunda fikir birliğine daha fazla destek sunar (Albers vd. 2021; Radford 2017).

Özellikle g çalışmalarında mültecilerin yeni yerleşimlere karşı aidiyet duygusu geliştirmelerinde kritik role sahip unsurlardan biri ev sahibi ülkenin dilini bilmektir. Dil bilmemek sosyal ağlara dâhil olma, iş ve konut bulma, sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanma konularında mültecileri önünde engeller oluşturmaktadır. Bu nedenle, dil bilmek bağlılık ile sosyal ve mekânsal aidiyetin inşasında pozitif yönde bir etkiye sahiptir (Earnest vd. 2015; Johnson vd. 2019; Mianji vd. 2020; Moorthi vd. 2017; Stewart vd. 2012).

Aidiyet duygusunun gelişmesinde rol oynayan bir diğer unsur göç sonrası deneyimlerdir. Bu deneyimler kente sosyal ve mekânsal dâhil olma-bütünleşme durumu, sosyal sermayeye dâhil olma, ekonomik olarak toplumla

bütünleşme/çalışma hayatına katılım ve içerme veya ayrımcılığa maruz kalma şeklindeki deneyimleri içermektedir. Bu deneyimlerden kritik olarak ayrımcılığa/dışlanmaya maruz kalma durumu mültecilerin yere bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirmelerine negatif yönde bir etkide bulunmaktadır. Mültecilerin ev sahibi toplumda dışlanma, ırkçılık yaklaşımı ve dışlanmaya maruz kalmaları onların kendi topluluklarına yakınlaşma ve dışa kapalı izole topluluklar oluşturmaları ile sonuçlanmaktadır (Hou vd. 2016).

Aidiyet duygusunun oluşmasında etkili bir diğer unsur gündelik yaşam faaliyetleridir. Yuval-Davis (2006) göçmenler arasındaki aidiyet duygusunun günlük yaşamın farklı bağlamlarında gerçekleşen çeşitli uygulamalar ve faaliyetlerle yakından ilişkili olduğunu vurgular. Günlük yaşam aidiyet duygusunu anlamada kilit bir öneme sahiptir. Bu noktada, günlük yaşam içinde belirli alanlar arasında ayırım yapmak gerekmektedir. Ancak, Antonsich (2010), göçmen yazınında aidiyet tartışmalarının genellikle yer kavramlarının ve insanların farklı yerlere olan duygusal bağlarının ihmal edildiğini savunur. Bireylerin, günlük hayatta farklı yerlere karşı duygusal bağları olduğu gibi, yerlerin de bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Bu nedenle, günlük yaşamda farklı mekânlar arasındaki ayrımlar ve bağlantılar, aidiyet duygusunun gelişiminde önemli bir rol oynar. Aidiyet duygusunun gelişimi, günlük yaşamın sıradan ve rutinleşmiş aktiviteleri aracılığıyla da desteklenebilir. Örneğin, alışveriş yapmak, çocukları okula götürmek ve komşularla etkileşimde bulunmak gibi günlük görevler, insanların kendilerini bir topluluğun parçası olarak hissetmelerine yardımcı olabilir. Bu tür etkileşimler, insanların günlük hayatta var olan bağlamsal unsurları, aidiyet duygusu açısından önemli hale getirir. Sonuç olarak, aidiyet duygusu, günlük yaşamın farklı bağlamlarında ve mekânlarda gerçekleşen aktiviteler ve etkileşimler aracılığıyla gelişir.

Yere bağlılık ve aidiyet duygusunun oluşmasında bir diğer etken mekânsal unsurlardır. Mekânsal unsurlar, hem sahip oldukları fiziksel/çevresel değerler nedeniyle hem de buluşma yerleri gibi sosyal bağların gelişimi için aracı role sahip olması yönüyle yer bağlılığını ve aidiyeti oldukça etkilemektedir (Lewicka 2011b; Stedman 2003). Mekânın mimarisi (Wilson Doenges 2000), çevre estetiği, estetik olarak beğenilen yapıların varlığı, boş zamanlarda vakit geçirilebilecek açık ve yeşil alanlar ile kamusal alanların varlığı/niteliği/dağılımı yerin çekiciliğini arttıran ve yere

bağlılığı etkileyen fiziksel özellikleri oluşturmaktadır. Bir yerin sahip olduğu bu özellikler, bireylerin estetik ve beğeni algısıyla uyduğu noktada, bireyin o yere bakış açısı olumlu yönde gelişmekte ve yere bağlılık ile aidiyet duygusunu güçlendirmektedir (Bonatio vd. 1999). Mekânsalunsurlarla ilgili olarak, estetik olarak hoş görünümlü binalar ve yeşil alanlar, mahalle düzeyinde yer bağlılığı ile ilişkilendirilmektedir (Lewicka 2011b).

Mülteciler/göçmenler tarafından yeni yerleşim alanlarında sosyal hareketliliğin, bütünleşmenin sağlanabilmesi ve bir yerde uzun vadeli yerleşimin planlanabilmesi için en temelde bireylerin yeterli ölçütlere sahip bir konutta yaşaması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, barınma/konut koşulları mültecilerin yeni yaşamaya başladığı toplumla ve kentsel mekânla aidiyet bağı kurması ve kendini yaşadığı yerde yerleşik hissetmesi açısından oldukça kritiktir. Gündelik yaşam pratiklerinin gerçekleştirilebilmesi, sağlık, eğitim gibi kamusal hizmetler ile istihdam olanaklarına erişimin sağlanabilmesi, aidiyet ve güvenlik duygularının şekillenmesinde mültecilerin barınma koşulları belirleyici bir etkiye sahiptir (Merr vd. 2021). Özellikle, barınma koşulları belirli bir düzeye ulaşmış mülteciler ihtiyaçlarına ve kültürlerine göremekânı yeniden şekillendirmektedir (Aslund 2005; Kahraman ve Temel 2019; Kahraman 2022). Örneğin, mültecilerin yaşadıkları bölgelerde kendi dillerine ait yönlendirici levhalar kullanmaları, grafitiler ve işaretlemeler yapmaları, işletmelerde kendi dillerine ait tabelaların kullanmaları gibi kamusal dış mekân uyarlamaları ile mahremiyet ve sosyalleşme alanları oluşturmak için balkonun kapatılması gibi iç mekân müdahalelerinde bulunabilmektedirler (Kahraman ve Temel, 2019). Bu şekilde, mülteciler kendi kültürlerine ait izlerin ve sembollerin görünür olmasını sağlayarak, konut memnuniyeti düzeylerini yükseltmektedirler. Bu tür konut içi ve konut dışı uyarlamaları ve mekânsal değişiklikler, mültecilerin yaşadıkları yerlere bağlılığını, aidiyet duygusunu ve yerleşik olma eğilimini artırmaktadır (Kahraman 2022).

Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda aidiyet duygusunun oluşmasında etkili olan bu değişkenlerin aynı zamanda yere duyulan bağlılık düzeyini etkilediği görülmektedir. Yere bağlılık ve aidiyet duygusunun oluşması, bireylerin yaşadıkları yerlerde güvende hissetmelerine yol açmakta, rahat ve güvende hisseden bireylerin o yerde ikamet etme isteğini pozitif yönde etkilemektedir. Bu

durum, bireylerin yaşadıkları yerleşmelerde yaşam sürelerinin uzaması ve kalıcı olmalarıyla sonuçlanmaktadır.

BÖLÜM IV

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ

Suriyeli mülteci hareketliliği, ülkelerindeki çatışmalar ve şiddet nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalan milyonlarca insanın oluşturduğu en büyük kitlesel göçlerden biridir. Bu bölüm, öncelikle Suriyeli mülteci hareketliliğinin nedenlerine ve sonuçlarına genel bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın bu kısmı, Suriyeli mülteci hareketliliğini etkileyen faktörleri ve bu hareketliliğin ev sahibi ülke (Türkiye) üzerindeki etkilerini içermektedir. Ayrıca, bu bölümde Türkiye'nin Suriyeli mülteci hareketliliğine yönelik uyguladığı göç politikaları incelenecek ve Suriyelilerin Türkiye'de sahip oldukları yasal statü ve haklar hakkında bilgi verilecektir. Bu inceleme, kent mültecilerinin yer seçim süreçlerinin kuramsal çerçevesi ile saha araştırmasından elde edilecek bulgular arasında mülteci hareketliliğinin mekânsal arka planını şekillendiren politikaları Türkiye ölçeğinde incelemeyi amaçlamaktadır.

4.1 SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİNİN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI

Orta Doğu, doğu ile batı arasında bir ticaret kapısı olması ve sahip olduğu jeopolitik konumu nedeniyle (Özlü vd. 2017) ABD, Rusya, Fransa, İtalya, Çin (Kılıç vd. 2012) başta olmak üzere birçok ülkenin ekonomik ve siyasi çıkarlarının bulunduğu stratejik bir bölgedir (Göçer ve Çınar 2015). Orta Doğu'nun uzun yıllardır siyasi istikrarsızlıklar, demokrasi karşıtı siyasi rejimler, sıkıyönetim ve doğal kaynakların zenginliğine rağmen ülkede yaşanan ekonomik zorluklar ile uğraştığı bilinmektedir. Yaşanan bu sıkıntılar nedeniyle yoksulluk, işsizlik gibi temel sorunlar meydana gelmiş bu durum ise toplumdaki gerilimi artırmış ve insanların demokrasi, özgürlük ve daha iyi yaşam koşulları için harekete geçmesini sağlamıştır (Roberto 2012). Özellikle eğitilmiş genç nüfusun karşı karşıya kaldığı yüksek işsizlik sorunu, Tunus ve Mısır'da toplumsal gerilimlere ve ayaklanmalara neden olmuştur

(Göçer ve Çınar 2015). Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde “Arap Baharı” olarak adlandırılan bu halk ayaklanmaları ise 21. yüzyılın en önemli sorunu haline gelen mülteci göçlerinin ve bu kapsamda ele alınan Suriyeli Göçü’nün (Özlu vd. 2017) temelini oluşturmaktadır.

Arap Baharı olarak adlandırılan reform hareketlerinin çıkış faktörlerini kavrayabilmek amacıyla Orta Doğu’nun toplum yapısını ve yaşam koşullarını göz önünde bulundurmak ve incelemek gerekmektedir. Arap coğrafyasında meydana gelen iç karışıklıkların temeli adaletsizlik, eşitsiz gelir dağılımı, demokrasi özlemi, insan hakları ihlali (Çelik 2015), yetersiz işgücü piyasası ve kurumsal yapı gibi birçok soruna dayanmaktadır. Orta Doğu ülkelerinin büyük bir çoğunluğunun meşrutiyet ile yönetilmesi ve otoriter devlet yapısına sahip olması, çeşitli etnik grupların ve farklı dini mezheplerin birarada yaşaması nedeniyle potansiyel çatışma ortamının varlığı, okuma yazma oranının düşük olması, teknolojik gelişmelere ayak uyduramama, ülke ekonomisinin neredeyse tamamının petrole dayanması ve dışa bağımlı hale gelmesi gibi nedenler Arap Baharı olarak adlandırılan halk ayaklanmalarını tetikleyen faktörleri oluşturmaktadır (Fildiş 2013). Bunun yanı sıra, Kuzey Afrika ve Arap coğrafyasında meydana gelen enflasyon artışları, petrol fiyatlarındaki değişimler Arap Baharı ayaklanmalarının nedenleri arasındadır (Buzkıran ve Kutbay 2013: 150).

Mısır, Bahreyn, Libya, Fas’ta başlayan ve Suriyeli Göçünün temelini oluşturan “Arap Baharı” hareketlenmeleri 2010 yılında Tunus’ta başlamış, 2011 yılında Suriye’ye ulaşmıştır (Erdoğan, 2015). 2010 yılı Aralık ayında Tunus’ta başlayan rejim karşıtı sokak gösterileri ve yapılan protestolar kitlesel gösterilere dönüşmüş ve İdlip, Halep, Hama, Humus ve Lazkiye şehirlerine yayılarak ülke genelinde ayaklanmalara sebep olmuştur. Özgür bir yaşam için halk ve mevcut rejim arasında büyüyen devam eden barışçıl eylemler zamanla iç savaş ortamının zeminini oluşturmuştur. İç savaşa sürüklenen ülkede bölge için uluslararası insani yardım koridorları oluşturulamamış, Arap Birliği Barış Planı tarafından çözülemeyen sorun Birleşmiş Milletlere taşınmıştır. Birleşmiş Milletler bünyesindeki çalışmalarda öncelikli hedef, taraflar arasında ateşkesin sağlanması yönünde belirlense de mevcut rejim çözüme yanaşmamış, saldırılara devam etmiştir (İHH Suriye Faaliyet Raporu 2014). Ülkelerin sahip olduğu iç dinamiklere ve ülke yönetimlerine göre farklı şekillerde sonuçlanan Arap Baharı ayaklanmaları, Mısır ve Tunus’ta daha hızlı bir

süreçte ve daha hafif şekilde atlatılırken, Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye’de süreç çok daha zorlu geçmiştir. Arap Baharı ayaklanmaları, Suriye’de günümüzde devam eden iç savaşa dönüşerek, küresel ölçekte yaşanan en büyük kitlesel göç dalgasıyla sonuçlanmıştır (Bellal ve Doswald-Beck 2011).

2011 yılı Mart ayında Suriye’de başlayan rejim karşıtı gösterilerin iç savaşa dönüşmesiyle, kendilerini tehdit altında hisseden sivil halk can güvenliği için çareyi komşu ülkelere sığınmakta bulmuştur (Erdoğan 2020). On iki yıldır süren kaos ortamı binlerce insanın yaşamını yitirmesine, milyonlarca insanın ise zorunlu olarak yerinden edilmesine sebep olmuştur. UNHCR 2021 yılı verilerine göre, 2011 yılında ülke nüfusu 22.5 milyon olan Suriye’de, 6.7 milyon kişi ülke dışına kaçarken, 6 milyon insan ise ülke içinde yer değiştirmiştir (UNHCR Global Trends: Forced Displacement 2021). Çağın en büyük insani ve mülteci krizi şeklinde tanımlanan Suriye Krizinden (United Nations High Commissioner for Refugees 2021) en çok etkilenen ülkeler Türkiye başta olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır gibi komşu ülkelerdir. 31 Ağustos 2023 itibari ile Türkiye’deki Suriyeli sayısı 3.298.817’dir. Bu durum, ülkesini terk etmek zorunda kalan 6.7 milyon Suriyelinin yaklaşık %50’sine Türkiye tarafından ev sahipliği yapıldığını göstermektedir. Bu veriler, Türkiye’nin Suriyeli mülteci krizinde üstlendiği sorumluluğun ciddiyetini destekler niteliktedir.

4.2 TÜRKİYE’DE SURİYELİ MÜLTECİ HAREKETLİLİĞİ VE UYGULANAN POLİTİKALAR: “AÇIK KAPI” POLİTİKASINDAN “GÜVENLİ BÖLGE” YAKLAŞIMINA

Arap Baharı ayaklanmalarıyla bağlantılı olarak 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, Suriyelilerin güvenli bölgelere göçünü zorunlu kılmıştır. Göçlerin ilk süreçlerinde fiziksel mesafenin önemli olması Suriyelileri sınır ülkelere göç etmeye itmiştir. Bu durumdan en çok etkilenen ülke olan Türkiye ise, daha önce deneyimlemediği bir göç akınıyla karşılaşmıştır (Özkaya ve Kıncal 2018). Sığınmacıların büyük çoğunluğu Türkiye’de bulunsa da, kara ve deniz yolu aracılığıyla Yunanistan başta olmak üzere Türkiye’ye komşu ülkelere ve Avrupa ülkelerine yayılan göç hareketliliği hem Türkiye hem de Avrupa’yı etkileyen kritik bir sorun haline almıştır (Ertan ve Ertan 2017). Bu durum, Türkiye’nin bir geçiş

ülkesi niteliği kazanmasına yol açmıştır. Suriye krizinde özel bir yeri olan Türkiye, dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi haline gelmiştir (Erdoğan 2019).

Türkiye insani gerekçeler, sınıra yakınlık, inanç, tarih, kültür ve dil benzerlikleri gibi nedenlerle sürecin başından itibaren Suriyelilere karşı “açık kapı politikası” uygulamıştır (Duruel 2017). Türkiye uyguladığı açık kapı politikası çerçevesinde Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin ülkeye girişini doğrudan kabul etmiştir. Bu süreçte Suriyeliler, ensar-muhacir ilişkisi altında “misafir” olarak kabul edilmiştir (Özbey 2022). Türkiye’nin açık kapı politikasını benimsemesinin temelinde Suriye’deki iç savaşın kısa sürede biteceği düşüncesi yatmaktadır. Türkiye, Suriyelilere açık kapı politikasıyla süresiz kalma hakkı tanımıştır. Ayrıca, açık kapı politikasıyla birlikte “tam korumanın sağlanması”, “geri göndermeme” ve “insani yardımın sağlanması” ilkeleri benimsenmiştir (İçduygu ve Sert 2019). Benimsenen bu uygulamalar nedeniyle, Türkiye Suriyeliler için hedef ülke haline gelmiştir (Tepealtı 2020).

Suriye’den Türkiye’ye ilk toplu göç hareketi 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ilinin Yayladağı ilçesinde Cilvegözü sınır kapısında 252 Suriyelinin sınırdan içeri alınmasıyla başlamıştır (Erdoğan 2015). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sayısının 2012 yılında 14.237 olduğu görülmekteyken 2023 yılı Ağustos ayı verileri doğrultusunda bu rakamın 3.298.817’ye ulaştığı görülmektedir. Açık kapı politikası uygulayan Türkiye, ilk mülteci dalgasında gelenleri sınır kentlerinde kurulan barınma merkezlerine yerleştirmiştir. 29 Nisan 2011’de Suriye’den Türkiye’ye gelen ilk grup ilk çadır kent alanı olan Yayladağ merkeze yerleştirilmiştir. Daha sonra gelen gruplar 09 Haziran itibarıyla Altınözü ve 12 Haziran itibarıyla Boynuyğun Çadır Kentlerine yerleştirilmiştir (Tunca ve Karadağ 2018). Türkiye’ye giriş yapan Suriyeliler, ilk süreçte sınır kenti olan Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa kentinde ve bu kentlerin çevrelerinde oluşturulan kamplara yerleştirilirken, ilerleyen süreçte gelenlerin sayısının artmasıyla Kahramanmaraş, Adıyaman, Osmaniye, Adana, Mardin ve Malatya illerinde oluşturulan çadır ve konteyner kentlerine yerleştirilmiştir. Suriye’den gelen sığınmacıların koordinasyonların belirlenmesinden sorumlu kuruluş ise AFAD olarak belirlenmiştir (Demirel 2014). Suriye’den gelenler başta her ne kadar barınma merkezlerine yerleştirilmiş olsa da Suriyelilerin sayısında yaşanan artışlar nedeniyle barınma merkezleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu durum,

zamanla barınma merkezlerinin boşalmasına yol açmış, Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun kamplardan çıkarak sosyal bağlantılarının olduğu kentlere ya da kampların bulunduğu kentlerin merkezlerine yönelmelerini sağlamıştır (Harunoğulları ve Cengiz 2014). Suriyeliler için 2011 yılında 10 ayrı kentte barınma, sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin sağlandığı toplam 26 adet geçici barınma merkezi kurulmuştur. Başta kurulan geçici barınma merkezlerinde 256 bin Suriyeliye ev sahipliği yapılırken günümüzde bu sayı 7 ayrı kentte kurulan 9 barınma merkezine düşmüştür. 2023 yılı Ağustos ayı T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı güncel verilerine göre 3.298.817 Suriyeliden, barınma merkezlerinde kalan toplam Suriyeli sayısı 75.147 iken geçici barınma merkezlerinin dışında kalan Suriyeli sayısı 3.223.670'dir. Bu değerler, Türkiye nüfusu içerisinde %4'lük bir paya sahip Suriyeli nüfusu içerisinde barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısının %2'lik bir değeri ifade ettiğini göstermektedir. Yaklaşık 3.3 milyon Suriyeliyi ağırlayan Türkiye için genel nüfusun 82 milyon civarında olmasıyla Suriyeli nüfusunun genel nüfusa oranın çok büyük sayıda olmadığı düşünülebilir. Ancak 3.3 milyon sığınmacıyı ağırlamak herhangi bir ülke için oldukça büyük bir yükür. Bu hususta, Suriyelilerin kendileri için oluşturulan barınma merkezlerinin dışında yaşaması nedeniyle de temel hizmetlere erişimlerinin kısıtlı olması sorunu, mülteci statüsüne sahip olamamanın da getirdiği birtakım sorunlar ile birleşerek yaşanan sorunlar mülteciler yönünden giderek artmaktadır. Bu durumun altında yatan sebep ise Türkiye'de Suriyelilere tanınan hukuki statüler ve yasal haklardan kaynaklanmaktadır (Smeeke ve Verkuyten 215). Ayrıca, kısa sürede yoğun göç alan Türkiye'de Suriyeli nüfusunun beklenmedik düzeylere ulaşması, böyle bir göçe hazırlıklı olmayan Türkiye'de sosyal, ekonomik, siyasi ve güvenlik gibi birçok problemin oluşmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda, yaşanan sorunlara çözüm üretebilmek için birtakım kurumsal ve yasal düzenlemelerin yapılması gerekli olmuştur (Özdemir ve Uğurludoğan 2021).

Türkiye'nin Suriyelilere yönelik uyguladığı politikalar 2011-2015 ile 20115 sonrası olmak üzere iki dönemde ele alınabilir. 2011-2015 yılları, Suriyelilerin Türkiye'ye ilk gelişinden kimlik belgelerinin verildiği ve açık kapı politikasının benimsendiği bir süreci içermektedir. 2015 sonrasında ise açık kapı politikası giderek "açık sınır" halini almış ve güvenlik söylemleri gündeme gelmeye başlamıştır. Bu nedenle denetimli açık kapı politikası yaklaşımına geçilmiştir. Suriyelilerin

sayısındaki artışın kontrol dışına çıkması, iç savaş sürecinin tahmin edilenden çok daha uzun sürmesiyle ülkede kalıcı hale gelen Suriyeliler güvenlik endişelerine sebep olmuştur. Bu durum, ilk başta misafir olarak bahsedilen ve toplum tarafından kabul edilen Suriyelilere yönelik söylemleri toplumsal ve siyasal söylemleri değiştirmiştir (Bayır ve Aksu 2020).

Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesiyle ulusal göç mevzuatında birtakım yeni düzenlemeler yapılmıştır (Savran ve Sat 2019). Bunlar; 4 Nisan 2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren “Yabancılar ve Uluslar Arası Koruma Kanunu” ve 13 Ekim 2014 tarihli “Geçici Koruma Yönetmeliği”dir. Bu düzenlemeler ile Türkiye'deki Suriyeliler misafirlikten çıkararak geçici koruma altına alınmıştır. Yasal statünün netlik kazanmasıyla Suriyelilerin sahip oldukları haklar ve sosyal yardımlar da belirlenmiştir (Kap, 2014). Geçici koruma yönetmeliğine göre Suriyelilere sağlanacak hizmetler; eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal yardımlar ve hizmetler, tercümanlık vb. hizmetler olarak tanımlanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği md. 26-31). Bu doğrultuda, kayıtlı olan tüm Suriyeliler belirtilen haklardan ve yardımlardan faydalanabilmektedir. Geçici koruma statüsü ile tanımlanan eğitim hakkı sayesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı birimi oluşturulmuştur. 2014 yılında MEB tarafından “Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi” oluşturulmuştur (ÇOCA 2015). Kayıtlı olan ve eğitim çağındaki tüm Suriyeli çocuklar MEB'e bağlı okullarda ve geçici eğitim merkezlerinde eğitim görebilmektedir. Bunun yanı sıra, sağlık hakkının tanınmasıyla 2016 yılından itibaren Avrupa Birliği hibe fonları ile Göçmen Sağlığı Merkezleri kurulmuştur. Kayıtlı tüm Suriyeliler sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmektedir. Suriyelilerin sağlık hizmetleri ve gerekli ilaçlar Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır. Suriyelilerin çalışma izinleri hakkında sağlanan haklar incelendiğinde, Suriyelilerin çalışma esasları 28 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren “Uluslararası İşgücü Kanunu” ile 8375 sayılı “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” doğrultusunda düzenlenmiş ve düzenli işlerde çalışma izni verilmiştir (Erdoğan 2018). Ayrıca, Suriyelilere yaşadıkları sorunlar karşısında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Merkezine doğrudan başvurabilme hakkı tanınmıştır (Şen 2019). Bu doğrultuda, Suriyelilere tanınan hakları kamp içinde yaşayanlar, kamp dışında yaşayan ve kayıt altında olanlar ile kayıt altında

olmayanlar olarak üç sınıf içinde ele almak doğru olacaktır. Kamplarda yaşayan Suriyeliler barınma başta olmak üzere beslenme, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi ihtiyaçları yönünden koruma altındadırlar. Kayıt altında olup kamp dışında yaşayan Suriyeliler eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir. Kamp dışında olup kayıt altında olmayan Suriyeliler ise her türlü gereksinimlerini kendi imkânları ile karşılamak mecburiyetindedir. Kamplarda yaşayan Suriyelilere hizmetler sorunsuz bir şekilde ulaştırılırken kamp dışında yaşayan Suriyelilere hizmetlerin sağlanması için devlet ve sivil toplum kuruluşları her ne kadar çaba sarf etse de Suriyeli sayısının fazlalığı nedeniyle sorun tam anlamıyla çözülememektedir (Ağır ve Sezik 2015).

Özetle, 2015 yılına kadar Türkiye'nin Suriyelilere yönelik ılımlı yaklaşımı ve benimsediği açık kapı politikası 2016 yılından itibaren yerini güvenlik önlemlerine bırakmıştır. 2015 sonrası dönemde Suriyelilerin sayısının kontrolsüz artışı nedeniyle "güvenlik" endişeleri gündeme gelmiştir. Bu kapsamda, 2019 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Cumhurbaşkanı tarafından yapılan açıklamada "güvenli bölge projesi" kavramı dile getirilmiştir. Bu projeye, Suriye'de 480 kilometrelik bir hat üzerinde kurulması planlanan on bölgeyle barış koridorunun oluşturulması hedeflenmektedir. Güvenli bölge projesiyle iki-üç milyona yakın mültecinin Suriye'ye yerleştirilmesi planlanmaktadır (TRTHABER 2019). Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasıyla istenilen sonuçlara ulaşamamıştır. Bu nedenle, açık kapı politikası giderek "sınır politikası" halini almıştır. 2015 sonrasında Türkiye açık kapı politikasından vazgeçmeye yönelik adımlar atmıştır. Bu doğrultuda Türkiye, Suriye sınırında, 2016 yılında yapımına başlanan ve 2021'de yapımı tamamlanan 892 kilometrelik "sınır duvarı" inşa etmiştir (Yıldırım 2021). Bu durum Türkiye'nin Suriyelilere yönelik uyguladığı göç politikasının "sınır politikasına" dönüştüğünü göstermektedir (Özbey 2022).

BÖLÜM V

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE SAHA ÇALIŞMASI

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırma yöntemi; araştırma yaklaşımı, saha çalışması, bilgi toplama yöntemi ve bilgi analiz yöntemi başlıkları altında incelenmektedir.

5.1 ARAŞTIRMA YAKLAŞIMI

Bu çalışmada, yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) kuramları ışığında Suriyeli mültecilerin yer seçimi tercihlerini ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini şekillendiren unsurların bir saha çalışması eşliğinde araştırılması amaçlanmıştır. Bu çalışmayla, mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçleri ve unsurlarının mültecilerin öznel deneyimlerinden faydalanarak açıklanması hedeflenmiştir. Bu nedenle, tez çalışmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi, pozitif bilimlerin genellemeye dayalı nicel araştırma yöntemlerinden farklı olarak, insan deneyimlerinin derin doğasına odaklanmaktadır (Baltacı 2019). Nitel araştırma, insan davranışının doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde incelenmesi için gözlem, görüşme ve döküman analizi gibi farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı bir süreçtir. Bu araştırma yöntemi, insan davranışının karmaşık ve çok boyutlu yapısını anlamak için Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Dilbilim gibi çeşitli disiplinleri bir araya getirmektedir. Bu disiplinler, insan davranışının en iyi şekilde anlaşılabilmesi için doğal ortamın önemini vurgulamaktadır ve fen bilimlerinde yaygın olarak kullanılan laboratuvar ortamının aksine insan davranışlarının doğasına uygun nitel bir yöntem anlayışının geliştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2016).

Nitel yöntemler, yorumlama ve anlatı geleneğine bağlıdır ve insan deneyimlerinin daha derin anlamlarını kavramayı amaçlamaktadır (Krysik ve Finn 2015). Bu yönüyle nitel araştırma, küçük araştırma gruplarından elde edilen derin verilere odaklanmaktadır (Baltacı 2019). Nitel araştırma yöntemi, ele aldığı

problemi, yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemekte ve olayları yorumlarken insanların atfettiği anlamlara odaklanmaktadır. Bu durum, keşfedici bir süreci işaret etmektedir (Malterud, 2001). Bu çalışmada da, keşfedici araştırmadan faydalanılmıştır. Keşfedici araştırmalar, tanımlanamayan veya iyi bilinmeyen durumlarda tercih edilmektedir. Keşfedici araştırmanın amacı, daha önce çok az araştırma yapılmış veya hiç yapılmamış bir konuyu/durumu derinlemesine araştırmak ve çözmektir (Saunders vd. 2007). Keşfedici araştırmalar, üzerinde az çalışılan konuları aydınlatmada oldukça yararlı bir yöntemdir (Neuman 2012: 228). Bir durumu veya olayı tanımlamak ve keşfetmek amacı taşıyan keşfedici araştırmalarda olgunun gerçekleşmesindeki temel nedenler/etkenler belirlenmeye çalışılmaktadır (Gül 2023).

Sosyal hayat içindeki olayları olduğu haliyle incelemeye odaklanan nitel araştırma (Maxwell 2008), sosyal yaşamın çok yönlü ve karmaşık doğasını kendi bağlamından kopmadan derinlemesine anlamak için etnometodoloji (kültür analizleri), fenomenoloji (olgubilim) ve durum çalışmaları, kuram oluşturma ve eylem araştırmaları gibi çok sayıda yaklaşımı içermektedir (Bogdan ve Biklen 1997). Bu çalışmada, insan davranışını insanlar, olaylar ve durumlar ile ilişkisi içinde değerlendiren ve bireylerin öznel deneyimlerine ve olayları yorumlayışına odaklanan (Krysik ve Finn 2015) fenomenolojik (*olgubilim*) yaklaşımından yararlanılmıştır. Felsefi bir hareketten doğan ve bir nitel araştırma deseni olan fenomenolojinin (Merriam 2013; Wilson 2015) temel özelliği, insanların yaşanmışlıklarını ve ortak deneyimlerini anlamlandırmaya çalışmasıdır (Arsu ve Tekindal 2020). Fenomenoloji, olguların özüne ilişkin anlayış biçiminin yalnızca bireyin duyuşal deneyimleriyle elde edilebileceğini savunmaktadır (Dedeoğlu 2002). Bu nedenle, fenomenolojik araştırma deseninde araştırmacının amacı, neyin nasıl deneyimlendiğini kapsamlı bir şekilde açıklamak (Yalçın 2022) ve benzer deneyimlerin özünü anlamaktır (Fraenkel vd. 2012; Crewell 2018). Fenomenolojik araştırma yaklaşımı, keşifsel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir nitel araştırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Karataş 2015).

Bu tez çalışmasında, Suriyelilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini ve belirleyici unsurlarını bireylerin deneyimleri, algıları ve pratikleri üzerinden tespit etmek amacıyla "saha/alan çalışması" yöntemi kullanılmıştır. Saha çalışması, genellikle sosyoloji ve kent sosyolojisi alanında yaygın olarak başvurulan bir araştırma türüdür. Saha çalışmasının başlangıcı, seyyah yazılarına dayanmaktadır.

Saha çalışması yeni bir araştırma yöntemi olarak 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletlerinde kullanılmaya başlanılmıştır. Chicago Sosyoloji Okulu'nun kent sosyolojisi alanında yapmış olduğu çalışmalar saha araştırmasının tarihinde oldukça öneme sahiptir. Saha çalışması üç temel ilkeye dayanarak geliştirilmiştir; insanları kendi doğal ortamlarında veya asıl yerlerinde incelemek, insanlarla doğrudan etkileşimde bulunarak araştırma yapmak, üyelerin bakış açısına dayalı olarak toplumsal dünyayı anlama ve kuramsal açıklamalarda bulunmak (Neuman 2016: 544).

Saha çalışması, genellikle sosyal bir ortamda küçük ölçekli toplulukları uzaktan gözlemlemeyi (Neuman 2007) veya araştırılan konu hakkında bireylerin davranışlarını ve tepkilerini anlamaya yönelik görüşmeleri içeren bir araştırma yöntemidir. Saha çalışmasında, araştırılan durum veya olayın gündelik yaşam içerisindeki doğal akışında deneyimlenerek keşfedilir (Kaptan 1973; Arslan 2022). Bu kapsamda, saha çalışmasıyla elde edilen sonuçlar, bağlama yönelik detaylı çıkarımlar elde edilmesine olanak sağlar. Saha araştırma süreci, doğrudan gözlem, katılımcı gözlem, nitel (derinlemesine) görüşmeler, etnografya ve vaka analizi olmak üzere beş farklı yöntemi içermektedir (Neuman 2012; Bhat 2023). Bu çalışmada, nitel araştırma türlerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak Yenimahalle (Ankara) ilçesinde kayıtlı Suriyeli mültecilerin yer seçimi tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini etkileyen unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerinde saha çalışması gerçekleştirilmiş ve 43 Suriyeliyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Bu tez çalışmasında, nitel araştırma türlerinden biri olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak Yenimahalle (Ankara) ilçesinde kayıtlı Suriyeli mültecilerin yer seçimi tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini etkileyen unsurların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Suriyeli nüfusun en yoğun olduğu Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerinde saha çalışması gerçekleştirilmiş ve 43 Suriyeliyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

5.2 SAHAÇALIŞMASI

5.2.1 Çalışma Alanı: Yenimahalle İlçesi Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahalleleri

Bu tez çalışması kapsamında, ülke (Türkiye), kent (Ankara) ve mahalle (Yenimahalle/Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahalleleri) ölçeklerinde mültecilerin yer seçimi ve yerleşim süreçleri incelenmiş, bu süreçlerde etkili olan unsurlar ortaya çıkartılmaya çalışılmış, bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen saha çalışmasında Ankara ili Yenimahalle ilçesinde kayıtlı Suriyeli nüfusunun yoğunlaştığı mahallelere odaklanılmıştır.

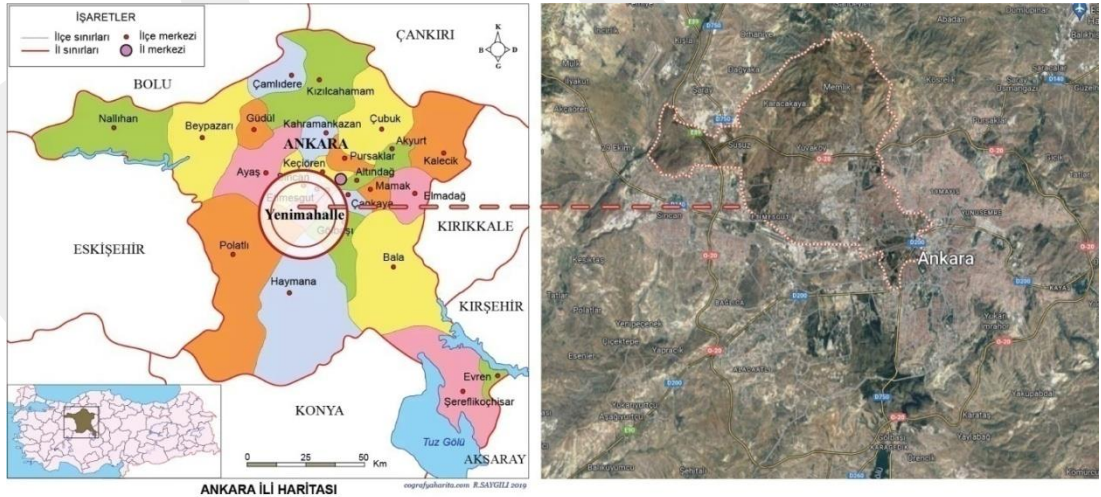
T.C Göç İdaresi Başkanlığı İstatistiklerinin güncel verilerine bakıldığında, Suriyeli nüfusunun yoğun olarak yaşadığı iller arasında Ankara kenti 90.779 kayıtlı Suriyeli nüfusu ile onuncu sırada yer almaktadır (25 Mayıs 2023 itibariyle). Ancak, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'ndan ilçe ve mahalle ölçeğinde güncel istatistiksel bir veriye ulaşılamaması nedeniyle, bu çalışmada 2019 yılında Sezen Savran'ın yayınlanmış doktora tezinden elde edilen bilgiler istatistiksel veriler olarak kabul edilmiştir. Ankara, Suriye iç savaşı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler için önemli bir sığınma yeri haline gelmiştir. 2023 yılı Ağustos ayı verilerine göre Ankara¹ ülkemizde kayıtlı olarak yaşayan Suriyeli nüfusun en çok olduğu onuncu şehir niteliğindedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 2023). 2019 yılı verilerine göre, kentte yaşayan 90.779 kayıtlı Suriyeli nüfusunun (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 2023) 41.660'sı Altındağ ilçesinde, 5.462'si ise Yenimahalle ilçesinde ikamet etmektedir (Savran 2019). Bu tezde, çalışma alanı olarak Suriyeli nüfus yoğunluğunun Altındağ ilçesinden sonra en fazla görüldüğü ikinci ilçe olan Yenimahalle ilçesi tercih edilmiştir. Tezin saha çalışmasının Yenimahalle ilçesinde gerçekleştirilmesinin temel nedeni, Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunan Önder Mahallesi, Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yerleştiği ve çalışma alanlarının yoğunlaştığı önemli bölgelerden biri olması ve bu sebeple Önder Mahallesi, akademisyenler ve araştırmacılar arasında büyük ilgi çekmiş ve literatürde oldukça fazla çalışmaya ev sahipliği etmesidir. Bu çalışmalar Suriyeli mültecilerin yerleşim süreçleri, sosyo-kültürel ve sosyo-mekânsal bütünleşme/dışlanma, çalışma ve yaşam koşulları,

---

¹2023 yılı Ağustos ayı verilerine göre Ankara'da yaşayan kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 3.298.817'dir (T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

ekonomik etkileşimleri ve toplumla bütünleşme gibi çeşitli konuları (Başbuğ 2017; Işık ve Pınarcıoğlu 2018; Kemik vd. 2019; Kızıllan 2019; Savran ve Sat 2019; Fattouh ve Kocataş 2020; Bayka 2020; Temel 2020; Güngördü ve Kahraman 2021; Kahraman 2021; Kahraman 2022; Nur ve Diker 2021; Diker ve Karan 2021; Çevik ve Buz 2022). Bu nedenle, bu çalışmada farklı bir bakış açısı elde etmek ve daha önce incelenmemiş bir alana odaklanmak için Ankara'nın Yenimahalle ilçesi çalışma alanı olarak seçilmiştir (bkz. Şekil 1).

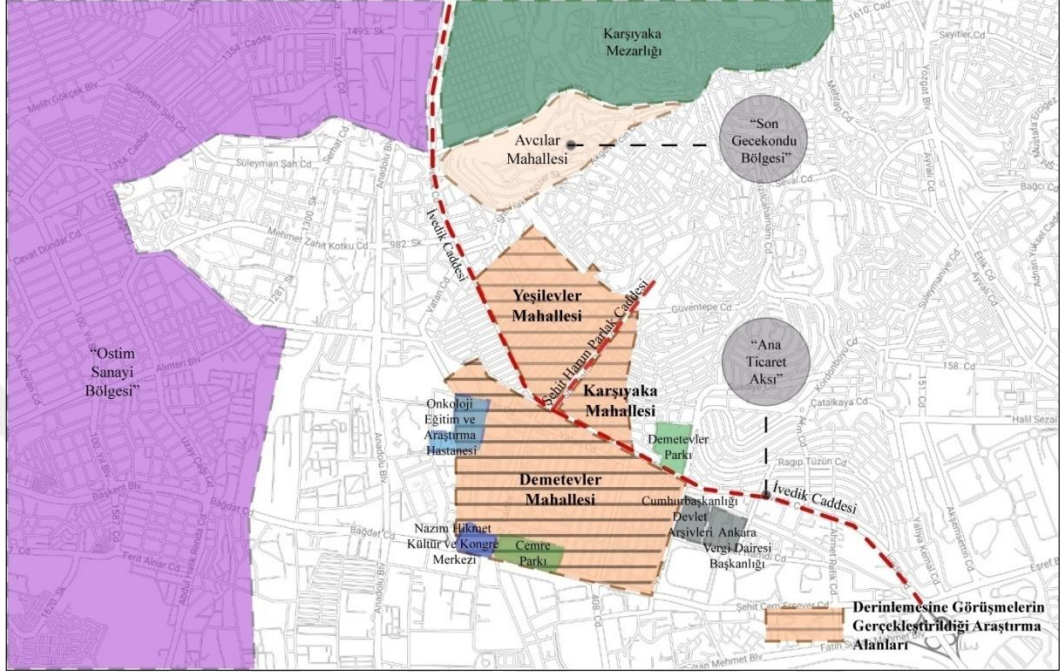
Yenimahalle ilçesi Ankara'nın merkezi ilçelerinden biridir. TÜİK 2022 verilerine göre, Yenimahalle nüfusu 704.652'dir. Nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 571 kişidir. İlçede toplam 55 mahalle yer almaktadır. Yenimahalle'nin kuzeyinde Kahramankazan, doğusunda Keçiören ve Altındağ, güneyinde Etimesgut ve Çankaya, batısında ise Sincan ilçesi yer almaktadır. İlçenin Yenimahalle Merkez ve Batıkent semtinde düşük ve orta gelir grubu aileler, Karşıyaka, Demetevler, Yahyalar ve Şentepe Mahallelerinde ise çoğunlukla düşük-orta gelir grubundan aileler ikamet etmektedir (T.C Yenimahalle Kaymakamlığı 2023). Yenimahalle, Ulus ve Kızılay kent merkezine yaklaşık 10 km uzaklıkta konumlanmaktadır. Metro, teleferik, otobüs, minibüs gibi toplu taşıma ve özel araçlar ile araştırma alanına kentin farklı noktalarından kolaylıkla ulaşım sağlanmaktadır.

Şekil 1: Saha Çalışma Alanı Olan Yenimahalle İlçesinin Ankara İçindeki Konumu

Tezin saha çalışması, Yenimahalle ilçesinde Suriyeli nüfusunun yoğun olduğu gözlemlenen Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerinde gerçekleştirilmiştir (bkz. Şekil 2). Çalışma alanı, Ostim Sanayi Bölgesi sınırında yer alan, kentsel

dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirildiği ve Suriyeli mültecilere barınma imkânı sağlayan az sayıda gecekondulu alanlarını da içeren konut alanları ve yakın çevresinden oluşmaktadır.

Şekil 2: Derinlemesine Görüşmelerin Gerçekleştirildiği Araştırma Alanları

Yenimahalle’de Suriyeli mültecilerin yoğun olarak ikamet ettiği alanlar, semtin güneydoğusunda Bağdat caddesi üzerinde konumlanan Cemre Parkı ile semtin kuzeyinde yer alan Karşıyaka Mezarlığı arasında yer alan Demetevler, Karşıyaka ve Yeşilevler Mahallelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Demetevler Mahallesi batısında yer alan Nazım Hikmet Kültür ve Kongre Merkezine Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile doğusunda 95. Sokakta yer alan Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri ve Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı ile sınırlanmaktadır. Mahallenin kuzeyinde konumlanan İvedik Caddesi ise Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahalleleriyle sınır oluşturmaktadır. Demetevlere sınır komşusu olan Karşıyaka Mahallesi, batıda Şehit Harun Parlak Caddesi ve doğuda ise Aski Yenimahalle Bölge Müdürlüğü sınırları arasında konumlanmaktadır. Şehit Harun Parlak Caddesi Karşıyaka ve Yeşilevler arasında ayrımı sağlamaktadır. Yeşilevler Mahallesi ise Şehit Harun Parlak Caddesi ile İvedik Caddesi sınırları arasında yer almaktadır. Mahalleler bölgenin alışveriş, yeme-içme gibi ihtiyaçların karşılandığı ticari faaliyetlerin yer aldığı Vatan ve İvedik

Caddesi çevresinde bulunmaktadır. Bu mahalleler, ihtiyaçları karşılamak için çok sayıda alışveriş merkezi, dükkân ve restoran sunmaktadır. Ayrıca, Karşıyaka ve Demetevler Mahallelerinde haftanın pazartesi ve Cuma günleri Belediye hizmet alanında semt pazarları kurulmaktadır. Bunun yanı sıra, mahallelerde Suriyelilerin çevresinde yoğunlaştığı çok sayıda ilköğretim, ortaokul ve lise, halk eğitim merkezi vb. eğitim alanları yer almaktadır. Bu noktada, saha araştırmasının yürütüldüğü Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerinin eğitim, ticaret, sağlık gibi kentsel donatılara yakın konumlandığı görülmektedir. Suriyelilerin yoğunlaştığı yerleşim alanlarının konut dokusuna bakıldığında, semtin güneyinde yer alan Demetevler Mahallesinden semtin kuzeyine doğru gidildikçe gecekondu yerleşmelerinin arttığı görülmektedir. Demetevler, Karşıyaka ve Yeşilevler Mahalle muhtarları ve bölgedeki okul müdürleriyle yapılan görüşmelere göre, Demetevler bölgesinde, daha yüksek gelir düzeyine sahip orta gelir grubundan insanların yaşadığı gözlemlenirken, semtin kuzeyine doğru ilerlendiğinde Karşıyaka, Yeşilevler, Kaletpe ve Avcılar bölgelerinde düşük-orta gelir grubundan insanların yoğun olarak yaşadığı çok katlı apartmanlar ve özellikle Avcılar Mahallesi'ne doğru gidildikçe kentsel dönüşüm potansiyeli bulunan son gecekondu bölgeleri dikkat çekmektedir (bkz. Şekil 3).

Şekil 3: Avcılar Mahallesi/Romanların ve Suriyelilerin Yaşadığı Yenimahalle'nin Son Gecekondu Bölgesi ve Arkasında Yükselen Yamaçevler Kentsel Dönüşüm Projesi

Ayrıca, bölgenin batısında yer alan Ostim Sanayi Bölgesi, geniş istihdam olanakları sunması nedeniyle Suriyeli mültecilerin bölgeye yerleşmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Ostim Sanayi Bölgesi, Suriyeli mültecilerin çalışma alanı olarak tercih ettiği bir yerdir. Semt içinde ise İvedik Caddesi'ne bağlanan 2., 4., 5., 404.,

Cumhuriyetin ilanı sonrasında hızla göç alan Ankara’da artan nüfusun bir sonucu olarak barınma ihtiyacı öncelikli bir sorun haline gelmiştir (Baş 2018). Konut stoku, kentsel hizmetler, altyapı sistemi ve kentsel çevre kalitesi yeni nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaya yetersiz kalmış, bu durum rejimin siyasi başarısını temsil edecek planlı ve kentsel gelişimin kontrol edildiği imar planlarının gereksinimini gündeme getirmiştir (Cengizkan 2004; Güngör ve Özcan 2022). Bu kapsamda, kentin planlı gelişmesi, eski merkez olan kale ve çevresindeki düzensiz ve yoğun yapılaşmadan kurtularak düzenli ve sağlıklı bir kent görüntüsüne ulaşabilmek amacıyla 1927 yılında Lörcher ve 1932 yılında Jansen tarafından imar planları hazırlanmış ve kısmen uygulamaya geçirilmiştir. Yeni başkent için karşılaşılan sorunlara ilk çözüm Lörcher’in Eskişehir (kale ve çevresi) ve Yenişehir (yeni merkez-Kızılay) için hazırladığı planlar ve yürürlüğe giren 583 sayılı Büyük Kamulaştırma kanunu olmuştur. 1923 yılında Alman Mimar Carl Christoph Lörcher tarafından hazırlanan kent planları Cumhuriyet döneminin belgelenmiş ilk kent planlarıdır. Lörcher tarafından hazırlanan 1924 Planı yeni başkent Ankara’nın ilk imar planıdır. Eskişehir için hazırlanan ilk plan, iki yüz bin kişilik nüfus tahminiyle Ankara’nın yönetim merkezi olmasını hedeflemiştir. Planda 1917 yılında meydana gelen yangın nedeniyle tahrip olmuş kentin tarihi merkezi Eskişehir, kale, çevresi ve tren garı arasındaki alanlar yeniden düzenlenmiştir (Uluiş 2009; Cengizkan 2010). Planda kentin yeni merkezi belirlenmiş ve yönetim binalarının kentsel mekân üzerindeki hâkimiyeti vurgulanmıştır. Bu durum, yeni rejimin siyasi gücünün mimari ve şehircilik ile kendini göstermesi açısından oldukça öneme sahiptir. Ancak, plan tamamlanmadan nüfusun kısa sürede beklenenin oldukça üzerinde bir değere ulaşması ve mevcut rejimin otoriter gücünü gösterebileceği çok daha görkemli bir plan istemesi üzerine 1925’de Lörcher, Ankara için iki farklı plan hazırlamıştır. 1925 tarihli ilk planda “Çankaya” ismi verilen Yenişehir’e odaklanılmıştır. Planın temelinde kale ve çevresi dışında, modern yeni bir şehir oluşturma düşüncesi bulunmaktadır. Yaya ve araç trafiği ilişkisi, caddeler, meydanlar, parklar ve kamusal alanların hiyerarşik bir geometriyle tasarlandığı Başkent Ankara yeşil alanın bir tasarım ögesi olarak kullanıldığı ve kenti alt bölgelere ayıran “Bahçe Şehir” yaklaşımıyla planlanmıştır (Cengizkan 2010). 1924-25 Lörcher Planında ise Eskişehir ile Yenişehir’in bütünleştirildiği ana plan hazırlanmıştır (Cengizkan 2004). Kentsel mekânın bir yönetim merkezi olarak vurgulanmasının hedeflendiği planda yeni

başkent, pazar ve ticaret merkezleri yerine yönetim ve kamu binaları ile temsil edilmektedir. Lörcher Planının 583 sayılı Kanunun ilanı ile birlikte hayata geçirilmesi hedeflenmiş, tasarım ilkeleri açısından Eskişehir ve Yenişehir'in gelişiminde yol gösterici olmuş, ancak plan kararları tam anlamıyla uygulamaya geçirilememiştir. Eskişehir için hazırlanan Lörcher Planı uygulamaya geçirilmek için uygun görülmemiş, bugünkü kent merkezi Kızılay ve çevresine yönelik kararları içeren Yenişehir planı uygulamaya geçirilmiştir. Bunun nedeni, planda başkentteki konut yetersizliği sorununa çözüm olarak, ızgara yol sistemi üzerinde bahçeli, homojen ve en fazla iki katlı konutların yer aldığı yeni yerleşim alanlarının öngörülmesidir (Cengizkan 1998; Uluiş 2009). Herman Jansen planına kadar Ankara'nın yeni gelişimi ve kent dokusunu anlamak için Lörcher Planı döneminin ilk ve tek imar planıdır. Bu kapsamda, Lörcher Planı'nın sonraki planlara atlık oluşturduğunu söylemek mümkündür (bkz. Şekil 5) (Uluiş 2009).

Şekil 5: Carl Christoph Lörcher, 1924 Yılında Hazırlanmış Ankara'nın İlk İmar Planı

Ankara'nın başkent kimliği kazanmasıyla birlikte kent planlamasında köklü değişimlere ihtiyaç duyulmuştur. Ancak, bu süreç planlananın aksine düzensiz ve karmaşık şekilde ilerlemiştir. Yapıların çevreyle ve diğer yapılarla ilişkisi ve dolu-boş dengesi sağlanamadığı için 1927'lere gelindiğinde kent kontrolsüzce ve rastgele bir gelişim eğilimi göstermiştir. Çağdaş, modern bir kent ve kentsel işlevselliğin

düşünüldüğü gibi olmaması yeni bir kent planına ihtiyacı gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda, 1928'de imar ve yapı işlerinden sorumlu birim olarak Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Ankara İmar Müdürlüğü tarafından yeni başkent için diğer kentlere de örnek olacak bir kent planının hazırlanmasına yönelik uluslararası bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışmaya üç şehir plancısı Joseph Brix, Herman Jansen ve Leon Jausseley katılmış, Alman mimar ve şehir plancısı Harmen Jansen ise yarışmanın kazananı olmuştur. Jansen, Lörcher'in Ankara için modern bir kent planı oluşturma düşüncesini devam ettirerek daha kapsamlı bir plan üretmeyi hedeflemiştir (Güngör ve Özcan 2022). Jansen planında eski kent dokusunun görüldüğü Eskişehir'in korunmasını ve günümüz kent merkezi olan Kızılay ve çevresini ifade eden Yenişehir'in planlanmasına öncelik vermiştir. Gelecekte kent nüfusunun üç yüz bin olarak öngörüldüğü planda, kentin yoğun ve hızla göç olmasıyla tahmin edilenin üzerinde nüfus artışının yaşandığı Ankara'da konut ihtiyacınının karşılanmasına yönelik plan kararları oldukça yetersiz kalmıştır. Ankara'nın kentleşme tarihinde oldukça belirleyici olan Jansen planı, konut problemlerindeki artışın da etkisiyle plan hedefleri yerine getirilememiş ve uygulanamamıştır (bkz. Şekil 6) (Cengizkan 2004).

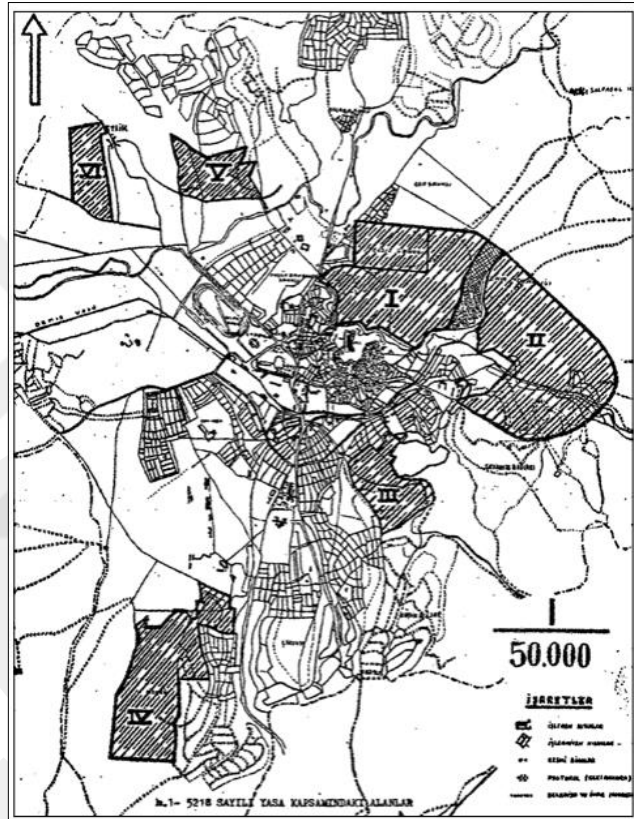
Şekil 6: Hermann Jansen, 1927 Tarihinde Hazırlanmış Ankara İmar Planı

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında 1950'li yıllara gelindiğinde sanayileşme süreciyle birlikte kentleşme hız kazanmıştır. Ankara'nın başkent olmasıyla artan göç hareketliliği, özellikle 1950'li yıllarda oldukça yoğun olarak devam etmiştir. O dönem kentlerdeki doğal nüfus artış hızı %2,5 düzeyindeyken Ankara'da nüfus artış hızı %6 düzeylerine ulaşmıştır. Kentin kısa sürede yoğun göç alması birtakım sorunlara yol açmıştır. Hızlı nüfus artışına hazır olmayan başkentte altyapı ve konut yetersizliği nedeniyle boş arsalar üzerinde kontrolsüz ve plansız şekilde inşa edilen ruhsatsız yapılaşmalar görülmeye başlanmıştır. Kırın çözülmesiyle kente gelen işçilerin ve Ankara'nın bürokrasi merkezi olarak gelişmesiyle birlikte gelen memur kesimin barınma ihtiyacı, konuta olan talebi önemli ölçüde artırmıştır. Ancak, devletin yeterli konut üretimi için bütçesinin bulunmaması, Ankara'ya gelenlerin barınma sorununa bireysel çözümler üretmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle, düşük gelirli işçi kesimi, konut sorununu bireysel üretim biçimi olan gecekondu adı verilen kaçak yapılarla çözmeye çalışmıştır. Diğer yandan, orta gelir grubu yap-satçı üretim, toplu konut projeleri ve kooperatifçilik gibi daha organize konut üretimi yöntemlerine yönelmiştir (Balamir 1975; Keleş 2006). Bu durum, ilk kez Ankara'da

imar düzenlemeleri ve konut sorununa çözüm üretmeye yönelik konut politikalarının gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak kentteki plansız gelişimi önlemek ve diğer kentlere örnek olmak amacıyla Şehremaneti kurulmuştur. 1924 yılında 417 sayılı Ankara Şehremaneti (Belediyesi) Yasası ile özel mülkiyete ait alanların kamulaştırılması amacıyla, 1925 yılında 583 sayılı "Ankara'da İnşası Mukarrer Yenimahalle için Merkezî Yerler ile Bataklık ve Mergazi Arazinin Şehremanetince İstimlâki" hakkında kanun çıkartılmıştır. Ancak, Ankara'nın yeniden planlanmasında belediyenin tek başına yetersiz kalacağı düşüncesiyle 1937 yılında Ankara Şehri İmar Müdürlüğü, Ankara Belediyesine bağlanmıştır (Akın 2007). Başkent'in konut sorununu çözmek için atılan ilk adım yeni yönetim birimlerinde çalışanların yaşayabilecekleri yeni yerleşim alanlarının oluşturulması amacıyla kamulaştırma yasasının çıkartılmasıdır. Kamulaştırma yasasıyla kamulaştırma yetkisi Ankara Şehremaneti'ne verilmiştir (Tekeli 1980). Ankara Şehremaneti'ne tanınan kamulaştırma yetkisinin ardından, Yenişehir'in ve yeni gelişim alanlarının kurulması için gerekli olan konut finansmanının sağlanması için Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur (Tokman 1985). Plansız gelişmenin önüne geçilmesi için kurulan Şehremaneti ve çıkartılan birtakım yasalar doğrultusunda öncelikle bataklıkların kurutulması ve kamulaştırma uygulamaları yapılmış, devlet eliyle konut üretimi ve kira yardımı sağlanarak kiralık konut üretimi teşvik edilmiştir. Ancak tüm bu girişimlere rağmen kentteki konut sorununa ve plansız kentleşmeye uzun vadede kalıcı çözümler üretilememiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde gecekondular adı verilen kaçak yapılarda oturanların sayısı kent nüfusunun üçte birine ulaşmıştır (Yavuz 1952). Bu durum, cumhuriyetin örnek kenti olarak planlanan Ankara'da üretilen konut politikalarının başarısız olduğunu göstermektedir (Çoban 2012).

1946-1949 yılları arasında Ankara'nın 9. Belediye Başkanı olarak görev alan Ragıp Tüzün, kentteki konut sorununu gidermek amacıyla Yenimahalle bölgesinin kurulmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ankara'nın kuzeybatısında yer alan Yenimahalle, iki adet yasa çerçevesinde planlanmıştır. Bunlar: 14 Haziran 1948 tarih ve 5218 sayılı belediye sınırları içindeki mevcut gecekondularını yasal bir duruma kavuşturmayı hedefleyen ve ilk gecekondular affı yasası olan "Ankara Belediyesine arsa ve arazisinden belli bir kısmını mesken yapacaklara 2490 sayılı kanun hükümlerine bağlı olmaksızın bu muayyen şartlarla tahsis ve temlik yetkisi verilmesi hakkında kanun" ile 28 Haziran 1948 tarih ve 5228 sayılı "Bina Yapımını Teşvik Kanunu'dur

(Yavuz 1952: 76; Yavuz vd. 1978: 631; Tokman 1985: 18-24). 5228 sayılı kanunla belediyelerin sınırları içerisindeki hazine arsalarının belediye tarafından konut yapma şartıyla şahıslara verilmesini sağlama girişimi söz konusu olmuştur (5228 Sayılı Bina Yapımı ve Teşvik Kanunu madde 1 2023). 5218 ve 5228 sayılı kanunlarla, tahsis edilen arsalarda bir yıl içinde inşa mecburiyeti koşulu, ucuz arsa tahsisi ve uygun konut kredisi gibi üç önemli unsur semtin kurulmasında etkili olmuştur (Yavuz 1965).

Şekil 7: 5218 Sayılı Yasa Kapsamındaki Alanlar (Tokman 1985: 19)

5218 sayılı kanunun amacı belediye sınırları içerisinde yer alan kaçak yapı niteliğindeki gecekonduların yasallaştırılmasıdır. Bu hususta, yasa ekinde sunulan harita bugünkü Yenimahalle'nin yer seçimi yapılması açısından oldukça önemlidir (bkz. Şekil 7). Kanun kapsamında Altındağ, Atıfbey, Yenidoğan (I. Bölge); Mamak, Balkehriz (II. Bölge); Seyranbağları, İncesu, Topraklık (III. Bölge) gibi gecekonduların yoğunlaştığı alanlar yeni konut yapacaklara ayrılacaktır. Üzerinde gecekondular bulunmayan Dikmen Karabiber Çiftliği (IV. Bölge); Etlük'in bir kısmı (V. Bölge); Çerçi Deresi, İvedik Yolu (VI. Bölge) semtlerindeki alanlarla

birlikte yasanın 8. maddesiyle belediyeye devredilecek bölgeler olarak belirlenmiştir. Bu bölgelerde yer alan gecekondular, üzerlerine ruhsatsız olarak yapıldıkları araziler belediyeye geçeceğinden, yasanın 1. ve 2. maddelerine göre, söz konusu arsalar gecekonduların sahiplerine belediyece devredilmiştir (Tokman 1985: 18). Arsa tahsisiyle beraber parselasyon planlarına başlanmak için ilk olarak bugünkü Yenimahalle bölgesinin yer seçimi yapılarak, VI. bölgenin imarına başlanmıştır (bkz. Şekil 7). Ankara Belediyesi tarafından parsel büyüklükleri 150-250 metrekare olmak şartıyla, VI. Bölgenin proje yarışması düzenlenerek planlanmasına karar verilmiştir. Bu durum, belediye yetkisi ile konut yapımının önünü açmıştır. Konutlar, açılan yarışma ile elde edilen imar planına ve yine mimari yarışmada elde edilen tip konut projelerine uygun olarak yaptırılmıştır. Ancak, yarışma sonucunda birinciliğe uygun bir planın elde edilememesi nedeniyle kentsel gelişme ve planlama yönünden en iyi olan iki imar planı İmar Müdürlüğü'nce yeniden düzenlenerek Yenimahalle'nin imar planı hazırlanmıştır (Ankara Belediye Meclisi 1950).

Kentin konut sorununa çözüm üretmek amacıyla yeni yerleşim alanı olarak seçilen Yenimahalle bölgesi, Ankara Belediyesi tarafından 5218 ve 5228 sayılı kanunlar çerçevesinde gecekonduların yerleşimlerini içermeyen bir yerleşim alanı olarak planlanmıştır (Tokman 1985; Yavuz 1952). Aynı zamanda, Emlak Kredi Bankası ve yapı kooperatifleri tarafından yaptırılan konutlardan oluşan Yenimahalle yerleşim alanı, 1948 yılında çıkarılan kanunlar doğrultusunda Ankara Belediyesi tarafından planlanan ilk yerleşim alanıdır (Özkan 2011). Ankara Belediyesi tarafından üretilen arsalarda konutların inşasına 1949 yılında başlanmıştır. Yenimahalle bölgesinin inşaa süreci yaklaşık altı yıl içerisinde tamamlanmıştır. Toplamda 2916 parselden oluşan planda 2902 konut parseli bulunmaktadır. 1965 yılına gelindiğinde Yenimahalle'nin nüfusu seksen yedi bin kişiye ulaşmıştır (İmar ve İskân Bakanlığı 1973). Bu doğrultuda, yapımı tamamlanan Yenimahalle, Ankara'ya 6 km uzaklıkta bir uydu kent niteliği kazanmıştır (Yavuz 1980). Yenimahalle'nin planlanmasında dar gelir grubunun konut sahibi olabilmesi amaçlansa da, Yenimahalle örneği orta gelir grubunun konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik bir uygulama olmuştur (Tokman 1985). Yenimahalle'de gerçekleştirilen uygulamaların kent içinde örnek bir kentsel gelişme olması istense de, kentsel rantın odak noktası haline gelmiştir (Geray 2000).

1954 sonrasında, Yenimahalle çevresindeki bölgelerde yapı kooperatifleri tarafından ek imar planı önerileri sunulmuştur. İlk öneri Şentepe Yapı Kooperatifi

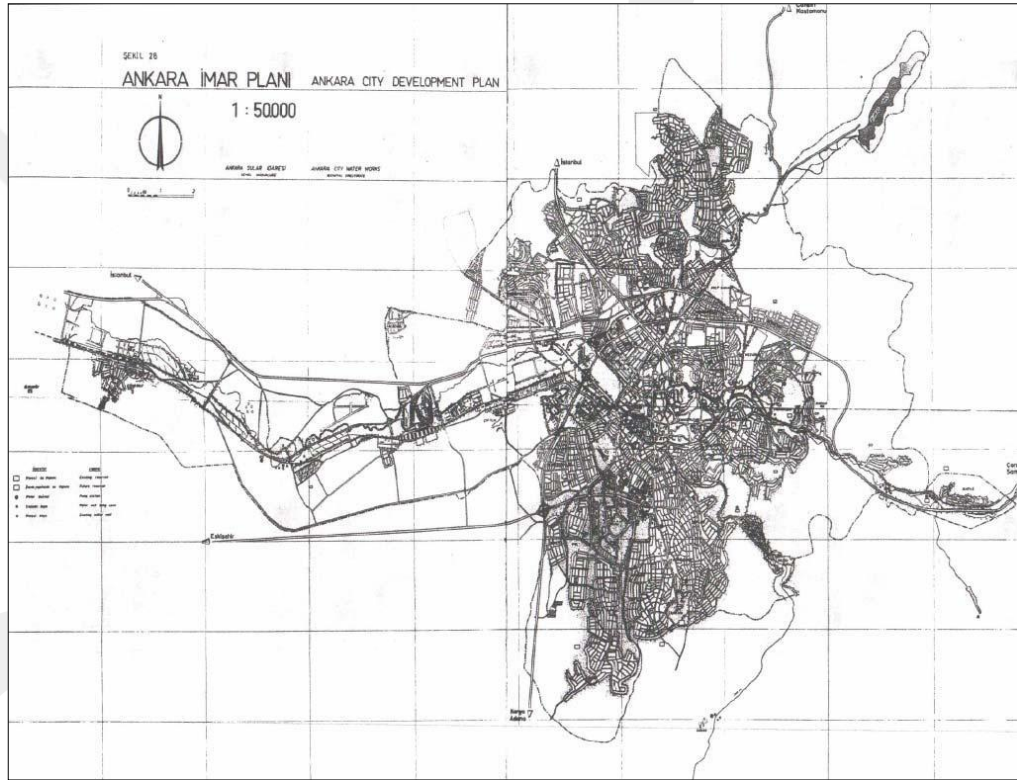
Konut projelerinin elde edilme yöntemi, imar planlarında olduğu gibi yarışmalar ile elde edilmiştir. Konut tipleri yarışması kapsamında her bir konut tipi ayrı ayrı yarışmaya sunulmuş ve her bir tipte birinci seçilen proje, arsa dağıtımı yapılan kişilere uygulanmak üzere verilmiştir. Arsaların dağıtımı ise beyanname verenler arasından komisyon tarafından uygun bulunan kişiler arasında, 1 Mayıs 1949 tarihinde noter huzurunda gerçekleştirilen bir kura ile belirlenmiştir. Bu yarışma süreci sonucunda elde edilen projeler, farklı konut tiplerini içermekte olup, tek katlı iki odalı, tek katlı üç odalı, iki katlı üç odalı, iki katlı dört odalı ve iki katlı beş odalı şeklinde beş farklı tipte konutları içermektedir (Yılmaz ve Sarıoğlu 2020). Bu doğrultuda, Yenimahalle ilçesinin, Ankara'da 1948 yılında gelişmesi planlanan ve kooperatifler aracılığıyla konut üretiminin gerçekleştiği önemli yerleşim alanlarından biri olduğu söylenebilir (Bayraktar vd. 2014).

Konut üretimi açısından kooperatif modelinin de kullanıldığı Yenimahalle, 1950 yılında dar gelirli işçi ve memur kesimin konut sahibi olabilmesi amacıyla iki katlı konutlardan oluşan, şehirden kopuk ve dağınık yerleşmelerin görüldüğü (Tokman 1985) bir yerleşim alanı olarak planlanmıştır (bkz. Şekil 9). 1950 sonrası artan göç nedeniyle hızla gelişen ilçe, 1957'de Ankara kentinin merkez ilçelerinden biri haline gelmiştir (Ceylan 2012; Doğan ve Bostan 2019).

Şekil 9: Eski Yenimahalle Konutları (Çilingir 2007)

Hermann Jansen planında 1980 hedef yılı için Ankara'nın üç yüz bin kişilik nüfusa ulaşması öngörülmüş ancak 1952 yılına gelindiğinde hedeflenen nüfusa çoktan ulaşılmıştır. Bu durum, başkent Ankara'da konut sorununun devam ettiğini göstermektedir. Bu nedenle, 1954 yılında Ankara'da kent için yeni bir imar planı elde etmek için yarışma düzenlenmiştir. Nihat Yücel ve Reşat Uybaydin'in birlikte hazırlamış olduğu plan yarışmanın kazananı olmuştur. Ancak, önceki planlarda gelişimi tamamlanan Yenimahalle için 1957 yılında onaylanan Yücel-Uybaydin planı ile değişiklik önerisi sunulmamıştır (bkz. Şekil 10).

Şekil 10: 1957 Yılında Onaylanan Yücel-Uybaydin Planı

İmar İdare Heyeti'nin 04.06.1965 tarihli 347 sayılı kararıyla, Ragıp Tüzün ve İvedik Caddeleri üzerinde bulunan alanlarda kat sayısı ikiden üçe çıkarılmıştır. Bu karar, İmar İskân Bakanlığı'nın 30.07.1965 tarihli onayıyla geçerli hale gelmiştir. Bu değişiklikle birlikte 960 konuta birer kat eklenerek Yenimahalle'ye 4.000 kişilik bir nüfus artışı önerilmiştir. İki kat izni verilen konut alanlarında üç kata çıkma ve üç kat izni verilen konut alanlarında ise dört kata çıkma izni verilmesiyle on dört bin kişilik nüfus artışı gerçekleştirilmiştir (Tokman 1985).

Tez çalışmasının saha araştırması için öneme sahip Demetevler ve Karşıyaka Mahallesi'nin Yenimahalle ilçesinin planlama tarihi içindeki gelişimine bakmak gerekirse, semt bir plan çerçevesinde özellikle kooperatif şeklinde yapılaşırken, Demetevler ve Karşıyaka Mahalleleri tamamen yasa dışı, plansız ve dinamizm içinde gelişen bir kent parçası haline gelmiştir. Demetevler ve Karşıyaka Mahalleleri ile yakın çevresinin oluşturduğu bölge 1962 yılından itibaren kısa bir süre içinde otuz bin kişilik bir yerleşim alanına dönüşmüştür. Belediye sınırları dışında kalan ve kırsal nitelik taşıyan bu bölge, semte yakınlığıyla sunulan hizmetlerden faydalanabilecek ve çıkar grupları için çok katlı yapılaşmalara imkan sunan kentsel arsa için rant potansiyeli taşıyan cazip bir imar alanı niteliğindedir. Karşıyaka her türlü denetim ve imar kontrolünden uzak bir şekilde daha fazla rant elde etmek amacıyla yapılaşmaların görüldüğü bir bölge olmuştur. İmar altyapı gideri ve vergiden muaf biçimde inşa edilen çok katlılar, maksimum kar elde edilmesi amacıyla Yenimahalle'deki diğer konutların yarı fiyatına satılmıştır. Bu durum, alt ve orta gelir grubundan aileler için oldukça cazip bir fırsat oluşturmuştur. 1964 yılında gelişen bu bölge Belediye sınırlarına dâhil edilmiştir, böylece hizmetlerden doğrudan yararlanma fırsatı doğmuştur. Ancak, imar planının olmaması, plansız gelişmenin devam etmesi yapılaşmaların gecekondu statüsünde olması kentsel rant açısından bölgeyi kamu kuruluşları ve ticari gelişimlerin yer seçiminde cazip kılmıştır. Bu durum, Demetevler-Karşıyaka Mahallelerinin bölge içinde bir alt merkez olarak gelişiminde önemli bir role sahiptir. Yapsatçılar için denetimden uzak yapılaşmalara fırsat sunan Demetevler-Karşıyaka, alt ve orta gelirli sosyal gruplar için yerleşmeye uygun bir bölge oluşturarak Yenimahalle üzerindeki baskıyı azaltmıştır. Bu durum, Yenimahalle'nin süreç içinde bu tür yapsatçı girişimlere maruz kalarak değişmesinin önlemiştir. Sonuç olarak, Yenimahalle'nin planlama tarihine bakılacak olursa, semtin kuruluşundan itibaren önce kooperatifler tarafından planlı bir yerleşme niteliği taşıyan semt, 1962 yılından itibaren tarım alanlarında ve hazine arazilerinde plansız, kontrolsüz ve hızlı bir gelişme göstermiştir (Tokman 1985).

Bu bölümde, Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte Yenimahalle'nin planlama tarihi ve gelişim süreçlerine değinilmiştir. Ancak, 14 Aralık 2022'de Yenimahalle Büyükşehir Belediyesi, İmar Dairesi Müdürlüğüyle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda, belediyenin Yenimahalle'ye dair eski tarihli imar planlarının

olmadığı, arşivlerin kaybolduğu belirtilmiştir. Şu anda eldeki verilerin dijital arşive taşındığı ve arşivde bölgeye dair güncel imar planlarının bulunmadığı yalnızca parsel bazlı revize imar planlarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, çalışmanın bu bölümünde yazın taramasından elde edilen bilgiler derlenip sunulmuş, güncel tarihli planlara yer verilememiştir.

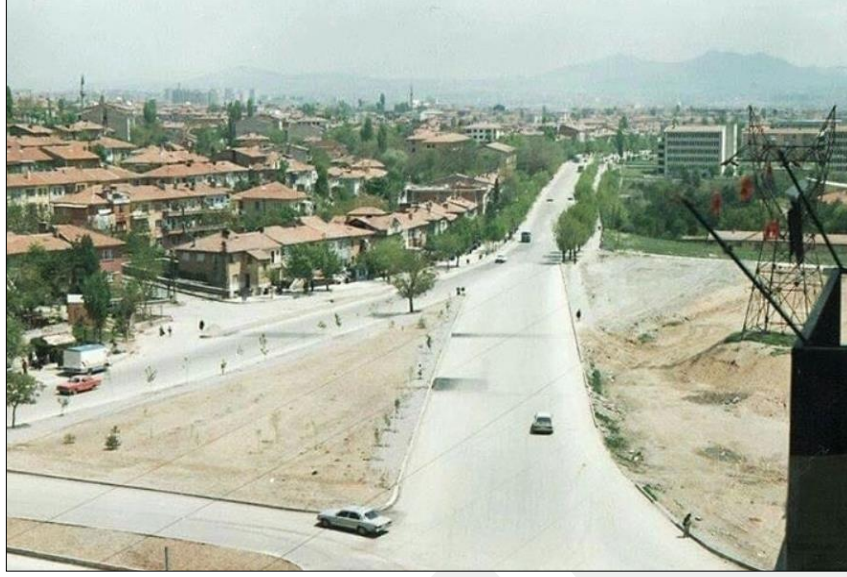
5.2.3 Yenimahalle İlçesinin Mekânsal Gelişimi ve Yerleşim Örüntüsü

Yenimahalle ilçesinin kentsel gelişim sürecinde bugünkü halini almasında üç önemli mekânsal unsur belirleyici olmuştur. Bunlar; Batıkent konut yerleşimi, sanayi alanları ve Demetevler bölgesidir. Ankara'nın 1930'lu yıllardan itibaren uğraştığı gecekondular sorunu 1960'lı yıllara gelindiğinde çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde belediyenin desteklediği yapı kooperatifçiliği modeliyle konut üretimi denemeye başlanmıştır. (Sayın 1979). Sosyal demokrat belediyeçilik anlayışının en önemli ürünü olarak Batıkent konut projesi oluşturulmuştur. İlk başta, düşük gelirli kesimlerin konut ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan proje, "Akkondu Projesi" adıyla benimsenmiştir. Ancak, arsa tahsisleriyle ilgili sınırlamalar ve arsa satışı yerine arsa satışı yönteminin tercih edilmesi gibi nedenler, ekonomik zorluklar yaşayan dar gelirli kesimlerin projeden yararlanmasını engellemiştir. Bu durum, Batıkent Projesi'nin daha çok orta gelir grubuna yönelik bir proje olmasına neden olmuştur. Batıkent Projesi, her ne kadar plan hedeflerinden şaşmış olsa da kooperatifleşme, üretim örgütlenmesi, kaynak yaratılması gibi unsurlarıyla ülkenin diğer şehirlerinde de başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir (Keskinok 2005; Alkan ve Uğurlar 2012). Batıkent projesinin tamamlanması 1990'ları bulsa da Yenimahallenin mekânsal gelişiminde büyük bir öneme sahiptir. Batıkentle birlikte İstanbul Yolu çevresinde sanayide çalışanlar için konut alanlarının oluşturulması da kentsel gelişime yön vermiştir. Yenimahalle'nin mekânsal gelişiminin belirleyicilerinden bir diğeri sanayi alanlarının varlığıdır. 1970'lerde Ulus merkezde yer alan sanayi alanlarının zamanla Ostim, İvedik ve Şaşmaz Sanayi bölgelerine doğru kayması Yenimahalle'nin kentin sanayi merkezi olmasını sağlamıştır. İlçe sınırları içerisinde yer alan Batıkent yerleşim alanı ve özellikle Macun Mahallesi sınırları içerisinde kurulan Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) ile İvedik Organize Sanayi Bölgesi ve Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Ankara Toptancıları (GİMAT) Yenimahalle'nin Ankara içerisindeki konumunu önemli hale getirmiştir.

İlçenin mekânsal gelişiminde rol oynayan bir diğer önemli unsur Demetevler Bölgesidir. Yenimahalle'nin bir alt merkezi niteliğindeki Demetevler, ilçenin canlı bir yapıya sahip olmasını sağlamaktadır. Yenimahalle'nin eski merkez alanının çevresinde 1970'li yılların sonundan itibaren gelişen Demetevler Mahallesi, neredeyse tamamı kaçak binalardan oluşmaktadır. Bu mahalle, bugün bile mülkiyet sorunları devam eden ve deprem gibi afetlerle karşı karşıya kalma konusunda tartışmalara neden olan afet riski taşıyan konut dokusuyla gündeme gelmektedir. Bunların yanı sıra, ilçenin kentsel gelişiminde Karşıyaka Mezarlığı, Atatürk Orman Çiftliği gibi kamusal alanlar mekânsal eşik oluşturması yönüyle kritik öneme sahiptir. Karşıyaka Mezarlığı ile Demetevler arasında kalan Şentepe Mahallesi ise 1970'li yıllardan beri gecekondulaşmanın yoğun olarak görüldüğü yerleşme alanıdır. Yenimahalle'nin sahip olduğu mekânsal farklılaşmalar, toplumsal yapının şekillenmesinde etkilidir. Batıkent ve Demetevler ile Yenimahalle merkez orta ve üst gelir gruplu ailelere ev sahipliği yapmaktayken, Şentepe, Karşıyaka, Yahyalar orta ve alt gelir grubunun ikamet ettiği yerleşim alanlarıdır. Özellikle ilçenin merkezinde işçi ve memur aileleri ikamet etmektedir. İlçenintopografik yapısı nedeniyle şekillenen ekonomik faaliyetler ilçe merkezinde yer alan İvedik Caddesi ve Ragıp Tüzün Caddesi boyunca sıralanmaktadır (bkz. Şekil 11 ve Şekil 12). Ticaret gelişim aksı ve kamu kuruluşları bu iki cadde boyunca yer seçmiştir.

Şekil 11: 1950'lerde Ragıp Tüzün Caddesi (Hürriyet Haber Yenimahalle Belediyesi Arşivi 2021)

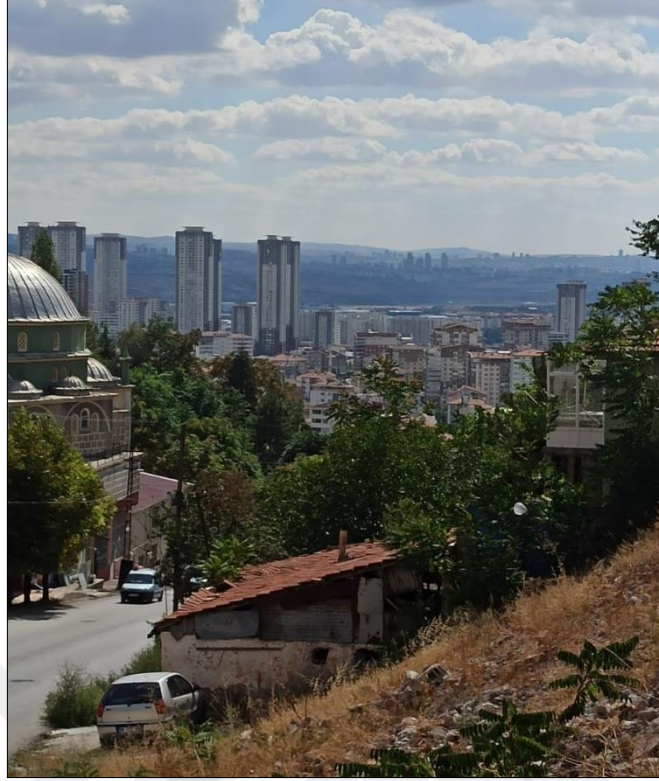
Şekil 12: 1990'larda İvedik Caddesi (Antoloji Ankara 2019)

Yenimahalle'nin kurulduğu ilk dönemde sahip olduğu kentsel doku incelendiğinde, konut dokusunun malzeme ve mimari olarak Ankara'nın planlarında olduğu gibi modern bir kent yaratma hedefinin Yenimahalle'de devamının sağlandığı, ancak kültürel değerler, komşuluk ilişkileri, sosyal alanlar ve mahalle birimi yönünden de gelenekselliğin korunduğu söylenebilir. İmar planlarında aynı zamanda sosyalleşmeye de olanak sağlaması amacıyla her parselin yaklaşık %60'ı yeşil alan olarak ayrılmıştır. Yerleşim alanlarında insan ölçeği gözetilerek konutlar iki katlı olarak tasarlanmıştır (bkz. Şekil 13).

Şekil 13: 1950'lerde Yenimahallede Yerleşim Dokusu ve Yapılaşma Yoğunluğu (Taner 2015: 5)

Yenimahalle yerleşimi başlangıçta Ankara'nın geleneksel konut yaşantısına uygun olarak düşük konut yoğunluğuna sahip bir alan olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Yenimahalle'deki düşük yoğunluklu konut örnekleri, Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilmiştir. Ancak zaman içinde, verilen kat sayısı artış izinleri, mülkiyet sorunları, kullanıcıların vefatı, rant gibi nedenlerle bu konutlar yıkılmış ve yerlerine yüksek katlı apartmanlar yapılmıştır. Bu değişim sürecinde, korunması gereken az sayıda yapıya dair herhangi bir girişim bulunmamaktadır. Bölgede kat artışı ile ilgili ilk değişiklik İmar İdare heyetinin 4.6.1965 gün ve 347 sayılı kararı ile uygun görülen; Ragıp Tüzün ve İvedik Caddelerinin üzerinde ve Yenimahalle'nin merkezi çevresindeki büyük bir alanda yapıların kat sayısının ikiden üçe çıkarılmasıdır. Bölgedeki kat artışı ile ilgili ikinci düzenleme ise Ankara Belediyesi İmar Yönetmeliğinde yapılan 17.08.1968 gün ve 12979 sayılı değişiklik ile Bu uygulama ile daha önceki değişiklikle üç kat olanağı verilen yapılara dört kat; iki katlı yapılara ise üç kat yapım olanağı verilmiştir (Tokman 1985: 50). Günümüze geldiğinde ise, Yenimahalle'nin özgün dokusunu kaybettiği ve özellikle kentsel dönüşüm uygulamalarının gerçekleştirildiği alanlarda on kata kadar yükselen yapılaşmaların yer aldığı görülmektedir (bkz. Şekil 14).

Şekil 14: Çok Katlıların Yer Aldığı Yenimahalle'nin Güncel Konut Dokusu

Ankara'nın kentsel gelişimi sürecinde, planlı konut üretimi, plansız kaçak yapılaşma ve gecekondulaşmanın birarada gerçekleştiği bir desen ortaya çıkmıştır. Bu desen içinde Yenimahalle ilçesi, zaman zaman mekânsal kısıtlarla ayrılsa da çalışan orta sınıfın tercih ettiği bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Ankara'nın modern bir kent olarak planlanması ve konut sorununun giderilmesi amacıyla devlet tarafından farklı dönemlerde birçok yasa çıkarılsa da, kentin planlanması ve sorunların giderilmesiyle eş zamanlı olarak kentin sahip olduğu tarihi doku ve zenginliği koruma meselesinde istenen başarı elde edilememiştir. Çöküntü mahalleleri gibi suç oranının yüksek olduğu alanlar oluşmuş, günümüzde ise güvenli bir kent inşa etme amacıyla özellikle kentsel dönüşüm ve toplu konut gibi projelerle sağlıksız kentleşmenin önlenmesi hedeflenmektedir (İrdem ve Lenger 2021). Kentsel dönüşüm projesi hedeflerinin başında özellikle büyük kentlerde kentleşmeyle birlikte oluşan gecekondu alanları bulunmaktadır. Bu nedenle, gecekondu alanları denilince akla ilk gelen kentlerden biri de Ankara'dır. Başkent olmasıyla beraber aldığı yoğun göçler sonucunda gecekonduculara dönüşecek olan ilk barakaların inşa edildiği Ankara'da gecekondulaşma sorunu günümüze kadar devam etmiştir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının genellikle gecekondu dönüşümünü ifade ettiği Türkiye'de,

Ankara'daki gecekondulaşma sorununun çözümü olarak kentsel dönüşüm bir çözüm olarak görülmektedir (Kütük vd. 2013). Gündeme gelen kentsel dönüşüm projeleri ile Ankara içerisindeki gecekonduların ortadan kaldırıldığı görülmektedir (İrdem ve Lenger 2021). Bu doğrultuda, Yenimahalle Belediyesi, ilçe içinde gecekondulaşma sorununa çözüm üretmek amacıyla Karşıyaka-Demetevler, Macunköy, Şentepe, Pamuklar, Mehmet Akif Ersoy mahallelerinde kentsel dönüşüm projeleri uygulanmıştır. Aynı zamanda, belediye tarafından uygulanması planlanan kentsel dönüşüm projeleri de bulunmaktadır. Bunlar, Yenimahalle'nin son gecekondular alanlarının yer aldığı Yahyalar, Çiğdemtepe ve Avcılar Mahallelerini kapsayan Yamaçevler ile Çamlıca Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesidir. Yamaçevler Kentsel Dönüşüm projesiyle ilçedeki mevcut son gecekondular alanı yerine yeni konutların inşa edilmesi hedeflenmektedir. Bakanlar Kurulu kararı ile Yukarı Yahyalar, Çiğdemtepe ve Avcılar Mahalleleri sınırları içerisindeki toplam 66 hektarlık alanda, 5.200 kişinin yaşadığı 1.300 gecekondular yıkılacak yerine yeni binalar yapılacaktır (Doğan ve Bostan 2019). Bu noktada, Büyükşehir Belediyesi ile yaşanan yetki çatışmaları ve Atatürk Orman Çiftliği, OSTİM, İvedik Sanayi bölgeleri gibi konular imar sorunlarının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Literatürde, genel olarak büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki görev, yetki ve sorumluluk paylaşımından kaynaklanan sorunlara vurgu yapılmaktadır (Özçağlar ve Karabacak 2016).

Kentsel alanda yıkılmaya yüz tutan köhneleşmiş ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duyan çöküntü alanları konuta erişimin kolay olması ve konutların ucuz olması nedeniyle göçmen grupların sosyal ve ekonomik yönden iyileşene kadar ilk tercih ettikleri yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Ankara'ya kayıtlı Suriyeliler için Yenimahalle, sahip olduğu gecekondular bölgelerinin yaratmış olduğu kentsel dönüşüm potansiyelleri nedeniyle tercih ettikleri bir yerleşim alanıdır. Saha araştırması çalışmalarında, Suriyeli mültecilerin Yenimahalle'nin belirli bölgesinde gettolaşmasından ziyade, semt içinde konut kiralalarının diğer konutlara görece düşük olduğu bölgelerde dağınık bir şekilde yaşadıkları gözlemlenmiştir. Suriyeli mülteciler, parsel bazlı dönüşümün yapıldığı Demetevler mahallesinden başlayarak bölgenin kuzeyine doğru bir aks boyunca, Yeşilevler Mahallesi ile kentsel dönüşüm uygulama planlarının hazırlandığı ve semt içinde ayakta kalan son gecekondular alanlarının bulunduğu Karşıyaka-Avcılar Mahallesi de yer seçtikleri görülmüştür.

Bu nedenle, kentsel dönüşüm uygulamalarının özellikle tasfiye ve yıkım aşamasında kentte yarattığı boşluklar, Suriyelilerin kentsel dokuda yerleşmek için takip ettikleri izler için önemli ipuçlarını sunmaktadır.

5.3 BİLGİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Nitel yöntemle yapılan fenomenolojik araştırmalarda gözlem, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi ve döküman incelemesi olmak üzere dört genel veri toplama yöntemi bulunmaktadır (Karataş 2015). Fenomenolojik araştırmada, elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmaktadır. Bu nedenle, araştırma sonuçları genellenememekte veya sonuçların kesinliği tam olarak saptanamamaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2016). Burada önemli olan nokta, araştırmacının kişisel önyargılardan uzak durması ve objektif şekilde analizleri yapması gerekliliğidir (Creswell 2018). Nitel araştırma yöntemlerinin genelinde görülen bu sınırlılıklar nedeniyle verilerin güvenilirliğinden ve sonuçların doğruluğundan emin olmak amacıyla araştırmacı birden fazla araştırma yöntemine başvurabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2008). Veri üçgenlemesi olarak da adlandırılan bu çoklu araştırma yöntemleri bir gözlem veya yorumun tekrar edilebilirliği ve güvenilirliğini test etmek amacıyla çoklu bir bakış açısı sunmaktadır (Stake 1998). Bu durum, üzerine çalışılan durumun veya olgunun derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda, nitel araştırmalarda veri üçgenlemesi olarak gözlem, odak grup ve görüşme yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır (Forrester ve Sullivan 2018; Işık ve Semerci 2019).

Gözlem yöntemi, 1879'dan günümüze kadar yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Savin-Baden ve Major 2013). Gözlem, araştırmacı tarafından bir ortamda oluşan bir davranışın detaylı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir şekilde incelendiği bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek 2008). Araştırmanın güvenilirliği için, araştırılan olgunun veya durumun tarafsız şekilde olduğu gibi gözlemlenmesi ve kaydedilmesi gerekmektedir (Sönmez ve G.Alacapınar 2011). Gözlem yöntemi, karmaşık bir süreçtir. Bunun nedeni, araştırmacının katılımcılarla etkileşim halinde olduğu, neyi gözlemlediği, nerede gözlem yaptığı ve gözlem sürecinde hangi kararları aldığı gibi bir dizi unsuru içermesidir (Savin-Baden ve Major 2013: 392). Ayrıca, gözlem bireylerin söyledikleri ile gerçekteki davranışları arasındaki tutarlığın tespit edilebilmesi için etkili bir yöntemdir (McDonough ve McDonough 2006). Gözlem, derinlemesine görüşme ve odak görüşmesi gibi

yöntemlerle üçgenlenerek, araştırma problemini, bir konuyu, olayı veya durumu doğal ortamında detaylı bir şekilde inceleme fırsatı sunmaktadır (Menter vd. 2011).

Odak grup görüşmeleri, 1930'lu yıllardan itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlayan niteliksel veri toplama yöntemlerinden biridir (Krueger ve Casey 2000, Mertens 2005; Gizir 2007). Odak grup görüşmesi, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde yüzyüze görüşmeler ve anketlerle birlikte kullanılan sistematik bir veri toplama yöntemidir. Ayrıca, odak grup görüşmeleri daha sonra yapılacak olan derinlemesine görüşmeler ve anket çalışmaları için temel oluşturmaktadır (Kitzinger 1995). Odak grup görüşmeleri, önceden belirlenen görüşme soruları çerçevesinde, katılımcıların öznel söylemi ve söylemlerle toplumsal bağlam arasındaki ilişkinin önem kazandığı bir veri toplama yöntemidir. Odak grup görüşmeleri, katılımcıların bilinçli veya bilinçsiz olarak yaptığı davranışları, psikolojik ve sosyo-kültürel özellikleri hakkında bilgi edinmeyi ve davranışlarının, söylemlerin nedenlerini öğrenmeyi amaçlamaktadır (Akşit 1992; Kroll vd. 2007). Odak grup görüşmesi, sosyal süreç içindeki etkileşimlerin incelenmesi için bir fırsat sunmaktadır. Odak grup görüşmeleri, sekiz veya on katılımcı ile bir moderatör arasında gerçekleştirilir (Bogdan ve Biklen 1998). Odak grubu diğer yöntemlerden ayıran unsur, grup etkileşiminin gözlenebilmesidir (Morgan ve Krueger 1993). Böylece, katılımcılar daha samimi ve rahat bir ortamda olmaları nedeniyle kendilerini daha iyi ve özgürce ifade etmektedir (Işık ve Semerci 2019). Bu sayede, araştırmacı hem sözlü ifadeleri hem de beden dilini daha iyi okuyabilir, ifadeler arası bağlatıları daha iyi kurabilir ve araştırma konusuyla ilgili derin anlamlara ulaşabilir (Yıldırım ve Şimşek 2008).

Derinlemesine görüşme, nitel araştırmalarda en çok tercih edilen araştırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Olaylar hakkında bireylerin kişisel deneyimleri, algıları ve bilgi birikimlerinin keşfedilmeye çalışıldığı durumlarda görüşmeler, detaylı bilgi edinme ve uygulama kolaylığı açısından tüm disiplinler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir (Fossey vd. 2002; Hay 2000; Seidman 2006). Derinlemesine görüşme, katılımcıların belirli bir konudaki duygu ve düşüncelerini ifade etme etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Derinlemesine görüşmede amaç, sorulara cevap almak ve hipotezleri test etmek değil (Seidman 2006), bireyin araştırma konusu hakkındaki duygu, düşünce, bakış açısı, algı ve deneyimleriyle ilgili bilgilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2008). Araştırma örnekleminde

yer alan bireylerin, araştırmanın ana sorusu hakkında bilgi, duygu-düşünceleri ve deneyimlerini detaylı bir şekilde açıkladığı derinlemesine görüşme tekniğinde yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış sorular yer almaktadır (Marshall 1996). Tam yapılandırılmış derinlemesine görüşme, soruların ve soru sıralarının tamamının önceden belirlendiği yazılı araştırmanın sözlü ifade edilişidir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerde, araştırmacı tarafından bazı sorular standart hale getirilir önceden hazırlanır, belirli konularda elde edilmek istenen detaylı bilgilere ulaşmak içinse bazı sorular açık uçlu bırakılmaktadır. Yapılandırılmamış derinlemesine görüşmeler ise genellikle hakkında çok az bilgi sahibi olunan konularda tercih edilen bir yöntemdir. Görüşme tamamen sohbet havasında gerçekleşir, araştırmacı sorularını doğaçlama şeklinde görüşme akışına göre şekillendirebilir. Derinlemesine görüşmede açık uçlu, esnek ve açıklayıcı sorulara başvurulur (Merriam 2015).

Bu çalışmada, öncelikle, araştırmanın bilimsel temelini oluşturan “Yer Seçimi ve Yerleşim (Kalıcılık) Kuramları” ile ilgili yazın taraması yapılmış, metin ve yazılı dökümanlar incelenmiştir. Ardından Demetevler, Karşıyaka ve Yeşilevler Mahallelerinde bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasının öncesinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile iletişime geçilmiş olsa da çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere ilişkin mahalle düzeyinde istatistiksel verilere ulaşılamamıştır. Bu nedenle, gerekli veriler saha çalışmasında esnasında elde edilmeye çalışılmıştır. Saha çalışması, yerinde gözlemler ve alanda yer alan aktörlerle (muhtar, emlakçı, okul müdürü, emniyet müdürlüğü, belediye, esnaf vb.) gerçekleştirilen ön görüşmelerle başlamış, alanda yaşayan Suriyeliler ile yapılan derinlemesine görüşmeler ile tamamlanmıştır. Gözlemler ve ön görüşmeler alanın sosyal ve mekânsal nitelikleri ile alandaki Suriyeliler ve yaşanan göç süreci hakkında ön bilgiler sunmuştur. Böylece alanla tez konusu çerçevesinde bir tanışma ve aşinalık oluşturulmuştur. Çalışma alanında yaşayan Suriyeli mültecilerle yapılan derinlemesine görüşmelerle ise yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçleri ve belirleyici unsurları hakkında detaylı bilgiye ulaşılmıştır.

Derinlemesine görüşmeler, "kartopu örneklem" seçim yöntemiyle belirlenen 43 kişilik Suriyeli bir grupta gerçekleştirilmiştir. Bölgede bulunan emniyet müdürlüğü, okul müdürleri, öğretmenler ve muhtarların katkısı ile ilk görüşmecilere

ulaşılması, bu görüşmecilerin tavsiyesi/referansı ile yeni görüşmecilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Kartopu örneklem seçim yöntemi, evren hakkındaki bilgilerin eksik olduğu ve evreni oluşturan birimlere erişimin kısıtlı ve zorlu olduğu durumlarda tercih edilen bir veri toplama tekniğidir (Patton 2005). Araştırmacı bu tekniği kullanarak zengin bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişi ve durumları takip ederek örneklem evrenini oluşturmaktadır (Creswell 2013). Araştırmacı, en çok bilgiye sahip olduğunu düşündüğü kişiye “Görüşmeye kimle başlayabilirim? Konu hakkında daha çok ve derin bilgiye sahip kişiler kimlerdir ve ben bu kişilere nasıl ulaşabilirim?” sorularını yönelterek, verilen cevapların izini sürmektedir (Flick 2014). Araştırmacının zincirleme şekilde sürdürdüğü bu araştırmanın sonunda ulaşılan veriler tekrarlamaya başladığı anda doygunluk noktasına ulaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, veri toplama aşaması son bulmaktadır (Kerlinger ve Lee 1999). Bu nedenle, kartopu örneklem tekniği, zincir örnekleme tekniği olarak da bilinmektedir (Patton 2005). Bu doğrultuda, bu çalışmada derinlemesine görüşmelerde elde edilen verilerin tekrarlamaya başladığı ve doygunluk noktasına ulaşıldığı durumda, zincirleme şekilde sürdürülen veri toplama aşaması 43. kişide sonlandırılmıştır. Derinlemesine görüşmelerde ilk ulaşılan görüşmecilerin diğer potansiyel görüşmecileri önermesi örneklemin çeşitliliğini artırmıştır. Kartopu örneklem tekniği, bu noktada araştırma sürecine değerli katkılar sağlayarak veri toplama aşamasının tamamlanmasını mümkün kılmıştır.

5.3.1 Görüşmelerin İçeriği

5.3.1.1 Ön Görüşmeler

Çalışma alanındaki gözlemlerin ardından ilk olarak, saha çalışmasının gerçekleştirileceği mahallelerin belirlenmesi için Yenimahalle Belediyesi'nin resmi sayfasında yer alan muhtarlar listesi içerisinde yer alan 55 mahalle muhtarı ile telefon görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmelerde mahalle muhtarlarından öncelikle sorumlu oldukları mahallenin sosyo-demografik durumuna ilişkin, sonrasında ise mahallelerinde güncel olarak ikamet eden Suriyeli mülteciler hakkında bilgi istenmiştir. Telefon görüşmelerinde muhtarlarla mahallede yaşayan kayıtlı Suriyeli sayısı ve hanehalkı büyüklükleri hakkında bilgi vermeleri istenmiş, Suriyelilerin mahallede ikamet etme süreleri, demografik nitelikleri (eğitim, gelir durumu, hanehalkı büyüklüğü vs.), mahalleye nereden geldikleri (Suriye'den ya da Ankara

içinde başka bir mahalleden), mahalleyi tercih etme nedenleri, yerel toplumla ve diğer göçmen gruplarla ilişkilerinin nasıl olduğuna dair sorulara cevaplar aranmıştır. Görüşmelere katılan muhtarlar, mahallelerinde kayıtlı olarak yaşayan Suriyelileri/kayıt altına almalarını sağlayan resmi bir sistemin bulunmadığını aktarmıştır. Bu nedenle muhtarların kişisel gözlemler ve çevreden aldıkları duyular doğrultusunda sahip oldukları bilgileri paylaşmaları istenmiştir. Muhtarların resmi istatistiksel bir veriye sahip olmamaları nedeniyle mahallelerdeki Suriyelilere ait sayısal büyüklükler yalnızca tahminleri yansıtmaktadır. 10-17 Ağustos 2022 tarihleri arasında mahalle muhtarlarıyla yapılan telefon görüşmeleri sonucunda, Yenimahalle’de yaşayan kayıtlı Suriyelilerin Demetevler, Karşıyaka, Yeşilevler ve Ostim Sanayi Bölgesinin sınırında yer alan son gecekonduların ve hemen arkasında yükselen Yamaçevler Kentsel Dönüşüm konutlarının yer aldığı Avcılar Mahallesi çevresinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Yeşilevler Mahalle muhtarı mahallelerinde Suriyelilerin yoğunlukta olduğunu ancak tam rakam bilmediğini, fakat Yeşilevlerde bulunan okullar ile iletişime geçilerek, okullarında kayıtlı Suriyeli öğrenciler üzerinden birtakım verilere ve tahminlere ulaşabileceğini ifade etmiştir. Karşıyaka Mahalle muhtarı ise tahminlerine dayanarak mahallelerinde 1500’ün üzerinde Suriyelinin yaşadığını ifade etmiştir. Demetevler muhtarı da mahalledede göçmenlerin olduğunu, bu göçmenler arasında Suriyelilerin de sayıca fazla olduğunu gözlemlediğini dile getirmiştir. Muhtarlar arasında bir diğer yönlendirme Kaletpe, Çiğdemtepe ve Avcılar Mahalle muhtarları tarafından yapılmıştır. Muhtarlar, Yenimahalle’nin son gecekondu bölgesi olan Avcılar Mahallesi Karşıyaka mezarlığının alt bölümünde yıkılmak üzere olan gecekondualarda Suriyelilere rastladıklarını belirtmişlerdir. Telefon görüşmelerinden elde edilen bilgiler neticesinde, 2 Eylül 2022 tarihinde alan çalışmasının gerçekleşeceği mahalleleri tespit etmek için saha ziyaretlerine başlanmıştır. Öncelikle, muhtarların üzerinde durduğu Avcılar bölgesinde yer alan gecekondu bölgesi gezilmiştir. Bu bölgede gerçekleştirilen gözlemler Avcılar Mahallesi’nin bir kısmının yıkılmış veya harabe halini almış gecekonduardan oluştuğunu, diğer kısmının ise gecekondu ve Yamaçevler Kentsel Dönüşüm projesi kapsamında inşasına devam edilen çok katlı apartmanlardan oluştuğunu göstermiştir (bkz. Şekil 15).

Şekil 15: Yıkılmış veya Harabelerden Oluşan Gecekondu ile İnşasına Devam Edilen Çok Katlı Yapılaşmalar

Ancak, mahalleye gidildiğinde gecekondu alanında Romanların da yaşadığı görülmüş, yerleşim alanlarına girişte büyük bir tepki ile karşılaşılmıştır. Bu nedenle, saha çalışması Avcılar bölgesinde devam ettirilememiş, yalnızca mahalledeki konut dokusunun anlaşılması amacıyla alanda fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır (bkz. Şekil 16).

Şekil 16: Suriyelilere ve Romanlara Barınma İmkânı Sunan Gecekondu Bölgesi

Muhtarlarla yapılan telefon görüşmelerini yüz yüze görüşmeler takip etmiştir. 5-12 Eylül 2022 tarihleri arasında, alanda yer alan aktörlerle (muhtar, emlakçı, okul müdürü, emniyet müdürlüğü, belediye, esnaf vb.) görüşmeler gerçekleştirilmiş ve telefon görüşmelerinde toplanan verilerin doğrulaması ve zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu aşamada, muhtar görüşmeleri sonrasında tezin saha çalışması için ön plana çıkan Karşıyaka, Yeşileverve Demetevler Mahallelerinde görev yapan okul

müdürleri, öğretmenler, yerel esnaf, emlakçılar, belediye ve emniyet müdürlüğü çalışanları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Telefon görüşmelerinde Suriyelilerin Yenimahalle ilçesinde yoğun olarak yaşadıkları tespit edilen bu mahallelerle ilgili bilgi teyit edilmiştir. Aynı zamanda, bu görüşmeler alan ve alanda yaşanan Suriyeli göç süreci hakkında öncül bilgilerin elde edilmesinde katkılı olmuştur. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'ndan ve mahalle muhtarlarından mahalle düzeyinde resmi demografik verilere ulaşılamaması nedeniyle, alanda yaşayan Suriyeli mültecilere ilişkin kayıtlı verilere mahallelerde yer alan okullar üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. Mahallerdeki ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ile telefon görüşmeleri ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, okul müdürleriyle yapılan görüşmelerde okula kayıtlı Suriyeli öğrenciler hakkında bilgi istenmiştir. Yapılan görüşmelerde, Yeşilevler Mahallesi'nde bulunan Oğuzlar İlkokulu ile Karşıyaka Mahallesi'nde bulunan Celayir İlkokulu müdürleri, okullarında yüzü aşkın kayıtlı Suriyeli öğrenci olduğunu ve okul çevresindeki yerleşim alanlarında Suriyeli nüfusun yoğunlaştığını aktarmışlardır. Bu verilere dayanarak, Yeşilevler Emniyet Müdürlüğü ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, mahalle içinde yaşanan ve emniyet müdürlüğüne yansıyan sorunlar üzerinden Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Suriyeliler ile yerel halk arasında veya göçmen grupların kendi aralarında Altındağ ilçesi Önder Mahallesi örneğinde meydana gelen olaylara benzer sorunların yaşanıp yaşanmadığı, yaşanmışsa bölgede hangi sokaklarda olayların yaşandığı bilgisi alınmaya çalışılmış, okul müdürlerinden alınan bilgiler tekrar sorgulanmış ve Suriyelilerin Yenimahalle ilçesinde yoğunlaştıkları mahalle hakkında bilgi toplanmıştır. Bu görüşmelerden mahallede Önder Mahallesi örneğinde olduğu gibi bir olay olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca özellikle zabıtalara işyerlerinde gerçekleştirdikleri kontroller esnasında Suriyelilerin yoğun olarak 405. ve 513. Caddelerde çalıştıklarının gözlemlendiği bilgisine ulaşılmış, bu nedenle tezin saha çalışmasında bu caddeler etrafındaki konut alanlarına yoğunlaşılabilmesine dair bir çıkarsama yapılmıştır.

Ön görüşmeler sırasında, alandaki emlakçılarla yapılan görüşmelerde Yenimahalle ilçesinde özellikle Karşıyaka, Demetevler, Avcılar ve Yeşilevler mahallelerinde yoğun bir göçmen nüfusunun bulunduğu belirtilmiştir. Emlakçılar, bölgedeki göçmenlerin genellikle Iraklılar ve Suriyelilerden oluştuğunu ve özellikle konut tipleri, balkon kullanımı ve eşyaların farklılığı sayesinde birbirlerinden ayırt

edilebildiğini ifade etmişlerdir. Suriyelilerin çoğunlukla tanıdık aracılığıyla konut bulduğu ancak evlerin kötü durumu nedeniyle sık sık ev değiştirmek zorunda kaldıkları bilgisine ulaşılmıştır. Bu nedenle, ev sahiplerinin göçmenlerden iki kat depozito talep ettiği belirtilmiştir. Suriye'den gelen zengin kesimin bölgede genellikle çok katlı apartmanlarda yaşadığı ve Ostim'de işletme sahibi olduğu, düşük gelirli kesimin ise Ostim'de işçi olarak çalıştığı emlakçılar tarafından gözlemlenmiştir. Ayrıca, Yenimahalle'ye gelen Suriyelilerin genellikle 2012' den sonra savaşın başladığı dönemde geldiği ve özellikle Hatay'dan gelen ailelerin Karşıyaka Mahallesi ve çevresini tercih ettiği bilgisine ulaşılmıştır.

Alanda gerçekleştirilen ön görüşmelerin sonuçları doğrultusunda, saha çalışmasının Suriyelilere yoğun olarak rastlanan Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler, Mahallelerinde yürütülmesine karar verilmiştir. Görüşmelerde öne çıkan bulgulardan diğeri ise alanda yaşayan Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun düşük eğitim seviyesine ve düşük gelir düzeyine sahip olduğudur.

5.3.1.2 Suriyeli Mültecilerle Görüşmeler

Ön görüşmelerin ardından, alanda bulunan okulların müdürlerinin (özellikle Oğuzlar İlkokulu müdürünün ve öğretmenlerinin) referansıyla önce, bu mahallelerde yaşayan Suriyeli mültecilerden oluşan 6 kişilik bir grupla bir “odak grup görüşmesi”, sonra da 43 kişilik bir örneklem ile “derinlemesine görüşmeler” gerçekleştirilerek çalışmanın bilgi toplama aşaması tamamlanmıştır. Odak grup görüşmesi, 14 Ekim 2022 tarihinde Oğuzlar İlkokulu önündeki bir park alanında 6 kişilik bir grupla gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin farklı mahallelerde oturan, farklı sürelerde alanda ikamet eden, kadın ve erkek görüşmecilerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Yaklaşık bir buçuk saatte tamamlanan çalışma sonunda elde edilen veriler Suriyeli mültecilerle gerçekleştirilen ve tezin ana bilgi toplama aşaması olan derinlemesine görüşmelerin sorularını şekillendirilmiştir (22.11.2022 tarih ve 13 sayılı Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Proje Onay Formu) (bkz. EK 1).

Derinlemesine görüşmelere başlamadan önce, çalışmaya katılmak isteyenlere dair katılımcıların onayları alınmış, onay verenlerle görüşmeler devam edilmiştir. Görüşmelerde öncelikle çalışmanın amacı açıklanmış, görüşmeciler sorulara cevap verirken istedikleri gibi ve özgürce kendilerini ifade edebilecekleri bildirilmiş ve görüşmecilerin tedirginliklerinin azaldığı hissedildiğinde

görüşmelere başlanmıştır. Görüşmelerde, Suriyeli görüşmeciler ile iletişimi sağlamak amacıyla Oğuzlar İlkokulu müdürü referansıyla çalışmaya dâhil olan Iraklı iki veli tercümanlık yapmıştır. Görüşmeler görüşmeler esnasında görüşmecilerin izniyle sesli kayıtları alınmıştır. Görüşmelerin ardından ses kayıtlarında yer alan bilgiler dinlenerek, yazılı hale getirilmiştir. Ancak, görüşmecilerin onay vermemesi nedeniyle yapılan görüşmelerde fotoğraf çekilememiştir. Her bir derinlemesine görüşme yaklaşık 45-50 dakika sürmüştür. Derinlemesine görüşmeler, katılımcıların yönlendirmeleri ve istekleri doğrultusunda çalışma alanı (Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahalleleri) içinde yer alan sokaklarda, parklarda, iş yerlerinde ve ev ortamında gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, 1 Aralık 2022 tarihinde başlamış, görüşmecilerden elde edilen verilerin kendini tekrar etmeye başlamasıyla (verinin doyum noktasına ulaşmasıyla) 22 Aralık 2022 tarihinde tamamlanmıştır.

Derinlemesine görüşmeler, Suriyeli mültecilerin ülke (Türkiye), kent (Ankara), mahalle (Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler) ölçeğinde yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçleri ve belirleyici unsurlarının tespit etmesine yönelik sorularından ve yer seçimi ve yerleşim süreçlerinde etkili olan sosyal ve mekânsal unsurları detaylandırmaya yönelik sorulardan oluşturulmuştur. Buna göre, derinlemesine görüşme formusekiz temel bölüm ve çoğunlukla açık uçlu olantoplam 88 soru olarak içermiştir (bkz. EK 2). Görüşmeler esnasında ilgili konu hakkında daha detyalı ve kapsamlı bilgilere ulaşılması gerektiğinde sorular derinleştirilmiştir.

Derinlemesine görüşme soruları içeriklerine göre sekiz bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

- A. Görüşmenin Gerçekleştirildiği Kişi ile İlgili Demografik Bilgiler,
- B. Suriye'den Türkiye'ye Göç Etme ve İlk Yer Seçimi Süreçleri,
- C. Yerleşme Süreci (Mahallede Kalıcı Olma/ Aidiyetlik Hissi/Yere Bağlılık Süreci),
- D. Barınma ve Konut Koşulları,
- E. İstihdam ve Çalışma Hayatı,
- F. Sosyal İlişkiler,
- G. Yardım Kanalları ve İletişim Ağları,
- H. Kentsel Mekân Kullanımı bölümleridir (bkz. EK 2).

A bölümü görüşmeciler ile ilgili demografik verileri içermektedir. B ve C bölümleri, “Suriyeli Mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini şekillendiren ana unsurlar nelerdir?” ana araştırma sorusuna odaklanarak cevaplar arayan temel bölümleri ifade etmektedir. Daha sonraki bölümler, ana ve alt araştırma sorularının yanıtını zenginleştiren diğer unsurları açıklamaya yönelik soruları içeren bölümlerden oluşmaktadır.

A bölümünde demografik niteliklere ilişkin, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, meslek, hanehalkı büyüklüğü, medeni durum, geçici koruma kimliğinin bulunması/bulunmaması ve kayıtlı olunan şehir, ikamet edilen mahalle, ikamet süresi ve ikamet edilenev hakkında bilgilere erişmeyi hedefleyen sorular yer almaktadır.

B bölümü, Suriye’den Türkiye’ye göç etme ve ilk yer seçimi süreçlerini ülke, kent ve mahalle düzeyinde ele alan detaylı soruları içermektedir. Bu soruların ilk kısmında Suriye’den göç öncesi süreçle ilgili olarak Suriye’de daha önceki yaşam koşullarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sonraki kısmında, Suriye’den ev sahibi ülkeye göç, Türkiye’de kentlere göç ve Ankara mahallelerine göç süreciyle ilişkili olarak ülke, kent ve mahalle ölçeğinde yer seçimi süreçleri ve unsurlarının belirlenmesine yönelik sorulara yer verilmiştir.

C bölümü, yerleşme (mahallede kalıcı olma/ aidiyetlik hissi/yere bağlılık süreci) sürecini tespit etmeye yönelik soruları içermektedir. Bu bölümde, yaşanan mahalleleri tercih etme nedenleri ile mahallede kalıcı/uzun bir yaşam sürdürebilir hissetme, mahallede güvende hissetme, yere bağlılık ve aidiyet duygularının sorgulanmasına ilişkin sorulara yer verilmiştir. Bu sayede, aidiyet ve yere bağlılık duygusu üzerinden görüşmecilerin mahallelere kalıcı olarak/uzun süreli yerleşme süreçlerine ilişkin detayların elde edilmesi amaçlanmıştır.

D bölümünde, Suriyelilerin barınma ve konut koşullarını anlamayı amaçlayan konuta ilişkin soruları içermektedir. E bölümü, Suriyelilerin mahalledeki istihdam ve çalışma hayatına ilişkin detaylı sorulara yer verilmiştir. Bu bölüm, Suriyelilerin geçim kaynakları, meslek bilgileri, iş bulma süreçleri ve yaşanan zorluklar hakkında soruları içermektedir.

F bölümü, Suriyelilerin yaşadıkları mahallerdeki komşuluk ilişkileri, kendi aralarındaki ilişkiler, Türklerle olan ilişkiler, diğer göçmen gruplarla aralarındaki sosyal ilişkileri tespit etmeye yönelik görüşme sorularını barındırmaktadır. Sosyal

ilişkilerin ve dayanışma ağlarının anlaşılmasına ilişkin soruları takiben G bölümünde, Suriyelilerin mahallede faydalandığı yardım kanalları ile iletişim ağlarının/araçlarının (sosyal medya kullanımı) kullanımı hakkında sorulara yer verilmiştir.

Son olarak H bölümü, Suriyelilerin kentsel mekân kullanımını irdeleyen soruları içermektedir. Bu bölümde, Suriyelilerin iş dışında mahalle içinde ve Ankara'da hangi mekânları kullandıkları, boş zaman aktiviteleri, özel gün ve geleneksel etkinlikleriyle toplanma mekânları ve kamusal mekânların kullanımı ile memnuniyet düzeyleri hakkında detaylı sorulara yer verilmiştir.

5.3.2 Görüşmecilerin (Örneklem) Niteliği

Bu bölümde, derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirildiği görüşmecilerin² demografik nitelikleri kapsamında cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, medeni durumu, hanehalkı büyüklüğüne ait bilgileri ve Türkiye'de, Ankara'da ve ikamet ettikleri mahallelerde bulunma sürelerine ait bilgiler sunulmaktadır (bkz. Tablo 5).

---

² Görüşmeciler "G" harfi ile kodlanmış ve farklı görüşmeciler için farklı sayılar verilmiştir. Tez içerisinde yer alan G1, G2,.....G43 kodları farklı görüşmecileri ifade etmektedir.

Tablo 5: Görüşmecilerin Niteliği (Demografik Bilgiler ve İkamet Etme Sürelerine Ait Bilgiler)

	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%		CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%		CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
Cinsiyet			Yaş Aralığı			İkamet Edilen Mahalle		
Erkek	23	54	21-35 yaş	31	72	Karşıyaka	14	33
Kadın	20	46	36-50 yaş	11	26	Yeşilevler	12	28
			51-65 yaş	1	2	Demetevler	7	16
Medeni Durumu						Anadolu	3	7
Evli	42	98	Eğitim Durumu			Yahyalar	2	5
Dul	1	2	Okur-yazar	16	37	Güzelyaka	1	2
			İlköğrenim	11	25	Tepealtı	1	2
Hanelki Büyüklüğü			Lise	14	33	Yakacık	1	2
3-5 kişi	27	63	Üniversite	2	5	Özevler	1	2
6-10 kişi	16	37				Ergenekon	1	2

Tablo 5'in devamı

İkamet Etme Süresi	Türkiye		Ankara		İkamet Edilen Mahalle			CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%			
0-3 yıl	0	0	4	9	18	42	Çalışma Durumu		
4-7 yıl	16	37	25	58	18	42	Geçici İşçi	3	7
8-10 yıl	21	49	14	33	7	16	Devamlı Çalışan	19	44
10+ yıl	6	14	0	0	0	0	İşsiz	21	49

Tablo 5’de görüldüğü üzere, 20 kadın ve 23 erkek ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilerin yaş grupları dağılımına bakıldığında, katılımcıların %72’sinin 21-35 yaş aralığında, %26’sının 36-50, %2’si ise 51-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Görüşmecilerin medeni durumları incelendiğinde, görüşmecilerin %95’inin evli, %5’inin dul olduğu görülmektedir. Örneklemin ortalama hanehalkı büyüklüğü 5’tir. Görüşmecilerin %67’si oranıyla 3-5 kişilik ailelerden, %37’si 6-10 kişilik kalabalık ailelerden oluşmaktadır.

Tablo 5’egöre, görüşmecilerin %37’si okur-yazar, %25’i ilköğrenim mezunu, %33’ü lise ve %5’i üniversite mezunudur. Okur-yazarlık oranlarına bakıldığında, kadınların %75’inin eğitim seviyesinin yalnızca okuma yazma bilme seviyesinde kaldığı tespit edilmiştir. Erkeklerin kadınlara kıyasla eğitim durumu daha yüksek olup, erkek görüşmecilerin %86’sının lise mezunu olduğu belirlenmiştir.

Görüşmecilerin çalışma durumları incelendiğinde %51’inin çalıştığı, %49’unun çalışmadığı görülmüştür. Görüşmecilerin %44’ü düzenli işlerde devamlı olarak çalışmakta, %7’si ise geçici işçi olarak çalışmaktadır. Kadınların (%15) çalışma hayatına katılımı erkeklerden (%83) oldukça düşüktür. Kadın görüşmecilerin %85’inin evhanımı olduğu, yalnızca %15’inin çalışma hayatına dâhil olduğu görülmektedir. Çalışma hayatına dâhil olan kadın görüşmecilerden ikisi Ostim sanayide bir fabrikaya bağlı olarak evden gündelik yevmiye ile çalışmaktadır. Bir görüşmeci ise tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Erkek görüşmecilerin çalışma durumlarına bakıldığında öncelikle %17’sinin işsiz olduğu, %83’ünün ise çalışma hayatına dâhil olduğu görülmektedir. Erkek görüşmecilerin yaptıkları işler; bakkal/mağaza sahibi (%26), berber (%13), kaynakçı (%9), lokanta sahibi (%9), kâğıt toplayıcı (%9), hurdacı (%4), mobilyacı işçisi (%4), kasap (%4), mermerci (%4) şeklinde sıralanmaktadır (bkz. Tablo 6).

Tablo 6: Görüşmecilerin Yaptığı İşler

	ŞU AN YAPTIĞI İŞ	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
Kadın Görüşmeciler	Evhanımı	17	85
	Evden çalışan gündelik yevmiyeli sanayi işçisi	2	10
	Tarım İşçisi	1	5

Tablo 6'nın devamı

Erkek Görüşmeciler	İşsiz	4	17
	Bakkal/Mağaza sahibi	6	26
	Berber	3	13
	Kaynakçı	2	9
	Lokanta sahibi	2	9
	Kâğıt Toplayıcı	2	9
	Hurdacı	1	4
	Mobilya işçisi	1	4
	Kasap	1	4
	Mermerci	1	4

İkamet edilen mahallelerdeki görüşmeci sayıları sıralandığında, en çok görüşmeciden en az görüşmeciye göre mahalleler Karşıyaka (%33), Yeşilevler (%28), Demetevler (%16), Anadolu (%7), Yahyalar (%5), Güzelyaka (%2), Tepealtı (%2), Yakacık (%2), Özevler (%2) ve Ergenekon (%2) mahalleleri şeklinde sıralanmaktadır. Bu durumda, Yenimahalle ilçesinde kayıtlı Suriyeli nüfusunun en yoğun olarak barındığı üç mahallenin Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallesi olduğunu görülmektedir.

Görüşmecilerin, Türkiye'de ve Ankara'da ikamet etme sürelerine bakıldığında, görüşmecilerin %35'inin Suriye'den doğrudan Ankara kentine geldiği görülmektedir. Görüşmecilerin, %26'sının ise Ankara'da doğrudan şu anda yaşadığı mahalleye yerleştiği görülmektedir. Görüşmecilerin ortalama 7 yıldır Türkiye'de, ortalama 6 yıldır Ankara'da ve ortalama 5 yıldır şu an ikamet ettiği mahallerde bulunduğu belirlenmiştir.

Bu bölümde aktarılan bilgiler çerçevesinde Suriyelilerin demografik verileri incelendiğinde, örneklem grubunun neredeyse tamamının evli ve çocuklu ailelerden oluştuğu görülmektedir. Örneklem grubunun eğitim seviyesinin kadınlar ve erkekler arasında değişiklik gösterdiği, kadınların eğitim seviyelerinin genellikle okuryazarlık seviyesinde olduğu, çalışmadıkları, ev işleriyle ve çocuklarıyla ilgilendikleri görülmekteyken, erkeklerin eğitim seviyesi genellikle lise düzeyinde olduğu, çalışma hayatında daha aktif oldukları izlenmektedir. Görüşmecilerin çoğunluğunun ortalama 7 yıldır Türkiye genelinde, ortalama 6 yıldır da Ankara ilinde ve ortalama 5 yıldır yaşadıkları mahallelerde bulunduğu saptanmıştır. Yapılan görüşmeler,

görüşmecilerin büyük çoğunluğunun düşük gelir seviyesine sahip, yoksul ailelerden geldiğini göstermiştir.

5.4 BİLGİ ANALİZ YÖNTEMİ: “İÇERİK ANALİZİ”VE BETİMLEYİCİ İSTATİSTİKLER

Bu çalışmada, elde edilen verilerin niteliksel olarak değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Nitel analizlerle yer seçim belirleyicileri tespit edilmektedir, betimleyici istatistikler ile çeşitli dağılımlar, içerik analizleri ile konuya ilişkin kavramsallaştırmalar ortaya konulmaktadır.

Nitel veri analizinde araştırma sürecinde elde edilen veriler genellikle betimsel, içerik ve metin analizi gibi farklı yöntemlerle analiz edilmektedir (Çalık ve Sözbilir 2014). Bu çalışmanın analiz yöntemini oluşturan “içerik analizi” yöntemi, elde edilen verilerin daha ayrıntılı incelenmesini ve bu verilerin kavram, kategori ve temalarla açıklanmasını gerektirmektedir (Bengtsson 2016; Crabtree ve Miller 1999; Merriam ve Grenier 2019). İçerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklama ve veriler arası ilişkiyi kurmaya yardımcı olacak kavramlara ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2008; Neuman 2012). İçerik analiz yönteminde, toplanan veriler içerisinde katılımcıların vurgu yaptığı birbirine benzeyen veriler bir araya getirilmekte, sıkça tekrarlanan olay ve olgulardan kodlar çıkartılmaktadır. Bu kodlardan kategorilere ve kategorilerden de temalara gidilmektedir. İçerik analiz yönteminde, birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilen veriler sistematik bir şekilde belirli kategoriler ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmekte (Bengtsson 2016; Crabtree ve Miller 1999; Merriam ve Grenier 2019) ve okuyucunun da kolaylıkla anlayabileceği şekilde düzenlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2008; Neuman 2012).

İçerik analizi yöntemi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamayı içermektedir (Karataş 2015). Öncelikle, araştırmacı topladığı verileri kendi içinde anlamlı bölümlere ayırmaya çalışmaktadır. Anlamlı bir bütünü ifade eden tüm bölümler, araştırmacı tarafından isimlendirilmekte veya kodlanmaktadır (Neuman 2012). Yapılan bu kodlama, önceden belirlenen veya verilerden keşfedilen kavramlara göre yapılabilmektedir. Oluşturulan bu kodlar belirli kategoriler altında toplanmaktadır. Bu nedenle, birbirleriyle ilişkili olan bu kategorileri bir araya

getirecek üst temaların oluşturulması gerekmektedir. Tematik kodlamalar oluşturulurken verilerin kendi içinde ve çalışmanın tamamıyla anlamlı bir bütün oluşturması gerekmektedir. Temalar altında bir araya getirilen anlamlı veriler, bu aşamada objektif bir biçimde okuyucuya sunulmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde son aşamaya gelindiğinde elde edilen verilerin araştırmacı tarafından bir bütün çerçevesinde neden-sonuç ilişkilerinin kurulması, verilere anlam kazandırılması, veriler arasındaki ilişkilerin kurulması ve bu verilerden birtakım sonuçlara ulaşılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2008).

İçerik analizinde kodlamaların yapılması, metin içinde istatistiksel verilerin sunulması için oldukça önemlidir (King 2004). Özellikle sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan birtakım tanımlayıcı istatistikler çalışmadaki veri setinin belirli özelliklerini özetler. Bu betimleyici istatistikler, değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayarak veriyi düzenli bir hale getirmek ve özetlemek için kullanılmaktadır (Kaur vd. 2018). Betimleyici istatistiklerde özet haline getirilen büyük veya küçük veri kümeleri genellikle bir grafik veya tablo formunda sunulmaktadır. Elde edilen veriler ortalama değerler veya ifade edilme sıklığı gibi birtakım sayısal değerleri içermektedir. Nitel çalışmalarda, elde edilen bulguların nicel yönden de anlamlı hale getirilmesi ve açıklığa kavuşturulması yönüyle betimsel istatistikler oldukça önemli bir yere sahiptir (Howard 2019).

Bu tez çalışması, yer seçim kuramları ışığında Ankara Yenimahalle ilçesinde yaşayan Suriyeli mültecilerin, ülke, şehir ve mahalle düzeyindeki yer seçim tercihlerini veyerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurların içerik analizi yardımıyla incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, saha çalışmasında yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler birbirleriyle ilişkili olacak şekilde kodlanmış ve ilgili temalar altında birleştirilmiştir. Bu doğrultuda, görüşmecilere çoğunlukla yapılandırılmamış açık uçlu sorular yönlendirilmesi veri analiz sürecinin titizlikle yürütülmesini gerekli kılmıştır. Görüşmecilere toplamda seksen sekiz soru yönlendirilmiştir. Elde edilen yanıtlar öncelikle okuyucunun anlayabileceği düzeye getirilerek anlamlandırılmıştır. Ayrıca, tüm soruların yanıtlarının toplanmasıyla, elde edilen veriler ayıklanmış, özetlenmiş ve birbirleriyle ilişki olan veriler kodlanarak gruplara ayrılmıştır. Veriler, yer seçimi tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde belirleyici unsurların tespit edilmesi amacıylaülke, kent ve mahalle olmak üzere üç düzeyde ilgili boyutlar (demografik,

sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler, yetenek ve kabiliyetler vb.gibi) altında ilişkilendirilerek tablolar halinde sunulmuştur. Saha bulguları, kuramsal kavramlar göz önünde bulundurularak kodlanmış ve düzenlenmiştir. Çalışmada elde edilen veriler önce parçalara ayrılmış, daha sonrasında ise demografik bilgiler, Suriye'den Türkiye'ye göç etme süreci ve ülke, kent ve mahalle ölçeğinde ilk yer seçim süreçleri ve mahalle ölçeğinde yerleşme (kalıcılık) süreci olmak üzere iki ana tema ile barınma koşulları, çalışma hayatı, sosyal ilişkiler, yardım kanalları/iletişim kanalları ve kentsel mekân kullanımı yardımcı temaları olmak üzere toplam sekiz tema/kategori altında ilgili başlıklara yerleştirilmiştir. Bu doğrultuda temel amaç, yardımcı temalar yardımıyla Suriyelilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurların analiz edilmesidir. İçerik analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, elde edilen nitel veriler ifade edilme sıklıklarının yer aldığı tablolar haline getirilerek sunulmuştur. Çalışmada, görüşmeciler numaraları ve ilgili temalar altında toplanan verilerin ifade edilme sıklıkları bir matrix tablosu halinde toplanmıştır (ilgili veriler harflerle A, B, C şeklinde kodlanmıştır ve görüşmecilerin cevapları ilgili kodlar altına işlenmiştir) (bkz. EK 3, EK 4, EK 5). Böylece, derinlemesine görüşme bulguları bir tabloda sayısal verilere dönüştürülmüştür. Nitel veri analizinin kullanıldığı bu çalışmanın nicel verilerle desteklenmesi ve bulguların daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca, çalışmanın sayısal verilerle desteklenmesi saha bulgularının ve çalışmanın güvenilirliğini artırmaktadır.

BÖLÜM VI

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölüm, Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde gerçekleştirilen saha çalışmasında tespit edilen hem Suriyeli mültecilerin yer seçim süreçleri ve etkili unsurlarına hem de yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerine ve belirleyicilerine ilişkin bulguları tartışmaktadır. Bu kapsamda, iki temel başlık altında toplanan bölümün ilk kısmında, Suriyeli mültecilerin yer seçimi süreçleri ve etkili unsurlarını ele alınmaktadır. Bu kısım yer seçim karar süreçlerinde ülke ölçeği (Türkiye), kent ölçeği (Ankara) ve mahalleölçeği (Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler) olmak üzere üç alt başlığı içermektedir. Ancak, mültecilerin yer seçim tercihlerini özellikle kent ve mahalle ölçeğinde incelemeyi hedefleyen bu çalışmada, araştırmanın temel hedefine ulaşmak için ülke ölçeği üzerinde detaylı bir inceleme yapılmayacaktır. Bu bölümün ikinci kısmında, Suriyeli mültecilerin Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallelerine yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini etkileyen unsurlar aktarılacaktır.

6.1 SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİM SÜREÇLERİ VE ETKİLİ UNSURLAR

Bu bölümde, Suriyeli mültecilerin yer seçim süreçleri ve yer seçim tercihlerinde etkili olan unsurlar, ülke, kent ve mahalle ölçeğinde ele alınacaktır. Ancak, çalışmanın temel amacından sapmamak amacıyla ülke ölçeğinde yer seçimi süreçleri ve etkili unsurlar özet olarak sunulacak, kent ve mahalle ölçeğinde yer seçim unsurlarına ilişkin bulgular aktarılacaktır.

6.1.1 Ülke ve Kent Ölçeğinde Yer Seçimi Unsurları: Türkiye'ye ve Ankara'ya Göç

Bu çalışmanın odak noktası, Suriyeli mültecilerin kent ve mahalle ölçeğinde yer seçimi süreçleri ve etkili unsurların tespit edilmesidir. Bu nedenle, çalışmada ülke ölçeğinde detaylı bir inceleme yapmak hedeflenmemiştir. Ancak, Suriyeli

mültecilerin Suriye'den ayrılmalarına sebep olan itici unsurlar ile Türkiye'deki çekici unsurlar yer seçim sürecinin bir parçası olduğundan bu bölümde, öncelikle Suriye'den göç edilme ve hedef ülke olarak Türkiye'nin tercih edilme nedenleri kısaca özetlenecektir.

Bireyler göç edecekleri yeri belirleme sürecinde yalnızca kendi ülkelerinden ayrılmalarına neden olan itici unsurlar değil, göç edilebilecek potansiyel ülkelerdeki çekici unsurlar da etkili olmaktadır (Lee 1966; Samers ve Collyer 2016). Dolayısıyla, göçmenlerin/mültecilerin yer seçim ve karar süreçleri incelenirken, onları anavatanlarından göç etmeye iten ve ev sahibi ülkeye çeken unsurların saptanması kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, ülke ölçeğinde Suriyelileri anavatanlarından göç etmeye yönelten ve göç sürecini başlatan itici unsurlar ve Türkiye'deki çekici unsurlar üzerinden bulgular tartışılacaktır.

Alandaki ilgili kurum temsilcileri ve temel aktörlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının Suriye'den Türkiye'ye göçün başlangıç noktasını oluşturduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulguları, görüşmecilerin tamamının (43), savaş öncesinde Suriye'deki yaşantısından memnun ve Suriye'de yaşamaktan mutlu olmasına rağmen, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı ve savaşın getirdiği gerilim ortamı nedeniyle göç kararının alındığını göstermektedir. Örnekle Suriye iç savaşı nedeniyle 2012'nin ikinci yarısından itibaren Suriye'den Türkiye sınırına, daha sonrasında ise ilk veya daha sonra hedef şehir olarak Ankara kentine göç etmiştir.

Ülke ölçeğinde yer seçim süreçlerini şekillendiren itici unsurlara baktığımızda, savaş ortamı (%100), can güvenliğinin tehdit altında olması (%100), akrabalarından/aile üyelerinden kayıpların olması (%100), kentin bombalanma sırasında evlerin hasar görmesi veya yıkılması (%100), gıdaya erişim sıkıntısı/açlık (%58), savaş ortamının uzun süre devam etmesi nedeniyle ekonomik geçimin sağlanamaması (%53), kentsel altyapı hizmetlerinin kesintiye uğraması (elektrik vb) (%35) ve kentsel hizmet sunumunun sağlanamaması (eğitim, sağlık vb.) (%23) gibi unsurların Suriyelileri göç etmeye ve güvenli yerler aramaya yönelten olduğu görülmektedir. İç savaşın neden olduğu karmaşa, siyasi rejim kaynaklı baskılar ve zulüm, ölüm korkusu, psikolojik kaygılar, tedirginlik ve kayıplar Suriyelileri Türkiye'ye göçe yönlendiren itici öncü unsurlar arasındadır. Savaşın beklenenden daha uzun sürmesi ekonomik olanakları ve kent yaşamını zorlaştırmıştır. İş yerleri

hasar görmüş veya yıkılmış ve kırsal kesimdeki kaynaklar zarar görmüştür. Bu kayıplar, geçimlerin sağlanamamasına ve kentlerde yoksulluk ve açlık sorunlarına neden olmuştur. Ülkedeki mekânsal hasar ve kamusal hizmetlerde yaşanan zorluklar göç kararının verilmesinde etkili olmuştur. Tüm bu nedenlerle Suriyeliler, alternatif iş imkânlarına ve geniş istihdam olanaklarına sahip komşu ülke Türkiye'ye göç etmeyi tercih etmişler, Türkiye'de daha iyi bir yaşam arayışına girmişlerdir.

Elde edilen bulgular, Suriyelilerin savaşın neden olduğu anlık korkuların, can güvenlikleriyle ilgili endişeleri arttırdığı ve bu nedenle çoğunluğunun (%95) acil olarak ülkeyi terk etme kararı aldığını göstermektedir. Ancak, uzun vadede yaşam koşullarının zorlaşması, ekonomik kaynakların kaybı, gıda ve kamu hizmetlerine erişim sorunları gibi engeller de, azınlıkta kalan Suriyelilerin (%5) göç kararı almalarında önemli bir unsur olmuştur. Bomba saldırıları nedeniyle birçok görüşmeci (%95) sadece yanlarına aldıkları birkaç kıyafet ve bir miktar para ile evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye'nin mevcut koşulları ve savaşın doğurduğu sonuçlar, Suriye'den göç etme kararını, göçün nereye doğru olacağını ve nasıl hareket edileceği sorularını gündeme getirmiştir. Kentin bombalanması sonucunda evsiz kalan görüşmecilerde iki eğilim gözlenmiştir. İlk eğilim, ülkeyi terk etmek zorunda kalana kadar yaşanılan yere tutunmaya çalışmaktır (%21). Bu doğrultuda, Suriye içinde farklı kentler arasında yer değişikliği yapmak ve sınıra yakın yerlerde kurulan çadır kentlerde yaşamak ilk tercihtir. Görüşmecilerden İdlib'in kırsal yerleşimlerinde yaşadığını ifade eden dokuz kişi ülkeden göç etmeden önce bir yıla yakın bir süre İdlib'in farklı köyleri arasında göçebe bir yaşam sürdürdüklerini belirtmiştir. İkinci eğilim ise doğrudan ülkeyi terk etmek ve sınırı geçerek güvenli alternatif bir yerleşim yerine ulaşmaktır (%79). Yukarıda ifade edilen unsurlar nedeniyle, Suriyelilerin öncelikli ihtiyacı kendilerine yakın yerlerde sığınabilecekleri uygun ve güvenli yeni yerleşim yeri bulmaktır. Bu nokta, Suriye'den göçün başlangıcını oluşturmaktadır. Görüşmecilerin o yer Türkiye olmuştur. Görüşmecilerin çoğu (%95), yasal olmayan yollarla dağlık alanlardan yürüyerek Suriye-Türkiye sınırına ulaşmıştır. Diğerleri ise özel araçları ve kamp aracı ile Türkiye'ye yasal yollardan giriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Göç edilen ülkelerin başında Türkiye'nin yer alması, mültecilerin yer seçim süreçlerinin anlaşılması için “neden Türkiye'ye geldiği” sorusunun cevaplanması gerekliliğini gündeme getirmektedir.

Ülke ölçeğinde Türkiye'ye göçü çeken unsurlar arasında Türkiye'nin güvenli bir yer olması (%100), daha önce Türkiye'ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri (%100), sınıra yakınlık (%30), Türkiye'nin açık kapı politikası (%28), Müslüman bir ülke olması/kültürel benzerlikler (%23), coğrafi yakınlık (%19), Türklerin Suriyelilere yönelik hoşgörülü yaklaşımı/misafirperverlik (%12), akrabaların/ailenin varlığı (%12), arkadaşların/tandıklarının varlığı (%5), istihdam olanaklarının fazlalığı (%5), Suriyelilere Arapça eğitim sunulması (%5), daha önce burada bulunmuş olmak/alanın tanınması (%5), Türkiye'nin Avrupa'ya geçiş kapısı niteliğinde olması (%2), Türkiye'ye duyulan sempati (%2), cumhurbaşkanına duyulan sevgi/hayranlık (%2) ve altyapı hizmetlerinin yeterliliği (%2) yer almaktadır. Bu bulgular incelendiğinde Türkiye'ye göç etmede temel motivasyonun “can güvenliğinin sağlandığı en yakın ve güvenli yere ulaşılması” ve “mültecilerin yaşamlarını sürdürebilecekleri güvenli bir yeni yerleşim yeri bulunması” olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'ye gelen Suriyelilerin tavsiyeleri (%100) ülke ölçeğinde yer seçim belirleyicilerinin öncül bulgularından biri olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda, aile üyeleri/akrabalar arası bilgi paylaşımının ve sosyal ağlar aracılığıyla sağlanan bilgi akışının da bireylerin yer seçimi tercihlerinin şekillenmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Diğer yandan Türkiye'nin coğrafi konumu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında yer alması sebebiyle stratejik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin Avrupa'ya geçiş kapısı niteliğinde olması ve Suriye ile sınır ülke olması Türkiye'yi tercih edilen yer haline getirmiştir. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (%83) sınır ülke olması ve kolayca erişilebilecek yakınlığa sahip olması nedeniyle Türkiye'ye göç etmeyi tercih etmiştir. Göç edilen kentler incelendiğinde göç hareketliliğinin Suriye'nin Halep (%37), Hama (%25) ve İdlib (%21) sınır kentlerinden Türkiye'ye doğru yöneldiği görülmektedir. Bu durum, göç rotasının belirlenmesinde gidilmesi hedeflenen güvenli yeni yerleşim yerine “coğrafi yakınlık” ve “erişim kolaylığı” meselesinin önemini ortaya koymaktadır. Ülkelerin Suriye göçüne yönelik izlemiş olduğu politikalar da yerinden edilen Suriyelilerin yer seçim kararını şekillendiren unsurlar arasında yer almıştır. Suriye'ye komşu ülkelerin dış göç politikaları, göç edilecek hedef yeri belirlemede kısıtlayıcı yönde bir etki oluşturmuştur. Irak, Lübnan, Ürdün gibi komşu ülkelerin Suriyelileri ülkelerine kabul etmemeye yönelik uyguladığı katı politikalar nedeniyle Türkiye yer seçim alternatiflerinin başında yer almaktadır. Görüşmeciler, yer seçim kararlarının

şekillenmesinde Türkiye'nin Suriyelileri koşulsuz şekilde ülkeye kabul etmesinin önemini vurgulamıştır. Bu durum, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasının (%28) ülkeye göçü çeken önemli belirleyicilerden biri olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye'yi sahip olduğu stratejik coğrafi konum avantajı nedeniyle Avrupa'ya geçişi kolaylaştıracak aracı ve geçici bir yerleşim yeri seçeneği olarak gören görüşmecilerin varlığına da rastlanılmıştır (%2). Suriyeli mültecilerin Türkiye'yi yaşanabilir alternatif bir yerleşim yeri olarak tercih etmelerinde etkili bir diğer unsur Suriye ve Türkiye arasında örf, adet ve gelenekler yönünden kültürel benzerliklerin ilişkilendirilmesi ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasıdır. Görüşmeciler iki ülke arasında kültürel anlamda benzerliklerin olması nedeniyle, günlük yaşam içinde Türkiye'de rahat hissedebileceklerini ve topluma kolay uyum sağlayarak toplum tarafından kabul edilebileceklerini ifade etmiştir. Bu durum, Türklerin Suriyelilere yönelik hoşgörülü yaklaşımı ve misafirperver oluşu hakkında söylemlerin bulunmasıyla pekişmiştir. Suriyeli mültecilerin Türkiye ve Türk toplumu hakkındaki ön duyuları, Türklere yönelik olumlu ön izlenimler yaratmıştır. Bu durum, görüşmecilerin topluma kabul edilme ve barınabilme yönünden Türkiye'nin alternatif yaşam yeri olabileceği düşüncesini desteklemiştir. Görüşmelerde ortaya çıkan verilere göre, Türkiye'ye gelme nedenleri arasında akrabaların/aile üyelerinin varlığı ve arkadaşların/tanıdıkların varlığı öne çıkan unsurlar arasındadır. Bu durumun temel nedeni, gidilmesi hedeflenen yer hakkında sınırlı bilgi sahibi olunmasıdır. Görüşmeciler, hedef yerdeki yaşam koşulları ve yeni hayat düzeni hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, tanıdık kişilerin bulunduğu yerleşim yerlerine yönelme eğilimindedir. Bu unsurların yanı sıra, Türkiye'ye duyulan sempati ve cumhurbaşkanına duyulan sevgi/hayranlık da diğer çekici unsurlar arasında yer almaktadır. Görüşmeciler Irak, Lübnan, Ürdün gibi komşu ülkelerin aksine Türkiye'nin açık kapı politikası nedeniyle Suriyelileri "misafir" olarak nitelendirerek koşulsuz olarak ülkeye kabul ettiklerini belirtmiştir. Bu nedenle, görüşmeciler Türkiye'yi kardeş ülke olarak tanımlamaktadır. Geldikleri ilk dönemde Türkiye'nin Suriyelileri misafir olarak görmesi ve benimsenen misafirperver yaklaşımlar görüşmecilerin Türkiye'ye olan sempatisini, sevgisini ve ilgisini artırmıştır. Uygulanan göç politikaları ve misafir/kardeş söylemleri Suriyelilerin Türkiye'ye yönelmesinde çekici bir role sahiptir. Görüşmeciler, Suriyelilerin misafir veya kardeş olarak ülkeye koşulsuz kabulünün onlarda hem

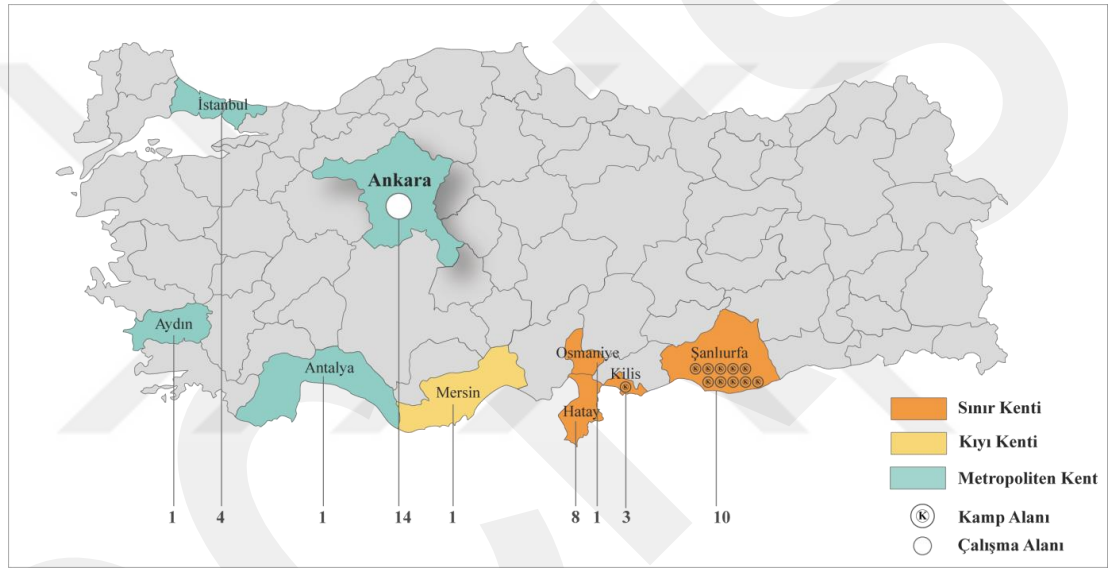
ülkeye hem de cumhurbaşkanına karşı sempatinin ve sevginin/hayranlığın oluşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Ek olarak, savaş nedeniyle ekonomik kaynaklarını kaybeden Suriyelilerin hayatta kalabilmeleri için iş imkânlarına erişimleri önemlidir. Türkiye, gelişmiş sanayi kentleri, tarım ve inşaat sektöründeki fırsatlarıyla istihdam yelpazesini genişletmektedir. Bu nedenle, Türkiye istihdam olanaklarındaki çeşitlilik nedeniyle geçim sıkıntısı çeken Suriyeliler için bir tercih noktası haline gelmiştir (%5). Görüşmelerde çocuklarının gelecekteki hayatına dair endişelerini dile getiren görüşmecilere rastlanılmıştır. Görüşmeciler (%5), hedef ülke seçimini yaparken çocuklarının eğitim hayatına devam edebilmesi için dil zorluğu yaşamayacakları eğitim alanlarının bulunmasının yer seçimindeki önemini dile getirmiştir. Diğer unsurlar kadar sık dile getirilmese de yer seçiminde kamusal hizmetlerin sunumu (eğitim, sağlık vb.) ve altyapı hizmetlerinin (elektrik, su, doğalgaz, internet vb.) yeterliliğine önem verildiği görülmüştür. Özellikle komşu ülkelerden Irak ve Suriye’de devamlı olarak elektrik kesintilerinin yaşanması, internet altyapısının sınırlı olması ve doğalgaz altyapı sisteminin olmaması Türkiye’nin yer seçiminde daha cazip bir seçenek olmasına neden olmuştur.

Yukarıda ülke ölçeğinde yer seçimi süreci ve etkili itici ve çekici unsurlar özetlenmiştir. Bu bölümün geri kalanında ise çalışmanın asıl odağını oluşturan kent ölçeğindeki yer seçim usurlarının bulguları incelenecektir. 2012’de Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç hareketlerinden Türk kentlerinden özellikle bazı iller yer seçiminde hedef nokta haline gelmiştir. Suriyeli mültecilerin kentsel dokuda meydana getirdikleri sosyo-mekânsal değişimlerin okunması amacıyla görüşmecilerin kentsel ölçekte mültecilerin yer seçimi karar süreçlerini belirleyen unsurlardan Ankara kenti bağlamında tartışılacaktır.

Görüşmelerden elde edilen bulgular, Suriyeli görüşmecilerin kent ölçeğinde üç farklı yer seçim alternatifine sahip olduğunu göstermiştir. Görüşmeciler başlangıç noktası olarak Suriye’nin Halep (%37), Hama (%25), İdlib (%21), Şam (%12) ve Deyrizor (%5) kentlerinden Türkiye’nin çeşitli kentlerine göç etmiştir. Görüşmecilerden elde edilen bulgulara göre, görüşmecilerin Suriye’den Ankara’ya gelişlerinde izledikleri göç rotasında kaç farklı şehirde yaşadıkları incelenmiştir. Bu kapsamda, doğrudan Ankara’ya gelenler (%32) ile Ankara dışındaki diğer kentlere dağılan görüşmecilerin (%67) olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, görüşmecilerin Türkiye’de geldikleri ilk kentler Ankara (%32), Şanlıurfa (%23), Hatay (%19), Kilis

(%7), İstanbul (%9), Aydın (%2), Antalya (%2), Mersin (%2), Osmaniye (%2) şeklinde dağılım göstermektedir.

Görüşmecilerin Türkiye’deki ilk yer seçim tercihlerine dair elde edilen bulgulara göre, yerleşim eğilimleri sınır kentleri (%51), kıyı kentleri (%2) ve metropolitan kentler (%47) olmak üzere üç farklı alternatifte dayanmaktadır. Görüşmeciler Türkiye’ye geldiklerinde ilk olarak sınır kentlerinden olan Şanlıurfa (%23), Hatay (%19), Kilis (%7) ve Osmaniye (%2)’ye bir kıyı kenti olan Mersin’e ve metropolitan kentlerden olan Ankara (%32), İstanbul (%9), Antalya (%2), Aydın (%2)’a yerleşmişlerdir (bkz. Şekil 17).

Şekil 17: Görüşmecilerin Türkiye’de İllere Göre İlk Yer Seçim Tercihleri

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, görüşmecilerin Türkiye içinde kentsel ölçekte Ankara’ya yerleşene kadar izledikleri hareketlilik rotası belirlenmiştir. 43 görüşmeciden toplam 15 farklı rota elde edilmiştir (bkz Şekil17, Tablo 7). 14 Suriyeli görüşmeci Suriye’den Ankara’ya doğrudan gelmiştir. Geri kalan 28 görüşmeci, Ankara’ya gelene kadar Şanlıurfa, İstanbul, Hatay, Kilis, Denizli, Osmaniye, Bolu, Mersin, Antalya ve Aydın kentlerinden geçmiştir.

Tablo 7: Suriyelilerin Ankara'ya Gelişinden Önce İzledikleri Rotalar ve Geçtikleri Şehirler

ROTA SAYISI	GELİNEN İLK KENT	GELİNEN İKİNCİ KENT	GELİNEN ÜÇÜNCÜ KENT	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI		
15 Farklı Rota	3 rota	Şanlıurfa	Ankara	8	10	
			İstanbul	Ankara		1
			Hatay	Ankara		1
	3 rota	Hatay	Denizli	Ankara	1	8
			İstanbul	Ankara	1	
			Ankara		6	
	2 rota	Kilis	İstanbul	Ankara	1	3
			Ankara		2	
	2 rota	İstanbul	Bolu	Ankara	1	4
			Ankara		3	
	1 rota	Osmaniye	Mersin	Ankara	1	1
	1 rota	Mersin	Ankara		1	1
	1 rota	Antalya	Ankara		1	1
	1 rota	Aydın	Ankara		1	1
1 rota	Ankara			14	14	

Suriyeli kentsel mültecilerin hareket rotalarına yön veren ve yer seçimini belirleyen unsurlar her kent için farklılaşabilmektedir. Bu nedenle, Suriyelilerin kentsel ölçekte hareketlilik rotalarını şekillendiren yer seçimi nedenlerini ortaya koymak gerekmektedir. Görüşmecilerin ilk yer seçim alternatifi Türkiye'nin güneyinde yer alan sınır kentlerini olmuştur. Görüşmecilerin, Türkiye'nin sınır kentlerini tercih etmelerinin altında yatan temel unsurlar coğrafi yakınlık, erişilebilirliğin kolay olması, akrabaların/ailenin varlığı, ekonomik temelli nedenler/iş olanaklarının fazlalığı ve sınır kentlerine kurulan geçici barınma merkezlerinin/kamp alanlarının varlığıdır. Görüşmecilerden 10'u Şanlıurfa, 1'i Kilis olmak üzere toplam 11 görüşmeci Türkiye'de ilk olarak sınır kentlerinde kurulan kamp alanlarına yerleştiğini ifade etmiştir.

Kamp alanlarından çıkarak kentsel yaşama dâhil olan görüşmeciler için ilk alternatif Hatay (%19), Kilis (%7) ve Osmaniye (%2) gibi sınır kentlerine yerleşmektedir. Görüşmeciler (%28) Hatay, Kilis, Osmaniye kentlerini tercih etmelerini barınma ve iş bulma konusunda maddi ve manevi yardım alabilecekleri akrabalarının varlığı ve Suriye'ye coğrafi yakınlık nedeniyle erişilebilirliğin kolay olması gibi başlıca unsurlara dayandırmıştır. Bunlara ek olarak, sınır kentlerinin tercih edilmesinin temel nedenleri arasında kentlerin kozmopolit bir yapıya sahip olması da yer almaktadır. Görüşmecilerin tamamı (43 kişi) Arap kökenlidir. Sınır illerinin etnik

köken olarak Türk, Arap ve Kürtlerden oluşması da sınır kentlerine giden Suriyelilerin dil ve kültürel uyum sürecini oldukça kolaylaştırmaktadır. Özellikle, dil sorununun yaşanmaması görüşmecilerin sınır kentlerini yerleşim yeri olarak seçmelerinde oldukça kritik bir önem taşımaktadır.

G25 (31 yaşında, Erkek, Esnaf), *“Türkiye’de ilk Hatay’ a gittik çünkü orada akrabalarımız, tanıdıklarımız vardı. Ama en önemlisi orada yaşamak kolaydı. Biz Arap kökenliyiz. Kürt olanlarımız da var. Hatay’da hem Arapça hem Kürtçe biliyorlar. Sanki kendi evimizde gibiydik. Bize çok benziyorlar ve anlaşırken hiç sorun çekmiyoruz. İş bulmak ve çalışmak için dil çok önemli. O yüzden akrabalarımız da gelin iş var ev bulunur dediler, Hatay’a geldik. Dil olarak anlaşabiliyoruz diye rahat işe de girebiliyorduk en rahat orada yaşıyorduk.”* sözleriyle yaşadığı deneyimi aktarmıştır.

Ankara’ya gelmeden önce bir kıyı kenti olan Mersin’dei kamet eden bir görüşmeci bunun sebebini, Mersin’in Avrupa kentlerine ulaşmalarını sağlayacak ulaşım olanaklarına sahip olması olarak açıklamıştır. Görüşmeci, Türkiye’den Almanya’ya geçiş yapmak istediğini bu nedenle, akrabalarının yaşadığı bir kıyı kentini ilk yerleşim yeri olarak tercih ettiğini ifade etmiştir. Ancak, maddi kaynakları yetersiz olan ve süreç içinde yeterli iş imkânlarına erişemeyen görüşmeci, düşündüğü olanaklara erişememiştir. İşsizlik nedeniyle akrabalarının yanından ayrılarak bireysel bir eve çıkma fırsatını da elde edemeyen görüşmeci, alternatif yerleşim arayışına girmiştir. Görüşmeci, barınma ve geçim konusunda karşılaştığı olanaksızlıklar nedeniyle Ankara’ya göç etmiştir.

G6 (30 yaşında, Kadın, Evhanımı) Ankara’ya gelişini, *“Kocam Almanya’ya gitmek için önce benim Türkiye’ye gitmem, iş bulmam ve para briketmem gerekiyor dedi. Önden o Mersin’e gitti sonra biz arkasından gittik. Fakat orada düzenli iş bulamadı. Hem Almanya’ya geçiş için hem de yine akrabalarımız var diye Mersin’e gitmiştik ama düşündüğümüz gibi olmadı. İşsizlik nedeniyle Almanya’ya gidemedik. Ankara’daki akrabalarımız Ankara’da iş var gelin dediler biz de buraya akrabalarımızın yanına geldik.”* şeklinde açıklamıştır.

Sınır ve kıyı kentlerine alternatif olarak diğer görüşmeciler ise Türkiye’de ilk olarak metropoliten kentlere yerleşmeyi tercih etmiştir. Bu kentler sırasıyla; Ankara (%32), İstanbul (%9), Antalya (%2), Aydın (%2) şeklindedir. Yerleşim yeri olarak metropoliten kentlerin tercih edilmesinin ana nedenleri bu kentlerin sınırdan uzakta

olması, güvenli/istikrarlı kent yaşantısının olması ve sunduğu kamusal hizmetler ile iş olanakları, barınma ve sosyal-kültürel aktivite olanakları gibi birçok yönden gelişmiş imkânların bulunmasıdır. Kentlerin sunduğu barınma, geniş istihdam imkânları, eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal ve kültürel olanaklar, sosyal hayat, daha yüksek yaşam standardı gibi kamp alanlarında ulaşamadıkları veya yeterli olmayan farklı fırsatlar Suriyelilerin büyük çoğunluğunun kentlerde yaşamayı tercih etmesini sağlamıştır. Ayrıca, kitlesel iletişim araçlarının ve sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşması, kendilerine yeni yerleşim yeri arayan Suriyeliler için bilgiye erişim ve sosyal ağlar arasında bilgi paylaşımının da bir aracı haline gelerek kentlere dair bilgiye erişmeyi daha kolay hale getirmiştir.

Son olarak, Ankara özelinde örneklemin yer seçim sürecine baktığımızda, görüşmelerden elde edilen bulgular, evin geçimini sağlayan erkeklerin iş ve ev bulmak için Ankara'ya önden gittiğini göstermiştir. Ailelerin geri kalanı ise genellikle önden giden kişi iş ve ev bulduktan sonra göç etme eğilimindedir. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (%19), ilk süreçte iş bulana kadar akrabalarının veya tanıdıklarının yanında yaşadıklarını dile getirmiştir. Ancak, kimi görüşmeciler (%14) ise, iş ve ev bulma sürecinde yardım almadıklarını bu nedenle, geçici bir süreliğine kentsel açık ve yeşil alanlarda çoğunlukla parklarda, boş dükkânlarda veya terk edilmiş depolarda yaşamak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Sınır ve kıyı kentlerinden daha farklı bir kimliğe sahip olan, sanayi alanları ve çeşitli kamusal imkânlarıyla öne çıkan başkent Ankara'nın Suriyeliler tarafından tercih edilmesi, kentsel ölçekte yer seçim tercihlerinde neden Ankara'ya geldiği sorusunu gündeme getirmiştir. Bu kapsamda, bu bölümün geri kalanında örneklemin Ankara kentinde yer seçme tercihlerini belirleyen unsurlar sunulacaktır.

Suriyeli mültecilerin yer seçimini belirleyen unsurlar sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler olmak üzere üç temel boyut altında incelenebilir. Derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular arasında, akrabaların/aile üyelerinin varlığı (%56), istihdam olanaklarının fazlalığı (%47), arkadaşların/tanıdıkların varlığı (%14), uygun kira fiyatlı konut stokunun olması (%7), sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakınlık (%7), daha önce burada bulunmuş olmak/alana tanınması (%5), yerel halkın misafirperver olması (%2), çatışma ortamının olmaması (%2), önceden alanda Suriyeli okullarının

bulunması (%2) Ankara'ya göçün başlıca çekici unsurları olarak ortaya çıkmaktadır (bkz. Tablo 8).

Tablo 8: Kent Ölçeğinde (Ankara) Yer Seçimini Belirleyen Unsurlar

KENT ÖLÇEĞİNDE (ANKARA) YER SEÇİMİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR			
BOYUTLAR	YERSEÇİMİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
Sosyo-kültürel Boyut	Akrabaların/aile üyelerinin varlığı	24	%56
	Arkadaşların/tanıdıklarının varlığı	6	%14
	Yerel halkın misafirperver olması	1	%2
	Çatışma ortamının olmaması	1	%2
Ekonomik Boyut	İstihdam olanaklarının fazlalığı	20	%47
	Uygun kira fiyatlı konut stokunun olması	3	%7
Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu	Sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakınlık	3	%7
	Daha önce burada bulunmuş olmak/alanın tanınması	2	%5
	Önceden alanda Suriyeli okullarının bulunması	1	%2

Sosyo-kültürel boyut, akrabaların/aile üyelerinin varlığı (%56), arkadaşların/tanıdıklarının varlığı (%14), yerel halkın misafirperver olması (%2), çatışma ortamının olmaması (%2) unsurlarını içermektedir. Sosyo-kültürel boyut altında yer alan unsurlar incelendiğinde, sosyal ağların varlığı ve sağladıkları faydaların yer seçimindeki rolü vurgulanırken, güvenlik duygusunun önemini uygulayan unsurların da öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca, akrabalar/aile üyeleri ve arkadaşlar/tanıdıklar, görüşmecilere yerel kültür, gelenek ve görenekler hakkında bilgi vererek görüşmecilerin topluma uyum sağlama ve yerel halkla ilişkiler geliştirme sürecinde destekleyici bir rol oynamaktadır. Akrabalık veya tanışıklık bağı olan kişiler, görüşmecilerin kendilerine benzer kökenli diğer gruplara erişimini de kolaylaştırmaktadır. Bu sayede, görüşmeciler sosyal etkileşim ve bütünleşme yoluyla topluma daha çabuk uyum sağlayabilmektedir. Görüşmeciler, yeni bir yerde yaşam kurmanın ve bilinmezlik hissini yarattığı korkularla baş etmelerinde akrabalarının/aile üyelerinin ve tanıdıklarının varlığının yardımcı olduğunu dile getirmektedir. Bu durum, görüşmecilerin daha rahat ve güvende hissetmelerine

olanak tanımaktadır. Görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda, görüşmeciler Ankara'ya geldikleri ilk süreçte barınma, iş hayatına dâhil olamama ve sosyal uyum/bütünleşmenin sağlanamaması gibi sorunlar ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu noktada, akrabaların/aile üyelerinin varlığı veya arkadaşların/tanıdıkların varlığı görüşmeciler için hayatın birçok alanında önemli faydalar sağlamaktadır. Öncelikle, akrabalar/aile üyeleri ve arkadaşların/tanıdıkların, mültecilere konut ve iş bulma gibi ihtiyaçların karşılanmasında yardımcı olmaktadır.

Yerel halkın Suriyeli mültecilere yönelik tutum ve davranışları, yer seçiminde kritik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmeciler, Ankara'ya ilk geldiklerinde “Suriyeli” damgası, dışlanma ve ayrımcılık gibi olumsuz tutumlarla karşılaşmaktan çekindiklerini ifade etmiştir. Görüşmelerde, çatışma ortamının olmadığı (%2), sakin ve güvenli yerleşimlerin yer seçiminde tercih edildiği belirtilmiştir. Görüşmeciler, toplumsal kabulü vesosyal uyumu daha rahat sağlayabilecekleri, hazırda olan sosyal gruplara dâhil olabilecekleri ve kendilerini güvende hissedecekleri çatışma ortamının olmadığı ve tanıdıklara yakın yerlere yerleşmeyi tercih ettiklerini vurgulamıştır.

G34 (27 yaşında, Erkek, İşsiz), “Ankara için bize çok iyi burada yaşam rahat, kimse kimseye karışmıyor kavga yok dediler. Akrabalarımız da Ankara'ya gelmişti hem. Biz buraları bilmiyoruz korkuyoruz, akrabalarımız tanıdıklarımız burada, o yüzden Ankara'ya gelmek istedik.” sözleriyle ifade etti.

Ekonomik boyut altında iki temel unsur öne çıkmaktadır. Bunlar, istihdam olanaklarının fazlalığı (%47) ve uygun kira fiyatlı konut stokunun olmasıdır (%7). Görüşmeciler, Ankara'nın bir sanayi kenti olması ve Ostim-Organize Sanayi Bölgesi, Gimat, Altındağ-Siteler Sanayi Bölgesi gibi sanayi alanlarının geniş istihdam olanağı sunmasının Suriyeli mültecilerin Ankara kentine yerleşmesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, Ankara'da bulunan sanayi alanları yer seçiminde mülteciler için çekici bir güç oluşturmaktadır.

G25 (31 yaşında, Erkek, Esnaf), konuyla ilgili olarak “Ankara'da iş imkânlarının iyi olduğunu söylemişlerdi. Yaşamak için paraya ihtiyacımız var. Para olmazsa hiçbir şey olmaz. Türkiye'de birçok farklı işte çalıştım. Suriye'de inşaatta çalışırdım. Burada da inşaatlarda çalıştım. Hatay'da, Denizli'de yaşadım ama iş bulmak oralarda sıkıntılıydı. Kendime uygun düzenli bir iş bulamadım. İş imkânları için Ankara'ya geldim. Burada sanayiler çok o yüzden iş imkânı da çok bizim için.

Ankara’da önce inşaat işi nedeniyle bulundum. Sonrasında sanayide çalıştım uzun bir süre şimdi esnaflığa geçiş yaptım. Kendi bakkalımı açtım. Burada çalışıp Suriye’deki aileme para gönderiyorum.” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

Bu doğrultuda, Suriyelilerin karşılaştıkları zorluklardan bir diğeri barınma sorunudur. Maddi durumları oldukça zayıf olan görüşmeciler, ev sahibi olma gibi bir seçeneklerinin olmadığını bu nedenle, uygun kira fiyatlı konut stokunun yer seçiminde belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Görüşmeciler, Suriyeli oldukları için emlak piyasasında ayrımcılığa uğradıklarını ifade etmektedir. Suriyeli olduklarını öğrendiklerinde ev sahiplerinin konutlarını kiralamak istemediklerini veya kira fiyatlarını yüksek tuttuklarını belirtmektedir. Görüşmelerden elde edilen bulgular, barınma sorununa bireysel çözümler üretmek zorunda kalan görüşmecilerin, uygun kira fiyatlı konut imkânları sunması nedeniyle kentsel dönüşüme ihtiyaç duyan konut alanları ve gecekonduların yer aldığı kentlere yerleşme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Suriyeli görüşmecilerin Yenimahalle ilçesinde Yahyalar, Karşıyaka, Şentepe; Altındağ ilçesinde Önder, Hüseyingazi gibi kentsel dönüşüme ihtiyaç duyulan ve hatta semtin belli bölümlerinde kentsel dönüşüm uygulamalarına başlanmış daha çok gecekondulardan oluşan veya oldukça kötü durumda yapıların olduğu mahallelere yerleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu kapsamda görüşmelerde, Ankara'nın sunmuş olduğu uygun fiyatlı konut stokunun yanı sıra, kentsel dönüşümpotansiyeli bulunan gecekonduların dönüşüm öncesinde sunduğu erişilebilir konut imkânları nedeniyle Suriyeli mülteciler için çekici bir seçenek olduğu belirtilmiştir.

G14 (33 yaşında, Kadın, Evhanımı), *“Ev bulmak bizim için en büyük sorun. Suriye’den geldiğimizi duyanlar ya bize ev vermek istemiyor ya da kira fiyatını iki kına çıkartıyor. Oysa evleri görseniz ev sahibinin bile yaşamak istemeyeceği evler buralar. Ama mecburen evler kötü de olsa ucuza bulduğumuz ilk evi tutuyoruz. Çalışarak kazandığımız tüm para ev kirasına gidiyor zaten. O yüzden uyguna ev nerede varsa biz oraya gidiyoruz. Ankara’ya gelmeden önce İstanbul’da yaşadık. Ev bulmak imkânsız gibiydi ve de kiralar çok fazlaydı. Orada kalamadık daha fazla. Ankara’da Şentepe’de yaşayan tanıdıklarımız Ankara’da ev çok hem de kiralar uygun çıkın gelin dediler. Biz de hemen Ankara’ya geldik. Burada bir ev buluyoruz, bir süre oturuyoruz sonra bina kentsel dönüşüme giriyor çıkın diyorlar o evden çıkıp yandaki binada bir eve geçiyoruz.”* sözleriyle durumu desteklemiştir.

Mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında yer alan unsurlar sağlık hizmetlerinin yeterliliği (%7), daha önce burada bulunmuş olmak/alanın tanınması (%5), önceden alanda Suriyeli okullarının bulunması ve bu hizmetlere yakınlık (%2) şeklindedir. Ankara'ya gelmeden önce İstanbul'da ve Bursa'da ikamet eden görüşmeciler, bu kentlerde sağlık hizmetlerini yetersiz olduğunu ve sağlık hizmetlerinden faydalanamadıklarını belirtmektedir. Bu kapsamda görüşmeciler, Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesine nedeniyle Ankara'ya geldiklerini vurgulamaktadır.

G5 (41 yaşında, Kadın, Evhanımı), *“Eşim kanserdi, geçim için eşimin çalışması gerekiyordu ancak durumu ağırlaştıkça iş bulamaz oldu. Tedavi olması gerekiyordu. Tanıdıklarımız var diye hem de büyük şehir diye Türkiye’de önce İstanbul’a gittik ama umduğumuzu bulamadık, orada hastanelerden faydalanamadık hep sorun yaşadık. Ankara’da Onkoloji Hastanesini ve diğer hastanelerin olduğunu duyunca hemen çıktık buraya geldik.”* sözleriyle sağlık hizmetlerine erişimin yer seçimindeki önemini vurgulamıştır.

Yer seçimini şekillendiren unsurların mekânsal boyutu incelendiğinde dile getirilen bir başka unsur daha önce burada bulunmuş olmak/alanın tanınmasıdır. Sosyo-kültürel boyut altında yer alan unsurlar ve bahsedilen zorluklar göz önüne alındığında, Suriyelilerin göç sürecinin belirsizlikleriyle baş edebilmesinde daha önce bildikleri bir yere gitme eğilimi göstermeleri olağandır. Suriyelilerin daha önce bildikleri bir yere gitme eğilimi, yerleşme sürecinde yeni hayatlarına uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta ve sosyal, mekânsal bütünleşme sürecine olumlu etki yapmaktadır. Ayrıca, görüşmecilerin daha önce tanıdıkları bir yerde yaşamaları, yerel halkla daha kolay etkileşim kurmalarını ve toplumsal kabulün hızlanmasını mümkün kılmaktadır. Son olarak görüşmelerden elde edilen bulgular, önceden alanda Suriyeli okullarının bulunması ve bu hizmetlere yakınlık unsurunun yer seçiminde belirleyici olduğunu göstermiştir. Suriyeli aileler içinde çocukların eğitiminin oldukça önemli olduğunu ifade eden bazı görüşmeciler de bulunmaktadır. Çocukların dil zorluğu yaşamadan, dışlanma ve ayrımcılık gibi olumsuz tutumlardan uzak, Suriyelilerin kendi imkânlarıyla açtıkları, Suriyeli öğrencilerin ve diğer göçmen öğrencilerin iyi eğitim alabilecekleri, Arapça eğitim veren ve Suriyeli öğretmenlerin olduğu okullarının bulunması, ailelerin Ankara'yı tercih etmesinde etkili bir unsur olmuştur.

6.1.2 Suriyeli Mültecilerin Mahalle Ölçeğinde Yer Seçimi Süreci ve Etkili Unsurları: Çalışma Alanına Göç

Önceki bölümde Suriyeli mültecilerin yer seçimi süreci ve yerleşim karar süreçlerini etkileyen unsurlar ülke (Türkiye) ve kent (Ankara) ölçeğinde incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, Suriyeli mültecilerin yer seçim süreci ve etkili unsurları mahalle ölçeğinde irdelenmektedir. Bu kapsamda, bu bölümde öncelikle saha çalışmasının gerçekleştirildiği Yenimahalle ilçesi Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler başta olmak üzere yerleştikleri mahallelerde mültecilerin yer seçim süreçleri ve etkili unsurları üzerinden değerlendirilerek aktarılacaktır. İlerleyen kısımda ise, derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular (unsurlar), mahalle ölçeğinde Suriyeli mültecilerin barınma ve konut koşulları, istihdam ve çalışma hayatı, sosyal ilişkiler, yardım kanalları ve iletişim ağları ile kentsel mekân kullanımı konularına değinilerek tartışılmaktadır.

Ankara kentinin Yenimahalle ilçesine yönelen göç hareketlerinde belirli mahalleler yer seçiminde öncelikli tercih edilen yerleşimler haline gelmiştir. Görüşmecilerin Ankara'ya ilk geldikleri süreçte, Yenimahalle ilçesine yerleşmeden önce farklı ilçelerde ikamet etme deneyimlerinin olabildiği görülmüştür. Görüşmecilerden üçü Yenimahalle'ye yerleşmeden önce Altındağ ilçesinin farklı mahallerinde ikamet etmiştir. Bu bilgiler kapsamında, görüşmecilerin Ankara'ya geldiklerinde ilk yerleştikleri mahallelerin dağılımı Yenimahalle ilçesinde sırasıyla Yahyalar (%21), Karşıyaka (%19), Şentepe (%19), Demetevler (%11), Yeşilevler (%9), Anadolu (%9), Güzelyaka (%2) ve Tepealtı (%2) mahalleleri ve Altındağ ilçesinde ise Önder (%5) ve Hüseyingazi (%2) mahalleleri şeklindedir.

Görüşmecilerin Ankara'da yerleşilen ilk mahalleleri seçmelerinde etkili olan unsurlar ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlar altında incelenebilir. Görüşmecilerin ifadelerine göre, bumahallelerin tercih edilmesinde üç temel unsur bulunmaktadır. Bunlar, öncelik sırasına göre ekonomik boyut altında yer alan istihdam olanaklarına/sanayi alanlarına (Ostim-Yenimahalle ve Siteler-Altındağ sanayi alanları) yakın olunması (%70), uygun kira fiyatlı konut stokunun olması (%65) unsuru ile sosyo-kültürel boyut altında yer alan akrabaların/aile üyelerinin varlığı (%56) unsuru şeklindedir. Görüşmecilerin Ankara'ya ilk geldiklerinde yerleşecekleri mahalleleri seçmelerinde Yenimahalle ilçesinin yakınında yer alan Ostim Organize Sanayi alanı ile Altındağ ilçesinde bulunan Siteler Sanayi alanının varlığı ve bu

alanların yaratmış olduğu istihdam olanakları, Suriyelilerin istihdam olanaklarına yakın yerleşmeleri tercih etmeleri etkili olmuştur. Maddi birikimleri bulunmayan Suriyeli görüşmecilerin barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için çalışma hayatına katılmaları kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, istihdam olanağı sunan bu sanayi alanlarına yakın olunması %70 oranı ile en baskın yer seçimi unsurunu ifade etmektedir. Suriyelilerin ilk yer seçimlerinde rol oynayan diğer önemli faktör ise uygun kira fiyatlı konut stokunun bulunmasıdır (%65). Kente ilk geldiklerinde henüz bir geçim kaynağına sahip olmayan görüşmeciler için sığınacakları ucuz fiyatlı konut imkânlarının olması oldukça önemlidir. Bu nedenle, görüşmeciler iş bulduktan sonra ya kendi imkânlarıyla ya da mahallede daha önce gelip yerleşen akrabaların/aile üyelerinin veya tanıdıkların yönlendirmeleri ve yardımlarıyla ödeyebilecekleri uygun fiyatlı konut aramaktadırlar.

Görüşmecilerin Ankara içinde yerleşikleri mahalleri tercih etmelerinde rol oynayan diğer unsur ise akrabaların/aile üyelerinin varlığıdır (%56). Bu unsurun sıklıkla ifade edilmesinin altında yatan temel sebep, görüşmecilerin kente ilk geldiklerinde yeni yerleşim yerine dair yeterli bir bilgiye sahip olmamalarıdır. Maddi imkânlardaki yetersizlikler ile geldikleri yeni yerleşimlerin sahip olduğu yaşam koşulları hakkındaki bilinmezlikler, görüşmecileri bildikleri ve tanıdıkları kişilere yakın yerleşimleri tercih etmeye itmektedir. Akrabaların/aile üyelerinin varlığı Suriyeli görüşmecilere aşinalık ve güvenlik duygusu sağlamaktadır. Bununla beraber, akrabaların/aile üyelerinin varlığı görüşmecilerin dil bilmeme, iş, konut ihtiyacı, sosyal gruplara dâhil olamama gibi karşılaşılan birçok sorunu çözmelerinde bilgi ve kaynak sağlamaktadırlar. Bu bilgiler doğrultusunda, görüşmecilerin ilk yerleşim tercihlerini şekillendiren unsurların öncelikle ekonomik kaygılar ve sonrasında ise sosyal ağlar ile şekillendiğı söylenebilir.

Görüşmelerden elde edilen bulgular, Suriyelilerin ülke ve kent ölçeğine kıyasla mahalle ölçeğinde hareketlilik örüntülerinde artışın olduğunu göstermektedir. Görüşmecilerin kalıcı işlerde çalışmamaları, konut kira fiyatlarında yıllar içinde gözle görülür artışların meydana gelmesi, yabancılara uygulanan yüksek fiyatlı kira uygulamaları ve en önemlisi de kentsel dönüşüm kararı nedeniyle sıklıkla ev değiştirmek zorunda kalmaları gibi birtakım temel nedenler görüşmecilerin semt içindeki hareketlilik örüntülerinde etkilidir. Görüşmeciler hareketliliğin artışında rol

oynayan bu unsurlar sebebiyle yaşadıkları mahalleleri ve konutları sıklıkla değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Bu durum, Yenimahalle ilçesi içindeki mülteci hareketliliğini ve mahalle ölçeğinde yer seçiminde mekânsal yakınlığın önemini göstermektedir. İlk yerleşimler arası hareketlilik örüntülerinde görüşmecilerden elde edilen bulgularda, semt içi hareketliliğin yoğun olarak Yahyalar Mahallesinden Karşıyaka Mahallesine, Şentepe Mahallesinden ise Yeşilevler Mahallesine doğru gerçekleştiği tespit edilmiştir. Derinlemesine görüşmelerin gerçekleştirildiği Suriyeli görüşmecilerin en son ikamet ettikleri mahaller yüzdelerine göre Karşıyaka (%33), Yeşilevler (%28), Demetevler (%16), Anadolu (%7), Yahyalar (%5), Güzelyaka (%2), Tepealtı (%2), Yakacık (%2), Özevler (%2) ve Ergenekon (%2) Mahalleleri şeklinde sıralanmaktadır. Bu durumda, Yenimahalle ilçesinde kayıtlı Suriyeli nüfusunun en yoğun olarak barındığı üç mahalle Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler Mahallesidir. Bu bölümün geri kalanında örneklemin neden bu mahallelere yerleşmeyi tercih ettikleri sorusuna cevap verilecektir.

Suriyeli mültecilerin yerleştikleri mahalleleri seçmelerinde etkili olan unsurlar demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler olmak üzere dört temel boyut altında sınıflandırılmıştır. Mahalle ölçeğinde yer seçimini etkileyen başlıca unsurlar akrabalara/aile üyelerine yakın olunması (%56), Suriyeli mültecilerin varlığı (%53), kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı (%46), iş yerine yakın olunması (%40), sanayi alanlarına yakın olunması (Ostim/Gimat) (%37), eğitim alanına yakın olunması (%33), güvende hissetme (%28), uygun kira fiyatlı konut stokunun olması (%23), huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma (%14), beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı (%12), kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi) (%9), sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması (%7), çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması (%5), tanıdıklara/arkadaşlara yakın olunması (%5), Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması (%5), çatışma ortamının olmaması (%5) ve merkeze yakın olunması (Kızılay/Ulus) (%2) şeklindedir (bkz. Tablo 9).

Tablo 9: Mahalle Ölçeğinde (Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahalleleri)Yer Seçimini Belirleyen Unsurlar

BOYUTLAR	YER SEÇİMİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
Demografik Boyut	Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması	2	5
Sosyo-kültürel Boyut	Akrabalara/aile üyelerine yakın olunması	24	56
	Suriyeli mültecilerin varlığı	23	53
	Güvende hissetme	12	28
	Huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma	6	14
	Çatışma ortamının olmaması	2	5
	Tanıdıklara/arkadaşlara yakın olunması	2	5
Ekonomik Boyut	Kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı	20	46
	Uygun kira fiyatlı konut stokunun olması	10	23
	Beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı	5	12
Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu	İş yerine yakın olunması	17	40
	Sanayi alanlarına yakın olunması (Ostim/Gimat)	16	37
	Eğitim alanına yakın olunması	14	33
	Sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması	4	9
	Çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması	3	7
	Merkeze yakın olunması (Kızılay/Ulus)	2	5

Mahalle ölçeğinde yer seçim sürecini etkileyen ilk çerçeveyi demografik boyut oluşturmaktadır. Demografik boyut altında yer alan tek unsur, Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olmasıdır (%5). Bu unsur, Suriyeli görüşmecilerin aslında mekânsal olarak belirli bir mahallede yoğunlaşması/kümelenmesi yerine göçmen yoğunluğunun farklı mahallelere yayılmayı tercih ettikleri anlamına

gelmektedir. Bu durum, belli bir semtte yoğun nüfusa sahip Suriyeli mültecilerin Yenimahalle ilçesinde dağınık bir yerleşim örüntüsü içerisinde bulunma isteğini ifade etmektedir. Suriyeli görüşmeciler bu durumun meydana getirdiği sosyal sonuçlara dikkat çekmişlerdir. Suriyeli görüşmeciler içinde iki görüşmeci belirli bir mahallede kümelenmenin onları daha görünür kıldığını ve bu durumun kendilerini daha savunmasız hissettirdiğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması isteği aslında görüşmecilerin görünmez olma, muhtemel çatışmalardan kaçınma, “Suriyeli” damgasına maruz kalmama ve güvende hissetme isteğini anlatmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’ye geldikleri ilk andan itibaren toplumda meydana gelen tehdit algıları, gruplar arası tutum ve davranışların şekillenmesindeki en önemli unsur olmuştur. Son on yılda özellikle Türkiye’de ve uluslararası düzeyde karşılaşılan düzensiz göç ve mülteci krizleri, ev sahibi toplumda yabancı karşıtlığı ile yabancılara karşı önyargıların oluşmasına yol açabilen olumsuz algıları beraberinde getirebilmektedir. Bu tür örneklerde ortaya çıkan temel sorunlar, sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik düzlemde ortaya çıkan tehditlerle birlikte, kamusal hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar ve güvenlikle ilgili endişeleri içermektedir. Derinlemesine yapılan görüşmelerde, Suriyelilerin Türkiye’nin farklı bölgelerinde, Suriyeliler ve Türk toplumu arasındaki gerginliklerin ve çatışmaların yaşandığı olaylarda özellikle yaşadıkları şehir (Ankara gibi) içerisindeki herhangi bir olayın sorumlusu olarak görülmeleri nedeniyle, çatışma, dışlanma ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları ve "Suriyeli" kavramının olumsuz bir şekilde kullanıldığı bir algının ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Bu nedenle, kendilerini güvende hissetmemeleri ve toplum içinde daha az fark edilme istekleri, ifade edilen görüşlerden anlaşılmaktadır.

G24 (30 yaşında, Erkek, Esnaf) bu konu hakkındaki görüşlerini, *“Yenimahalle’de yaşamayı özellikle istedik. Önder mahallesi gibi değil buralar. Orada herkes birarada ve çok kalabalık. Her an her şey olabilir. Hem de orada kim görse bizi Suriyeli’dir bu diyor, tanınıyoruz. Ama Yenimahalle’de durum farklı. Burada hepimiz mahalle içinde farklı yerlerde dağınık şekilde yaşıyoruz. Bu yüzden çok fark edilmiyoruz. Kimse bize karışmıyor. Burası sakin, huzurlu... Burada görünmez hiss ediyoruz, bu da güvende hissettiriyor”* şeklinde ifade etmiştir.

G30 (24 yaşında, Erkek, Esnaf), *“Yenimahalle’de sayıca fazla olsak da hepimiz tek bir mahallede yaşamıyoruz. Birbirimize yakın mahallelerde yer seçiyoruz ama birlikte tek bir mahallede yaşamamak bize fayda sağlıyor. Birarada olduğumuz*

zaman herkes bunlar Suriyelidir diyerek bizi dışlıyor. Güvende hissetmiyoruz. O yüzden burada yaşamaktan mutluym. Bu mahalle güvenli, kimse bize karışmıyor, tanınmıyoruz...” sözleriyle yukarıda verilen ifadeyi destekleyen açıklamalarda bulunmuştur.

Mahalle ölçeğinde yer seçim sürecini etkileyen diğer çerçeve sosyo-kültürel boyuttur. Sosyo-kültürel boyut altında akrabalara/aile üyelerine yakın olunması (%56), Suriyeli göçmenlerin varlığı (%53), güvende hissetme (%28), huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma (%14), çatışma ortamının olmaması (%5), tanıdıklara/arkadaşlara yakın olunması (%5) şeklinde başlıca unsurlar yer almaktadır. Bu belirleyiciler arasında akrabalara/aile üyelerine yakın olunması (%56) öne çıkan ilk belirleyici unsurdur. Beklendiği üzere, göç süreçlerinin zorluğunu deneyimleyen ve yeni bir yerde yaşam kurma gayretinde olan Suriyeli mülteciler bazı durumlarda akrabalarının/aile üyelerinin psikolojik, duygusal bazı durumlarda ise maddi desteklerine ihtiyaç duymaktadır. Görüşmeciler (%56), derinlemesine yapılan görüşmelerde dil bilmeme nedeniyle yerel toplumla etkileşimde zorluk çekmenin yanı sıra sosyal uyumun sağlanamaması, yabancılık duygusu, işsizlik, barınma sorunu gibi zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorluklarla başa çıkabilmek için akrabalarına veya aile üyelerine yakın olmanın kritik bir ihtiyaç olduğuna vurgu yapmışlardır. Görüşmeciler (%60), akrabalarına veya aile üyelerine ve tanıdıklara veya arkadaşlara yakın olmanın kendilerini güvende hissetmelerine, yalnız hissetmemelerine, yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

G19 (30 yaşında, Kadın, Evhanımı), bu konuda yaşadığı deneyimi *“Yaşadığımız yerin akrabaların veya aileden birinin yakınında olması bizim için önemli. Gerçek dayanışma sadece akrabalar arasında var. Burada yaşayan akrabalarımızın maddi durumu çok iyi değil. Herkes zor geçiniyor burada o yüzden birbirimize maddi destek çok sunarsak da psikolojik destek her zaman var. Kendi kendimize bir hayat sürdürüyoruz o yüzden birlik duygusu hayatta kalmak için önemli”* sözleriyle aktarmıştır.

Sosyo-kültürel boyut altında yer alan bir başka unsur diğer Suriyeli mültecilerin varlığıdır (%53). Bu unsur, görüşmecilerin ortak bir kültürel ve dil bağı olan diğer Suriyelilerle birarada yaşama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Görüşmeciler, Suriyeli göçmenlerin varlığının yer seçimindeki rolünü iki önemli noktayla açıklamaktadır. İlk olarak, Suriyeli göçmenlerin varlığının, yeni gelen

mülteci grupları için sunmuş olduğu sosyal ağlardır. Bu sosyal ağlar, Suriyeli mültecilerin benzer değerlere, dil ve kültürel bağlara sahip kişilerle etkileşim kurmalarını sağlamaktadır. Suriyeli mültecilerin varlığı, aynı zamanda Suriyeli mülteci grupları arasındaki etkileşimi artırmakta ve diğer mülteci grupları ve yerel halkla sosyal ilişkilerin kurulmasına yardımcı olmaktadır. Görüşmeciler (%42), Suriyeli mültecilerin varlığının sosyal ilişkilerin geliştirilmesine ve toplumsal bütünleşmenin kolaylaştırılmasına yardımcı olduğunu vurgulamışlardır. Bu nedenle, Suriyeli mültecilerin varlığı, toplumların farklı kesimleri arasında ilişkilerin iyileştirilmesine ve dayanışmanın oluşturulmasına yardımcı olan önemli bir unsurdur.

Derinlemesine görüşmeler sırasında, Suriyelilerin mahalle ölçeğinde yer seçimine sosyal ilişkilerin etkisini daha iyi anlamak için görüşmecilere aile üyelerine yakın olmanın, tanıdıklara ve arkadaşlara yakın olmanın yanı sıra, Suriyeli mültecilerin varlığıyla sağlanan sosyal ağlar, ilişkiler, yardımlaşma ve dayanışma ağlarının mahalledeki durumunu anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Bu sorular arasında, ilk olarak mahallede dayanışmanın var olup olmadığı hakkındaki sorular yer almaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğu (%84) mahallede gruplar arasında yardımlaşma ve dayanışmanın olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Bu görüşmecilerden %42'si akraba/aile üyeleri, %30'u diğer Suriyeliler, %7'si Türklerle, %5'i diğer göçmenlerle aralarında yardımlaşma ve dayanışmaya dayalı ilişkilerin olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin %16'sı ise mahallede yardımlaşma ve dayanışma ortamının olmadığını belirtmiştir.

Görüşmecilerin tamamı (43 kişi), mahallede yardım aldıkları bir yardım örgütünün/derneğin bulunmadığını ve karşılaşılan herhangi bir sorunda onlara yol gösteren bir liderlerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle, Suriyeli görüşmecilerin yardıma ihtiyaç duydukları konularda (ev ve iş bulma gibi) akraba/aile üyeleriyle yardımlaşmış oldukları görülmektedir. Suriyeli görüşmeciler (%91), yüz yüze görüşmenin yanı sıra birbirleriyle WhatsApp sanal iletişim ağı üzerinden iletişime geçtiklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli görüşmecilerin birbirlerine destek verdikleri kanallara bakıldığında, Whatsapp uygulamasının yardımlaşma ve aileyle haberleşme için sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Erkek görüşmeciler (%91), WhatsApp dışında boş zamanlarında vakit geçirmek için Facebook, Instagram, TikTok gibi sanal uygulamaları kullandıklarını dile getirmişlerdir. Kadın

görüşmecilerin ise çocuğun eğitimi ve akrabalarla/aile üyeleriyle ve tanıdıklar/arkadaşlar ile haberleşmek için kullandıkları WhatsApp uygulaması dışında herhangi bir sosyal medya kullanımına eşler tarafından izin verilmemektedir. Ayrıca görüşmelerde, kalabalık Suriyeli mülteci gruplarına ait WhatsApp gruplarından kadın görüşmecilerin haberdar olmadığı, erkek görüşmecilerin ise kalabalığa karışmak ve görünür olmak istemedikleri için WhatsApp gruplarından uzak durdukları tespit edilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, görüşmecilerin sosyal ilişkilerini maddi veya manevi dayanışma içinde oldukları kişiler veya gruplar ile geliştirdikleri gözlenmiştir. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (%56) Ankara'daki akraba/aile üyeleriyle ve şu an ikamet ettikleri mahallelerde edindikleri Suriyeli arkadaşları ile etkileşim içinde olduklarını ve sıklıkla görüştiklerini ifade etmiştir. Ayrıca, görüşmecilerden iki kişi Ankara'da ikamet ettikleri ilk mahallelerde edindikleri yeni Suriyeli arkadaşlarıyla, bir görüşmeci ise Ankara'ya gelmeden önce Denizli'de ikamet ettikleri mahallede tanıştıkları komşularıyla görüşmeye devam ettiklerini belirtmiştir. Suriyeli görüşmecilerden yalnızca iki görüşmeci yaşadıkları yerde Suriye'den tanıdıklarının olduğunu belirtmiş, diğer iki görüşmeci ise burada görüştikleri ve tanıdıkları kimsenin olmadığını dile getirmiştir. Bu durum, görüşmecilerin sosyal ilişkilerinin daha çok akrabalar ve aile ile sınırlı kaldığını göstermektedir. Ayrıca, mahallenin genelinde sürekli bir dayanışma ve yardımlaşmanın olmadığı, görüşmecilerin çoğunlukla akrabaları/aile üyeleri ve yakın çevrelerinde edindikleri arkadaşları ile etkileşim içinde oldukları anlaşılmaktadır. Görüşmeler sonucunda, Suriyeli görüşmecilerin birbirleriyle görüşme sıklığının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Görüşmecilerin neredeyse tamamı haftanın her günü veya haftada bir/iki gün kendi aralarında görüşmekte olduğunu belirtmiştir. Özellikle, kadın görüşmecilerin neredeyse tamamı (%75) akraba/aile üyeleri, komşuları veya çocuklarının okulunda tanıştıkları diğer Suriyeli velilerle her gün temas halindedirler. Görüşmecilerin aile dışında sosyal ilişkilerine bakıldığında, kadın görüşmecilerin çoğunluğunun (%50) Suriyeli komşularıyla görüşme sıklığının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sadece bir kadın görüşmeci, Türk komşularla görüştüğünü ifade etmiştir. İki kadın görüşmeci ise Iraklı ve diğer göçmen gruplarla görüştiklerini belirtmiştir. Bu durum, kadın görüşmecilerin Türkçe bilmemeleri

(%90) nedeniyle özellikle yerel halk ile ilişki kurmada daha çekingen davranışlarıyla açıklanabilir.

G40 (34 yaşında, Erkek, Lokanta sahibi), bu durumla ilgili deneyimini *“Diğer göçmenlerle ve Türklerle bir sorunumuz yok, selamlaşıp merhaba diyoruz ama görüşmüyoruz. Dil yok diye ilişki geliştiremiyoruz onlara karşı adım atamıyoruz”* sözleriyle aktarmıştır.

Erkek görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında, görüşmecilerin büyük bir bölümünün (%65) iş yerinde ve çalışma saatleri içinde Suriyeli müşterileriyle vakit geçirdiği görülmektedir. Dört erkek görüşmeci, diğer göçmenlerle (Iraklı, Türkmen, Afgan) iyi ilişkileri olduğunu ve sık sık arkadaşlarla görüştiklerini belirtmiştir. Erkek görüşmecilerin Türklerle olan ilişkilerine bakıldığında, dört görüşmeci Türk komşularıyla ilişkilerinin çok iyi olduğunu ve evde görüştiklerini ifade etmiştir. Suriyeli komşularla samimi olan ve evde görüşen erkek görüşmeci sayısı ise sadece ikidir. Beş erkek görüşmeci ise kimseyle görüşmek istemediğini ve ilişkilerini yalnızca selamlaşma düzeyinde sınırlandırdığını dile getirmiştir. Bu bağlamda, kadın görüşmecilerin günlük temasının çoğunlukla akraba/aile üyeleri ve Suriyeli komşuları ile olduğu, erkek görüşmecilerin ise çalıştıkları yerde edindikleri iş arkadaşları veya müşterileriyle daha çok vakit geçirdikleri tespit edilmiştir. Çalışmayan kadın görüşmecilerin büyük çoğunluğu, akraba ve aile üyeleriyle neredeyse haftanın her günü veya haftada ortalama üç-dört gün iletişim kurmanın yanı sıra, yaşadıkları çevredeki Suriyeli arkadaşlarıyla da sık sık görüşmektedirler. Bununla birlikte, erkeklerin çoğunun günün büyük bir kısmını işte geçirdiği ve boş zamanlarının oldukça kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir. Berber (çarşamba günleri kapalı) olarak çalışan görüşmeciler dışında kalan diğer erkek görüşmecilerin haftanın her günü çalıştığı bu nedenle desosyalleşecek zamanlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum, erkeklerin kurdukları sosyal ilişkilerin ve görüşme sıklıklarının genellikle iş saatleri içinde gerçekleştiği ifadelerini desteklemektedir. Akraba ve aile üyeleriyle görüşmeleri ise çalışma yoğunluğuna bağlı olarak haftada üç-dört gün veya ayda bir-iki gün arasında değişebilmektedir. Görüşmecilerden elde edilen verilere göre, görüşmecilerin çoğunluğu (%56) sıklıkla ev ortamında görüşmeyi tercih etmektedir. Bu görüşmecilerin çoğunluğunu kadın görüşmeciler (%63) oluşturmaktadır. Kadın görüşmecilerin ev ortamı ve okula yakın parklar gibi daha sakin ve dışarıya izole ortamlarda görüştüğü, erkek görüşmecilerin ise daha çok

iş yerinde (%19), camide (%5) ve spor yerinde (%5) görüştükleri görülmektedir. Bu veriler, kadın görüşmecilerin daha ev merkezli bir sosyal çevre tercih ettiğini, erkek görüşmecilerin ise daha çok iş yerinde ve kamusal alanlarda zaman geçirdiğini göstermektedir.

Suriyeli mültecilerin mahalle ölçeğinde yer seçimini etkileyen unsurlardan güvende hissetme (%28) sosyo-kültürel boyut altında yer alan dikkat çekici unsurlardan biridir. Bu unsur, bireyin kendini evindeymiş gibi ve rahat hissetmesi anlamına gelmektedir. Görüşmeciler, yaşadıkları yerde güvende hissetmelerini üç önemli noktaya değinerek açıklamışlardır. Bunlar, toplum tarafından kabul edilme ve çevreyle geliştirilen sosyal ilişkilerin düzeyi ile mahalledeki suç oranları ile ilişkilidir. Bu nedenle, sosyo-kültürel boyut altında bulunan diğer unsurlar arasında, huzurlu ve sakin bir yaşam ortamına sahip olmanın (%14) ve çatışma ortamının olmamasının (%5) güven hissiyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Görüşmeciler (20 kişi), gruplar arası dışlanma ve çatışmanın olmadığı, huzurlu bir mahallede yaşamının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, yerel vatandaşların ve diğer göçmen grupların dışlayıcı söylemlerine maruz kalmadıkları sakin ve barışçıl bir ortamda yaşamının yer seçiminde oldukça etkili olduğunu ifade etmektedirler.

Güven duygusu unsuruyla ilgili bahsedilmesi gereken diğer konu görüşmecilerin mahalle sakinleriyle olan ilk etkileşimleri ve tutumlarıdır. Çoğu görüşmeci (%77), mahalle sakinlerinin kendilerine her zaman iyi davrandığını ve karışmadıklarını belirtmiştir. Ancak, dört görüşmeci, mahalleye ilk taşındıklarında yerel halkın önyargılı davrandığını ancak zamanla kendilerini tanıdıklarını ve alıştıklarını ifade etmiştir. Üç görüşmeci, 2022 yılında Altındağ'da Önder Mahallesi'nde meydana gelen çatışma olayından sonra Yenimahalle'de mahalle sakinlerinin tutumlarının değiştiğini ve yaşadıkları yerde toplum tarafından dışlanmaya başladıklarını dile getirmiştir. Görüşmecilerden üç kişi ise toplum tarafından her zaman dışlandıklarını bu nedenle de mahallede güvende hissedemediklerini belirtmiştir. Bu konuda söz edilmesi gereken çarpıcı bir nokta da kadınların güvende hissetmelerini sağlayan belirleyicilerdir. Kadın görüşmeciler (%40), vakitlerinin büyük çoğunluğunu eve kapalı, dış dünyadan izole bir şekilde geçirdikleri için kendilerini yaşadıkları yere bağlı ve güvende hissetmektedirler. Bu durum, kadın ve erkeğin güvenlik algısını oluşturan unsurların farklılaştığına dair önemli bir bulguyu ortaya koymaktadır.

G5 (41 yaşında, Kadın, Evhanımı), “Çocukları okula götürüp getirmek dışında hep evdeyiz. Evden hiç çıkmıyoruz. Kimse bize karışmıyor biz de kimse karışmıyoruz. Bu yüzden de kendimi güvende hissediyorum” sözleriyle bu durumu desteklemiştir.

Mahalle ölçeğinde yer seçim sürecini etkileyen çerçevelerden birini ekonomik boyut oluşturmaktadır. Ekonomik boyut altında yer alan unsurlar kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı (%46), uygun kira fiyatlı konut stokunun olması (%23) ve beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı (%12) şeklinde sıralanmaktadır. Bu unsurlar arasında kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı öne çıkmaktadır. Mülteciler çoğunlukla düşük gelirli işlerde çalışmakta ve sınırlı miktarda kaynaklara sahip olmaktadır. Yaşanılan mahalledeki gelir getirici faaliyetler mültecilerin istihdam edilme olasılıklarını artırmakta ve ekonomik sürdürülebilirliklerine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, Suriyeli görüşmeciler için yaşadıkları mahallede veya yakın çevrede kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının olması mültecilerin ekonomik sürdürülebilirliği açısından önemli bir faktördür. Görüşmecilerin bir kuruluş veya kişiye bağlı olmaksızın kendi geçimlerini çoğunlukla çalışarak, kazandıkları ücretlerle (%86) sağladıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle, sınırlı kaynaklarla yeni bir hayat kuran görüşmeciler mahallede kendi becerilerine uygun işlerde çalışabilecekleri istihdam olanaklarının yer seçiminde çarpıcı bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Görüşmeciler geçimlerini çalıştıkları işlerden elde ettikleri kazanç dışında büyük oranda Kızılay kart (%46) ile sağlamaktadır. Ayrıca, Türk yardımsever vatandaşların yaptığı yardımların (%7) ve akrabalarından/aile üyelerinden alınan maddi desteklerin geçinmeye yardımcı olduğunu belirten görüşmeciler de olmuştur (%9). Görüşmecilerin tamamı, 2020’ye kadar Yenimahalle Belediyesi’nin yaptığı erzak yardımlarının geçinmelerine katkı sağladığını, ancak üç yıldır belediyenin yaptığı yardımları kestiğini bu nedenle, mahallede geçimi sağlayacak iş imkânlarının olmasının önemini vurgulamıştır. Bu kapsamda, ekonomik boyut altında yer alan beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı (%12) unsuru, mültecilerin yerleştikleri mahallelerde ekonomik açıdan ayakta kalabilmeleri açısından büyük bir önem taşımaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğunun düşük gelir grubunda ve düşük eğitim seviyesinde olduğu göz önüne alındığında, mültecilerin iş gücü piyasasına uyum sağlamaları ve ekonomik olarak güçlenmeleri için, mahallelerinde bu tür iş

imkânlarının varlığı oldukça kritik olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, beceri gerektirmeyen işler genellikle düşük ücretli olduğu için, işverenler tarafından tercih edilen iş gücü grubu genellikle mülteciler olabilmektedir. Bu nedenle, mahallede beceri gerektirmeyen iş imkânlarının olması, mültecilerin ekonomik bütünleşmesi için önemli bir rol oynamaktadır.

Bu kapsamda, görüşmecilerin istihdam ve çalışma hayatıyla ilgili daha detaylı bilgiye sahip olmak için görüşmecilere derinlemesine sorular sorulmuştur. Bölüm 5.3.2’de yer alan görüşmeci nitelikleri bilgilerinden de takip edileceği gibi kadınların çoğu ev hanımıdır, %5’i tarım işçisi olarak çalışmakta, %10’u alana yakın Ostim OSB’de bir fabrikaya bağlı olarak evden gündelik yevmiye ile çalışmaktadır. Erkek görüşmecilerin şu an yaptığı mesleklerin dağılımına bakıldığında öncelikle %17’sinin işsiz olduğu, %83’ünün aktif olarak çalıştığı görülmektedir. Bu görüşmecilerin %63’ü kendi hesabına çalışırken, %21’i inşaat, mobilya işçisi olarak çalışmakta, %16’sı ise kâğıt ve hurda toplayıcılığı yapmaktadır. Bu rakamlar görüşmecilerin çoğunlukla ikamet ettikleri Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler mahallelerinde bakkal/mağaza ve lokanta sahibi ile berber gibi kendi hesabına çalışan görüşmecilerin yüksek sayıda olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, mahallelerin sahip olduğu iş imkânlarının yanı sıra girişimciliğe imkân sağlaması yönüyle de Suriyeli görüşmeciler için çekici bir güç oluşturduğu tespit edilmiştir.

Görüşmeciler arasında ailelerin çoğunluğunun (%84), ev geçimini tek bir kişinin sağladığı belirtilmiştir. Ancak altı ailede bu sayının ikiye çıktığı, sadece bir ailede ise üç kişinin çalıştığı ifade edilmiştir. İş bulma sürecine dair yapılan incelemelerde ise, görüşmecilerin çoğunlukla kişisel çabalarıyla (%37) ve akrabaların/aile üyelerinin yardımlarıyla (%35) iş buldukları görülmüştür. Ayrıca, tanıdıkların/arkadaşların (%12), daha önce çalışılan işlerden edinilen iş arkadaşlarının (%9) ve komşuların (%7) iş bulma sürecinde yardımcı oldukları belirtilmiştir. Bu sonuçlar, görüşmecilerin genellikle iş bulma sürecinde kendi çabalarıyla ve sosyal çevrelerinin desteğiyle işlerini elde ettiklerini göstermektedir.

Suriyeli görüşmeciler derinlemesine görüşmelerde, mahalledeki istihdam imkânları ve iş bulma süreçleriyle ilgili bilgi verirken iş bulma ve çalışma hayatlarında karşılaştıkları zorluklara dikkat çekmiştir. Bu zorluklar arasında en çok dile getirilen iki sorun dil bilmeme ve dışlanmadır. Ayrıca, iş bulma sürecinde özellikle kendi çabalarıyla iş bulmak için uğraşan görüşmeciler (%37),

çevrelerindeki iş imkânlarını yakalayabilmek için çevreyi tanımak ve gezmek gerektiğini ancak yaşadıkları yerin yabancıları olduklarını ve dil de bilmeme sorunu (%70) düşünülünce iş bulma sürecinin oldukça güç hale geldiğini ifade etmişlerdir. Kadın görüşmeciler ise (%30), eşlerinin dışarı çıkmalarına izin vermemeleri nedeniyle çalışma hayatına dâhil olamadıklarını dile getirmişlerdir.

Suriyeli mültecilerin mahalle ölçeğinde yer seçimini etkileyen ekonomik unsurlardan bir başkası uygun kira fiyatlı konut stokunun olmasıdır. Barınma sorunu yaşayan Suriyeli görüşmeciler yer seçimlerini kolaylıkla erişebilecekleri ve uygun kira fiyatlı konut imkânının olduğu yerleşimlerinde gerçekleştirmektedirler. Kentsel alanda yıkılmaya yüz tutan köhneleşmiş ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duyan çöküntü alanları konuta erişimin kolay olması ve kira fiyatlarının ucuz olması nedeniyle mülteci/göçmen grupların sosyal ve ekonomik yönden iyileşene kadar ilk tercih ettikleri yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Bu konuda, Yenimahalle ilçesi uygun kira fiyatlı konut stokunun olması nedeniyle Suriyeli görüşmecilerin tercih ettiği yerleşimlerden olmuştur. Yenimahalle ilçesinin Yahyalar, Şentepe, Demetevler ve Karşıyaka gibi mahallelerinde birçok konut yapı bazında kentsel dönüşüm uygulamalarıyla yenilenmektedir. Kentsel dönüşüm öncesi alanlar olması nedeniyle boşaltılması gereken bu bölgeler özellikle Suriyeli görüşmeciler için yerleşmeye cazip hale gelmiştir. Ayrıca, ilçenin son gecekondular mahallelerini oluşturması nedeniyle bu bölgeler Suriyeli görüşmeciler için uygun kira fiyatlı konut bulma kaynağı yönünden çekici olmaktadır.

OG4 (41 yaşında, Kadın, Evhanımı), “Ankara’ya ilk geldiğimizde bizim için en önemli şey yaşayabileceğimiz ucuz bir ev bulmaktı. Burada binaları yıkıp yeniden yapıyorlar öyle olunca da biz yıkım öncesinde kimsenin oturmak istemeyeceği evlerde ucuza kalabiliyoruz. Yenimahalle’de ev bulmak kolay oldu o yüzden burada kaldık...” sözleriyle yukarıdaki ifadeleri destekleyen deneyimini aktarmıştır.

Ancak, bölgedeki kentsel dönüşüm uygulamaları görüşmecilerin sıklıkla ev değiştirmelerine neden olmaktadır. Yaşadıkları binaların dönüşüme girecek olması nedeniyle evlerinden çıkartılan Suriyeli görüşmeciler, evlerine yakın ve benzer niteliklerdeki başka bir konuta taşınmak zorunda kaldıklarını vurgulamaktadırlar. Bu durum, Suriyelilerin mahalle içi hareketliliklerini artırmaktadır. Konut değiştirme sayısı bazı görüşmecilerde için 12’ye kadar çıkabilmektedir. Ortalama konut değiştirme sayısı 3’tür. Görüşmeciler (43 kişi), Yenimahalle’ye geldikleri ilk yıllarda

kira fiyatlarının daha uygun olduğunu ve kendi imkânlarıyla barınabilecekleri yüksek düzeyde konut stokunun olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, zamanla mahallede göçmen sayısının artması ve kentsel dönüşüm uygulamaları nedeniyle yenilenmeye ihtiyaç duyan fiziksel olarak kötü durumdaki yapıların azalması, Suriyeliler için konut bulmayı da zorlaştırmıştır. Görüşmecilerin sıklıkla konut değiştirmelerinin arkasında çeşitli nedenler bulunmaktadır. Görüşmecilerin konut değiştirme nedenleri ifade edilme sıklığına göre yapının kentsel dönüşüme girmesi/yıkım kararı (%63), konut kiralarna yapılan zam (%16), ev sahibinin evden çıkartması/evin satılması (%9), akrabaların evden çıkartması(akrabalar ile aynı evde yaşayan görüşmeciler) (%7), iş yerine uzaklık (%5) ve konut metrekaresinin yetersizliği (%2) şeklinde sıralanmaktadır.

Görüşmecilerin konut bulma süreçleri ve barınma koşullarını daha iyi anlamak için görüşmecilere konular hakkında derinlemesine sorular sorulmuştur. Sıklıkla konut değiştirmek zorunda kalan görüşmecilerin konut bulma ve yaşadıkları konutları tercih etme sebepleriyle ilgili konular irdelenmiştir. Konutları bulmada aracı olan aktörler, akrabalar/aile üyeleri (%39), emlakçı (%32), konutlara asılan "sahibinden ilanı" (%16), Türk vatandaşlar ve diğer Suriyeliler (%12), tanıdıklar/arkadaşlar (%7) şeklindedir. Bu durum, akrabalar/aile üyeleri ile emlakçının konut bulma süreçlerinde görüşmecilere aracı olan başlıca aktörler olarak öne çıktığını göstermektedir.

Şu an ikamet edilen konutların tercih edilmesinin altında yatan unsurlar başlıca konut kirasının ucuz olması (%84), akrabalara/aile üyelerine yakınlık (%39), akraba yanına hazır konuta yerleşme/konut bulma sorununun olmaması (%28), iş yerine yakınlık (%14), tanıdıkların/arkadaşların yanına hazır konuta yerleşme/konut bulma sorununun olmaması (%5), fiziksel durumun iyi olması/daha bakımlı konut arayışı (%2), daha büyük bir konuta yerleşme isteği (%2) şeklindedir. Bu durum, görüşmecilerin konut tercihlerinin temelinde ekonomik kaygıların yattığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu veriler, görüşmecilerin konut kira fiyatlarının uygunluğuna öncelik verdiklerini ve kentsel dönüşüm uygulamalarının yol açtığı ev değiştirme zorluklarına rağmen uygun fiyatlı konutların arayışının devam ettiğini göstermektedir.

Görüşmecilerin tümü (43 kişi), çok zor koşullarda yaşadıklarını ve mahallede artık boş konut bulmanın giderek zorlaştığını vurgulamıştır. Görüşmeciler, konut

bulmanın giderek zorlaşması nedeniyle buldukları ilk boş konuta yerleşmek zorunda kaldıklarını dile getirmektedir. Görüşmecilerden yalnızca 4 kişi yaşadığı evin fiziksel durumundan memnun olduğunu, diğerleri ise konutların fiziksel olarak çok kötü ve eski durumda olduğunu ve kendileri dışında kimsenin bu konutlarda böylesine yüksek kira fiyatlarıyla yaşamak istemeyeceklerini dile getirmiştir.

G23 (32 yaşında, Erkek, Esnaf), “2+1 evde yaşıyoruz. Evin durumu çok kötü. Tuvalet bozuk çalışmıyor. Banyonun tuvaletin kapısı yok. Kimse burada kalmaz. 1300 TL kira veriyoruz bu eve. Evin içi çok eski ama mecburen kalıyoruz. Daha iyi evler pahalı. Burada evler sürekli yıkılıyor o yüzden bizi evden çıkartıyorlar. Şimdi böyle uyguna ev bulmak zorlaştı. Mahallede boş ev azaldı. Kirası başka yerlere göre düşük evler buluyoruz ama bulduğumuz evlerin fiziksel durumu da maalesef böyle oluyor” şeklinde yaşadığı deneyimi ifade etmiştir.

Mahalle ölçeğinde yer seçim sürecini etkileyen son çerçeveyi mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu oluşturmaktadır. Mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında yer alan başlıca unsurlar iş yerine yakın olunması (%40), sanayi alanlarına yakın olunması (%37), eğitim alanına yakın olunması (%33), kamusal hizmetlere yakın olunması (%9), sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması (%7), çarşı, pazar gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması (%5) ve merkeze yakın olunması (Kızılay/Ulus) (%2) şeklindedir. Bu bulgulardan yer seçimi belirleyicileri arasında en çok öne çıkan ilk unsurun ev-iş yeri ilişkisine değindiği tespit edilmiştir. Özellikle maddi durumu sınırlı olan görüşmecilerin iş yerlerine yakın bölgelerde ikamet etmeleri, ulaşım maliyetlerini minimize etmek adına önemli bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple, işe gidip gelme süreleri ve ulaşım maliyetlerinde tasarruf sağlamak isteyen görüşmeciler, iş yerlerine yakın bölgeleri yaşamak için öncelikli olarak göz önünde bulundurmaktadır. Bu nedenle, Yenimahalle'de yaşayan Suriyeli görüşmecilerin yer seçimi tercihlerinde, iş yerlerine yakın olmanın yanı sıra sanayi alanlarına yakın olmanın da oldukça önemli bir unsur olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle, Yenimahalle'nin Ostim Organize Sanayi bölgesiyle sınır komşusu olması ve burada Suriyeli görüşmecilere uygun beceri gerektirmeyen istihdam fırsatlarının fazla olması, görüşmecilerin sanayi alanlarının yakınlarındaki konutlara yönelmelerine neden olmaktadır(bkz. Tablo 10).

Tablo 10: Görüşmecilerin Çalışma Yerleri

ŞU AN ÇALIŞTIĞI YER		CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%	İKAMET EDİLEN MAHALLELERİN DAĞILIMI
Yenimahalle	Karşıyaka	11	50	Yeşilevler (2 kişi) Karşıyaka (6 kişi) Demetevler (3 kişi)
	Demetevler	4	18	Demetevler (3 kişi) Karşıyaka (1 kişi)
	Yeşilevler	2	9	Yeşilevler (2 kişi)
Ostim	İvedik Organize Sanayi Bölgesi	5	23	Karşıyaka (4 kişi) Demetevler (1 kişi)

Tablo 10’ da yer alan veriler kapsamında, görüşmecilerin yarısının Ostim Sanayi Bölgesi’nin sınırında konumlanan Karşıyaka mahallesinde ve %23’ünün ise Ostim’de yer alan İvedik Organize Sanayi Bölgesinde çalıştığı görülmektedir. Ostim, Ankara’da birçok fabrikanın, işletmenin ve sanayi tesisinin bulunduğu bir bölgedir. Bu nedenle, birçok insan bu bölgede iş imkânı bulmaktadır. Bu durum, iş bulmak için sanayi bölgelerine yönelen görüşmecilerin iş fırsatlarına yakın olmayı tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu veriler, mahallenin sahip olduğu iş imkânlarının ve yanı sıra görüşmecilerin sanayi bölgelerinde istihdam etme eğiliminde olabildiğini göstermektedir (bkz. Tablo 10).

Mekânsal ve kamusal hizmetler boyutunun altında yer alan eğitim alanına yakın olunması (%33), sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması (%9) yer seçiminde önemli unsurlar arasındadır. Bu unsurların birbirini tamamlayan nitelikte olduğu da görüşmeler sırasında ortaya çıkmıştır. Görüşmecilerin neredeyse tamamının çocuklu ailelerden oluşması nedeniyle çocuklu ailelerin tercihlerinde eğitim alanlarına yakınlık önemli bir unsurdur ve bu nedenle birçok görüşmeci eğitim alanlarına yürüme mesafesinde olan yerleşimleri tercih etmektedir. Ayrıca, Yenimahalle ilçesinde bulunan Ankara Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nin varlığı da yer seçiminde önemli bir unsurdur ve yoğun olarak Karşıyaka, Yeşilevler ve Demetevler’de ikamet eden görüşmecilerin hastaneye yürüme mesafesinde oldukları görülmektedir. Görüşmecilerin, acil bir ihtiyaç halinde en yakın yerde sağlık hizmeti alabilmelerinin yer seçiminde önemli olduğunu

belirtmeleri de bu unsurun önemini vurgulamaktadır. Bunlar dışında görüşmecilerin yer seçiminde alışveriş merkezi, ulaşım ağları gibi diğer kamusal hizmetlere yakın olmak da önemli unsurlardır (bkz Tablo 9). Çarşı, pazargibi ticari fonksiyonlara yakın olunması unsuru (%7), mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında yer alan bir diğer belirleyicidir. Bu unsur, gelir düzeyi oldukça düşük olan Suriyeliler için bölgede satılan mal ve hizmetlerde çeşitliliğin olması ve bu hizmetlere erişimin kolaylığını ifade etmektedir. Bu kapsamda, görüşmecilerin ihtiyaç duydukları mal ve ürünleri kolaylıkla giderebilecekleri ticari fonksiyonlara yakın yerleşimleri tercih ettikleri görülmektedir. Kamusal hizmetlerin varlığı ile çeşitli ticari fonksiyonların varlığı mülteciler için bölgenin çekiciliğini artırmaktadır.

Yer seçiminde ticari fonksiyonların belirleyiciliğini daha iyi anlamak için görüşmecilerin kent içinde kullandıkları ticari fonksiyonlar analiz edilmiştir. Görüşmeciler, ihtiyaçları için çoğunlukla mahalle içindeki ticari fonksiyonları kullanmaktadır. Bunlar arasında öncelikle Suriyeli ve Iraklılara ait mahalle bakkallarının varlığı (%93) dikkat çekmektedir. Görüşmeciler, maddi durumlarının kötü olması nedeniyle bakkallara veresiye yazdırma seçenekleri olması sebebiyle ev alışverişi için en fazla bu mekânları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, kendi kültürlerine özgü ürünlerin bulunması nedeniyle Suriyeli bakkallarını tercih ettiklerini eklemiştir. Görüşmecilerin mahalle içinde kullandıkları diğer ticari fonksiyonlar öncelik sırasına göre mahallede bulunan marketler (BİM, A101) (%88), Yenimahalle'de kurulan semt pazarları ve çarşılar (Demet/Karşıyaka/Yahyalar/Şentepe vs) (%56), Yenimahalle 508. ve 513. Caddelerinde bulunan ikinci el eşya mağazaları/kıyafet dükkânları/ lokantalar (%47) ve İvedik Caddesi'nde yer alan alışveriş dükkânları/mağazalar/lokantalar (%37) şeklindedir. Kadın görüşmeciler ev ve kişisel ihtiyaçlar için mahalle içinde evlerine en yakın mesafede bulunan Suriyeli ve Iraklı bakkalları ve marketleri kullanabildiklerini belirtmiştir. Kadın görüşmeciler, semt pazarları ve ticari akslar üzerinde yer alan mağaza/lokanta gibi yerler ile mahalle dışı ticari fonksiyonlara yalnızca eşleriyle birlikte gidebildiklerini belirtmiştir. Görüşmeler sırasında, erkek görüşmecilerin mahalle içi ve mahalle dışı ticari fonksiyonlardan daha fazla faydalandıkları tespit edilmiştir. Kadınlara kıyasla çalışma dışı zamanlarda evin ihtiyaçlarını erkek görüşmecilerin (%42) karşıladıkları görülmektedir. Erkek görüşmeciler ihtiyaçlar için hem mahalle içindeki hem de kent içindeki diğer ticari

mekânları aktif olarak kullanmaktadır. Kentsel mekân kullanımlarına bakıldığında mahalle dışında yalnızca Ulus Samanpazarı ve Önder Mahallesi'ne gidildiği görülmektedir. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, mahalle dışında bir yere gidilmesi gerekiyorsa erkek görüşmecilerin gittiği, kadınların ise eşleri olmadan mahalle dışına çıkamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında yer alan son unsur merkeze yakın olunmasıdır (Kızılay/Ulus) (%5). Bu, görüşmeciler tarafından diğer unsurlar kadar sık bir şekilde dile getirilmese de yer seçiminde belirleyicidir. Kent merkezine yakın olmanın avantajlarından bahsetmişlerdir. Özellikle, iş imkânlarına yakınlık, sosyal ve kültürel aktivitelere erişim kolaylığı, çeşitli ulaşım alternatifleri ve alışveriş olanakları gibi unsurlar bu tercihlerinde etkili olmuştur. Görüşmecilerden biri kent merkezinin sunmuş olduğu bu avantajlara dikkat çekmekteyken diğer görüşmeci farklı bir duruma vurgu yapmıştır. Kent merkezlerinin kalabalık olmasına ve kendileri gibi diğer göçmenlerin kent merkezlerinde yoğun olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. Bu nedenle, kent merkezinde kaybolan görünürlük sayesinde, diğer göçmenler arasında dikkat çekmediklerine ve daha güvende hissettiklerine vurgu yapılmıştır.

G25 (31 yaşında, Erkek, Esnaf), *“Yenimahalle’de oturuyorum. Burayı tercih etmem de bir neden de Kızılay’a yakın olması. Metroyla gidebiliyorsunuz rahatça. Bu mahallede yaşadığımız yer çalıştığımız yer biliniyor. Kızılay kalabalık bir yer. Oraya gittiğimizde görünmez oluyoruz. Kimse sizi bilmiyor. Yabancı olduğumuz fark ediliyor ama dikkat çekmiyoruz. Bizim gibi bir sürü insan var. Orada yemek yemek, gezmek daha güvende hissettiriyor. Görünmezlik insana güvendesin hissi veriyor”* sözleriyle merkeze yakınlığın yer seçimindeki rolünü ifade etmiştir.

Mahalle ölçeğinde yer seçim sürecini etkileyen mekânsal ve kamusal hizmetler boyutunda bahsedilen unsurların daha iyi anlaşılması için görüşmecilere kentsel mekân kullanımlarıyla ilgili de detaylı sorular sorulmuştur. Görüşmeler sonucunda ilk olarak kentsel mekân kullanımında cinsiyet rollerine göre oldukça farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın görüşmecilerin (%46), kentsel mekân kullanımları mahalle ve özellikle konut içiyle sınırlandırılmıştır. Çalışmayan kadınların (%85), günlük rutinleri sabahları çocuğu okula götürme, ev işlerini halletme/akşam için hazırlık, alışveriş (eve en yakın Suriyeli/Iraklı bakkallarından veya marketten), çocuğu okuldan alma, mevsim uygunsa çocuğu parka götürme, eve

dönüş şeklindedir. Görüşmeciler, gün içinde komşularıyla veya aileleriyle vakit geçirmek isterlerse ev ziyareti yaptıklarını ifadelerine eklemiştir. Bu kapsamda, kadın görüşmecilerin (%46), kentsel kullanımının ev ve okul çevresiyle sınırlandırıldığı görülmektedir. Kadın görüşmeciler kentsel mekân kullanımını sınırlandıran unsurları öncelik sırasına göre dil bilmeme nedeniyle dışarı çıkmaya çekinme (%100), maddi durumun yetersiz olması (%18) ve eşlerinin izin vermemesi (%75) şeklinde sıralanmaktadır. Bu kapsamda, dil bilmenin sadece sosyal ilişkilere değil, aynı zamanda mekânsal kullanım tercihlerine de etki ettiği vurgulanmıştır. Diğer yandan, cinsiyet rolleri kadının mahalledeki kentsel mekân kullanımı üzerinde etkili olduğunu görülmektedir. Kadınların sosyal ve ekonomik olarak daha kısıtlı bir konumda olması kentsel mekân kullanımında daha sınırlı hale getirmektedir.

Erkek görüşmecilerin kentsel mekân kullanım örüntüleri incelendiğinde, kadınlara göre daha geniş bir yelpazede mekân kullanımına sahip olduğu görülmektedir. Çalışanların genel rutini ev, iş yeri, cami, tekrar iş yeri ve ev şeklindedir. Görüşmeciler (%83), haftanın her günü çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yalnızca berberler, çarşamba günleri kapalı olduklarını ve genellikle bu günleri evde dinlenerek ve aileleriyle birlikte geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin çalışma saatleri, 07.00-21.00 arasında değişkenlik göstermektedir. Bu durum erkek görüşmecilerin yoğun bir şekilde çalıştıklarını ve iş dışında kendilerine ayıracakları boş zamanın oldukça kısıtlı olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle, görüşmeciler arkadaşlarıyla veya akrabalarıyla görüşmek istediklerinde iş saatleri içinde ve iş yerinde görüştiklerini ifade etmişlerdir. Dükkân sahibi iki kişi, diğer görüşmecilerden farklı olarak aylık 250 TL'ye Yenimahalle Belediyesi'nin spor salonuna üyelik yaptırdıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmecilerin mahalle ve kent içindeki mekân kullanım alışkanlıkları analiz edilmiştir. Tablo'da yer alan verilere göre, tüm kadın görüşmecilerin Demetevler Parkı'nı kullandığı görülmüştür. Kadın görüşmecilerin kent içindeki mekân kullanımı incelendiğinde, Ankara'ya kayıtlı tüm görüşmecilerin geçici kimlik almak için Kızılay'a T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'na gittiği görülmektedir. Bunun yanı sıra görüşmecilerin eğlence ve alışveriş için Ulus, Gençlik Parkı (%95) ve Samanpazarı'na (%10) gittikleri tespit edilmiştir. Bir görüşmeci, Yenimahalle'ye taşınmadan önce ev aramak için Sincan ve Keçiören'e gittiğini belirtmiştir. Ayrıca,

Bayramlarda ulaşımın ücretsiz olması nedeniyle tüm kadın görüşmecilerin Ulus'taki Gençlik Parkı'na gittikleri ortaya çıkmıştır.

G3 (31 yaşında, Kadın, Ev hanımı), “*Maddi durumumuz kötü o yüzden gezemiyoruz. Bayramlarda metro bedava diye ailecek gezmeye Gençlik Parkına gidiyoruz. Her Bayram oradayız. Sadece biz değil mahalledeki diğer Suriyeliler de orada oluyor...*” sözleriyle açıkladı.

Özetle, Suriyelilerin yer seçiminde belirleyici olan unsurlar, kent ve mahalle ölçeğinde birbirleriyle etkileşim halindedir. Bu da, Suriyelilerin gündelik yaşamlarını sürdürdükleri kentsel alanların, ikamet ettikleri mahalleyle sınırlı olduğunu ve bu nedenle kent ve mahalle ölçeğindeki yer seçimi unsurlarının birbiriyle örtüştüğünü göstermektedir. Bu durum, yer seçimindeki unsurların çok boyutlu ve karmaşık olduğunu ve her bir unsurun diğerleriyle etkileşim halinde olduğunu göstermektedir.

6.2 SURİYELİ MÜLTECİLERİN ÇALIŞMA ALANINA YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNDE ETKİLİ UNSURLAR

İlk yer seçimi unsurlarının belirlenmesi sonrasında, mahallede kalıcı olma eğilimleri ve kalıcılığı sağlayan “yere bağlılık” ve “aidiyet duyguları” önemli bir odak noktası haline gelmiştir. Bu bağlamda, görüşmecilerin yer seçtikleri mahallelerde yerleşik ve kalıcı bir hayata geçme süreçlerini ve bu süreçte etkili unsurları incelemek için yere bağlılık ve aidiyet duygusu kavramları kullanılmış, bu duyguların oluşmasını sağlayan unsurlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu kapsamda bu bölümde yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde etkili unsurlar, konut ve mahalle olmak üzere iki düzeyde “yere bağlılık”, “aidiyet” ve “güven duygusu” kavramları üzerinden tartışılacaktır.

Konut aidiyet hissinin oluşumuna başlandığı özel bir mekândır. Bu sebeple görüşmecilerin yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerinde ilk olarak kısaca konuta hissedilen aidiyet üzerinden bulgular sunulacaktır.. Görüşmecilerin %30'u kendini yaşadığı eve ait hissettiğini ifade ederken, %70'i kendisini yaşadığı eve ait hissetmediğini belirtmiştir. Kendini ikamet ettiği konuta ait hissedilen görüşmecilerin yaşadıkları eve ait hissetmelerinde etkili unsurlar yalnızca konutta vakit geçirme/evden dışarı çıkmama (kadın görüşmeciler) (%100), evin konumunun kamusal hizmetlere yürüme mesafesinde olması (%77), ev içini kendi çabalarıyla iyileştirme/boya- badana yapma (%30), Suriye'de yaşanan ev ile benzerliklerin

kurulması (%15), Suriye'de yaşanan evden daha büyük ve bakımlı olması (%15) şeklinde sıralanmaktadır. Bu durum, özellikle kadın görüşmecilerin eve kapalı bir yaşam sürmelerinin evle aidiyet duygusu oluşturmalarında etkili olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, evin okul, hastane gibi kamusal hizmetlere yürüme mesafesinde konumlanması evin tercih edilmesinde etkili başlıca unsurlardan biridir.

G26 (30 yaşında, Erkek, Berber), “*Bu ev Suriye’deki evime benziyor, bana orayı hatırlatıyor o yüzden ait hissediyorum*” sözleriyle durumu desteklemiştir.

G22 (34 yaşında, Erkek, Esnaf), “*Evin içine biraz bakım yaptık. Kendimiz boya badana yaptık. O yüzden kendimi evime ait hissediyorum, seviyorum*” şeklinde ifade etmiştir.

İkamet ettikleri konutla bağ kuramayan görüşmecilerin, ikamet edilen konutla aidiyetin sağlanamamasının başlıca unsurları fiziksel durumun çok kötü olması (%90), evde birden fazla aileyle yaşama (%27), doğalgazın olmaması (%17), evde yeterli eşyanın bulunmaması (%13), yaşanan yere karşı yabancı hissetme (%10), memlekete duyulan özlem (%7), ikamet etme süresinin kısalığı (%7) şeklindedir. Görüşmeciler (30), içinde buldukları bu yaşam koşullarının iyileşmesi halinde kendilerini yaşadıkları evlere ait hissedebileceklerini vurgulamaktadır.

G14 (33 yaşında, Kadın, Evhanımı), “*Doğup büyüdüğüm yeri özliyorum, o yüzden kendimi bu eve ait hissedemiyorum. Hem burada üç aile yaşıyoruz tek ev içinde çok zor bir durum...*” şeklinde aktarmıştır.

G9 (30 yaşında, Kadın, Evhanımı), “*Evde doğalgaz yok evimiz çok soğuk, eşyamız da yok, olan da eski, sizlerin çöp kenarına bıraktığınız eşyalarla ve spotçudan ucuza bulduğumuz eşyalarla ev diziyoruz. O yüzden kendimi ait hissetmiyorum, evimi sevmiyorum*” sözleriyle yaşadığı durumu dile getirmiştir.

Bu bölümde yerleşimin karar süreçlerinin temel olarak mahalle düzeyinde incelenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda mahalle düzeyinde görüşmecilerin yaşadıkları yerle kurdukları bağlılık, aidiyet duygusu ve mahalleye duydukları memnuniyet düzeyi incelenmiştir. Görüşmecilerin çoğunluğu (%86), kendilerini yaşadıkları mahalleye ait hissettiklerini belirtirken, bir kısmı (%14) ise aidiyet duygusunu hissetmediğini ifade etmiştir.

Görüşmecilerin yaşadıkları yerle bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirmelerini etkileyen unsurlar zaman, sosyo-kültürel, yetenek ve kabiliyetler, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler olmak üzere beş boyut altında incelenmiştir.

Görüşmecilerin yere bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirmelerinde etkili unsurlar öncelik sırasına göre güvende hissetme (%86), huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma (%74), akrabaların/aile üyelerinin varlığı (%53), iş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler) (%49), eğitim alanına yakın olunması (%46), geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı (%35), komşuluk ilişkilerinin iyi olması (%32), yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması (%23), kültürel benzerliklerin varlığı (%19), tanıdıkların/arkadaşların varlığı (%19), çarşı, pazar gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması (%19), kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi) (%19), uzun süredir yerleşik olma/mahalleye alışma (%16), dil bilmek (%12), küçük yaşta mahalleye göç etme/ mahallede büyüme (%5) şeklindedir (bkz. Tablo 11).

Tablo 11: Mahallede Yere Bağlılığı ve Ait Hissetmeyi Sağlayan Unsurlar

BOYUTLAR	MAHALLEDE YERE BAĞLILIĞI VE AİT HİSSETMEYİ SAĞLAYAN USNURLAR	CEVAP VEREN GÖRÜŞMECİ SAYISI	ÖRNEKLEM İÇİNDEKİ YÜZDESİ%
Zaman Boyutu	Uzun süredir yerleşik olma/Mahalleye alışma	7	16
	Küçük yaşta mahalleye göç etme/ Mahallede büyüme	2	5
Sosyo-kültürel Boyut	Güvende hissetme	36	84
	Huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma	32	74
	Akrabaların/aile üyelerinin varlığı	23	53
	Komşuluk ilişkilerinin iyi olması	14	32
	Yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması	10	23
	Kültürel benzerliklerin varlığı	8	19
	Çatışma ortamının olmaması	8	19
	Tanıdıkların/arkadaşların varlığı	4	19
Yetenek ve Kabiliyetler Boyutu	Dil bilmek	5	12
Ekonomik Boyut	Geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı	15	35

Tablo 11'in devamı

Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu	İş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler)	21	49
	Eğitim alanına yakın olunması	20	46
	Çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması	4	19
	Kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi)	4	19

Zaman boyutu altında mahallede yere bağlılığı ve ait hissetmeyi sağlayan unsurlar, uzun süredir yerleşik olma/mahalleye alışma (%16) ve küçük yaşta mahalleye göç etme/ mahallede büyüme (%5) şeklindedir. Bulgulara göre, bir yerde ikamet etme sürecinin uzaması yaşanan yerle kurulan sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve mekânsal bağların kuvvetlenmesini sağlamaktadır. Yerleşilen mahallede geçirilen zaman kentle ve toplumla bağ kuran Suriyelilerin yaşadığı yerle kurduğu bağlılık ve aidiyet duygusu pozitif yönde etkilenmektedir. Küçük yaşta Suriye'den Ankara'ya göç eden ve ev sahibi ülkede uzun süre kalarak küçük yaştan itibaren burada büyüyen, yaşadığı yere alışan görüşmecilerin mahalleyle çok daha güçlü aidiyet duygusu kurdukları belirlenmiştir.

Sosyo-kültürel boyut altında yer alan unsurlar öncelik sırasına göre güvende hissetme (%84), huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma (%74), akrabaların/aile üyelerinin varlığı (%53), komşuluk ilişkilerinin iyi olması (%32), yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması (%23), kültürel benzerliklerin varlığı (%19), çatışma ortamının olmaması (%19), tanıdıkların/arkadaşların varlığı (%19) şeklindedir. Bu bölümde, görüşmecilerin temelde iki noktaya dikkat çektiği görülmektedir. Bunlar, “güvenlik hissi” ve “sosyal bağların varlığı” kavramlarıdır. Bu kavramlar, yerleşim süreçlerinin şekillenmesinde ve aidiyet duygusunun pekişmesinde kritik rol oynayan unsurlardır. Görüşmecilerin mahallede güvende hissetmelerini sağlayan unsurlar detaylı incelendiğinde, bu unsurlar arasında akrabaların ve aile üyelerinin varlığı (%46), çatışma ortamının olmaması (%25), toplum tarafından kabul edilme ve dışlayıcı söylemlerin olmaması (%23), yerel halk ile göçmenler arasında hoşgörülü yaşam ortamının varlığı (%23) dile getirilmiştir. Bu kapsamda, aidiyetin oluşmasına büyük bir öneme sahip olan güvende hissetme duygusunun sosyal bağların varlığı, sosyal bütünleşmenin sağlanması ve farklı göçmen gruplar ve yerel toplumla ırk, din, dil kökenli dışlayıcı söylemlerin/çatışma ortamının varlığıyla ilişkilendirildiği

görülmektedir. Bu nedenle, Suriyellerin diğer göçmen/mülteci gruplar ve ev sahibi toplumla olan ilişki biçimleri, diyalog ve çatışma zeminleri mahallede ait hissetmeyi sağlayan önemli belirleyiciler arasındadır.

Yerleşim karar süreçlerini şekillendiren diğer temel unsur sosyal bağlardır. Mahallede ikamet etme süresi boyunca gündelik yaşama dâhil olma, iş ve konut bulma gibi yaşanan zorluklarda aile üyeleri ve akrabaların mekânsal ve sosyal olarak yakınında olma, ayrıca tanıdıklar ve arkadaşların mahallede varlığını hissettirmesi yaşanan mahallede kalıcı olma sürecini etkileyen ve görüşmecilerin kendilerini yaşadıkları yere daha kolay şekilde ait hissedebilmelerine olanak sağlayan sosyal bağların önemini tarif etmektedir. Ayrıca yerel halkın Suriyelilere yönelik tutum ve davranışları yerleşim süreçlerinde etkili olmaktadır. Yerel halkın görüşmecilere karşı sıcakkanlı ve hoşgörülü yaklaşımları Suriyelilerin aidiyet duygusunu artırmakta ve yere bağlılık geliştirmelerinde olumlu yönde etki etmektedir. Görüşmelerde dile getirilen bir diğer önemli husus, komşuluk ilişkileridir. Özellikle yaşadıkları mahallede komşuluk ilişkileri geliştirebilen kadın görüşmecilerin mahalleye ait hissetme ve burada sürdürülebilir bir yaşam kurma isteğinde oldukları gözlemlenmiştir. Sosyal bağların kurulmasında ve geliştirilmesinde etkili olan bir diğer unsur, ev sahibi toplumla kültürel benzerliklerin mevcut olmasıdır. Görüşmecilerin aidiyet duygusunu besleyen bu unsur, geçmiş yaşamlarıyla yeni yerleştikleri ülkede oluşturdukları hayat düzeni arasında kültürel benzerliklerin bulunmasından kaynaklanmaktadır. Gündelik yaşam pratikleri, gelenekler, adetler gibi alanlarda geçmiş alışkanlıkların taşındığı yeni yerleşimlerde toplumla örtüşen kültürel benzerliklerin bulunması, görüşmecilerin yaşadıkları mahallede kendilerine ait hissetmelerini sağlamaktadır.

G8 (32 yaşında, Kadın, Evhanımı), *“Burada akrabalarımızın yakınımda olması, tanıdıkların bulunması kendimizi daha rahat ve güvende hissettiriyor, sanki Suriye’dekimahallemizdeki gibi her şey. Sıklıkla görüşebiliyoruz. Bir şeye ihtiyacımız olduğunda hemen birbirimize söylüyoruz yardımlaşıyoruz. Hem komşularım da oldu burada o. Kardeş gibi olduk Suriyeli komşularımla. Burayı çok seviyorum, ait hissediyorum komşularım sayesinde”* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

G41 (35 yaşında, Erkek, Ahşap İşçisi) bu konu hakkında düşüncelerini *“Burada birçok yabancı var bizim gibi Iraklı, Türkmen, Afgan. Ama aslında Türklerle yani sizlerle yaşamımız çok benziyor. Sizler ve bizler kültür olarak çok*

benziyoruz. Aileler, ibadet, inanış biçimi, bayramlar çok benziyor. O yüzden mahalleye alışmakta hiç zorluk çekmedim. Suriye'deki yaşantımız burada da devam ediyor. Bu yüzden kendimi evimde olduğum gibi mahalleme ve topluma ait hissediyorum, mutlyum” sözleriyle dile getirmiştir.

Yetenek ve Kabiliyetler boyutu altında yer alan dil bilmek (%12) mahallede ait hissetmeyi sağlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Dil, Suriyeli görüşmecilerin yaşadıkları topluma uyum sağlamaları, sosyal etkileşimde bulunmaları, eğitim ve iş olanaklarına erişim sağlamaları açısından temel bir araçtır. Dil bilme yeteneği, mültecilerin ev sahibi ülkelerinde sosyo-kültürel ve ekonomik olarak bütünleşmelerini ve aidiyet duygusu geliştirmelerini desteklemektedir. Çalışmanın bulguları dil yetersizliği bulunan Suriyeli mültecilerin özellikle evde daha fazla vakit geçiren, dış dünyadan daha izole bir yaşam süren kadınlar için dil bilmemenin iletişim engellerine yol açtığı, toplumsal katılımı kısıtladığı ve ekonomik fırsatlara ulaşmalarını zorlaştırdığını göstermiştir. Bu durum, dil becerisinin mültecilerin yerel toplumda aktif bir şekilde yer alabilmeleri için kritik bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Dil bilmenin önemi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etkili olup, mültecilerin yeni yaşam koşullarına uyum sağlamalarını kolaylaştırarak uzun vadeli bütünleşme sürecini olumlu şekilde etkileyebilir.

Ekonomik boyutta aidiyet unsuru, geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı (%35) olarak öne çıkmaktadır. Görüşmecilerin demografik verilerinden hareketle Suriyelilerin düşük eğitim seviyelerine sahip olmaları, bu nedenle mahallede kendi yetenekleriyle uyumlu ve yüksek beceri gerektirmeyen işlerin (vasıfsız işgücü arzı) mevcut olmasının, geçimlerini sürdürebilmeleri açısından oldukça belirleyici olduğunu göstermektedir. Mültecilerin bir yerde kalıcı olmaları için temel unsur, geçimlerini sağlayabilecekleri işlerde çalışmaları gerekliliğidir. Bu bağlamda, mahallede ve yakın çevrede konumlanan Ostim Sanayi Bölgeleri gibi geniş istihdam olanakları sunan iş alanlarının varlığı, kalıcı olma ve mahalleye aidiyet hissini geliştirmeleri açısından önem arz etmektedir.

G42 (48 yaşında, Erkek, Kaynakçı), *“Mahallede birçok iş olanağı bulunuyor. Tanıdığım diğer Suriyeliler burada rahatlıkla kendi dükkânlarını açabildiler. Ben Suriye'deyken yaptığım işi yapıyorum orada da kaynakçıydım. Burada akrabalarım büyük sanayi alanından bahsetti. Ostim var diye geldik. Burada iş bulduk. Ekmeğini nerede kazanıyorsan oraya aitsin. Burada çalışıyoruz, geçiniyoruz çok şükür. O*

yüzden ait hissediyoruz mahallemize” ifadeleriyle yukarıda bahsedilen bulguları desteklemiştir.

Mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında aidiyeti sağlayan unsurlar öncelik sırasına göre, iş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler) (%49), eğitim alanına yakın olunması (%49), çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması (%19), kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi) (%19) şeklindedir. İlk olarak, iş yerine yakın olma (%49) görüşmecilerin yerleşim karar süreçlerinde rol oynayanönemli bir etkidir. Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler gibi iş merkezlerine yakın olmanın, günlük iş hayatını kolaylaştırarak ve ekonomik bağlamda güvence sunmasının aidiyeti artırdığı görülmektedir. Önemli bir diğer unsur, okullara yakın olma (%49) olmuştur. Eğitim, mültecilerin topluma uyum sağlamaları ve geleceğe yönelik umutları açısından temel bir gerekliliktir. Bu nedenle, özellikle kadın görüşmecilerin çocuklarının eğitim gördükleri okullara yakın yerleşmelerde kalıcı olma isteğinde oldukları tespit edilmiştir. Kamusal mekân kullanımı erkeklere göre kısıtlı olan kadın görüşmecilerin, yerleşim alanlarının eğitim alanlarına yürüme mesafesinde konumlanması aidiyeti ve yere bağlılığı destekleyen unsurlar arasındadır. Üçüncü sırada yer alan çarşı, pazar gibi ticari fonksiyonlara yakın olma (%19), günlük ihtiyaçların kolayca karşılanabilmesi ve sosyal etkileşimin artırılması bakımından aidiyeti destekleyen mekânsal bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca mahalle içi ticari fonksiyonların yoğun kullanımının mahalleyle kurulan aidiyeti pekiştirdiği de tespit edilen bulgular arasındadır. Son olarak, kamusal hizmetlere yakın olma (%19) aidiyeti sağlayan unsurlardan biridir. Hastane, iş yeri, alışveriş merkezi gibi temel kamusal hizmetlere yakın olmak, yaşamın gerekliliklerini daha rahat yerine getirmeye yardımcı olmakta ve bu da aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Alanda özellikle Demetevler ve Karşıyaka semt pazarının bulunması, alışveriş merkezlerinin yer alıyor olması, yerleşimlerin semtin ana ticari aksı olan İvedik ve Vatan Caddesinin üzerinde yürüme mesafesinde konumlanması ve bölge içinde Onkoloji Hastanesi'nin yer alması bu fonksiyonlara erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu durum, yerle kurulan bağlılığı olumlu yönde etkilemektedir. Bu unsurların bir araya gelmesi, mültecilerin yerleşim sürecinde kendilerini daha bağlı ve ait hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

Bulgular Suriyeli mültecilerin mahalleye ait hissetme kadar, kendilerini mahalleye ait hissedememe ve bağ kuramama sürecini de deşifre etmiş, görüşmecilerin mahalleyle bağ kurmalarını engelleyen unsurlar tespit edilmiştir. Bu unsurlar dil bilmeme (%100), toplum tarafından dışlanma ve hakarete maruz kalma (%67) ve yabancılık hissini varlığıdır (%67). Bu aşamada görüşmecilerin mahallede yere bağlılığını ve ait hissetmesini engelleyen ve ikamet ettikleri süre boyunca mahallede karşılaştıkları zorluklar incelenmiştir. Elde edilen verilere göre, dil bilmeme (%93), giyim tarzı ve dil kaynaklı dışlanma/hakarete maruz kalma (%23), uygun fiyatlı konut bulma sorunu (%19), konutlarda doğalgaz olmaması nedeniyle ısınma sorunu (%9), Romanların işyerlerini yağmalaması (%7), konut kira fiyatlarına yapılan yüksek oranlı zamlar (%7) ve hırsızlık sorunu (%7), mahallede karşılaşılan zorluklar arasında yer almaktadır. Özellikle kadın görüşmeciler, başlarını örtüş biçimlerinden diğer göçmen gruplardan ayırt edildiklerini ve Suriyeli olduklarının anlaşıldığını ifade etmiştir. Görüşmecilerin Suriyeli olduklarının anlaşılmasından rahatsız olmalarının altında yatan sebep güvenlik endişesidir. Görüşmeciler, giyim tarzından ve dilden ötürü Suriyeli olduğunu anlayan bireyler tarafından hakarete maruz kaldıklarını, dışlandıklarını ve ötekileştirildiklerini dile getirmiştir. Mahallede yaşanan önemli sorunlardan birisi de Romanlarla olan anlaşmazlık durumudur. Özellikle esnaf olarak kendi işini yürüten erkek görüşmeciler, Romanların geceleri Suriyeli dükkânlarını yağmaladığını ve malları çalmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Bu durum nedeniyle, özellikle Karşıyaka Mahallesiinde hırsızlık sorunlarının görüldüğü ifadeler arasındadır. Görüşmeciler arasında hiçbir sorunla karşılaşmadığını belirten görüşmeciler de bulunmaktadır (%19).

Görüşmecilerin ikamet ettikleri mahallede uzun süreli bir yaşam beklentisi ve kalıcı olma istekleri mahalledeki yere bağlılık, aidiyet ve memnuniyet düzeyine bağlı olarak şekillenmektedir. Bu nedenle, çalışmada mültecilerin mahallede kalıcı olma istekleri de analiz edilmeye çalışılmıştır. Bulgular görüşmecilerin %98'inin şu an yaşadığı mahallede kalıcı bir yaşam sürdürme isteğinde olduğunu göstermiştir. Görüşmecilerden yalnızca bir kişi mahalledeki konutlardaki oda sayısının yetersizliği nedeniyle imkân olursa başka bir mahallede oda sayısı fazla olan uygun kira fiyatlı yeni bir eve taşınabileceğini ifade etmiştir. Yapılan görüşmelerde, görüşmecilerin mahalleye ait hissetme düzeyleriyle mahallede kalıcı olma isteklerinin bağlantılı olarak geliştiği görülmüştür.

Görüşmecilerin mahallede kalıcı olma isteklerine dair yapılan detaylı irdelemede, görüşmecilerin Ankara'da Suriyelilerin topluca yaşadığı diğer mahalle hakkında bilgileri ve bu mahallelerde yaşama eğilimlerinin olup olmadığı incelenmiştir. Bulgular görüşmecilerin %95'inin Ankara'da Suriyelilerin topluca yaşadığı mahalleler arasında Altındağ ilçesinde bulunan "Önder Mahallesi" hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermiştir. Bu veri, Ankara'da Suriyeli nüfusun yoğunlaştığı Önder Mahallesi hakkında büyük oranda bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Görüşmeciler arasında yalnızca iki kadın görüşmeci Suriyelilerin yaşadığı başka bir mahalle hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Bu durum, kadınların yaşamlarının konut içi ve mahalle sınırlarıyla sınırlı olması nedeniyle bazı bilgilerin farkında olmamalarıyla ilişkilidir. Bir sonraki adımda görüşmecilerin Suriyelilerin birarada olduğu Önder Mahallesinde yaşamak isteyip istemedikleri sorgulandığında, görüşmecilerin tümünden doğrudan ve çok keskin bir tavırla hayır cevabı alınmıştır. Önder Mahallesi 2010'da Suriye savaşından sonra Suriyelilerin göç ettikleri ve alana yerleşmeye başladıkları bir yerleşim bölgesidir. Mahalle, Ankara'da Suriyelilerin en yoğun olarak yaşadığı birinci ilçedir. Mahallenin kuzeydoğusunda Ankara'nın mobilya sanayisi olarak bilinen Siteler Sanayi bölgesi Suriyeli mültecilere iş imkânları sunmaktadır (Temel ve Kahraman 2019). Önder Mahallesinin kentsel dönüşüm süreci içinde olan yasal olmayan konut dokusu eski, köhneleşmiş ve işlevini yitirmiş konutlarıyla dönüşümüne kadar Suriyelilere barınma imkânları sunmaktadır. Kentsel dönüşüm süreci, mahalle sakinlerinin bölgeden ayrılışını hızlandırmıştır. Bölgeden taşınan ev sahipliği yaptıkları gecekonduları, Ankara'ya gelen Suriyeli ailelere kiralamaya başlamışlardır (Kahraman 2022). Önder Mahallesinde nüfusun %90'ının Suriyelilerden oluşması, bölgenin "Küçük Halep" olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Yenilenmeye devam eden mahallede yıkım potansiyeli taşıyan Önder Mahallesi, görünür fiziksel sınırları bulunmasa da sosyal anlamda dışarıya izole bir yaşam alanını ifade etmektedir. Yapılan çalışmalar, mahallede diğer gruplar tarafından Suriyelilerin sosyal dışlanmaya maruz kaldığını ve yerli halk ile Suriyeliler arasında 2016 yılından bu yana devam eden çatışma ve gerginlik ortamının hâkim olduğu görülmektedir (Kahraman 2022; Savran ve Sat 2019). Bu durum, mahalledeki toplumsal ilişkilerin hassas ve zorlu bir dönemden geçtiğini işaret etmektedir. Önder Mahallesi, ülkemizde %25'in üzerinde Suriyeli

nüfusun olduğu bölgelerde uygulanan “Seyreltme Projesi” kapsamında yeni yabancı ikametlerine kapatılmıştır (Fırat 2022).

Görüşmecilerin tamamının (43 kişi) Önder Mahallesinde yaşamak istememelerinin altında yatan nedenler şu şekildedir; Önder Mahallesinde Suriyeli nüfusunun fazla olması (%100), Suriyeli nüfusunun fazla olması nedeniyle muhtemel çatışma ortamının varlığı (%100), güvende hissetmeme (%100), Suriyeli nüfusun görünür şekilde mekânsal kümelenmesi (%100), mahallenin şu an çalıştığı iş yerine uzakta olması (%23), mahallenin Halep'ten gelen Suriyelilerden oluşması (%2). Bulgular Önder Mahallesin’de yaşanan olayların etkilerinin Suriyelilerin yaşadığı diğer bölgelerde de etkili olduğu göstermektedir. Görüşmecilerin Suriyelilerin birarada olduğu ve Suriyeli Mahallesi olarak bilinen Suriyeli Mahallelerinde yaşamaktan kaçınmalarının temel nedeninin “güvende hissetme” meselesi olduğu sonucuna varılmıştır. Görüşmeciler Önder Mahallesinde Suriyeli nüfusunun fazla olmasının onları toplum içinde görünür kıldığını dile getirmiştir. Kendini toplumda görünür hisseden görüşmeciler, yaşanan yerde meydana gelen her olumsuz olaydan sorumlu tutulma, Suriyeli damgasına maruz kalma, ırk ve etnik kökene dayalı dışlanma gibi negatif tutumlardan oldukça çekinmektedir. Kahraman ve Güngördü (2021) tarafından Önder Mahallesi’nde gerçekleştirilen araştırma, artan suç oranlarına bağlı olarak yerel halkın güvenlik sorunları nedeniyle memnuniyetsizliğini ve mahalledeki huzursuzluk ve güvensizlik ortamından çoğunlukla Suriyelilerin sorumlu tutulduğunun göstermiştir. Çalışmanın görüşmecileri Önder Mahallesi’ne benzer şekilde yerel toplum tarafından gösterilecek negatif tutumlardan ve Suriyelilere yönelik olumsuz söylemlerden oldukça rahatsız olmakta ve korkmaktadır. Görüşmeciler, aynı yerleşim bölgesi içinde nüfus olarak fazla olmanın kendilerine dezavantaj yarattığını ve olası gerginliklerin can güvenliklerini tehdit ettiğini dile getirmiştir. Özellikle Suriyeli nüfusunun fazla olması nedeniyle gruplar arasında dışlanmaya bağlı olarak meydana gelebilecek çatışma ortamının varlığı endişesi görüşmecilerin güvende hissetmeme durumunu etkilemiştir.

G31 (40 yaşında, Erkek, Esnaf) bu konuyla ilgili olarak “*Önder Mahallesi’ni biliyoruz. Ama orada asla ve asla yaşamak istemeyiz. Kalabalık olan yerde olayda çatışmada her zaman çok olur. Oraya gittiğimizde burası Suriyeli Mahallesi’dir bunlar da Suriyelidir diyecekler, bizi bilecekler. Mahallede kötü bir şey mi oldu hemen biz sorumlu tutulacağız. En son olayda da öyle oldu. Altındağ’da olay çıktı*

hemen evlere dükkânlara saldırdılar. Korkuyoruz. Yenimahallede'de polisler hemen bizi denetlemeye çıktı. Mahallede daha önce düşmanlık yoktu ama o olaydan sonra burada da bize olan bakışlar değişti. Suriyeli olmak kötü bir benzetme gibi oldu. Hemen bu Suriyelidir diyorlar bizi dışlamaya hazırlar. Ama hakkını yemeyeyim bize bu mahallede çok iyi yaklaştılar yıllardır. Kendimizi burada hep güvende hissettik o yüzden burası Altındağ gibi değil. Bizi bilmiyorlar, kimse de kimseye karışmıyor” ifadeleriyle güvenlik meselesinin önemini ortaya koymuştur.

Ayrıca, bir görüşmeci tarafından dile getirilen Önder Mahallesi'nin çoğunlukla Halep'ten gelen Suriyelilerden oluştuğu ve bu nedenle orada yaşamak istemediği ifadesi, farklı şehirlerden gelen Suriyelilerin aynı mekânda birarada bulunmak istememe durumunu ve kendi aralarında ayrıştırıcı tutum ve davranışların mevcut olabileceğini düşündürmektedir. Bu görüş, toplum içindeki farklı gruplar arasında bazen bütünleşme sorunları yaşanabileceğini ve bu durumun yerel halk ile mülteciler arasında etkileşim ve uyum açısından zorluklar yaratabileceğini göstermektedir.

Derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, görüşmecilerin ikamet ettikleri yerde kendilerini yere bağlı ve ait hissetmelerinin altında yatan temel unsurun güvende hissetmeyle bağlantılı olduğunu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, son olarak görüşmecilerin yaşadıkları mahallede güvenlik açısından kendilerini nasıl hissettikleri değerlendirildiğinde, %98'inin kendini ikamet ettiği mahallede güvende hissettiğini, %2'si ise dil bilmediği için kendini tedirgin hissettiğini ve güvende hissedemediğine ulaşılmıştır. Mahallede kendini güvende hisseden görüşmeciler için, güven duygusunu sağlayan önemli unsurlar akrabaların ve aile üyelerinin varlığı (%46), çatışma ortamının olmaması (%25), toplum tarafından kabul edilme ve dışlayıcı söylemlerin olmaması (%23), aynı zamanda yerel halk ile göçmenler arasında hoşgörülü bir yaşam ortamının varlığıdır (%23). Bu bağlamda, görüşmecilerin yerleşimdeki bağlılık ve aidiyet duygularının temelinde bireyin yaşadığı yerde kendini güvende hissetmesi önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Çalışmanın bulguları Suriyelilerin belirli bir bölgeye kümelenmemesi, dağınık bir şekilde bulunmaları ve bu sayede toplum içinde fark edilmeme, böylece huzurlu ve sakin bir yaşam ortamında güvende yaşama etmenlerinin bir yerde kalıcı olma ve yerleşim karar süreçlerinde kritik bir rol oynadığı göstermiştir.

BÖLÜM VII

SONUÇ

Tez çalışmasında saha araştırması bulguları ile ilgili yazın arasındaki bağlantıların kurulabilmesi amacıyla tezde ilk olarak, göç kavramı genel hatlarıyla ele alınmış, göçün nedenleri ve etkileri üzerine bir kavramsal çerçeve sunulmuştur. Bu çerçevede, insanların göç etmelerine neden olan unsurların itici ve çekici yönleri vurgulanmıştır. Tez içinde kullanılan terimlerin anlaşılabilir olması amacıyla Suriyeli göçünün yer aldığı uluslararası göç ve ilgili temel kavramlar tanımlanmıştır.

Suriye'deki iç savaş, şiddet ve insani kriz nedeniyle milyonlarca Suriyeli ülkesini terk ederek komşu ülkelere göç etmiştir. Bu göç dalgasından en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Türkiye'nin, Suriyeli mültecilere kapılarını açık tutması ve onlara ev sahipliği yapması, ülkenin çekiciliğinde önemli bir faktör olmuştur. Ancak, ülkemizde mülteci krizine yönelik kalıcı yerleştirme ve konut politikalarının eksikliği söz konusudur. Bu durum, Suriyelilerin kent ve mahalle düzeyinde tercih ettikleri yerleşim alanlarının hangi örüntülerde ve yer seçim ve yerleşim süreçlerinin hangi unsurlar etrafında şekillendiği sorusunu ortaya çıkarmıştır. Bu tez çalışması, Suriyeli mültecilerin ilk yer seçimi tercihlerini ve sonraki süreçlerde yerleşim/kalıcı olma süreçlerini analiz etmeyi, yer seçimi ve yerleşim tercihlerini şekillendiren unsurları araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, ülkemizde yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin kentsel alanlarda yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerini şekillendiren unsurların nitel bir araştırma yaklaşımı ile bir saha çalışmasıyla tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Suriyelilerin yer seçimi karar süreçleri ve unsurları yer seçim kuramları ışığında ve yerleşim/kalıcı olma süreçleri ve etkili unsurlar yere bağlılık ve aidiyet kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Tez çalışmasının saha araştırması, Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde Suriyeli nüfusunun yoğunlukta olduğu ilk üç mahallesi olan Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel veri kaynağını Suriyeli çalışma alanında

yaşayan 43 Suriyeli mülteciyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler oluşturmaktadır.

Bu tez çalışması, yer seçimi (*ilk süreç*) ve yerleşim (*kalicilik*) karar süreçlerini birarada inceleyen bir karşılaştırma sunmaktadır. Yazında bu iki kavrama ilişkin farklı bağlamlar için üretilmiş ayrı ayrı çalışmalar bulunmaktadır. Bu tez çalışmasının özgün yanı, daha önce hiç ele alınmamış bir alanda her iki süreci birden inceleyip, birbirleriyle ilişkilendirerek sunmak ve karşılaştırmaktır. Çalışma kapsamında yapılan karşılaştırma, yer seçiminin belirleyici unsurlarının yerleşim sürecinde hangi unsurlarla örtüştüğünü ve hangi unsurlardan farklılaştığını ortaya koymaktadır. İlk süreçteki yer seçimi unsurlarının bağlılık ve aidiyet oluşmaya başladıktan sonra yerleşim sürecinde geçerli olup olmadığını araştıran bu çalışma, kullanmış olduğu yöntem sayesinde her iki çerçeve için de detaylı bulgulara ulaşmıştır. Çalışmanın bulgularını değerlendirebilmek için sonuç bölümü üç temel tartışma çerçevesinde ele alınmıştır.

İlk bölüm, çalışmada Suriyeli mültecilerin yer seçim süreçleri”ne ilişkin tespit edilen belirleyici unsurlar “yer seçim” kuramları ve literatürü ile ilişkili olarak tartışılacaktır. Bu doğrultuda, yer seçimini şekillendiren unsurlar, literatür ve saha bulgularının benzerlikleri ve farklılıkları vurgulanarak karşılaştırılacaktır. İkinci bölümde, çalışmada Suriyeli mültecilerin “yerleşim (kalicilik) süreçleri” ilişkin tespit edilen belirleyici unsurlar” “yere bağlılık ve aidiyet unsurları” kavramları ve ilgili literatürü ile ilişkili olarak tartışılacaktır. Bu kapsamda, araştırma bulguları ve ilgili literatürün birbirleriyle örtüşen ve birbirlerinden farklılaşan yönleri aktarılacaktır. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın Suriyeli mültecilerin yer seçim ve yerleşim süreçlerine ve unsurlarına ilişkin bulguları karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Bu bölümde ilgili iki literatürde yer alan bilgilerle araştırmanın bulguları karşılaştırılarak, benzerlikler ve farklılıklar vurgulanacak ve tez çalışmasının özgün bulguları özetlenecektir. Sonuç bölümünde son olarak, daha sonraki çalışmalar için ileriye yönelik önerilerini de içeren genel bir değerlendirme sunulacaktır.

7.1 YER SEÇİMİ SÜREÇLERİNE VE SÜRECİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARA İLİŞKİN BULGULARIN İLGİLİ YAZIN ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMESİ

Bu tez çalışmasında, mültecilerin ilk yer seçimine ilişkin mültecilerin öznelliğini ön plana çıkararak kısıtlama ve tercih modelleri üzerinde durulmuştur. Kısıtlama modelleri; mekânsal asimilasyon kuramı (*spatial assimilation theory*) ve yer tabaklanma kuramı (*place stratification theory*) ile tercih modelleri; ağ kuramı (*network theory*) ve türdeşlik modelinden (*homophily model*) oluşmaktadır.

Mekânsal asimilasyon kuramı, ilk süreçte mültecilerin etnik kümelenmenin yoğun olduğu yerlere yerleşme eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Bu noktada, yer seçiminde etnik ağların belirleyici rolü vurgulanmaktadır (Wang ve Sholey 2014). İş ve konut fırsatlarından faydalanma, sosyal ağlara dâhil olma gibi birçok avantaj sağlayan etnik ağlar bütünleşme sürecini kolaylaştırmaktadır (Borjas 1992; Chiswick ve Miller 2002a; Aradhya vd. 2017). Kuram, sosyal ve ekonomik bütünleşme ve iyileşme sağlanana kadar mültecilerin eski şehir merkezlerindeki iş alanlarının yakınına veya etnik yerleşim bölgelerinde yer seçtikleri görüşünü ileri sürmektedir (Massey 1985). Bu durum, aslında mültecilerin yer seçim tercihlerinin sosyal ve ekonomik koşullar tarafından sınırlandırıldığını ve şekillendiğini göstermektedir. Yer tabakalanma kuramı, mülteciler sosyal ve ekonomik koşullarını iyileştirseler de yerel halkın, hükümetin ve yerel yönetimlerin özellikle konut piyasasındaki ayrımcı tutum ve davranışları nedeniyle yer seçiminde özgür bir hareketlilik izleyemeyeceklerini ifade eder. Bu nedenle, yapısal kısıtlamaların mültecilerin mekânsal seçimlerini sınırlandırdığı görülmektedir (Alba ve Logan 1991; Charles 2003; Musterd ve Van Kemphen 2007; Aradhya vd. 2017; Vogiazides 2020).

Sonuç olarak, her iki kuramda mültecilerin yer seçim tercihlerinin öznel kararlar doğrultusunda gerçekleşse de yer seçim tercihlerini sınırlandıran dışsal etkilerin ve yapısal sınırlandırmaların olduğunu vurgular. Bu nedenle, güncel göç çalışmalarında her iki kuram kısıtlama modelleri altında yer almaktadır (Aradhya vd. 2017).

Ağ kuramı, mültecilerin sosyal sermayeden maksimum düzeyde faydalanabilecekleri mevcut sosyal ağların kurulu olduğu yerleşim alanlarına yerleşmeyi tercih ettiklerini ifade etmektedir. Mekânsal asimilasyon kuramında olduğu gibi ve barınma fırsatlarına kolay erişim, finansman sağlama, maliyetin

azaltılması gibi etkenler nedeniyle bu kuramda da sosyal ağların ve sosyal sermayenin yer seçimindeki önemine vurgu yapılmaktadır (Crisp 1999; Alba vd. 1999; Heisler 2000; Chiang ve Hsu 2005; Trevena vd. 2013; Alba ve Nee 2003; Calv´o-Armengol 2004; Calv´o-Armengol ve Jackson 2004; Beaman 2012; Dahinden 2013; Aradhya vd. 2017). Türdeşlik modeli, mültecilerin sosyal etkileşimden faydalanabilecekleri, kültürel ve sosyo-ekonomik özellikler açısından kendisine benzeyen insanlarla bir arada olma isteği anlamına gelmektedir. Kuram, türdeş grupların mekânsal olarak birbirine yakın konumlarda yer alma eğiliminde olduklarını kabul etmektedir (Schelling 1971; Mcpherson vd. 2001; Borgatti vd. 2013; Güngördü 2021).

Ağ kuramı ve türdeşlik modeline göre, mültecilerin ilk yer seçim tercihleri sosyal ağlar, sosyal sermaye ve sosyal etkileşimden maksimum düzeyde faydalanmak amacıyla etnik grupların yoğunlaştığı bölgeler olmaktadır (Güngördü ve Kahraman 2021).

Yer seçimi kuramları, mültecilerin ilk yer seçimi karar süreçlerinde, benzer veya aynı etnik gruptan insanların varlığının ve sosyal ağların belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, yer seçimi kuramlarını eleştirel bir açıdan değerlendirdiğimizde, süreçte mültecilerin yanı sıra diğer aktörlerin de rolünü dikkate almak gerektiği söylenebilir. Yer seçimi sürecinin yalnızca mülteci öznelliğiyle gerçekleşmediği, aynı zamanda hükümet politikalarının, yerel yönetimlerin ve yerel halkın ayrımcı davranış ve tutumlarının da mültecilerin yer seçimi tercihlerini şekillendiren ve sınırlayan yapısal unsurlar olduğu unutulmamalıdır.

Bu tez çalışmasında, yer tabakalanma kuramı ve ağ kuramları paralelinde bir teorik katkı ortaya koymuştur. Ankara ili Yenimahalle ilçesinde yer alan dört mahallede gerçekleştirilen saha araştırmasıyla elde edilen bulgular, alanda yaşayan Suriyeli mültecilerin ilk geldikleri günden bugüne kadar sosyo-ekonomik koşullarında bazı iyileşmeler gerçekleşmiş olsalar da, emlak piyasası ve yerel halk tarafından olası ayrımcı tutumlarla karşılaşma riski nedeniyle yerleştikleri bölgeden ayrılmak istemediğini göstermiştir. Bu durum, yer tabakalanma kuramı çerçevesinde mültecilerin yer seçimi tercihlerinin yapısal kısıtlamalardan etkilendiği iddiası ile örtüşmektedir. Ayrıca, alanda yaşayan Suriyelilerin, akrabalarının/aile üyelerinin veya tanıdıklarının bulunduğu yerleşim alanlarına yönelmeleri ve onlardan destek

olarak yerleşecekleri alanlarını belirlemeleri, ağ kuramında ileri sürüldüğü gibi mevcut sosyal ağlar ve ilişkilerin bulunduğu bölgelere yerleşme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Yer seçimi kuramları doğrultusunda, bu çalışmada yer seçimi süreçlerini şekillendiren unsurlar beş temel kategori altında incelenmiştir: demografik, sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler, bireysel özellikler ve yetenekler. Yer seçimiyle ilgili güncel çalışmalarda, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlar yer seçimi belirleyicileri açısından öne çıkmaktadır. Sosyo-kültürel boyutta, yerleşik göçmenlerin veya öncü mültecilerin varlığı, aynı etnik kökenden insanların varlığı, aile üyeleri ve akrabalar gibi sosyal bağlantılar önemli unsurlar olarak ele alınmaktadır. Ekonomik boyutta ise, uygun fiyatlı konutlara erişim, konut satın alınabilirliği ve uygun fiyatlı konut stokunun varlığı, yerel işgücü piyasası koşulları, istihdam fırsatları ve mevcut ekonomik sektörler gibi unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede, bu tez çalışmasının yer seçimi bulguları literatür taramasıyla elde edilen bilgilerle birlikte değerlendirildiğinde, sosyo-kültürel, ekonomik, mekânsal ve kamusal hizmetler boyutunda benzerlik taşıyan ortak unsurlar olduğu görülmektedir. Tez çalışmasının odaklandığı kent ve mahalle ölçeğinde yer seçimi karar süreçlerini şekillendiren unsurlar ile yazın taramasından elde edilen bilgiler, ortak bir tablo oluşturmak için bir araya getirilmiştir (bkz. Tablo 12).

Tablo 12: Yer Seçimini Şekillendiren Unsurlar: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular

Yer Seçimi Unsurları: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular				
	Benzer Unsurlar		Özgün Bulgular	
Boyut	a. Kent Ölçeği	b. Mahalle Ölçeği	a. Kent Ölçeği	b. Mahalle Ölçeği
Demografik Boyut				Göçmen nüfusunun bölgede dağılık olması

Tablo 12'nin devamı

Sosyo-kültürel Boyut	Aile üyelerinin ve akrabaların varlığı	Aile üyelerinin ve akrabaların varlığı/yakın olunması	Arkadaşların ve tanıdıkların varlığı,	
		Öncü mültecilerin varlığı		
		Güvende hissetme		
Ekonomik Boyut	Uygun kira fiyatlı konut stokunun olması	Uygun kira fiyatlı konut stokunun olması		Kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı
	İstihdam olanakları ve mevcut ekonomik sektörler	İstihdam olanakları ve mevcut ekonomik sektörler		Beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı
Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu		Mevcut iş yerlerine ve iş fırsatlarına yakınlık	Daha önce alanda bulunmuş olma	Ticari fonksiyonlara yakın olunması
	Kamusal hizmetlere ve yardım kurumlarına yakınlık	Kamusal hizmetlere ve yardım kurumlarına yakınlık		
		Şehir merkezine ve alt merkezlere yakınlık		

Tablo 12, yer seçimini etkileyen unsurların ölçeklere göre farklılaşabileceğini göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları arasında yer alan sosyo-kültürel boyutta sosyal ağların ve ilişkilerin (Damm 2009; Portes 1998; Bertrand vd. 2000; Skyrme 2008; Massey 2010), öncü mültecilerin varlığının (Damm 2009; Zavodny 1997, 1999; Zorlu ve Mulder 2008, Bauer vd. 2002a; Chiswick and Miller 2005), güvende hissetmenin (Robinson vd. 2007; Craig vd. 2004); ekonomik boyutta uygun kira fiyatlı konut stokunun (Aslund 2005; Ball 2012; Murdie 2008; Poppe 2013; Teixeira 2008; Carter ve Osborne 2009), istihdam olanaklarının (Mott 2010; Aslund 2005) ve mevcut ekonomik sektörlerin (Carter ve Osborne 2009); mekânsal ve kamusal hizmetler boyutunda ise mevcut iş yerlerine ve iş fırsatlarına yakınlığın (Aradhya vd. 2017; Zorlu ve Mulder 2008; Zhou vd. 2013; Carter ve Osborne 2009), kamusal hizmetlere ve yardım kurumlarına (Zavodny 1999; Carter ve Osborne 2009; Balcılar

and Nugent 2018) yakınlığın ve şehir merkezine ve alt merkezlere yakınlığın (Balampanidis ve Polyzos 2016; Ana vd. 2015) literatürde yer alan bulgular ile uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır (bkz. Tablo 12). Ancak, literatürde bahsedilmeyen ama bu tez çalışmasının bulguları arasında yer alan özgün bulguların da bulunduğu da görülmüştür. Bu kapsamda, tez çalışmasının kent ölçeğinde yer seçimini şekillendiren özgün bulgular; sosyal-kültürel boyutta, arkadaşların ve tanıdıkların varlığı unsuru ile mekânsal boyutta daha önce alanda bulunmuş olma unsurlarını içermektedir. Literatür ve tezin mahalle ölçeğinde yer seçimini şekillendiren saha bulguları incelendiğinde ise, demografik boyutta göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması, sosyo-kültürel boyutta huzurlu ve sakin bir yaşam ortamına sahip olma, ekonomik boyutta kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı ve beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı, mekânsal boyutta ise ticari fonksiyonlara yakın olunması unsurları, saha bulgularını literatürden ayırtıran özgün bulguları ortaya koymaktadır (bkz. Tablo 12).

Bu çalışmanın, en çarpıcı bulguların biri yer seçimi literatüründe çoğunlukla yer alan, mültecilerin belli bir alanda kümelenmesi iddialarından farklı olarak, “mültecilerin belli bir alanda kümelenme değil, dağınık olarak yaşama eğiliminde olması” bulgusudur. Mevcut mülteci çalışmalarında (Chiswick and Miller 2002b; Aradhya vd. 2017; Zorlu ve Mulder 2008; Logan vd. 2002; Bartel 1989; Zavodny 1997) mültecilerin etnik nüfusun veya kendilerine benzer diğer göçmen/mülteci grupların yoğun olduğu yerlere yerleşme eğiliminde olduğu savunulmaktadır. Ancak, bu tez çalışmasında, diğer Suriyelilerden uzakta yer seçmeve Suriyelilere ilişkin görüşler ve önyargılardan olumsuz etkilenmemek için muhtemel çatışmalardan kaçınma isteği Suriyeli mültecilerin yer seçimi sürecinde belirleyici temel bulguları oluşturmaktadır. Bu durum, Ankara'nın Yenimahalle ilçesine yaşayan Suriyelilerin “görünür olmama” isteğini ortaya koymakta ve bu yönüyle çalışma literatüre teorik bir katkı sunmaktadır (bkz. Tablo 12).

7.2 YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNE VE SÜRECİ ŞEKİLLENDİREN “YERE BAĞLILIK” VE “AİDİYET” UNSURLARINA İLİŞKİN BULGULARIN İLGİLİ YAZIN ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMESİ

Bu çalışmada yer seçimi kuramları mültecilerin kente geldikleri ilk yer seçimi süreçlerini tartışmak için kullanılmış, mültecilerin bir yerde yerleşik/kalıcı olmalarında etkili unsurları açıklamak üzere yeni bir literatüre ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda, mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçlerini incelemek için ilgili yazında yer alan yere bağlılık ve aidiyet kavramlarına ilişkin teorik tartışmalardan yararlanılmıştır. “Yer”, “yer duygusu”, “yer kimliği”, “yere bağlılık” ve “aidiyet duygusu” konularına odaklanan bu yazın mültecilerin bir yerde kalma süreleri uzadıkça yere bağlılık ve aidiyet duygularının güçlendiğini ileri sürmektedir. “Yere bağlılık”, bireyin fiziksel bir yerle duygusal bir bağ kurmasını ifade etmektedir (Hummon 1992; Low 1992). Bu kavram, bireyin o yerle ilişkilendirdiği olumlu duygular ve deneyimlerle birlikte, o yere aidiyet ve bağlılık duygusu da taşımaya başladığını, bireyin o yere ilişkin hissettiği gerçek bağı açıklamaktadır. “Aidiyet” ise, bireyin kendisini bir mekâna duygusal olarak bağlı hissetmesini ifade eden bir kavramdır (Alpak vd. 2018). Bu duygusal bağ, ülke, bölge, kent veya mahalle gibi farklı düzeylerde gerçekleşebilmektedir. Aidiyet, güvende hissetmek, evinde gibi hissetmek ve duygusal bağlılık gibi anlamları içermektedir (Davis 2006; Sedgwick ve Yonge 2008). Aidiyet duygusu, sosyal topluluklarından ve yaşadıkları mekândan ayrılarak yeni bir sosyal grup ve mekâna katılmalarıyla bireyler tarafından yeniden şekillenebilmektedir (Rose 1995). Bu nedenle, mültecilerin yeni bir mekânda sosyal bağlarını yeniden kurarak, kendilerini ait hissetme ve bağlılık duygusu geliştirme kabiliyetine sahip olabilmektedirler. Ancak ilgili yazında ortaya çıkan önemli bir bilgi, aidiyet duygusu ve bağlılık gelişiminin her durumda eş zamanlı olarak gerçekleşmediğidir. Bir birey yeni bir mekânda sosyal bağlarını yeniden kurarak kendini ait hissetme ve bağlılık duygusu geliştirebilirken, aynı zamanda kendi kimliği ile mekân kimliği arasında uyum sağlayamayabilmektedir. Bu durumda, birey kendini o mekâna tam anlamıyla ait hissetmeyebilir. Diğer yandan, kişi kendini ait hissettiği bir yerde yaşarken, mevcut koşulların yetersizliği veya değişen şartlar nedeniyle başka bir yerde yaşamayı tercih edebilmektedir (Hidalgo vd. 2001). Bu bağlamda, aidiyet duygusu ve bağlılık gelişiminin karmaşık ve kişisel bir süreç

olduğu söylenebilir. Mültecinin bir yere yerleşme deneyimi farklı olabilmekte, aidiyet hissi ile yaşadıkları mekân arasındaki ilişki çeşitlilik gösterebilmektedir.

Sonuç olarak, mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçleriyle ilgili güncel yazın, yerleşim sürecinde mültecilerin bir yerde daha uzun süre kalmasıyla birlikte, bireylerin mekânla bağ kurma ve aidiyet duygusu geliştirme eğilimi olduğunu savunmaktadır. Aidiyet, uzun vadede bir yerde kalıcı olma isteğiyle sonuçlanan bir durumdur. Bu durum, zaman içinde mültecilerin, yeni yerleşim yerlerinde sosyal bağlar kurarak, yerel topluma bütünleşme ve kendilerini ait hissetme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu süreçte, mekânsal bağlantılar ve sosyal ilişkiler, aidiyet duygusunun güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Tez çalışmasında, literatürde yer alan yerleşim süreçlerini şekillendiren yere bağlılık ve aidiyetin oluşmasında etkili unsurlar zaman, sosyo-kültürel ve mekânsal boyut altında sınıflandırılmıştır. İlgili yazında, bireysel özelliklerin sonraki yer seçimi süreçlerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Yazında, aidiyet duygusunun oluşmasında özellikle vurgulanan belirleyici unsurlar, bireysel boyutta ikamet etme süresi (Lewicka 2011b; Lewicka 2010; Kasarda ve Janowitz 1974; Sampson 1988), sosyo-kültürel boyutta sosyal bağlar (Fried 2000; Buckner 1988; Glyn 1986), akrabaların/aile üyelerinin varlığı ve arkadaşların varlığı (Lewicka 2010; Buckner 1988; Glyn 1986; Kasarda ve Janowitz 1974; Hipp ve Perrin 2006; Hipp ve Perrin 2009; Forrest ve Kearns 2001; Henning ve Lieberg 1996; Granovetter 1973), etnik grupların varlığı (Pemberton ve Phillimore 2018; Campbell ve Lee 1991; Campbell ve Lee 1999; Greif 2009; Fried 2000; Putnam 2007), güvenlik duygusu (Lewicka 2011b; Frensch ve Akesson 2022; Brown vd. 2003; Gifford vd. 2009; Hernández vd. 2007), gündelik yaşam faaliyetlerine aktif katılımıdır (Yuval-Davis 2006; Antonsich 2010; Kasarda ve Janowitz 1974). Mekânsal boyutta ise yapısal çevre mimarisi (Wilson Doenges 2000; Lewicka 2011b), barınma/konut koşulları (Aslund 2005; Meer vd. 2021; Kahraman 2022) ile kamusal alanların varlığı unsurlarıdır (Bonatio vd. 1999).

Bu tez çalışmasının Suriyeli mültecilerin Ankara ili Yenimahalle ilçesi Karşıyaka, Yeşilevler, Demetevler Mahallelerinde gerçekleştirilen saha çalışmasıyla elde edilen yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde etkili unsurlara ilişkin, bulgularının ilgili yere bağlılık ve aidiyet yazını ile büyük oranda örtüştüğü görülmüştür. Bu doğrultuda, bu tez çalışmasının bulguları arasında yer alan bireysel veya zaman

boyutunda ikamet süresi-uzun süredir yerleşik olma (Lewicka 2011b; Lewicka 2010; Kasarda ve Janowitz 1974; Sampson 1988), yetenek ve kabiliyetler veya sosyo-kültürel boyutta güvende hissetme (Lewicka 2011b; Frensch 2022; Brown vd. 2003; Gifford vd. 2009; Hern´andez vd. 2007), akrabaların/aile üyelerinin varlığı (Lewicka 2010; Buckner 1988; Glyn 1986; Kasarda ve Janowitz 1974; Hipp ve Perrin 2006; Hipp ve Perrin 2009; Forrest ve Kearns 2001; Henning ve Lieberg 1996; Granovetter 1973), sosyal bağların varlığına vurgu yapan komşuluk ilişkilerinin iyi olması (Fried 2000; Buckner 1988; Glyn 1986;), tanıdıkların/arkadaşların varlığı (Lewicka 2010; Buckner 1988; Glyn 1986; Kasarda ve Janowitz 1974; Hipp ve Perrin 2006, Hipp ve Perrin 2009; Forrest ve Kearns 2001; Henning ve Lieberg 1996; Granovetter 1973), dil bilmek (Earnest vd. 2015; Johnson vd. 2019; Mianji vd. 2020; Moorthi vd. 2017; Stewart vd. 2012) unsurları ilgili literatür ile uyumludur (bkz Tablo 13).

Tablo 13: Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerini Şekillendiren “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Unsurları: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular

Yerleşim (Kalıcılık) Süreçlerini Şekillendiren “Yere Bağlılık” ve “Aidiyet” Unsurları: Saha Araştırması Bulguları ve İlgili Yazından Elde Edilen Veriler Arasındaki Benzer Unsurlar ve Özgün Bulgular		
	Benzer Unsurlar	Özgün Bulgular
Boyut		
Zaman veya Bireysel Boyut	İkamet etme süresi	
Yetenek ve Kabiliyetler veya Sosyo-kültürel Boyut	Komşuluk ilişkilerinin iyi olması	Huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma
	Güvende hissetme	Yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması
	Akrabaların/aile üyelerinin varlığı	Kültürel benzerliklerin varlığı
	Tanıdıkların/arkadaşların varlığı	Çatışma ortamının olmaması
	Dil bilmek	
Ekonomik Boyut		Geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı

Tablo 13'ün devamı

Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu		İş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler)
		Okula yakın olunması
		Çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması
		Kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi)

Ayrıca çalışma bazı özgün bulgulara da ulaşmıştır. Sosyo-kültürel boyut altında huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma, yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması, kültürel benzerliklerin varlığı, çatışma ortamının olmaması, ekonomik boyut altında geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı, mekânsal ve kamusal hizmetler boyutu altında ise iş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler), okula yakın olunması, çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması, kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi) unsurları özgün unsurları oluşturmaktadır. Mevcut çalışmalarda, ekonomik boyutun göz ardı edildiği ve aidiyeti oluşturan mekânsal unsurların genellikle yapısal çevre, mimari özellikler ve barınma koşulları üzerinden ele alındığı görülmekteyken, bu tez çalışmasında ekonomik ve kentsel ve kamusal hizmetler boyutunun farklı yönlerine vurgu yapılması literatüre katkı sağlamıştır (bkz. Tablo 13).

Sonuç olarak, bu tez çalışmasında mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçlerinin “yere bağlılık” ve “aidiyet” duygusunun kurulmasıyla ilişkili olarak geliştiği tespit edilmiştir. Yere duyulan bağlılık ve gelişen aidiyet duygusu ile mültecilerin kendini yaşadığı yerde güvende hissettiği belirlenmiştir. Bu durum, Suriyeli mültecilerin kendilerini yaşadıkları yere ait ve güvende hissetmelerinin, uzun vadeli bir yerleşim beklentisi ve kalıcı olma isteğiyle sonuçlandığını göstermektedir. Bu tez çalışmasında ortaya koyulan bulgular çerçevesinde mültecilerde yere bağlılık ve aidiyet duygularının kurulması, zaman içinde toplumla ve mekânla sosyo-mekânsal bütünleşmesinin/uyumun sağlanması için de kritik öneme sahiptir.

7.3 YER SEÇİMİ SÜREÇLERİ VE ETKİLİ UNSURLARI İLE YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN “YERE BAĞLILIK” VE “AİDİYET” UNSURLARINA İLİŞKİN BULGULARIN KARŞILAŞTIRMASI

Bu tez çalışması, ilk aşamasında mültecilerin kente ilk geldikleri süreçte etkili olan yer seçimi unsurlarını incelemiştir. Gerçekleştirilen saha çalışması bulguları mültecilerin kentte vakit geçirme ve kalma süresinin artmasıyla birlikte mültecilerde yere bağlılık ve aidiyet duygularının oluştuğunu göstermiştir. Bu sonuç, tez çalışmasını sonraki aşamada mültecilerin bir yerde uzun süre yaşamalarını (kalıcı olmalarını) sağlayan unsurların araştırmasına yönlendirmiştir. Bu doğrultuda, mültecilerin kalıcılık süreçlerini anlamak amacıyla yerleşimi (kalıcılığı) sağlayan “yere bağlılık” ve “aidiyet” kavramları üzerinden bir başka inceleme daha yapılmıştır. Sonuç olarak, tez çalışması, mültecilerin ilk yer seçimi süreçlerinde etkili olan unsurlarıyla, o yere yerleşime yani kalıcı olma süreçlerinde etkili olan unsurları bir arada incelemeyi hedeflemiştir. Bu çalışmanın özgün katkısı, iki farklı ama ilişkili süreci bir arada inceleyerek yer seçimi süreçlerini etkileyen unsurlar ile yerleşim (kalıcılık) süreçlerindeki yere bağlılık ve aidiyet unsurlarını karşılaştırmış olmasıdır.

Bu iki süreci ele alan çalışmalar incelendiğinde, yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçleri unsurları arasında örtüşen unsurların olduğu görülmektedir. Özellikle sosyo-kültürel boyutta, eş-etniklerin varlığı (Pemberton ve Phillimore 2018; Campbell ve Lee 1991; Greif 2009; Fried 2000; Putnam 2007; Chiswick and Miller 2002b; Aradhya vd. 2017; Zorlu ve Mulder 2008; Logan vd. 2002; Bartel 1989; Zavodny 1997) ve akrabaların/aile üyelerinin varlığı (Fried 2000; Buckner 1988; Glyn 1986; Lewicka 2010; Glyn 1986; Kasarda ve Janowitz 1974; Hipp ve Perrin 2006, Hipp ve Perrin 2009; Forrest ve Kearns 2001; Lamba ve Krahn 2003; Boyd 1989) unsurları her iki süreçte de benzerlikler taşımaktadır. Özetle, hem ilk yer seçimi süreçlerinde hem de sonraki yerleşim süreçlerinde, kalıcılığın sağlanması için benzer kültür ve etnik kökenden eş-etniklerin varlığı ile akrabaların/aile üyelerinin varlığı ile konut ve iş olanaklarına erişim kritik unsurlardır.

Bu noktada, tez çalışmasının bulguları kapsamında mahalle ölçeğinde yer seçim ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde etkili unsurlar arasındaki benzerliklerin ve özgünlüklerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirme, araştırmanın sonuçlarını daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmemizi sağlayacaktır.

Tezin saha çalışması bulgularına göre, mahalle ölçeğinde yer seçimini etkileyen başlıca unsurlar akrabalara/aile üyelerine yakın olunması, Suriyeli mültecilerin varlığı, kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı, iş yerine yakın olunması, sanayi alanlarına yakın olunması (Ostim/Gimat), eğitim alanına yakın olunması, güvende hissetme, uygun kira fiyatlı konut stokunun olması, huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma, beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı, kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi), sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması, çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması, tanıdıklara/arkadaşlara yakın olunması, Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması, çatışma ortamının olmaması ve merkeze yakın olunması (Kızılay/Ulus) şeklindedir (bkz. Tablo 14).

Mültecilerin yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde yere bağlılık ve aidiyet duygusu geliştirmelerinde etkili unsurlar ise güvende hissetme, huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma, akrabaların/aile üyelerinin varlığı, iş yerine yakın olunması (Ostim, Gimat, Karşıyaka, Demetevler), okula yakın olunması, geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı, komşuluk ilişkilerinin iyi olması, yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması, kültürel benzerliklerin varlığı, tanıdıkların/arkadaşların varlığı, çarşı, pazar gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması, kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi), uzun süredir yerleşik olma/mahalleye alışma, dil bilmek, küçük yaşta mahalleye göç etme/mahallede büyüme şeklindedir (bkz. Tablo 14).

Tablo 14: Yer Seçim ve Yerleşim (Kalıcılık) Karar Süreçlerinde Etkili Olan Unsurların Karşılaştırması

Boyutlar	Unsurlar	Yer Seçim Süreçlerinde Etkili Olan Unsurlar	Yerleşim Karar Süreçlerinde Etkili Olan Unsurlar
Demografik Boyut	Suriyeli göçmen nüfusunun bölgede dağınık olması	✓	
Zaman Boyutu	Uzun süredir yerleşik olma/Mahalleye alışma		✓
	Küçük yaşta mahalleye göç etme/Mahallede büyüme		✓

Tablo 14'ün devamı

Sosyo-kültürel Boyut	Akrabalara/aile üyelerine yakın olunması	✓	✓
	Suriyeli mültecilerin varlığı	✓	✓
	Güvende hissetme	✓	✓
	Huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma	✓	✓
	Çatışma ortamının olmaması	✓	✓
	Tanıdıklara/arkadaşlara yakın olunması	✓	
	Akrabaların/aile üyelerinin varlığı		✓
	Komşuluk ilişkilerinin iyi olması		✓
	Yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması		✓
	Kültürel benzerliklerin varlığı		✓
	Tanıdıkların/arkadaşların varlığı		✓
Yetenek ve Kabiliyetler Boyut	Dil bilmek		✓
Ekonomik Boyut	Kendi becerilerine uygun istihdam olanaklarının varlığı	✓	
	Uygun kira fiyatlı konut stokunun olması	✓	
	Beceri gerektirmeyen iş alanlarında çalışma imkânı	✓	
	Geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı		✓
Mekânsal ve Kamusal Hizmetler Boyutu	İş yerine yakın olunması	✓	✓
	Sanayi alanlarına yakın olunması (Ostim/Gimat)	✓	
	Eğitim alanına yakın olunması	✓	✓
	Sağlık hizmetlerinin yeterliliği ve bu hizmetlere yakın olunması	✓	
	Çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması	✓	✓
	Merkeze yakın olunması (Kızılay/Ulus)	✓	
	Kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi)		✓

Mahalle ölçeğinde yer seçimi ve yerleşim (kalcılık) süreçlerini etkileyen unsurlar incelendiğinde, ilk yer seçimi süreçlerinde sosyal ağların varlığı ve soysal ağlara yakın olunması, huzurlu ve sakin yaşam ortamı, ucuz konut stoku/konuta kolay erişim, iş imkânlarının fazlalığı, sanayi alanlarına yakın olunması, eğitim/sağlık gibi kamusal hizmetlere ve ticari fonksiyonlara yakın olunması gibi hayatta kalmak ve geçimi sağlayabilmek için gereken temel ihtiyaçların ön planda olduğu görülmektedir. Ancak, yerleşim (kalcılık) süreçlerine baktığımızda, bu unsurların yanı sıra mekânda geçirilen sürenin ve güvende hissetmenin önem kazandığını görmekteyiz. Bu durum, başlangıçta belirli temel gereksinimlerin öncelikli olduğu yer seçimi aşamasında, zamanla güvende hissetmenin ve yerleşilen mekânda vakit geçirme süresinin aidiyet duygusu ve kalcılık açısından belirleyici hale geldiğini göstermektedir. Bu iki süreç, Suriyeli göçmenlerin yerleşim süreçlerinde farklı önceliklerin ön plana çıktığı iki aşama olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, yerleşim süreçlerinde rol oynayan sosyo-kültürel unsurlara bakıldığında sosyal ağların varlığının yanı sıra, kültürel benzerlikler ile yerel halkın Suriyelilere yönelik tutum ve davranışlarının ve komşuluk ilişkilerinin de kalıcı olma süreçlerinde önem kazandığı görülmektedir. Ayrıca, bireysel özellikler ile yetenek ve kabiliyetlerin ilk yer seçimi sürecinde geri planda kaldığı görülmekteyken, dil bilmek gibi yetenek ve kabiliyetlerin kalıcı olma süreçlerinde bu süreçte öne çıkan unsurlardan biri olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, ilk yer seçimi süreçlerinde can güvenliğini sağlama, barınma ve geçim kaygılarının ön planda olduğu hissedilmekteyken, yerleşim süreçlerine bakıldığında, mekânla vakit geçirilen süre, sosyal ilişkilerin niteliği ile mekânla kurulan bağıllık duygusu ile ait ve güvende hissetme unsurlarının çarpıcı olarak öne çıktığı tespit edilmiştir.

Tezin yer seçim ve yerleşim süreçlerine ilişkin bulguları, Suriyeli mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalcılık) süreçlerinde etkili unsurlar arasında benzerliklerin olduğunu göstermektedir. Bu unsurlardan, sosyo-kültürel boyutta güvende hissetme, huzurlu ve sakin yaşam ortamına sahip olma ve çatışma ortamının olmaması; mekânsal ve kamusal hizmetlerde iş yerine yakın olunması, eğitim alanına yakın olunması, çarşı, pazar, gibi ticari fonksiyonlara yakın olunması unsurları ilk yer seçimi ve yerleşim (kalcılık) süreçleri unsurlarıyla örtüşen unsurları ifade etmektedir (bkz. Tablo 14). İlk yer seçiminde etkili olan unsurlardan farklı olarak yerleşim (kalcılık) süreçlerinde uzun süredir yerleşik olma/mahalleye alışma, küçük yaşta

mahalleye göç etme/ mahallede büyüme, akrabaların/aile üyelerinin varlığı, komşuluk ilişkilerinin iyi olması, yerel halkın sıcakkanlı ve hoşgörülü olması, kültürel benzerliklerin varlığı, tanıdıkların/arkadaşların varlığı, dil bilmek, geçimi sağlayacak iş imkânlarının varlığı ve kamusal hizmetlere yakın olunması (hastane, iş yeri, alışveriş merkezi) unsurları yer almaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, ilk yer seçiminde akrabalara ve aile üyelerine yakın olunması önemli bir unsur olarak öne çıkmaktayken, yerleşim (kalicılık) süreçlerinde etkili yere bağlılık ve aidiyet duygusunu oluşturan çarpıcı unsur, bireyin kendini güvende hissetmesidir. Bu nedenle, insanların bir yerde kalıcı olarak yaşamak istemeleri için öncelikle o yerde kendilerini güvende hissetmeleri gerekmektedir.

Tez çalışmasının bulguları, Suriyelilerin yerleşim süreçlerinde etkili aidiyet unsurları arasında “güvende hissetme unsurunun” önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın en çarpıcı bulgusu, Ankara'nın Yenimahalle ilçesinde yaşayan Suriyelilerin diğer Suriyeli grupların birarada olduğu ve Suriyeli mahallesi olarak bilinen bölgelerde yaşamaktan kaçınmasıdır. Suriyeli nüfusunun az olduğu ve çatışma olasılığının düşük olduğu yerleşim bölgelerini tercih edilmiştir. Bu tercihin temelinde ise "güvende hissetme" ihtiyacının yattığı sonucuna varılmıştır. Saha araştırmasıyla elde edilen veriler, Suriyeli mültecilerin yerleşim tercihlerinde aidiyet ve güvenlik unsurlarının birbirleriyle ilişkili olduğunu ve bu unsurların yerleşim süreçlerini şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Çalışmada özgün olarak, yer seçimi ve yerleşim (kalicılık) süreçlerinde “güvende hissetme” ihtiyacının “Suriyeli mültecilerde kentte görünür olmama isteği ve eğilimi” yarattığı bulguna ulaşılmıştır. Öncelikle, Yenimahalle ilçesinde yaşayan Suriyeli mültecilerin, Altındağ İlçesi Önder Mahallesi'nin Seyreltme Projesi çerçevesine alınmasıyla, Altındağ'dan Yenimahalle'ye gerçekleştirilen bir kent içi hareketlilik sergilemedikleri, çoğunluğunun Ankara'da ilk yerleştikleri alanın Yenimahalle olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat görüşmecilerin görünür olmak istememelerinin ardında Altındağ ilçesinde (Önder Mahallesi ve yakın çevresinde) Suriyelilerin kümелendiği yerleşimlerde mahallelerinde yerel halkla mülteciler arasında meydana gelen çatışmaların Suriyelilerin yaşadığı Yenimahalle ilçesinde de etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Olaylar öncesinde Suriyeli görüşmecilerin kendilerini Yenimahalle'de yaşadıkları mahallelerde güvende hissettikleri ancak ilk defa Altındağ'da gerçekleşen olaylarından sonra can güvenliklerini tehdit altında hissettikleri ve tedirgin oldukları,

mümkünse toplum içinde hiç görünmek ve fark edilmek istemedikleri belirlenmiştir. Ancak konunun temeline inildiğinde Altındağ olaylarından daha önce de görüşmecilerin Yenimahalle’de fark edilmeme isteğinde olmaları dikkat çekmektedir. Bölüm 5.3.2’de yer alan Tablo 5’de görüşmecilerin mahallede ikamet etme sürelerinin 1-10 yıl arasında değişen oldukça uzun zaman aralığına tekabül ettiği görülmektedir. Bu nedenle, görüşmecilerin “görünür olmama” ve “güvende hissetme” isteklerinin 2011 yılında Suriye’deki iç savaş ortamından kaçış noktasından itibaren başladığı söylenebilir. Bu kapsamda, Suriyelilerin “görünür olmama” ve “güvende hissetme” eğilimleri arasındaki ilişkinin başlangıcını savaşın etikileriyle ilişkilendirmek mümkündür.

Çalışmanın bulgularına göre, Suriyeli mültecilerin ilk yer seçimi unsurları, zaman geçtikçe bireylerin kendilerini ikamet ettikleri mahalleye ait hissedebilmeleri için önemli hale gelmiştir. Bulgular Suriyelilerin büyük çoğunluğunun olumsuz fiziksel koşullar nedeniyle yaşadıkları konuta ait hissetmediğini, ancak yaşadıkları mahalleye ait hissettiğini ve uzun vadeli yaşam beklentisi içinde olduğunu ortaya koymuştur. Tablo 14’de görüldüğü gibi, derinlemesine yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular arasında, yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde "güvende hissetme" unsurunun bu çalışmanın yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde etkili unsurların ortak ve özgün bulgusunu oluşturduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, mültecilerin ilk yer seçim unsurlarının zamanla yere bağlılık ve aidiyeti sağlayan unsurlara dönüştüğünü, güvende hissetme ve aidiyet duygusunun ise "mahallede kalıcı olma" ile sonuçlandığını göstermektedir.

Sonuç olarak, ilgili yazın mültecilerin yer seçim tercihlerinin altında yatan unsurları ekonomik ve sosyal-kültürel unsurlar olmak üzere iki temel başlık altında sınıflandırmaktadır. Yazın taramasında kuramlar, kent düzeyinde mültecilerin yer seçimi belirleyicilerinin temelde sosyal-kültürel unsurlar altında; sosyal ağlar ve eş-ethnik grupların varlığı, ekonomik unsurlarda ise ucuz- erişilebilir konutların varlığı ve geniş istihdam olanakları odağında şekillendiğini vurgulamaktadır. Yazında yer alan çalışmalar, yer seçimi belirleyicilerinden en çarpıcısı olarak sosyal ağlar ve ilişkiler üzerinde dursa da, kent ve mahalle ölçeğine inildiğinde yer seçimi belirleyicilerinin çok daha karmaşık faktörlerden oluştuğu görülmektedir. Kentsel alanda yıkılmaya yüz tutan köhneleşmiş ve kentsel dönüşüme ihtiyaç duyan çöküntü alanları konuta erişimin kolay olması ve konutların ucuz olması nedeniyle göçmen

grupların sosyal ve ekonomik yönden iyileşene kadar ilk tercih ettikleri yerleşim alanlarını oluşturmaktadır. Göçmenlerin çoğunlukla eş-etnik grupların bulunduğu yerlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak, bu tez çalışmasında elde edilen bulgular, Suriyeli mültecilerin bir etnik adacık/getto ya da kümelenme halinde bulunmadan da kentsel alanda dağınık halde ve kent içi yerleşim alanlarındaki boşlukları dolduracak şekilde de yer seçimlerini gerçekleştirebileceklerini göstermiştir. Bu sayede, bir yandan çalışma alanlarına yakın olma, kendileri ile eş sosyo-ekonomik durumda olanlar ile yan yana olma ve görece ucuz bir mahallede yaşama imkânı yakalanırken, diğer yandan kentte görünür olmama yoluyla kentte Suriyeli nüfusun kümelenmediği bölgeden uzakta yaşayarak, “Suriyeli” damgasına maruz kalmama, muhtemel çatışmalardan kaçınma ve bazı ayrıştırılma pratiklerinden uzakta kalma mümkün olmuştur. Bu bulgular öncelikle Suriyelilerin yer seçim süreçlerinde sosyal ağların, ucuz ve erişilebilir konut stokunun ve yerleşilen alana yakın geniş istihdam olanaklarının bulunması gibi temel unsurları ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulguları özgün olarak, Suriyeli mültecilerin diğer Suriyelilerle birlikte anılmak ve ilişki kurmak, yerel vatandaşların olumsuz algılarından ve dışlayıcı davranışlarından etkilenmek istemediklerini ve aidiyet duygusunun beraberinde getirdiği kendilerini güvende hissetmenin, yer seçiminde oldukça önemli olduğunu, bu unsurların (tercihlerin) kente tutunma stratejilerinin parçası olarak görülebileceğini ve Suriyelilerin kentte mümkün olduğunca bu kriterlere uygun bir mekânda yer tutma eğilimi içinde bulduklarını göstermiştir.

7.4 SON DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Suriyeli mülteci krizi, son yılların en büyük ve karmaşık küresel sorunlarından biridir. Bu kriz, Suriye'deki iç savaşın yol açtığı şiddet ve istikrarsızlık nedeniyle milyonlarca insanın evini terk etmesiyle başlamıştır. Evini terk eden milyonlarca Suriyeli komşu ülkelere göç etmiştir. Bu durum, küresel ölçekte bir insani kriz ortaya çıkarmıştır. Bu kriz, mültecilerin yaşadığı acil insani ihtiyaçlar, yerleşim ve konut sorunları, sosyal bütünleşme, ekonomik etkiler, güvenlik ve siyasi zorluklar gibi bir dizi karmaşık konuyu içermektedir. Küresel boyutta, bu sorunun etkileri hissedilmekte ve uluslararası işbirliği ve çözümler gerekmektedir. Suriyeli mülteci krizi, dünya üzerindeki sosyal, ekonomik ve politik dengeleri etkileyen ve uzun vadeli etkileri olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, Suriyeli

göçünden en fazla etkilenen Türkiye’de on iki yıllık süreçte mülteci krizine yönelik uzun vadede kalıcı çözümler üretilmediği görülmektedir.

Suriyeli mülteci krizi, aynı zamanda mekânsal olarak da derin etkiler yaratmaktadır. Ülkemizde Suriyeli mültecilere yönelik geliştirilmiş yerleştirme ve konut politikaları bulunmamaktadır. Bu durum, Suriyelilerin kentlere kontrolsüz dağılımıyla sonuçlanmaktadır. Kentsel ölçekte kontrolsüz bir şekilde gerçekleşen mülteci akışı, yerleşim bölgelerinin demografik ve sosyal yapısını değiştirmekte ve kentlerin mekânsal doku ve karakterini dönüştürmektedir. Mültecilerin denetimden uzak, yoğun olarak yerleştikleri bölgelerdeki altyapı, ulaşım, konut stoku, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi kentsel kaynaklar büyük bir baskı altında kalmaktadır. Bu durum, mültecilerin bulunduğu mahallelerde kaynakların dengesiz dağılımına ve yerel halk ile mülteciler arasında potansiyel çatışmalara ve sosyal gerilimlerin artmasına yol açabilmektedir. Ayrıca, mültecilerin yerleşim tercihleri ve mekânsal dağılımları, kentsel planlama açısından da önemli bir sorun teşkil etmektedir. Mülteciler genellikle ekonomik nedenlerle daha uygun konutlara erişebildikleri veya iş bulma potansiyelinin daha yüksek olduğu kent içinde çöküntü haline gelmiş, yenilenme potansiyeli bulunan bölgelere yönelmektedir. Bu durum, kent içindeki mekânsal dengesizliği artırmakta ve var olan kentsel sorunları daha da derinleştirebilmektedir. Bu bağlamda, mülteci krizine hükümet politikalarından başlayarak tepeden aşağı adım adım uzun vadeli çözümlerin üretilmesi, bu soruna kalıcı çözümlerin üretildiği bütüncül ve birçok disiplinin birlikte çalışarak ürettiği bir yol haritası çizilmesi gerekmektedir. Öncelikle, mülteci krizine yönelik uzun vadeli ve sürdürülebilir çözümler üretebilmek için kentsel planlama pratiğinde önemli değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Suriyeli göçünün sosyo-mekânsal etkilerini Türkiye bağlamında ele almak gerekirse, özellikle Suriye’den Türkiye’ye gelen mülteci akışları, Türkiye’nin mekânsal ayrışma sürecinde kırılma noktası olmuştur (Savran ve Sat 2019). Türkiye’ye yönelen büyük kitlesel göçler, on iki yıllık süreç içinde beklenmedik bir hızla ve sayıyla artış göstermiştir. Bu hareketlilik sonucunda, Türkiye’ye gelen Suriyelilerin makro ölçekte sınır kentlerinde, kıyı kentlerinde veya metropoliten kentlerde yoğunlaştıkları görülmekteyken, mikro ölçekte kentlerin belirli semtlerinde veya mahallelerinde yer seçtikleri ve yoğunlaştıkları görülmektedir (Özgür 2020). Kısıtlı bir bütçeye sahip olan mülteciler, kent ölçeğinde daha çok terk

edilmiş/boşaltılmış veya yoksul kesimin ikamet ettiği eski kent dokusuna, gecekondulara ve kentsel dönüşüm alanlarına yönelmektedir (İçduygu ve Şimşek 2016). Kentsel dönüşüm kapsamına giren çöküntü alanları, mülteci grupların yerleşmesi için uygun bir ortam sağlamaktadır. Bunun en temel nedeni ise, dönüşüm kapsamındaki yerleşim alanlarının dezavantajlı gruplara ucuz ve kolay erişilebilir konut imkânı sunmasıdır (Muster vd. 2017). Yapılan güncel çalışmalarda Ankara kentinde Altındağ ilçesi ve bu tez çalışması kapsamında Yenimahalle ilçesi örnekleri bu tartışmayı destekleyici sonuçlar sunmaktadır. Saha çalışması bulguları, Suriyelilerin eğitim seviyesine bağlı olarak düşük gelir seviyesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, kente gelen yoksul kesimin yer seçim tercihlerinde kendilerine eş veya benzer gelir düzeyine sahip bölgelerde ve özellikle kent merkezine yakın alanlarda yıkım riski veya potansiyeli taşıyan yoksulluk mahallelerinde yer seçme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Suriyeli mültecilerin kısıtlı kaynakları nedeniyle tercih ettikleri kentsel dönüşüm alanları, barınma sorunlarına uygun bir çözüm sunmaktadır, ancak bu geçici çözümler düşünülmesi gereken birtakım soruları beraberinde getirmektedir. Suriyelilerin barınma sorunlarına çözüm olan kentsel dönüşüm alanlarında dönüşüm sürecinin tamamlanması sonucunda “*Suriyeli mülteciler kentin hangi bölgelerine yerleşecekler, uzun vadede kalıcı barınma sorunları için ne gibi çözümler üretilecek, Suriyeli mültecilerin yeni yer seçim tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) eğilimleri nasıl şekillenecek, kentsel hareketlilik desenleri nasıl olacak?*” gibi birtakım temel soruların sonraki çalışmalarda da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu durum “kentsel dönüşüm” kavramının ve “kentsel dönüşüm potansiyeli taşıyan gecekondulara bölgelerinin” özellikle ülkemizde Suriyelilerin yer seçimi tercihleri ve yerleşim (kalıcılık) süreçlerinde oldukça önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Bu tez çalışmasının bulgularından yola çıkarak, Suriyeli mültecilerin güvenlik ve mekânsal dağılımıyla ilgili sorunları ele almak faydalı olacaktır. Çalışma alanında yaşayan Suriyeli mülteciler, güvenlik endişeleri nedeniyle kentte görünür olmayı istememektedirler. Bu durum, Suriyelilerin kendi topluluklarından bağımsız ve uzakta kent içi boşluklara serbest ve kontrolsüzce yerleşmelerine, mekânsal olarak dağınık mülteci yerleşmelerinin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple kentsel mekânda dengesiz ve kontrolsüz nüfus dağılımı altyapı, yerleşim, konut sorunlarını

artırmaktadır. Bu nedenle, Suriyeli mülteci krizine kentlerin sosyal, ekonomik, fiziksel ve mekânsal yapısıyla birlikte bir planlama sorunu olarak bakılmalı, beklenmedik kriz anlarına hazırlıklı ve esnek tasarımların oluşturulduğu planlama pratikleri geliştirilmeli ve dirençli kentler üretilmelidir. Mevcut kentsel planlama süreçlerinin mültecilerin ihtiyaçlarını ve yerleşim tercihlerini dikkate alacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi önemlidir. Mültecilerin sosyal, ekonomik ve kültürel bütünleşmesini sağlayacak uygun konut politikaları ve altyapı hizmetleri geliştirilmelidir. Mülteci krizinin etkilediği bölgelerdeki yerel topluluklar, mültecilere yönelik olumsuz tutumları azaltmak ve bütünleşmeyi desteklemek için aktif bir rol oynamalıdır. Yerel halkın ihtiyaçları ile mültecilerin ihtiyaçlarını dengeleyen ve ortak çıkarlara odaklanan kentsel planlama yaklaşımlarının benimsenmesi bu konuda katkı sağlayabilecek önemlidir.

Ülkemizde yaşayan mültecilerin on iki yıldır burada olduğu gerçeğiyle mülteci krizlerine kalıcı bir güncel sorun yaklaşımıyla ele almak ve meydana gelen sorunlara farklı boyutlarda çözümler üretmek gerekmektedir. Üzerinde durulması gereken bazı kritik konular aşağıda sunulmuştur:

- Öncelikle, mültecilerin toplumla etkin iletişim kurabilmesi ve etkileşimde bulunabilmesi için dil öğrenimi ve kültür paylaşımını destekleyen etkinlikler düzenlenmelidir. Ayrıca, mesleki eğitim ve istihdam desteği gibi hizmetler aracılığıyla mültecilerin yerel ekonomiye katılımı teşvik edilmelidir. Bu şekilde, mültecilerin kentte güvende hissetmelerini ve aidiyeti sağlayan, sosyal ve ekonomik yönden toplumsal bütünleşmeyi destekleyen sosyal politikalar oluşturulmalıdır.
- Mülteciler için yerleştirme ve konut politikaları oluşturulması mekânsal boyutta büyük önem taşımaktadır. Mültecilerin düşük maliyetli konut arayışı, genellikle köhneleşmiş ve kentsel dönüşüm ihtiyacı olan ya da dönüşümü gündeme gelmiş bölgelere yönelmelerine neden olmaktadır. Mültecilerin kısıtlı ekonomik imkânları nedeniyle, dönüşüm öncesindeki geçiş dönemlerinde eski ve/veya yasal olmayan konut alanlarında yer seçmesi kent içinde konut değiştirme sıklıklarını arttırmakta, yere bağlılık için ihtiyaç duyulan konut ve kentsel çevresi ve mekânda geçirilen zaman kriterlerinin sağlanması güçleşmektedir. Bu durumda dikkate alınması gereken iki önemli nokta bulunmaktadır. İlk olarak, konuta erişim konusu

ele alınmalı, ülkede ve kentlerde mültecilerin yerleşebilecekleri alanlar belirlenmeli ve planlarda kriz anlarına yönelik çeşitli karakterlerde alternatif yerleşim alanları tasarlanmalıdır, böylelikle hem mültecilerin daha uygun ve erişilebilir konutlara erişimleri hem kentlerin ve yerleşim alanlarının üzerindeki nüfus, konut ve altyapı gibi baskıların dengelenmesi sağlanabilir. İkinci olarak, mültecilerin yoğun olarak yerleşme eğilimi gösterdikleri kentsel dönüşüm bölgelerinde güncel yaklaşımlar ve katılımcı planlama çalışmaları geliştirilmelidir. Bu sayede, konut koşulları, altyapı ve sosyal hizmetlere erişim gibi faktörler tüm kullanıcılar için adil bir şekilde göz önünde bulundurulabilir. Bu çabalar, kentsel dönüşüm projelerinde daha sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yaklaşımın benimsenmesine yardımcı olacaktır.

Sonuç olarak, mülteci krizi gibi beklenmedik olaylarla karşılaşabilecek kentlerin, esnek ve adapte edilebilir planlama stratejileriyle donatılması önemlidir. Bu, kriz anlarında hızlı ve etkili müdahalelerin yapılmasını sağlayacak ve kentlerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Tüm bu unsurları birlikte değerlendiren kentsel planlama yaklaşımları, mülteci krizlerinin mekânsal etkilerini yönetmek ve daha kapsayıcı, dirençli ve sürdürülebilir kentler inşa etmek için önemli bir araçtır. Bu doğrultuda, mültecilere yönelik yerleştirme politikalarının oluşturulmasında ve kentsel planlama süreçlerinde mültecilerin de varlığını kabul eden ve farklı kentsel grupların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi ve bu amaçla çeşitli paydaşlar ile meslek grupları (sosyolog, ekonomist, mimar, şehir plancısı vb.) arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AKIN Emel (2007), *Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AKKOYUNLU Ertan K. ve ERTAN Birol (2017), “Türkiye’nin Göç Politikası”, *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, Cilt 1, Sayı 2, ss. 7-39.
- AKSOY Zeynep (2012), “Uluslararası Göç ve Kültürler Arası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, ss. 292-303.
- ALBA Richard ve LOGAN John (1991), "Variations on Two Themes - Racial and Ethnic Patterns in the Attainment of Suburban Residence", *Demography*, Cilt 28, Sayı 3, ss. 431-453.
- ALBA Richard ve LOGAN John (1992), “Assimilation and Stratification in the Homeownership Patterns of Racial and Ethnic Groups”, *The International Migration Review*, Cilt 26, Sayı 4, ss. 1314-1341.
- ALBA Richard ve LOGAN John (1993), "Minority Proximity to Whites in Suburbs – an Individual-Level Analysis of Segregation", *American Journal of Sociology*, Cilt 98, Sayı 6, ss. 1388-1427.
- ALBA Richard ve NEE Victor (1997), “Rethinking Assimilation Theory For A New Era of Immigration”, *International Migration Review*, Cilt 31, Sayı 4, ss. 826-874.
- ALBA Richard ve NEE Victor (2003), *Remaking The American Mainstream: Assimilation And Contemporary Immigration*, Harvard University Press, USA.
- ALBA Richard, LOGAN John, STULTS Brian, MARZAN Gilbert ve ZHANG Wq. (1999), “Immigrant Groups in the Suburbs: A Reexamination of Suburbanization and Spatial Assimilation”, *American Sociological Review*, Cilt 64, Sayı 3, ss. 446 - 460.

- ALBERS Thomas, ARICCIO Silvia, WEISS Laura A., DESSI Federica ve BONAIUTO Marino (2021), “The role of place attachment in promoting refugees’ well-being and resettlement: A literature review”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Cilt 18, Sayı 21, ss. 11021.
- ALBERT Isabelle (2021), “Perceived loneliness and the role of cultural and intergenerational belonging: The case of Portuguese first-generation immigrants in Luxembourg”, *European Journal of Ageing*, Cilt 18, Sayı 3, ss. 299–310.
- ALKAN Leyla ve UĞURLAR Ayşe (2012), *TÜRKİYE’DE KONUT SORUNU VE KONUT POLİTİKALARI RAPORU*, Kent Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- ALM Fjellborg A. (2018), *Housing tenure and residential mobility in Stockholm 1990-2014* (Doktora Tezi), Uppsala Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İsveç.
- ALPAK Elif Merve, DÜZENLİ Tuğba ve TARAKCI EREN Emine (2018), “KENT KİMLİĞİ VE KULLANICILARIN BAĞLILIK DUYGUSU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TRABZON KENTİ ÖRNEĞİ”, *The Journal of Academic Social Science*, Sayı 64, ss. 519-528.
- AMIT Karin ve BAR-LEV Shirly (2015), “Immigrants’ sense of belonging to the host country: The role of life satisfaction, language proficiency, and religious motives”, *Social Indicators Research*, Cilt 124, Sayı 3, ss. 947–961.
- ANDERSON Joel R. (2016), “Implicit and explicit attitudes toward asylum seekers: Demographic and ideological correlates”, *Australian Psychologist*, Cilt 53, Sayı 2, ss. 181-191.
- ANDREASEN Manja Hoppe ve AGERGAARD Jytte (2016), “Residential Mobility and Homeownership in Dar es Salaam”, *Population and Development Review*, Cilt 42, Sayı 1, ss. 95-100.
- Ankara Belediye Meclisi (1950), *Ankara Belediye Meclisi 1948 Yılı Tutanakları*, Biricik Matbaası, Ankara.
- ANTHIAS Floya (2006), “Belongings in a Globalising and Unequal World: Rethinking Translocations”, *The Situated Politics of Belonging*, Cilt 7, Sayı 47, ss. 17.

- ANTOLOJİ ANKARA (2019), *Demetevler'den Yenimahalle yönüne bakış, 1990... Önümüzde İvedik Caddesi, sola giden yol ise Suadiye Caddesi*,
https://www.facebook.com/antolojiankara/photos/a.477812122580337/1030327017328842/?type=3&locale=hi_IN, ET. 06.06.2023.
- ANTONSICH Marco (2010), "Meanings of place and aspects of the self: an interdisciplinary and empirical account", *GeoJournal*, Cilt 75, ss. 119–132.
- ARADHYA Siddartha, HEDEFALK Finn, HELGERTZ Jonas ve SCOTT Kirk (2017), "Region of Origin: Settlement Decisions of Turkish and Iranian Immigrants in Sweden 1968- 2001", *Population, Space and Place*, Cilt 23, Sayı 4, ss. 1-18.
- ARSLAN Erdal (2022), "NİTEL ARAŞTIRMADA GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 51, Özel sayı 1, ss. 395-407.
- ASLUND Olof (2001), "Now and forever? Initial and subsequent location choices of immigrants", *Regional Science and Urban Economics*, Cilt 35, Sayı 2, ss. 141-165.
- ASLUND Olof (2005), "Now and Forever? Initial and Subsequent Location Choices of Immigrants", *Regional Science and Urban Economics*, Cilt 35, Sayı 2, ss. 141-165.
- Aslund Oolaf (2005), "Now and Forever? Initial and Subsequent Location Choices of Immigrants", *Regional Science and Urban Economics*, Cilt 35, ss. 141-165.
- BALAMPANIDIS D. ve POLYZOS I. (2016), "Migrants' Settlement in Two Central Neighborhoods of Athens", *City*, Cilt 20, Sayı 1, ss. 75-90.
- BALCILAR Mehmet ve NUGENT Jeffrey B. (2019), "The Migration of Fear: An Analysis of Migration Choices of Syrian Refugees", *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Cilt 73, ss. 95-110.
- BALL Jane (2012), *Housing Disadvantaged People: Insiders and Outsiders in French Social Housing*, Routledge Publications, London.
- BALLYN Sue (2011), "The Why and the 'Therefore' of Human Migration: A Brief Overview", *Lives in Migration: Rupture and Continuity*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 6-15.

- BALTACI Ali (2019), “Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, ss. 368-388.
- BARBIANO D. I. Belgiojoso (2016), “Intentions on desired length of stay among immigrants in Italy”, *Genus*, Cilt 72, Sayı 1, ss. 2-22.
- BARMAN R. ve LUMPLAN T. (2015), *Lee’s Migration Model (Push and Pull factors)*,
http://epgp.inflibnet.ac.in/epgpdata/uploads/epgp_content/S000453PO/P001844/M029737/ET/1525155291PS_MU_15Lee_Migration_Theory__Push_and__pullModule15Paper10Ed.pdf, ET. 23.04.2022.
- BARTEL A. P. (1989), “Where Do the New U.S. Immigrants Live?”, *Journal of Labor Economics*, Cilt 7, Sayı 4, ss. 371–391.
- BARTRAM David, MARITSA V. Poros ve MONFORTE Pierre (2017), *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, Çev. TUNCAY I. A., Hece Yayınları, Ankara.
- BASER Bahar (2013), “Diasporas and Imported Conflicts: Turkish and Kurdish Second-Generation Diasporas in Sweden”, *Journal of Conflict Transformation and Security*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 105-125.
- BAŞEL Halis (2003), *Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas’tan İstanbul’a Göç Örneği* (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BAŞEL Halis (2007), “Türkiye’de Nüfus Hareketleri ve İç Göçün Nedenleri”, *Journal of Social Policy Conferences*, Cilt 1, Sayı 53, ss. 515-542.
- BAŞKIR Doğan (2008), “Dışlanmışların Sistemle Siyasal Bir İlişki Biçimi Olarak Kamp ve Getto”, *Karaburun Bilim Kongresi: Bugünü Anlamak*, ss. 4-7, İzmir.
- BAUER Thomas, EPSTEIN Gil ve GANG Ira (2002), *Herd effects or migration networks? The Location Choice of Mexican immigrants in the US*, ECONSTOR, USA.
- BAYIR Dicle ve AKSU Fuat (2020), “Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine Türkiye’de tesis sığınmacılar olgusu”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, ss. 324-356.

- BAYRAKLI C. (2007), *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenler Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.
- BAYRAKTAR Nuray, AYHAN Elif Sena, UYSAL Yeşim ve ŞUMNU Umut (2014), "Sivil Mimari Bellek Ankara 1930- 1980", *Koç Üniversitesi VEKAM*, ss.79.
- BEAMAN Lori A. (2012), "Social networks and the dynamics of labour market outcomes: Evidence from refugees resettled in the US", *The Review of Economic Studies*, Cilt 79, Sayı 1, ss. 128– 161.
- BELL Simon, ALVES Susana, OLIVEIRA Eva ve ZUIN Affonso (2010), "Migration and Land Use Change in Europe: A Review", *Living Reviews in Landscape Research*, Cilt 4, Sayı 2, ss. 5-49.
- BELLAL Annyssa ve DOSWALD-BECK Louise (2011), "Evaluating the Use of Force During the Arab Spring", *İçinde, Yearbook of Internatinal Humanitarian Law*, Cilt 14, ss. 3-35.
- BENGTSSON Mariette (2016), "How to plan and perform a qualitative study using content analysis", *Nursing Plus Open*, Cilt 2, ss. 8-14.
- BETTS Alexander (2017), *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*, Çev. TÜRKASLAN Meltem, Hece Yayınları, Ankara.
- BETTS Alexsander (2015), *Global Issues don't Live in Separate Boxes, Why no Mention in Paris of refugees?*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/13/refugee-status-extended-people-displaced-climate-change>, ET. 20.06.2022.
- BHAT Adi (2023), *In-depth Interviews: Definition and how to conduct them*, <https://www.questionpro.com/blog/in-depth-interviews/>, ET. 20.05.2023.
- BLOCH Alice (2002), *Refugees Opportunities and Barriers to Training and Employment*, University of London on behalf of the Department for Work and Pensions, London.
- BODVARSSON Ö. B., ve VAN DEN BERG H. (2013), *The Economics of Immigration: Theory and Policy*, Springer Publications, New York.
- BOGDAN Robert ve BIKLEN Sari Knopp (1997), *Qualitative research for education*, Allyn and Bacon Boston, MA.

- BOLT Gideon ve VAN KEMPEN Ronald (2010), "Ethnic Segregation and Residential Mobility: Relocations of Minority", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt 36, Sayı 2, ss. 333-354.
- BOLT Gideon ve VAN KEMPEN Ronald (2010), "Ethnic Segregation and Residential Mobility: Relocations of Minority", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt 36, Sayı 2, ss. 1-30.
- BOLT Gideon, PHILLIPS Deborah ve VAN KEMPEN Ronald (2010), "Housing policy, (de) segregation and social mixing: An international perspective", *Housing Studies*, Cilt 25, Sayı 2, ss.129-135.
- BONIFAZI Corrado ve PAPARUSSO Angela (2018), "Remain or return home: The migration intentions of first-generation migrants in Italy", *Population Space and Place*, Cilt 25, Sayı 2, ss. 2182.
- BORGATTI S. P., EVERETT M. G., ve JOHNSON J. C. (2013), *Analyzing Social Networks*, Sage Publications, London.
- BORJAS George (1992), "Ethnic Capital and Intergenerational Mobility", *The Quarterly Journal of Economics*, Cilt 107, Sayı 1, ss. 123–150.
- BORJAS George (2000), "The Economic Progress of Immigrants", *İçinde, Issues in the Economics of Immigration*, ss. 15-50, University of Chicago Press, Chicago.
- BOVER Olympia ve VELİLLA Pilar (2000), *Migration in Spain: Historical Background and Current Trends*, IZA, Germany.
- BOYD Monica (1989), "Family and Personal Networks in International Migration: Recent Developments and New Agendas", *International Migration Review*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 638-670.
- BOZKAYA Özge ve KINCALI Ali (2018), "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi", *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, ss. 90-126.
- BRETTEL C. B. ve HOLLIFIELD J. F. (2000), *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, Routledge Publications, New York.
- BRETTELL Caroline B. ve HOLLIFIELD James F. (2015), *Migration Theory: Talking across Disciplines*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Routledge Publications, New York.

- BRIDGE Gary (2002), "The Neighbourhood and Social Networks", *ESRC Centre for Neighbourhood Research Paper*, Cilt 4, ss. 1–32.
- BROWN S. K. ve BEAN F. D. (2006), "Assimilation Models, Old and New: Explaining a Long-Term Process", *Migration Information Source*, Cilt 8, Sayı 14, ss. 3-41.
- BROWN Stephanie, NESSE Randolph, VİNOKUR Amiram ve Smith Dylan (2003), "Providing Social Support May Be More Beneficial Than Receiving It: Results From a Prospective Study of Mortality", *Psychological science*, Cilt 14, Sayı 4, ss. 320-7.
- BRUNSON Liesette, KUO Ming ve SULLIVAN William (2001), "Resident Appropriation of Defensible Space in Public Housing Implications for Safety and Community", *Environment and Behavior*, Cilt 33, Sayı 5, ss. 626-652.
- BUCKNER J. (1988), "The development of an instrument to measure neighborhood cohesion", *American Journal of Community Psychology*, Cilt 16, ss. 771-791.
- BUZKIRAN Davut ve KUTBAY Hüseyin (2013), "ARAP BAHARININ TÜRKİYE'YE OLAN EKONOMİK VE SOSYAL ETKİLERİ", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, ss. 147-162.
- CALVÓ-ARMENGOL Antoni (2004), "Job contact networks", *Journal of Economic Theory*, Cilt 115, Sayı 1, ss.191–206.
- CALVÓ-ARMENGOL A. ve JACKSON M. (2004), "The Effects of Social Networks on Employment and Inequality", *The American Economic Review*, Cilt 94, Sayı 3, ss. 426-454.
- CAMPBELL K. E. ve LEE B. (1991), "Name generators in surveys of personal Networks", *Social Networks*, Cilt 13, Sayı 3, ss. 203–221.
- CANATAN K. (2011), "Hollanda'da Etnik İlişkiler, Gettolaşma ve Paralel Toplum Tartışmaları", *Sosyoekonomi*, Cilt 15, Sayı 15, ss. 8-27.
- CAO Liqun ve DAI M. (2006), "Confidence in the police: where does Taiwan rank in the world?", *Asian Journal of Criminology*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 71-84.
- CARRINGTON William J. ve ENRİCA Detragiache ve TARA Vishwanath (1996), "Migration with Endogenous Moving Costs", *The American Economic Review*, Cilt 86, Sayı 4, ss. 909–930.

- CARTER T. ve OSBORNE J. (2009), “Housing and Neighbourhood Challenges of Refugee Resettlement in Declining Inner-City Neighbourhoods: A Winnipeg Case Study”, *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, Cilt 7, Sayı 3, ss. 308-327.
- CASTLES Stephen ve MILLER Mark J. (2008), *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- CECILIA Henning ve MATS Lieberg (1996), “Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective”, *Scandinavian Housing and Planning Research*, Cilt 13, Sayı 1, ss. 3-26.
- CENGİZKAN Ali (2004), *Ankara'nın İlk Planı: 1924-1926 Lörcher Planı*, Ankara Enstitüsü Vakfı ve Arkadaş Yayıncılık, Ankara.
- CENGİZKAN Ali (2010), *Türkiye için Modern Ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920-1950*, Goethe-Institut, Ankara.
- CERI Peach (2006), “South Asian migration and settlement in Great Britain, 1951–2001”, *Contemporary South Asia*, Cilt 15, Sayı 2, ss. 133-146,
- CEYLAN, M. A. (2012), *İlçemiz Yenimahalle*, Yenimahalle Belediyesi Yayınları, Ankara.
- CHARLES Camille Zubrinsky (2003), “The Dynamics of Racial Residential Segregation”, *Annual Review of Sociology*, Cilt 29, ss. 167–207.
- CHIANG, L. H. N. ve HSU J. C. R. (2005), “Locational decisions and residential preferences of Taiwanese immigrants in Australia”, *Geo Journal*, Cilt 64, Sayı 1, ss. 75-89.
- CHISWICK Barry ve MILLER Paul W. (2002a), “Do enclaves matter in immigrant adjustment?”, *IZA*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 5-35.
- CHISWICK Barry ve MILLER Paul W. (2002b), “The determinants of the geographic concentration among immigrants: application to Australia”, *IZA*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 125-150.
- CHISWICK Barry ve MILLER Paul W. (2005), “A Longitudinal Analysis of Immigrant Occupational Mobility: A Test of the Immigrant Assimilation Hypothesis”, *International Migration Review*, Cilt 39, Sayı 2, ss. 332–353.
- CHOWDHORY Nasreen (2012), “Assessing “Belonging” and Claims of “Home” among Refugees: A Note on Repatriation in South Asia”, *Peace Prints: South Asian Journal of Peace Building*, Cilt 4, Sayı 1, ss. 1-20.

- CLARK William (2009), "Changing Residential Preferences Across Income, Education and Age Findings from The Multi-City Study of Urban Inequality", *Urban Affairs Review*, Cilt 44, Sayı 3, ss. 334–355.
- COBAS J. A. (1987), "Ethnic enclaves and middleman minorities: alternative strategies of immigrant adaptation?", *Sociol Perspect*, Cilt 30, Sayı 2, ss. 143–61.
- COMOLA Margeritha ve Mendola Mariapia (2015), "Formation of migrant Networks", *Scandinavian Journal of Economics*, Cilt 117, Sayı 2, ss. 592–618.
- CRABTREE Benjamin ve MILLER William (1999), *Doing Qualitative Research*, Sage Publications, London.
- CRAIG G., Dawson A., HUTTON S., Roberts N. ve WILKINSON M. (2004), *Local Impacts of International Migration: The Information Base*, University of Hull, United States.
- CRAWLEY Heaven ve HAGEN-ZANKER Jessica (2019), "Deciding where to go: Policies, people and perceptions shaping destination preferences", *International Migration*, Cilt 57, Sayı 1, ss. 20-35.
- CRESWELL John W. (2007), *Qualitative inquiry and research design*, Sage Publications, Canada.
- CRESWELL John W. (2015), *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, Pearson Publications, New York.
- CRESWELL John W. (2018), *Nitel araştırma yöntemleri*, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- CROWDER Kyle, PAIS Jeremy ve SOUTH Scott (2012), "Neighborhood Diversity, Metropolitan Constraints, and Household Migration", *American Sociological Review*, Cilt 77, Sayı 3, ss. 325-353.
- CUBA Lee ve HUMMON David M. (1993), "Constructing a sense of home: Place affiliation and migration across the life cycle", *Sociological Forum*, Cilt 8, Sayı 4, ss. 547-572.
- CULBERSTON S. ve Constant L. (2015), *Education of Syrian Refugee Children: Managing the Crisis in Turkey, Lebanon and Jordan*, RAND Cooperation, Santa Monica, California.

- ÇAĞLAR Türken (2018), “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”, *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 8, ss. 26-49.
- ÇAĞLAYAN Savaş (2006), “GÖÇ KURAMLARI, GÖÇ VE GÖÇMEN İLİŞKİSİ”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, ss. 67-91.
- ÇAĞLAYAN Savaş (2013), “Göç Kavramı ve Kuramları”, *İçinde, Kent Sosyolojisi Kitabı*, Ed. GÜNEŞ Fatime, ss. 1750-1758, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- ÇAĞLAYAN Savaş (2015), “Suriye savaşı ve Suriyeli göçmenler: Teorik ve kavramsal anlama çabası”, *Sosyoloji Divanı*, Cilt 3, Sayı 6, ss. 193-208.
- ÇALIK Mustafa ve SÖZBİLİR Muammer (2014), “İçerik analizinin parametreleri”, *Eğitim ve Bilim*, Cilt 39, Sayı 174, ss. 33-38.
- ÇELİK A. H. (2015), “Buazizi’den Rabia’ya, Trablus’tan Şam’a Arap Baharının Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, ss. 34-53.
- ÇETİNER Ö. (2020), “Suriye Krizi Döneminde Avrupa’ya Yönelik Göçlerin Güvenikleştirilmesi: Avrupa Birliği Kurumlarının Söylemleri Kapsamında Bir İnceleme”, Cilt 18, Sayı 2, ss. 493-533.
- ÇİÇEKLİ B. (2013), *Açıklamalı Göç ve İltica Hukuku Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre.
- ÇİLİNGİR S. (2007), *19. Ankara Uluslararası Film Festivali, ulusal kısa ve belgesel yarışma ön elemeleri sonuçlandı*, <https://sadibey.com/2007/12/31/19-ankara-uluslararasi-film-festivali-ulusal-kisa-ve-belgesel-yarisima-on-elemeleri-sonuclandi/>, ET. 14.04.2023.
- ÇOBAN Aykut Namık (2012), “Cumhuriyetin İlanından Günümüze Konut Politikası”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 67, Sayı 3, ss. 75-108.
- ÇOÇA (2015), *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu politika ve uygulama önerileri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi, İstanbul.
- DAHINDEN J. (2013), “Cities, Migrant Incorporation, And Ethnicity: A Network Perspective On Boundary Work”, *Journal Of International Migration And Integration*, Cilt 14, Sayı 1, ss. 39-60.

- DAMM Anna (2009), "Determinants of Recent Immigrants' Location Choices: Quasi-Experimental Evidence", *Journal of Population Economics*, Cilt 22. Sayı 1, ss. 145-174.
- DATTA Amal (2003), *Human Migration: A Social Phenomenon*, Mittal Publications, Hindistan.
- DEKKER Karien, VOS Sjoerd, MUSTERD Sako ve KEMPEN Ronald (2011), "Residential Satisfaction in Housing Estates in European Cities: A Multi-level Research Approach", *Housing Studies*, Cilt 26, ss. 479-499.
- DEMETRIOU Olga (2005), "Owing The Seed: The Discursive Economy Of Sex Migration Among Turkish-Speaking Minority Urbanites in the Postsocialist Balkan Periphery", *Identities: Global Studies in Power and Culture*, Cilt 13, ss. 261-282.
- DEMİRHAN Yılmaz ve ASLAN Seyfettin (2015), "Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi", *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, ss.23-62.
- DENİZ Taşkın (2014), "Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1, ss. 175-204.
- DICARLO L. (2007), *The Transition to Adulthood among Turkish Families in Sweden. In Immigration, Gender, and Family Transitions to Adulthood in Sweden*, UPA, America.
- DJUVE A. B. ve Hagen K. (1995), *Find me a Job! Living conditions among refugees in Oslo*, The Research Foundation Fafo, Oslo.
- DOĞAN Mesut ve BOSTAN Hakan (2019), "Kentsel Dönüşümün Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri: Ankara Yenimahalle Örneği", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 64-89.
- DOLFİN Sarah ve GARANCE Genicot (2010), "What Do Networks Do? The Role of Networks on Migration and Coyote Use", *Review of Development Economics*, Cilt 14, Sayı 2, ss. 343– 359.
- DÖNMEZ Kara ve CANAN Öykü (2015), *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları* (Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- DUFF Cameron (2010), "On the Role of Affect and Practice in the Production of Place", *Environment and Planning D-society & Space*, Cilt 28, Sayı 5, ss. 881–895.

- DURUEL Mehmet (2017), “Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler”, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, ss. 207 – 222.
- EARNEST J., MANSI R., BAYATI S., EARNEST J. A. ve THOMPSON S. C. (2015), "Resettlement experiences and resilience in refugee youth in Perth, Western Australia", *BMC Research Notes*, Cilt 8, Sayı 1, ss. 236.
- ELIASSI Barzoo (2013), *Contesting Kurdish Identities in Sweden: Quest for Belonging among Middle Eastern Youth*, Palgrave Macmillan, London.
- ELLIS Mark ve WRIGHT Richard (2005), “Assimilation and Differences Between the Settlement Patterns of Individual Immigrants and Immigrant Households”, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, Cilt 102, Sayı 43, ss. 15325-15330.
- ERDOĞAN Murat (2015), *Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN Murat (2018), *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN Murat (2019), *Syrians Barometer 2019, A framework for achieving social cohesion with Syrians in Turkey*, Orion Kitabevi, Ankara.
- ERDOĞAN Murat (2020), *SURİYELİLER BAROMETRESİ 2020*, Eğitim Kitap Yayıncılık, Ankara.
- ERKAN R. ve Aydın D. (2010), “Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Bölge İçi ve Bölge Dışı Göç Eğilimleri, Aile ve Toplum”, *Eğitim Kültür Araştırma Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, ss. 31-43.
- ERKİRAL Tavas O. (2015), *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi)* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- EROL M. ve ERSEVER O. G. (2014), “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, ss. 47-68.
- ES M. ve ATEŞ H. (2010), “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Journal of Social Policy Conferences*, Sayı 48, ss. 206-247.

- European Comission (2022), *Migration and Home Affairs*, https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/migration-and-home-affairs_en, ET. 15.02.2022.
- FAIST Thomas (2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Bağlam, İstanbul.
- FAWAZ Mona (2016), “Planning and the refugee crisis: Informality as a framework of analysis and reflection”, *Planning Theory*, Cilt 16, Sayı 1, ss. 99-125.
- FELDMAN R. M. ve STALL S. (1994), “The politics of space appropriation: A case study of women’s struggling for homeplace in Chicago public housing”, *İçinde, Women and the environment*, Ed. ALTMAN I. ve CHURCHMAN A., ss. 167-199, Plenum Press, US.
- FIHEL A. ve Górný A. (2013), “To Settle or to Leave Again? Patterns of Return Migration to Poland During the Transition Period”, *Central and Eastern European Migration Review*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 55–76.
- FINNEY Nissa ve SIMPSON Ludi (2008), “Internal Migration and Ethnic Groups: Evidence for Britain from the 2001 Census Population”, *Space and Place*, Cilt 14, Sayı 2, ss. 63-83.
- FISCHETTI M. (2015), *Climate Change Hastened Syria’s Civil War*, <https://www.scientificamerican.com/article/climate-change-hastened-the-syrian-war/>, ET. 16.03.2022.
- FİLDİŞ Ayşe Tekdal (2013), “Günümüzde Suriye’de Yaşanan Sorunların Tarihsel Arka Planına Kısa Bir Bakış”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 52, ss. 55-62.
- FJELLBORG Alm Andreas (2018), “Housing tenure and residential mobility in Stockholm 1990-2014”, *Internal Journal of Housing Policy*, Cilt 22, ss. 1-21.
- FLEMING R., BAUM A. ve SINGER J. E. (1985), “Social support and the physical environment”, *İçinde, Social Support and Health*, Ed. Cohen S. ve Syme S. L., ss. 327– 345, Academic Press, Orlando.
- FORREST Johnston, JOHNSTON Ron ve POULSEN Micheal (2002), “Are there ethnic enclaves/ ghettos in English cities?”, *Urban Studies*, Cilt 29, Sayı 4, ss. 591-618.
- FORREST Ray ve KEARNS Ade (2001), “Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood”, *Urban Studies*, Cilt 38, Sayı 12, ss. 2125–2143.

- FORRESTER Micheal A. ve SULLIVAN Cath (2018), *Doing Qualitative Research In Psychology: A Practical Guide*, Sage Publications, New York.
- FORTIER Anne Marie (2000), *Migrant Belongings: Memory, Space, Identity*, Oxford Publications, Berg.
- FOSSEY E., HARVEY C., MCDERMOTT F. ve DAVIDSON L. (2002), “Understanding and evaluating qualitative research”, *Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry*, Cilt 36, Sayı 6, ss. 717-732.
- FRAENKEL Jack, WALLEN Norman E. ve Hyun Helen (2012), *How to design and evaluate research in education*, McGraw-Hill Book Company, New York.
- FRENSCH Karen ve AKESSON Bree (2022), *Socio-Spatial Initiatives to Foster Belonging Among Refugee Families Resettled in Canada: A Narrative Review and Future Directions*, Social Sciences and Humanities Research Council of Canada, Canada.
- FRIED Marc (2000), “Continuities and discontinuities of place”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 20, Sayı 3, ss. 193-205.
- GALSTER George (2001), “On the nature of neighbourhood”, *Urban Studies*, Cilt 38, Sayı 12, ss. 2111–2124.
- GANS Herbert (1979), *Deciding what’s news: A study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*, Visions of the American Presss, America.
- GAUNT David (2010), *Identity conflicts among Oriental Christian in Sweden*, Sens-Public, Stockholm.
- GIFFORD Robert (2013), “Environmental Psychology Matters”, *Annual review of psychology*, Sayı 65, ss. 541-579.
- GLYNN T. J. (1986), “Neighborhood and sense of community”, *Journal of Community Psychology*, Cilt 14, ss.341-352.
- GORDON Milton M. (1964), “Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins”, *The Sociological Quarterly*, Cilt 6, Sayı 3, ss. 308-310.
- GÖÇER İsmet ve ÇINAR Setan (2015), “Arap Bahari’nin Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri”, *KAÜ İİBF Dergisi*, Cilt 6, Sayı 10, ss. 51-68.
- GÖÇMEN İlke (2016), “Avrupa Birliği Göç Hukukunun Genel Çerçevesi”, *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Konular Sempozyumu*, ss. 103, Eskişehir.

- GÖK G. (2016), “Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 31, Sayı 31, ss. 65-82.
- GÖREGENLİ Melek (2010), *Çevre Psikolojisi: İnsan Mekân İlişkileri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- GÖREGENLİ Melek, KARAKUŞ P., KÖSTEN Y. ve UMUROĞLU İ. (2014), “Mahallege bağıllık düzeyinin kent kimliği ile ilişkisi içinde incelenmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 29, Sayı 73, ss. 73-85.
- GRANOVETTER M. (1973), “The strength of weak ties”, *American Journal of Sociology*, Cilt 78, Sayı 6, ss.1360-1380.
- GRAUMANN C. F. (1976), “The concept of appropriation (aneignung) and modes of appropriation of space”, *İçinde, Temporary Appropriation in Cities*, Eds. LARA-HERNANDEZ Jose Antonio, MELİS Alessandro ve James Thompson, ss. 301-313, Springer, UK.
- GRAUMANN C. F. (2002), “The Phenomenological Approach to People-Environment Studies”, *Handbook Of Environmental Psychology*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 119-140.
- GREIF M. J. (2009), “Neighborhood Attachment in the Multiethnic Metropolis” *City & Community*, Cilt 8, Sayı 1, ss. 27–45.
- GULEC Solak S. S. (2017), “Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, ss. 13-37.
- GURAK Douglas ve CACES Maria Fe (2010), “A Call for a Unified Theoretical Approach to the Study of Migration Networks and the Shaping of Migration Systems”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 3, ss. 431-466.
- GUSTAFSON Per (2001), “Meanings of place: Everyday experience and theoretical conceptualizations”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 21, Sayı 1, ss. 5-16.
- GUSTAFSON Per (2006), *Place attachment and mobility. Multiple Dwelling and Tourism: Negotiating Place, Home and Identity*, <https://www.cabidigitallibrary.org/doi/10.1079/9780845931202.0017>, ET. 23.04.2023.
- GUSTAFSON Per (2009), “Mobility and Territorial Belonging”, *Environment and Behavior*, Cilt 41, Sayı 4, ss. 490–508.

- GUSTAFSON Per (2013), *Place Attachment: Advances in Theory, Methods and Applications*, Routledge Publications, London.
- GÜNAY Enver, ATILGAN Dilek ve SERİN Emine (2017), “DÜNYA’DA ve TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 37-60.
- GÜNAYDIN TEMEL ve KAHRAMAN Zerrin Ezgi (2019), “Göçmen Mahallelerinde Konut Dış Mekânında Uyarılma: “Küçük Halep,” Önder Mahallesi, Ankara Örneği”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 415 - 431.
- GÜNGÖR Sena ve ÖZCAN Uğur (2022), “Şehir Mimarı” Hermann Jansen’in Planlama Anlayışı ve Başkent Ankara’nın İmarı”, *International Journal of Social and Humanities Sciences*, Cilt 6, Sayı 3, ss. 155-172.
- GÜNGÖRDÜ Feriha Nazda ve Kahraman Zerrin Ezgi (2021), “Investigating Syrian Refugees’ Choice of Location in Urban Areas as a Subjective Process: A Cross-case Comparison in the Neighbourhoods of Önder (Ankara) and Yunusemre (İzmir)”, *International Journal of Islamic Architecture*, Cilt 10, Sayı 2, ss. 387.
- HABERFELD Yitchak, BIRGIER Debora Pricila, LUNDH Christer ve ELLDÉR Erik (2019), “Selectivity and Internal Migration: A Study of Refugees' Dispersal Policy in Sweden”, *Frontiers in Sociology*, Cilt 13, Sayı 4, ss. 66.
- HALSE Christine (2018), *Theories and Theorising of Belonging*, Palgrave Macmillan, Cham.
- HANS Skifter Andersen (2015), “Explanations for Special Neighbourhood Preferences among Ethnic Minorities”, *Housing, Theory and Society*, Cilt 32, Sayı 2, ss. 196-217.
- HARUNOĞULLARI Muazzez ve CENGİZ Deniz (2014), “Suriyeli göçmenlerin mekânsal analizi: Hatay (Antakya) Örneği”, *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu*, ss. 23-24, Ankara.
- HASSAN H. D. (2007), *Iran: Ethnic and Religious Minorities*, US Department of State, Washington DC.
- HAY I. (2000), *Qualitative Research Methods In Human Geography*, Oxford University Press, UK.

- HAY Robert (1998), "Sense of Place in Developmental Context", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 18, Sayı 1, ss. 5-29.
- HEDMAN Lina, VAN Ham ve MANLEY David (2011), "Neighbourhood choice and neighbourhood reproduction", *Environment and Planning A*, Cilt 43, Sayı 6, ss. 1381–1399.
- HENNING Cecilia ve LIEBERG Mats (1996), "Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective", *Scandinavian Housing and Planning Research*, Cilt 13, Sayı 1, ss. 3-26.
- HERMANSEN ARE Skeie, HUNDEBO, Pal Oskar, BIRKELUND ve GUNN Elisabeth (2022), "Spatial Assimilation at a Halt? Intergenerational Persistence in Neighborhood Contexts among Immigrant Minorities in Norway", *International Migration Review*, Cilt 56, Sayı 4, ss. 1069–1106.
- HERNÁNDEZ Bernardo ve HIDALGO M., SALAZAR-LAPLACE M. ve HESS-MEDLER Stephany (2007), "Place Attachment and Place Identity in Natives and Non-natives", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 27, Sayı 4, ss. 310-319.
- HIDALGO M. Carmen ve HERNÁNDEZ Bernardo (2001), "Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 21, Sayı 3, ss. 273-281.
- HIDALGO M. Carmen, HERNÁNDEZ Bernardo ve Moreno Pilar (2015), "Does neighborhood attachment mean to care for and to maintain it?", *IAPS Bulletin*, Sayı 43, ss. 24–27.
- HIPP John ve BOESSEN A. (2012), "Immigrants and Social Distance: Examining the Social Consequences of Immigration for Southern California Neighborhoods over Fifty Years", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 641, Sayı 1, ss. 192–219.
- HIPP John ve PERRIN Andrew J. (2009), "The Simultaneous Effect of Social Distance and Physical Distance on the Formation of Neighborhood Ties", *City & Community*, Cilt 8, Sayı 1, ss. 5–25.
- HOLLIFIELD James F. (2002), "Migration and International Relations: The Liberal Paradox", *Southern Methodist University*, Cilt 38, Sayı 3, ss. 885-912.
- HOPKINS, N. ve Dixon, J. (2006), "Space, place, and identity: Issues of political psychology", *Political Psychology*, Cilt 27, Sayı 2, ss. 173-185.

- HOU Feng, SCHELLENBERG Grant ve BERRY John (2017), "Patterns and determinants of immigrants' sense of belonging to Canada and their source country", *Ethnic and Racial Studies*, Cilt 41, Sayı 9, ss. 1612-1631.
- HOWARD M. Reid (2019), *Introduction to Statistics Fundamental Concepts and Procedures of Data Analysis*, Sage Publications, California.
- HUMMON David (1992), "Community attachment: Local sentiment and sense of place", *İçinde, Place attachment*, Ed. ALTMAN I. ve LOW S. M, ss. 253-278, Plenum Press, New York.
- HURTADO Sylvia ve CARTER Deborah F. (1997), "Effects of college transition and perceptions of the campus racial climate on Latino college students' sense of belonging", *Sociology of Education*, Cilt 70, Sayı 4, ss. 324-345.
- HURWITZ Agnes (2009), *The Collective Responsibility of States to Protect Refugees*, Oxford University Press, Oxford.
- IBRAIMOVIC Tatjana ve MASIERO Lorenzo (2014), "Do Birds of a Feather Flock Together? The Impact of Ethnic Segregation Preferences on Neighbourhood Choice", *Urban Studies*, Cilt 51, Sayı 4, ss. 693-711.
- ICELAND John ve NELSON Kyle Anne (2008), "Hispanic Segregation in Metropolitan America: Exploring the Multiple Forms of Spatial Assimilation", *American Sociological Review*, Cilt 73, Sayı 5, ss. 741-765.
- IOM (2009), Uluslararası Göç Örgütü, *Göç Terimleri Sözlüğü*, Cenevre.
- IŞIK Ece ve SEMERCİ Çetin (2019), "Nitel Araştırmalarda Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem", *Turkish Journal of Educational Studies*, Cilt 6, Sayı 3, ss. 53-66.
- IŞIK O. (1994), "Değişen toplum/mekân kavrayışları: Mekânın politikleşmesi, politikanın mekânsallaşması", *Toplum ve Bilim*, Cilt 65, Sayı 65, ss. 7-38.
- İÇDUYGU Ahmet ve SERT Deniz (2019), "Introduction: Syrian Refugees – Facing Challenges, Making Choices. International Migration", Cilt 57, Sayı 2, ss. 121-125.
- İÇDUYGU Ahmet ve SİRKECİ İbrahim (1999), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İş Bankası – Tarih Vakfı Ortak Yayın, İstanbul.

- İÇDUYGU Ahmet ve ÜNALAN Turgay (1998), “Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, *Türkiye’de İç göç Sempozyumu*, ss.38-55, Tarih Vakfı, İstanbul.
- İÇDUYGU Ahmet, ERDER Sema, GENÇKAYA ve FARUK Ömer (2014), *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi, İstanbul.
- İmar ve İskân Bakanlığı (1973), *50 Yılda İmar ve Yerleşme 1923-1973*, İmar ve İskân Bakanlığı, Ankara.
- İNCE Celal (2018), *Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması*, Iksad Publishing House, Adıyaman.
- İNCE Celal (2019), “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 18, ss. 2579-2615.
- İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI (2014), *Suriye Faaliyet Raporu 2011-2014*, İstanbul.
- İRDEM İbrahim ve LENGER Asilkan (2021), “1923-1950 Arası Dönemde Ankara Kentleşmesi ve Sorunları”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 14, Sayı 28, ss. 331-357.
- JAEGER David A. (2000), “Local Labour Markets, admission categories and immigrant location choice”, *IZA*, ss. 1-23.
- JETTEN Jolanda, HASLAM Catherina ve HASLAM S. Alexander (2012), *The social cure: Identity, health and well-being*, Psychology Press, London.
- JORGENSEN Bradley ve STEDMAN Richard (2001), “Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 21, Sayı 3, ss. 233–248.
- KAHRAMAN Zerrin Ezgi ve GÜNGÖRDÜ Feriha (2021), “Understanding the local dynamics of Syrian refugee integration through the eyes of refugees and local residents: the case of the Önder Neighbourhood, Ankara”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 22, Sayı 2, ss. 305-328.
- KAHRAMAN Zerrin Ezgi Haliloğlu (2022), “Understanding location choice of Syrian refugees from country to neighbourhood level: Opportunities, restrictions and expectations”, *Habitat International*, Cilt 125, Sayı 102597, ss. 1-9.

- KAINTH Gursharan Singh (2010), “Push and Pull Factors of Migration: A Case Study of Brick Kiln Migrant Workers in Punjab”, *Specific Journal of Social Sciences*, Cilt 41, Sayı 2, ss. 221-232.
- KAP Derya (2014), “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, *Akademik Perspektif*, [https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35\(1\).pdf](https://www.ikv.org.tr/images/files/Akademik-Perspektif-Aralik-2014_30-35(1).pdf), ET. 15.03.2022.
- KAPTAN Saim (1973), *Eğitim Ve Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Rehber Yayınevi, Ankara.
- KARAARSLAN Faruk ve GENÇOĞLU Aylin Yonca (2019), *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak Kayseri’de Sivil Politik Aktörlerle Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Analiz*, Tezkire Yayınları, Ankara.
- KARATAŞ Zeki (2015), “Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri”, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 62-80.
- KASARDA John ve JANOWITZ Morris (1974), “Community attachment in mass society”, *American Sociological Review*, Cilt 39, Sayı 3, ss. 328–339.
- KATSAMAGKA Aegyro (2013), *Developing Place Attachment to the Natural Surroundings of the School: The Role of Outdoor Education* (Yüksek Lisans Tezi), Linköping University Department of Behavioural Sciences and Learning, İsveç.
- KAYA Mahmut (2017), *Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar*, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ Ruşen (1992), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KELEŞ Ruşen (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Yayınevi, Ankara.
- KERLINGER Fred N. ve LEE Howard B. (1999), *Foundations Of Behavioral Research*, Harcourt College Publishers, New York.
- KESER İnan (2011), *Göç ve Zor: Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- KESGİN Salim ve Öztaş Nail (2015), “Uluslararası İnsan Hareketliliklerinin Yönetimi ve Göç Politikaları”, *VI. Kamu Politikaları Çalıştayı Bildirileri*, ss. 61-71, Sakarya.
- KESKİNOK Çağatay (2005), “Ankara Kentinin Planlı Gelişimi Açısından Batıkent Projesinin Önemi/Planlama ve Tasarım Sürecine İlişkin Eleştirel Değerlendirme”, *ODTÜ Yayınları*, ss.120-152.

- KIRATLI Tuğba (2011), *Mülteci ve sığınmacıların toplumsal görünümü (Türkiye Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- KİRİŞÇİ Kemal (2014), *Syrian refugees and Turkey's challenges: Going beyond hospitality*, <https://www.brookings.edu/articles/syrian-refugees-and-turkeys-challengesgoing-beyond-hospitality/>, ET. 13.08.2022.
- KİTZİNGER Jenny (1995), “Qualitative research: introducing focus groups”, *British Medical Journal*, Cilt 311, Sayı 7000, ss. 299–302.
- KNOX Paul ve PINCH Steven (2010), *Urban Social Geography: An Introduction*, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- KOBRIN Francis E. ve SPEARE Alden (1983), “Outmigration and ethnic communities”, *International Migration Review*, Cilt17, Sayı 3, ss. 425–444.
- KOWALD M., ARENTZE T. ve AXHAUSEN K. W. (2015), “Individuals’ spatial social network choice: model-based analysis of leisure-contact selection”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, Cilt 42, Sayı 5, ss. 857–869.
- KRITZ Mary M. ve Nogle June Marie (1994), “Nativity Concentration and Internal Migration among the Foreign Born”, *Demography*, Cilt 31, Sayı 3, ss. 509–24.
- Krishnakumar P. ve Indumathi T. (2014), “Pull and push factors of migration”, *Global Management Review*, Cilt 8, Sayı 4, ss. 8-13.
- KROLL Thilo, Barbour Rosaline ve Haris Jennifer (2007), “Using focus groups in disability research”, *Qualitative Health Research*, Cilt 17, Sayı 5, ss. 690–698.
- KRONEBERG Clemens (2008), “Ethnic Communities and School Performance Among the New Second Generation in the United States: Testing the Theory of Segmented Assimilation”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 620, ss. 138-160.
- KRUEGER Richard A. ve CASEY MaryAnne (2000), *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*, Sage Publications, California.
- KRYSİK Judy L. ve FINN Jerry (2015), *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*, Nika Yayınevi, Ankara.

- KUCH A. (2016), “Naturalization of Burundian Refugees in Tanzania: The Debates on Local Integration and the Meaning of Citizenship Revisited”, *Journal of Refugee Studies*, Cilt 30, Sayı 3, ss. 468-487.
- KULA Sedat ve ÇAKAR Bekir (2015), “Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki”, *Bartın Üniversitesi İİ BF Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12, ss. 191-210.
- KÜTÜK Ş. B., ERGAN N. G. ve SAĞLAM S. (2013), “Kentsel Dönüşüm Projesi Alanında Yaşayanların Kentsel Dönüşüm Projesine Bakışları: Ankara Mamak ve Hıdırlık Tepe-Atıf Bey-İsmet Paşa Kentsel Dönüşüm Projeleri Örneği”, *Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar*, ss. 243-256, Muğla.
- LÄHDESMÄKI Tuuli, BARANOVA Jüratë, YLONEN Susanne, KOISTINEN Aino-Kaisa, MÄKINEN Katja, JUŠKIENË Vaiva ve ZALESKIENE Irena (2022), “Belonging and Home”, *İçinde, Learning Cultural Literacy through Creative Practices in Schools*, ss. 99-115, Palgrave Macmillan Publications, London.
- LAMBA K. N. ve KRAHN H. (2003), “Social Capital and Refugee Resettlement: The Social Networks of Refugees in Canada”, *Journal of International Migration and Integration*, Cilt 4, Sayı 3, ss. 335-360.
- LAZARFELD P. ve MERTON K. (1954), “Friendship as a Social Process: A Substantive and Methodological Analysis”, *İçinde, Freedom and Control in Modern Society Berger*, Eds. ABEL M. T. and CHARLES H., Van Nostrand, New York.
- LEE Everett S. (1966), “A Theory of Migration”, *Demography*, Cilt 3, Sayı 1, ss. 47-57.
- LEFEBVRE Henri (1995), *The Production Of Space*, Çev. SMITH Donald Nicholson, Oxford Publications, Blackwell.
- LEVETT-JONES Tracy ve Lathlean Judith (2009), “Don’t rock the boat’: Nursing students’ experiences of conformity and compliance”, *Nurse Education Today*, Cilt 29, Sayı 3, ss. 342–349.
- LEWICKA Maria (2008), “Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 28, Sayı 3, ss. 209-231.

- LEWICKA Maria (2010), "What makes neighbourhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment", *Journal of Environmental Psychology*, Sayı 30, ss. 35-51.
- LEWICKA Maria (2011), "Place Attachment: How Far Have We Come in the Last 40 Years?", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 31, Sayı 3, ss. 207-230.
- LEWICKA Maria (2013), *In search of roots: Memory as enabler of place attachment*, Routledge Publications, London.
- LIBEN-NOWELL David, NOVAK Jasmine, KUMAR Ravi, RAGHAVAN Prabhakar ve TOMKINS Andrew (2005), "Geographic Routing in Social Networks", *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Cilt 102, Sayı 33, ss. 11623-11628.
- LIEBERSON Stanley (2005), *A Piece of the Pie: Blacks and White Immigrants Since 1880*, University of California Press, Berkeley.
- LIKKI T. J. (2008), *Place and identity: Meanings of place among Somali immigrants in a Finnish neighborhood* (Yüksek Lisans Tezi), University of Helsinki Faculty of Social Sciences Social Psychology, Helsinki.
- LIN Sainan ve GAUBATZ Piper (2016), "Socio-spatial segregation in China and migrants' everyday life experiences: the case of Wenzhou", *Urban Geography*, Cilt 38, Sayı 7, ss. 1019-1038.
- LIQUN ve DAI M. (2006), "Confidence in the police: where does Taiwan rank in the world?", *Asian Journal of Criminology*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 71-84.
- LIVINGSTON M., BAILEY N. ve KEARNS A. (2008), *People's attachment to place –the influence of neighbourhood deprivation*, Chartered Institute of Housing/Joseph Rowntree Foundation, UK.
- LOGAN John ve HARVEY Molotch (1987), *Urban Fortunes: The Political Economy of Place*, University of California Press, Berkeley, CA.
- LOGAN John, ALBA Richard ve STULTS Brian (2003), "Enclaves and entrepreneurs: Assessing the payoff for immigrants and minorities", *International Migration Review*, Cilt 37, Sayı 2, ss. 344-388.
- LOGAN John, ZHANG W. ve ALBA Richard (2002), "Immigrant enclaves and ethnic communities in New York and Los Angeles", *American Sociological Review*, Cilt 67, Sayı 2, ss. 299-322.

- LOIZOS Peter (2007), "Generations' in Forced Migration: Towards Greater Clarity", *Journal of Refugee Studies*, Cilt 20, Sayı 2, ss. 193-209.
- LOW SETHA ve ALTMAN IRWIN (1992), *Place attachment: Human behavior and environment*, Springer, New York.
- LOWELL BRIANT LINDSAY ve FINDLAY ALLAN (2001), *Migration of highly skilled persons from developing countries: impact and policy responses*, International Labour Office, Geneva.
- LYNNEBAKKE BRIT (2020), "I felt like the mountains were coming for me.—The role of place attachment and local lifestyle opportunities for labour migrants' staying aspirations in two Norwegian rural municipalities", *Migration Studies*, Cilt 9, Sayı 3, ss. 759-782.
- MAGI K., LEETMA K., TAMMARU T. ve VAN HAM M. (2015), "Types of Spatial Mobility and the Ethnic Context of Destination Neighbourhoods in Estonia", *Demographic Research IZA*, Sayı 34, ss. 1161-1192.
- MALTERUD KIRSTI (2001), "Qualitative Research: Standards, Challenges, and Guidelines", *The Lancet*, Cilt 358, Sayı 9280, ss. 483-488.
- MANZO LYNNE ve DEVINE-WRIGHT PATRICK (2013). *PLACE ATTACHMENT: ADVANCES IN THEORY, METHODS AND APPLICATIONS*, Routledge Publications, London.
- MARKOWITZ FRED ve BELLAIR PAUL, LISKA ALLEN ve LIU JIANHONG (2001), "Extending social disorganization theory: Modeling the relationships between cohesion, disorder, and fear", *Criminology*, Cilt 39, Sayı 2, ss. 293 - 319.
- MARSHALL MARTIN (1996), "Sampling for qualitative research. Family practice", *Cilt 13*, Sayı 6, ss. 522-526.
- MARTIN PHILIP ve WIDGREN JONAS (2002), "International Migration: Facing the Challenge", *İçinde, Population Bulletin*, ss. 45-71, Washington DC.
- MARYBETH MORAND, SHAULA BELLOR ve RABKIN JANICE (2012), *The Implementation on UNHCR's Policy on Refugee Protection and Solutions of Urban Areas*, The UN Refugee Agency, Switzerland.
- MASLOW ABRAHAM (1943), "A Theory of Human Motivation", *Psychological Review*, Cilt 50, Sayı 4, ss. 370-396.
- MASSEY DOREEN (1985), "Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis and Empirical Review", *Sociology and Social Research*, Cilt 69, ss. 315-350.

- MASSEY Doreen (1990), "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration", *Population Index*, Cilt 56, Sayı 1, ss. 3–26.
- MASSEY Doreen (1994), *A Global Sense of Place From Space, Place and Gender*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- MASSEY Douglas ve NANCY Denton (1985), "Spatial assimilation as a socioeconomic process", *American Sociological Review*, Cilt 50, Sayı 94, ss. 105.
- MASSEY Douglas ve NANCY Denton (1993), *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*, Harvard University Press, Cambridge.
- MASSEY Douglas, ARANGO Joaquin, HUGO Graeme, KOUAOUÇİ Ali, PELLEGRINO, Adela ve TAYLOR J. (1993), "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", *Population and Development Review*, Cilt 19, Sayı 3, ss. 431.
- MAXWELL Joseph A. (2008), *Designing a qualitative study*, Sage Publications, London.
- MCAULIFFE Marie ve JAYASURIYA Dinuk (2016), "Do asylum seekers and refugees choose destination countries? Evidence from large-scale surveys in Australia, Afghanistan, Bangladesh, Pakistan and Sri Lanka", *International Migration*, Cilt 54, Sayı 4, ss. 44-59.
- MCBRIEN Jody (2018), "Refugees, asylum seekers, and other immigrants: Help for teachers with problematic definitions", *Social Studies Research and Practice*, Cilt 12, Sayı 2, ss. 113-124.
- MCDONOUGH Jo ve MCDONOUGH Steven (2006), *Research Methods for English Language Teachers*, Arnold Publications, London.
- MCPHERSON Miller, SMITH-LOVIN Lynn, COOK James (2001), "Birds of a feather: homophily in social networks", *Annual Review of Sociology*, Cilt 27, ss. 415–444.
- MEER Nasar, DIMAIO Claudio, HILL Emma, ANGELI Maria, OBERG Klara, EMILSSON Henrik (2021), "Governing displaced migration in Europe: housing and the role of the "local", *Comparative Migration Studies*, Cilt 9, Sayı 2, ss. 1-17.

- MEHCHY Z. A. ve MAHADI Doko (2011), *General overview of migration into, through and from Syria*, European University Institute, İtalya.
- MENTER Ian, ELLIOT Dely, HULME Moira, LEWIN Jon ve LOWDEN Kevin (2011), *A Guide to Practitioner Research in Education*, Sage Publications, London.
- MERRIAM Sharan (2013), *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, Çev. TURAN Selahattin, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- MERRIAM Sharan (2015), *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*, Çev. TURAN S., Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- MERRIAM Sharan ve GRENIER Robin S. (2019), *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*, CA: Jossey-Bass Publications, San Francisco.
- MIANJI Fahimeh, TOMARO Jann ve KIRMAYER Laurence (2020), “Linguistic and cultural barriers to access and utilization of mental health care for Farsi-speaking newcomers in Quebec”, *International Journal of Migration Health and Social Care*, Cilt16, Sayı 4, ss. 495-510.
- MILNER James (2014), “Can Global Refugee Policy Leverage Durable Solutions? Lessons from Tanzania’s Naturalization of Burundian Refugees”, *Journal of Refugee Studies*, Cilt 27, Sayı 4, ss. 553–573.
- MODESTI Camilla ve TALAMO Alessandra (2021), “Defining Adjustment to Address the Missing Link between Refugees and Their Resettlement Communities”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Cilt 18, Sayı 18, ss. 9902.
- MODH B. (1998), “Appropriating Everyday Space-An Important Aspect in the Development of City Culture”, *İçinde, City and Culture Urban Sustainability and Cultural Processes*, ss. 13-17, Stockholm, Sweden.
- MOORTHI G., ELFORD L. ve DROLET Julia (2017), *Alberta Syrian Refugee Resettlement Experience Study*, Social Sciences and Humanities Research Council of Canada, Canada.
- MORGAN David L. ve KRUEGER Richard A. (1993), “When to Use Focus Groups and Why”, *İçinde, Successful Focus Groups: Advancing the State of the Art*, Ed. MORGAN D. L., ss. 3-9, Sage Publications, Newsbury Park, CA.

- MOTT Tamar (2010), "African Refugee Resettlement in The US: The Role and Significance of Voluntary Agencies", *Journal of Cultural Geography*, Cilt 27, Sayı 1, ss.1-31.
- MUNSHI Kaivan (2003), "Networks in the Modern Economy: Mexican Migrants in the U. S. Labor Market", *Q J Econ*, Cilt 118, Sayı 2, ss. 549–599.
- MURDIE Robert A. (2008), "Pathways to Housing: The Experiences of Sponsored Refugees and Refugee Claimants in Accessing Permanent Housing in Toronto", *International Migration and Integration*, Cilt 9, Sayı 1, ss. 81-101.
- MUSTERD S. ve VAN KEMPEN R. (2007), "Trapped or on the Springboard? Housing Careers in Large Housing Estates in European Cities", *Journal of Urban Affairs*, Cilt 29, Sayı 3, ss. 311–329.
- MUSTERD S., VAN GENT W. (2016), "Changing welfare context and income segregation in Amsterdam and its metropolitan area", *İçinde, Socio-Economic Segregation in European Capital Cities*, ss. 55–79, Routledge Publications, London.
- MYERS N. (2002), "Environmental refugees: A growing phenomenon of the 21st century", *Philosophical Transactions of the Royal Society London: Biological Sciences: Series B*, Cilt 357, Sayı 1420, ss. 609–613.
- NAKANISHI Hisae, SİRKECİ İbrahim ve CABBARLI Hatem (2008), "Göç Halindeki Nüfusun Güvenliği, İran'daki Afganlardan Türkiye'deki Türkmenlere, Bir Konu İncelemesi, Sorunlu Bölgelerde Göç", *Global Strateji Enstitüsü*, Sayı 9, ss. 13-26.
- National Research Council (1998), "*Preventing Reading Difficulties in Young Children*", *İçinde, The Reading Teacher*, ss. 231-246, Washington, DC.
- NEUMAN W. Lawrence (2007), *Basics of Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*, Pearson, Boston.
- NEUMAN W. Lawrence (2012), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Yayın Odası, İstanbul.
- NEUMAN W. Lawrence (2016), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Çev. AKKAYA Özlem, Yayınodası Yayıncılık, Ankara.
- NEWBOLD K. Bruce (1996), "Internal Migration of the Foreign-Born in Canada", *International Migration Review*, Cilt 30, Sayı 3, ss. 728-747.

- NEWBOLD K. Bruce (1999), "Internal Migration of the Foreign-Born: Population Concentration or Dispersion?", *Population and Environment: A Journal of Interdisciplinary Studies*, Cilt 20, Sayı 3, ss. 259-276.
- NIBBS F. G. (2014), *Belonging: The social dynamics of fitting in as experienced by Hmong refugees in Germany and Texas*, Academic Press, Durham.
- NICOLAIS Caterina, PERRY James Micheal, MODESTI Camilla, TALAMO Alessandra (2021), "At Home: Place Attachment and Identity in an Italian Refugee Sample", *J. Environ Res Public Health*, Cilt 18, Sayı 16, ss. 8273.
- NORA CHIANG, Lan-Hung ve RICHARD Hsu Jung-Chung (2005), "Locational decisions and residential preferences of Taiwanese immigrants in Australia", *Geo Journal*, Cilt 64, ss. 75-89.
- NURDOĞAN Ali ve ÖZTÜRK Mustafa (2018), "GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ İLE TÜRKİYE'DE BULUNAN SURİYELİLERİN VATANDAŞLIK HAKKI", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 1163-1172.
- OLIVER-SMITH, Anthony (2009), *Climate Change and Population Displacement: Disasters and Diasporas in the Twenty-First Century*, Routledge Publications, London.
- ORAL Belgin ve CETİNKAYA Fevziye (2017), "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları", *Türkiye Klinikleri J. Public Health-Special Topics*, Cilt 3, Sayı 1, ss.1-8.
- ÖZBEY Kerem (2022), "Açık kapı politikasından sınır duvarı projesine: Türkiye'nin sınır politikasının dönüşümü", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 43, ss. 709-741.
- ÖZÇAĞLAR Ali ve KARABACAK Kerime (2016), "Büyükşehir belediye illerle birlikte ortaya çıkan merkez ilçe ve il merkezi sorunsalı", *Memleket Siyaset Yönetim*, Cilt 11, Sayı 25, ss. 1-30.
- ÖZDEMİR Hakan ve UĞURLUDOĞAN Uğuray (2021), "Arap Baharı Sonrası Türkiye'nin Suriyelilere Yönelik Göç Politikaları: Avrupa Birliği'nin Bakış Açısı", *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, ss. 162-196.
- ÖZDEMİR Murat (2008), *Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- ÖZDEMİR Sinem (2018), *Göç ve İltica Terimleri Sözlüğü: Sık Karıştırılan Kavramlar*, <https://www.dw.com/tr/a-45638095>, ET. 17.05.2022.
- ÖZDEMİRCİ Ayşe Selcan (2016), “Suriye İç Savaşı’nın Lübnan’a Etkileri (2011-2016)”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt. 3, Sayı 2, ss. 76-105.
- ÖZGÜR E. Murat (2020), “Göç, İkametgâh Ayrışması ve Entegrasyon: Türk Kentleri İçin Bir Değerlendirme”, *Coğrafya Dergisi*, Sayı 41, ss. 221-240.
- ÖZKALP Enver (1995), *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ÖZKAN Selcen (2018), “Başkent Ankara’nın Kentleşme Sürecinde Konut Sorunu”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt 7, Sayı 20, ss. 383-424.
- ÖZKARSLI Fatih (2014), *Suriye’den Türkiye’ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin örneği)* (Yüksek Lisans Tezi), Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- ÖZLÜ Zeynel, KARA Abdulah ve KARKIN Veysel (2017), “Suriye Özelinde Arap Baharı ve Türkiye’ye Etkileri”, *Geçmişten Günümüze Göç İçinde*, Cilt 4, Sayı 12, ss. 477-484.
- PAIS Jeremy, SOUTH Scott J. ve CROWDER Kyle (2012), “Metropolitan Heterogeneity and Minority Neighborhood Attainment. Spatial Assimilation or Place Stratification?”, *Social Problems*, Cilt 59, Sayı 2, ss. 258-281.
- PAN Guang (2019), *The Push-Pull Theory and Motivations of Jewish Refugees*, Springer Publications, USA.
- PARK Robert E. ve BURGESS Ernest W. (1921), *Introduction to the Science of Sociology*, The University of Chicago Press, Chicago.
- PARK Robert E. ve BURGESS Ernest W. (1969), *Introduction to the science of sociology*, Greenwood Press, New York.
- PATTON Micheal Q. (1990), *Qualitative Evaluation and Research Methods*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Sage Publications, London.
- PEMBERTON Simon ve PHILLIMORE Jenny (2016), “Migrant place-making in super-diverse neighbourhoods: Moving beyond ethno-national approaches”, *Urban Studies*, Cilt 55, Sayı 4, ss. 733-750.
- PETERSEN William (1958), “A General Typology of Migration”, *American Sociological Review*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 256-266.

- PETERSEN William (1996), *A general typology of migration*, Pergamon Press, New York.
- PIORE Micheal J. (1979), *Birds of passage: Migrant labor and industrial societies*, Cambridge University Press, Cambridge.
- PİRİNÇÇİ Ferhat (2018), “Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, ss. 39 – 60.
- POL E. (2002), “The Theoretical Background Of The City-Identity Sustainability Network”, *Environment And Behavior*, Cilt 34, Sayı 1, ss. 8-25.
- POPPE W. (2013), “Patterns and Meanings of Housing: Residential Mobility and Homeownership among Former Refugees”, *Urban Geography*, Cilt 34, Sayı 2, ss. 218- 241.
- PORTES A. ve BOROCZ J. (1989), “Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on Its Determinants and Modes of Incorporation”, *The International Migration Review*, Cilt 23, Sayı 3, ss. 606-630.
- PORTES Alejandro ve SENSENBRENNER J. (1993), “Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action”, *The American Journal of Sociology*, Cilt 98, Sayı 6, ss. 1320–1350.
- PORTES Alejandro ve SHAFER Steven (2006), *Revisiting the enclave hypothesis: Miami twenty-five years later*, The Center for Migration and Development Working Paper Series Princeton University, United States.
- PROSHANKSY Harold M. (1978), “The City and Self Identity”, *Environment and Behavior*, Cilt 10, Sayı 2, ss. 147-170.
- PROSHANKSY Harold M., FABIAN Abbe K. ve KAMINOFF Robert (1983), “Place Identity: Physical world socialization of the self”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 3, ss. 57-83.
- PUTNAM Robert (2007), “E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-First Century – The 2006 Johan Skytte Prize Lecture”, *Scandinavian Political Studies*, Cilt 30, Sayı 2, ss. 137 -174.
- QUINN Micheal A. ve RUBB Stephen (2005), “The importance of education-occupation matching in migration decisions”, *Demography*, Cilt 42, Sayı 1, ss. 153–167.

- RADFORD David (2017), "Space, Place and Identity: Intercultural Encounters, Affect and Belonging in Rural Australian Spaces", *Journal of Intercultural Studies*, Cilt 38, Sayı 5, ss. 495-513.
- RAMBAUT Ruben (1997), "Assimilation and Its Discontents: Between Rhetoric and Reality", *The International Migration Review*, Cilt 31, Sayı 4, ss. 923-60.
- RAMBAUT Ruben ve PORTES Alejandro (2001), "Introduction–Ethnogenesis: Coming of age in immigrant America", *İçinde, Ethnicities: Children of immigrants in America*, ss. 1-19, University of California Press, California.
- RAMBAUT Ruben ve PORTES Alejandro (2001), "Not everyone is chosen: Segmented assimilation and its determinants", *İçinde, Legacies: The story of im-migrant second generation*, ss. 44–69, University of California Press, Berkeley.
- RAYMOND Christopher, BROWN Gregory ve WEBER Delene (2010), "The Measurement of Place Attachment: Personal, Community, and Environmental Connections", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 30, Sayı 4, ss. 422-434.
- REICHER S., HOPKINS N. ve HARRISON K. (2006), "Social identity and spatial behavior: The relationship between national category salience, the sense of home, and labour mobility across national boundaries", *Political Psychology*, Cilt 27, Sayı 2, ss. 247-263.
- RELPH Edward (1976), *Place and placelessness*, Pion Limited, London.
- RICHARD C. STEDMAN (2003), "Sense of Place and Forest Science: Toward a Program of Quantitative Research", *Forest Science*, Cilt 49, Sayı 6, ss. 822–829.
- RICHARD C. STEDMAN (2003), "Is It Really Just a Social Construction?: The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place", *Society & Natural Resources*, Cilt 16, Sayı 8, ss. 671-685.
- RICHMOND Anthony H. (1988), "Sociological theories of international migration: The case of refugees", *Current Sociology*, Cilt 36, Sayı 2, ss. 7–25.
- RIOUX Liliane, SCRÌMA Fabrizio ve WERNER Carol M. (2017), "Space appropriation and place attachment: University students create places", *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 50, Sayı 50, ss. 60–68.

- Robinson David, Reeve Kesia ve Casey Rionach (2007), *The Housing Pathways of New Immigrant*, Sheffield Hallam University, New York.
- ROGGEVEEN S. ve VAN MEETEREN M. (2013), “Beyond Community: An Analysis Of Social Capital And The Social Networks Of Brazilian Migrants in Amsterdam”, *Current Sociology*, Cilt 61, Sayı 7, ss.1078-1096.
- ROSE G. (1995), “Place and Identity: A Sense of Place”, *İçinde, A Place in the World Places, Cultures and Globalization*, Eds. MASSEY D. ve JESS P., ss. 88-132, The Open University, Oxford.
- ROSSI Andrea (2008), *The impact of migration on children in developing countries, Youth*, Harvard University Kennedy School of Government Carr Center for Human Rights Policy, İtalya.
- SAMERS Micheal ve COLLYER Micheal (2016), *Migration*, Routledge Publications, London.
- SAUNDERS Mark, LEWIS Philip ve THORNHILL Adrian (2007), *Research Methods*, Pearson Education Limited Publications, England.
- SAVAGE Mike, BAGNALL Gaynor ve LONGHURST Brian J. (2005), *Globalization and Belonging*, Sage Publications, London.
- SAVIN-BADEN Maggi ve MAJOR C. Howell (2013), *Qualitative research: The essential guide to theory and practice*, Routledge Publications, London.
- SAVRAN Sezen ve SAT Necibe Aydan (2019), “Ankara’da Suriyeli Nüfusun Yer Seçimi Tercihlerinin İncelenmesi ve bir Etnik Kentsel Adacık Örneği Olarak Önder, Ulubey, Alemdağ Mahalleleri”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, ss. 283-302.
- SAYIN Yusuf, USANMAZ Ahmet ve Aslangiri Fırat (2016), “Uluslar arası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, *KKM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 18, Sayı 31, ss. 1-16.
- SCANNELL Leila ve GIFFORD Robert (2010), “Defining Place Attachment: A Tripartite Organizing Framework”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 30, Sayı 1, ss. 1-10.
- SCANNELL Leila ve GIFFORD Robert (2017), “The experienced psychological benefits of place attachment”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 51, ss. 256-269.

- SCHAAKE Karina, BURGERS Jack ve MULDER Clara (2013), "Ethnicity, Education and Income, and Residential Mobility Between Neighbourhoods", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt 40, Sayı 4, ss. 512-527.
- SCHELLING Thomas C. (1971), "Dynamic models of segregation", *Journal of Mathematical Sociology*, Cilt 1, Sayı 2, ss. 143-186.
- SCHMITTLER Heisler Barbara (2000), "The Sociology of Immigration, from the American Experience to the Global Arena", *İçinde, Migration Theory: Talking across Disciplines*, Eds. Caroline B. Brettel ve James F. Hollifield, ss. 77-96, Routledge Publications, London and New York.
- SCHONWALDER K. ve SOHN J. (2009), "Immigrant Settlement Structures in Germany: General Patterns and Urban Levels of Concentration of Major Groups", *Urban Studies*, Cilt 46, Sayı 7, ss. 1439-1460.
- SCOTT M., SWORTZEL K. A. ve TAYLOR W. N. (2005), "The Relationships between Selected Demographic Factors and the Level of Job Satisfaction of Extension Agents", *Journal of Southern Agricultural Education Research*, Cilt 46, ss. 2-11.
- SEDGWICK M. G. ve YONGE O. (2008), "'We're it','we're a team','we're family'means a sense of belonging", *Rural and Remote Health*, Cilt 8, Sayı 3, ss. 1-12.
- SEIDMAN I. (2006), *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*, Teachers college Press, New York.
- SEZİK Murat ve AĞIR Osman (2015), "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, ss. 95-124.
- SHAMAI Shmuel (1991), "Sense of Place: An Empirical Measurement", *Geoforum*, Cilt 22, Sayı 3, ss. 347-358.
- SHAMAI Shmuel ve ILATOV Zinaida (2005), "Measuring Sense of Place: Methodological Aspects", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Cilt 96, Sayı 5, ss. 467-476.
- SHANTHI Johnson, JUANITA-DAWNE Bacsu, MCINTOSH Tom, JEFFERY Bonnie ve NOVIK Nuelle (2019), "Social isolation and loneliness among immigrant and refugee seniors in Canada: a scoping review", *International Journal of Migration Health and Social Care*, Cilt 15, Sayı 3, ss. 177-190.

- SHLAY Anne B. ve ROSSI Peter H. (1981), "Keeping Up the Neighborhood - Estimating Net Effects of Zoning", *American Sociological Review*, Cilt 46, Sayı 6, ss. 703-719.
- SHLAY Anne B. ve ROSSI Peter H. (1992), "Social Science Research and Contemporary Studies of Homelessness", *Annual Review of Sociology*, Cilt 18, ss. 129-160.
- SHOLEH A. Maani (2016), "Ethnic networks and location choice of immigrants", *Institute of Labor Economics*, <https://wol.iza.org/articles/ethnic-networks-and-location-choice-of-immigrants>, ET. 03.02.2022.
- SHUMAKER Sally ve TAYLOR Ralph Bouncer (1983), "Toward a Clarification of People-place Relationships: A Model of Attachment to Place", *Environmental Psychology Directions and Perspectives*, Cilt 91, Sayı 3, ss. 219-251.
- SIMPSON B. Nicole (2017), "Demographic and economic determinants of migration", *Institute for the Study of Labor (IZA)*, Sayı 363, ss. 363.
- SIMPSON Sherly (2017), "Spatial patterns of international migrant resident settlement and incorporation in Winnipeg Manitoba", *Population, Space and Place*, Cilt 23, Sayı 7, ss. 2060.
- SKYRME Gillian (2008), *The Contribution of Non-Government Organisations to The Settlement of Refugees And Migrants in Aotearoa New Zealand*, New Zealand.
- SMEEKES Anouk ve VERKUYTEN Maykel (2015), "The presence of the past: Identity continuity and group Dynamics", *European Review of Social Psychology*, Cilt 26, Sayı 1, ss.162-202.
- SOUTH Scott, CROWDER Kyle ve PAIS Jeremy (2008), "Inter-neighborhood Migration and Spatial Assimilation in a Multi-ethnic World: Comparing Latinos, Blacks and Anglos", *Social forces; a scientific medium of social study and interpretation*, Cilt 87, Sayı 1, ss. 415-444.
- SÖNMEZ Veysel ve GÜLDEREN Alacapınar Fisun (2011), *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, AnıYayıncılık, Ankara.
- STAKE Robert E. (1998), "Case Studies", İçinde, *Handbook of Qualitative Research*, Ed. Norman K. Denzin ve Yvonna S. Lincoln, ss. 435-453, Sage Publications, Thousand Oaks.

- STEDMAN Richard (2002), "Toward a Social Psychology of Place: Predicting Behavior from Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity", *Environment and Behavior*, Cilt 34, Sayı 5, ss.561–581.
- STEDMAN Richard (2003), "Is It Really Just a Social Construction?: The Contribution of the Physical Environment to Sense of Place", *Society ve Natural Resources*, Cilt 16, Sayı 8, ss. 671-685.
- STEWART Miriam, KUSHNER Kaysi, DENNIS Cindy-Lee, KARIWO Michael, LETOURNEAU Nicole, MAKUMBE Knox, MAKWARİMBA Edward ve SHİZHA Edward (2017), "Social support needs of Sudanese and Zimbabwean refugee new parents in Canada", *International Journal of Migration, Health and Social Care*, Cilt 13, Sayı 2, ss. 234-252.
- ŞAHİN Aytaç (2015), *Suriyeli Sığınmacıların Kahramanmaraş Çadır Kent'te Yaşam Koşulları Ve Adaptasyon Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- ŞAHİN Cengiz (2001), "Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme", *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, ss. 57-67.
- ŞEN Ercan (2019), "Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü", *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt 10, Sayı 119, ss. 9-96.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2021), *Mülteci*, <https://www.goc.gov.tr/multeci>, ET. 07.01.2021.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2021), *Şartlı Mülteci*, <https://www.goc.gov.tr/sartli-multeci>, ET. 07.01.2021.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023), *Geçici Koruma*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, ET. 08.31.2023.
- TAŞKESEN Mustafa Özcan (2017), "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de İç Göç ve Çalışma Hayatı", *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 20-35.
- TEIXERIA C. (2008), "Barriers and Outcomes in the Housing Searches of New Immigrants and Refugees: A Case Study of "Black" Africans in Toronto's Rental Market", *Journal of Housing and the Built Environment*, Cilt 23, ss. 253-276.

- TEKDAL FİLDİŞ Ayşe (2013), “Günümüzde Suriye’de Yaşanan Sorunların Tarihsel Arka Planına Kısa Bir Bakış”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 5, Sayı 52, ss. 55-62.
- TEKELİ İlhan (1980), “Türkiye’de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri”, *İçinde, Türkiye’de İmar Planlaması*, Ed. GÖK Tamer, ss. 8-112, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını, Ankara.
- TEKELİ İlhan (2008), *Göç ve Ötesi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- TEKİN Ferhat (2011), “KÜLTÜREL TRAVMA OLARAK ZORUNLU GÖÇ”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, ss. 91-100.
- TEKİNDAL Melike ve ARSU Uğuz Şerife (2020), “Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme”, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, ss. 153- 182.
- TEPEALTI Fahrettin (2020), *Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye* (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- THORNTON Liam (2014), *Law, Dignity & Socio-Economic Rights: The Case of Asylum Seekers in Europe*, SSRN, London.
- TODARO Michael P. (1980), *Internal Migration in Developing Countries A review of theory, evidence, methodology and research priorities*, International Labour Office, Geneva.
- TOKMAN Arıbaş Yıldız (1985), *Konut Politikaları Uygulamalarında Özel Bir Örnek: Yenimahalle, KentKoop Batıkent Konut Üretimi*, Yapı Kooperatifleri Birliği Yayınları, Ankara.
- TOPA Giorgio (2001), “Social Interactions, Local Spillovers and Unemployment”, *The Review of Economic Studies*, Cilt 68, Sayı 2, ss. 261–295.
- TREVENA McGhee ve HEATH S. (2013), “Location, Location? A Critical Examination of Patterns and Determinants of Internal Mobility Among Post-accession Polish Migrants in the UK”, *Population, Space and Place*, Cilt 19, Sayı 6, ss. 671-687.
- TTRTHABER (2019), *Türkiye’nin Suriye’de Güvenli Bölge Planı Hazır*, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiyenin-suriyede-guvenli-bolge-plani-hazir-432682.html>, ET. 20.06.2023.
- TUAN Yi Fi (1977), *Space and Place: The Perspective of Experience*, University of Minnesota Press, Minneapolis MN.

- TUIÇ-YADAM (2012), *Arap Dünyasında Entropi: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye’de Halk Ayaklanmaları*, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları-Yakın Doğu Araştırmalar Merkezi, İstanbul.
- TUNCA Hakan Ömer ve KARADAĞ Ahmet (2018), “SURIYE’DEN TÜRKİYE’YE GÖÇ: TEHDİTLER ve FIRSATLAR”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, Cilt 28, Sayı 2, ss. 47-68.
- TUZCU Pınar (2008), *Zorunlu Göç Ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.
- TÜMERTEKİN Erol (1968), *Türkiye’de İç Göçler*, Taş Matbaası, İstanbul.
- TÜMERTEKİN Erol ve Özgüç Nazmiye (1998), *Beşeri Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMTAŞ S. Ergun (2016), “Küreselleşme ve Kentlere Etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 37, ss. 135-150.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı (TCİB) ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2005), *Asylum and Migration Legislation*, Başkent Matbaası, Ankara.
- TÜRKYILMAZ Ahmet (1998), *Doğu ve güneydoğu Anadolu’dan terör nedeniyle göç eden ailelerin sorunları*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- TWIGGER-ROSS Clare ve UZZELL D. (1996), “Place and identity processes”, *Journal of Environmental Psychology*, Cilt 16, Sayı 3, ss. 205-220.
- ULUİŞ Levent (2009), *Lörcher’in Ankara’sı: Anti-Modernist ve Otoriter Eğilimleri Yansıtan Bir Şehir Tahayyülü*, <http://mimdap.org/2009/07/lorcherin-ankarasy/>, ET. 11.05.2023.
- UNHCR (2016), United Nations Refugee Agency, *Global Trends: Forced Displacement in 2015*, www.refworld.org/docid/57678f3d4.html, ET.22.05.2022.
- UNHCR (2016), United Nations Refugee Agency, *Refugees’ and ‘Migrants’ Frequently Asked Questions*, <https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html>, ET. 4.06.2022.
- UNHCR (2021), United Nations Refugee Agency, *Global Trends: Forced Displacement in 2021*, USA.

- UNHCR and IOM (2015), United Nations Refugee Agency and International Organization for Migration, *Joint Statement on Protection in the Mediterranean in Light of the EU Council's Decision of 23 April 2015*, <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15896&LanguageID=E>, ET. 20.07.2022.
- USLU Aysel ve GÖKÇE S. (2010), "Social Interaction In Urban Areas And The Characteristics Of Urban Outdoor Spaces", *African Journal Agricultural Research*, Cilt 5, Sayı 20, ss. 2801–2810.
- VAN LIEMPT Ilse (2011), "From Dutch Dispersal to Ethnic Enclaves in the UK: The Relationship Between Segregation and Integration Examined Through the Eyes of Somalis", *Urban Studies*, Cilt 48, Sayı 16, ss. 3385-3398.
- VANG Zoua (2012), "The Limits of Spatial Assimilation for Immigrants' Full Integration: Emerging Evidence from African Immigrants in Boston and Dublin", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 641, Sayı 1, ss. 220-246.
- VARDAR Nilay (2015), *Mülteci, göçmen, sığınmacı arasındaki farklar?*, <https://bianet.org/bianet/toplum/167434>, ET. 25.03.2022.
- VERTOVEC Steven (2010), "Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity", *International Social Science Journal*, Cilt 61, Sayı 199, ss. 83 - 95.
- VINING Drj ve PALLONE R. (2010), "Migration between core and peripheral regions: a description and tentative explanation of the patterns in 22 countries", *Geoforum*, Cilt 13, Sayı 4, ss. 339-410.
- VOGIAZIDES Louisa (2018), "Exiting distressed neighbourhoods: The timing of spatial assimilation among international migrants in Sweden", *Population, Space and Place*, Cilt 24, Sayı 8, ss. 2169.
- WARD Colleen, BOCHNER Stephen ve FURNHAM Adrian (2001), *The Psychology of Culture Shock*, Routledge Publications, London.
- WARNER W. L. ve SROLE L. (1945), *The social systems of American ethnic groups*, Yale University Press, United States.
- WILSON Anthea (2015), "A guide to phenomenological research", *Nursing standard (Royal College of Nursing (Great Britain:1987))*, Cilt 29, Sayı 34, ss. 38-43.

- WILSON-DOENGES, Georjeanna (2000), “An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities”, *Environment and Behavior*, Cilt 32, Sayı 5, ss. 597–611.
- WOOLEVER Cynthia (1992), “A Contextual Approach to Neighbourhood Attachment”, *Urban Studies*, Cilt 29, Sayı 1, ss. 99–116.
- World Economic Forum (2017), *Migration and Its Impact on Cities*, İsviçre.
- WU Zheng ve S. O. Vivien (2019), “Ethnic and National Sense of Belonging in Canadian Society”, *International Migration*, Cilt 58, Sayı 2, ss. 233-254.
- YALÇIN Cemal (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayınlar, Yayınları, Ankara.
- YALÇIN Hacer (2022), “Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, AÜSBD Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Özel Sayısı*, Cilt 22, Sayı 2, ss. 213-232.
- YAVUZ Fehmi (1966), “Ankara ve Şehirciliğimiz”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 11, s.43-46.
- YAVUZ Fehmi (1980), *Kentsel Topraklar: Ülkemizde ve Başka Ülkelerde*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- YAVUZ Fehmi, KELEŞ Ruşen ve GERAY Cevat (1978), *Şehircilik: Sorunlar – Uygulama ve Politika*, AÜ SBF Yayınları, Ankara.
- YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- YILDIRIM Zeynep (2021), *Ekolojik bariyerler olarak sınır duvarları*, <https://t24.com.tr/yazarlar/zeynep-yildirim/ekolojik-bariyerler-olaraksinir-duvarlari,32584>, ET. 16.06.2023.
- YİNGER John (1995), *Closed doors, opportunities lost: The continuing costs of housing discrimination*, Russell Sage Publications, New York.
- YUVAL-DAVIS Nira (2006), “Belonging and the politics of belonging”, *Patterns of Prejudice*, Cilt 40, Sayı 3, ss. 197-214.
- YUVAL-DAVIS Nira (2010), “Theorizing identity: beyond the 'us' and 'them' dichotomy”, *Patterns Of Prejudice*, Cilt 44, Sayı 3, ss. 261-280.
- ZAVODNY Madeline (1997), “Welfare and the locational choices of new immigrants”, *Economic and Financial Policy Review*, Sayı 2, ss. 2-10.
- ZAVODNY Madeline (1998), “Determinants of Recent Immigrants' Locational Choices”, *FRB Atlanta*, Cilt 33, Sayı 4, ss. 98-3.

- ZAVODNY Madeline (1999), "Determinants of Recent Immigrants' Locational Choices", *International Migration Review*, Cilt 33, Sayı 4, ss. 1014-1030.
- ZHOU Suhong, WU Zhidong ve CHENG Luping (2013), "The Impact of Spatial Mismatch on Residents in Low-income Housing Neighbourhoods: A Study of the Guangzhou Metropolis, China", *Urban Studies*, Cilt 50, Sayı 9, ss. 1817-1835.
- ZORLU Aslan ve MULDER Clara (2008), "Initial and Subsequent Location Choices of Immigrants to the Netherlands", *Regional Studies*, Cilt 42, Sayı 2, ss. 245-264.

EKLER

EK 1: 22.11.2022 TARİH VE 13 SAYILI ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU PROJE ONAY FORMU

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-80281877-050.99-118294
Konu : Etik Kurul Raporu

06.12.2022

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 22.11.2022 tarihli ve E-58061159-050.03-117562 sayılı yazı.

Enstitünüz Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğretim üyesi Prof. Dr. Z. Ezgi KAHRAMAN ile öğrenci Destina DEMİRTAŞ'ın, "Suriyeli Mültecilerin Yer Seçimi ve Yerleşim Karar Süreçlerini Şekillendiren Unsurların İncelenmesi: Yenimahalle (Ankara) Örneği" başlıklı tez çalışması için Ankara ili Yenimahalle ilçesi ve OSTİM Sanayi Bölgesi arasında kalan kentsel dönüşüm uygulamalarına maruz kalmış ve Suriyeli göçmenlere barınma imkanı sağlayan az sayıda gecekondulu alanlarına ve yakın çevresini içeren mahallelerde yapılmak istenen derinlemesine görüşme sorularının uygulanması ve incelenmesi talebi, Üniversitemiz Fen ve Mühendislik Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilgiliye bilgi verilmesini rica ederim.

Prof. Dr. Can ÇOĞUN
Rektör

Ek: 22.11.2022 tarih ve 13 sayılı Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Proje Onay Formu

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 57A6ABAE-0C79-4316-99D7-C26FE3BFA7A6

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/cankaya-universitesi-ebys>

Adres: Çankaya Üniversitesi Eskişehir Yolu 29. Km. Yukarıyurtçu Mahallesi Mimar Sinan
Caddesi No:4 06790, Etimesgut/ANKARA
Telefon No: 0 (312) 233 10 00/1134 / 0 (312) 284 45 00 / 134 Faks No: 0 (312) 233 11 49 / 0
(312) 286 96 31
e-Posta: yaren@cankaya.edu.tr İnternet Adresi: <http://www.cankaya.edu.tr>
KEP Adresi: cankayauniversitesi@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için: İshak YAREN
Memur
Telefon No: 0312 233 1139

EK 2: DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORULARI FORMU

GÖRÜŞME FORM NO:.....

GÖRÜŞME YERİ:.....

GÖRÜŞME TARİHİ:

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ

SURİYELİ MÜLTECİLERİN YER SEÇİMİ VE YERLEŞİM KARAR SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLARIN İNCELENMESİ: YENİMAHALLE ÖRNEĞİ

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORULARI FORMU

Bu görüşme Çankaya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım ve Dönüşüm Tezli Yüksek Lisans Programı tez çalışması kapsamında Suriyeli mültecilerin kentsel ölçekte yer seçimi ve yerleşim karar süreçlerini belirleyen öncülleri saptamak üzere hazırlanmıştır. Toplanılacak veriler araştırma ve eğitim dışında kesinlikle başka bir amaçla kullanılmayacak olup, kişisel bilgiler saklı kalacaktır. Katılımcılar diledikleri aşamada çalışmadan ayrılabilirler.

*** İlgili araştırma konusunda araştırmacılarca bilgilendirildim. Bu çalışmaya katılmayı kendi rızamla

KABUL EDİYORUM. **KABUL ETMİYORUM.**

A. GÖRÜŞMENİN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ KİŞİ İLE İLGİLİ DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Yaş: ☐ 20- ☐ 51-65 ☐ 21-35 ☐ 66- 80 ☐ 36-50	2. Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek	3. Eğitim durumu: ☐ Okur/yazar değil ☐ Okur/yazar ☐ İlköğrenim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü
4. Şu anda çalışma durumunuz ☐ Öğrenci ☐ İşsiz ☐ Emekli ☐ Geçici işçi ☐ Devamlı çalışan	Çalışıyorsa, 5. Yaptığı iş: .....6. Çalıştığı yer: ..... 7. Sosyal güvence: ☐ Var ☐ Yok	8. Asıl Mesleğiniz: ..... 9. Suriye'de iken çalışma durumunuz:.....
10. Hanehalkı büyüklüğü: 11. Çocuk sayısı: 12. Hanedeki aile sayısı	13. Medeni hal ☐ Evli ☐ Bekar ☐ Dul 14. Vatandaşlık ☐ Var ise, ... yıldır ☐ Yok	15. Geçici Koruma Kimliğiniz ☐ Var ise, ... yıldır ☐ Yok 16. Varsa, kayıtlı olunan şehir: .....
17. Ankara'da şu anda ikamet edilen mahalle: ..... 18. Oturma süresi: ..... yıl 19. Başka bir mahallerde oturdunuz mu? ☐ Evetse, nerelerde: ☐ Hayır	20. Şu anda oturduğum ev, ☐ Bana ait ☐ Bedelsiz oturuyorum ☐ Kiralık ise, bedeli: ..... 21. Büyüklüğü: .....m ² Oda sayısı:..... 22. Oturma süresi: ..... yıl 23. Hiç ev değiştirdiniz mi? ☐ Evetse, ... kez ☐ Hayır 24. Evetse, ev değiştirmenizin sebepleri:	

B. SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ ETME VE İLK YER SEÇİMİ SÜREÇLERİ

SURİYE'DEN GÖÇ ÖNCESİ:	
25. Suriye'den göç etme yılı:	Suriye'den göç etmeden önce yaşanılan şehir: .....
26. Suriye'den göç etmenizdeki etkili olan unsurlar nelerdir?	Savaş öncesinde Suriye'de nasıl bir hayatınız vardı?
SURİYE'DEN EV SAHİBİ ÜLKEYE GÖÇ (ÜLKE ÖLÇEĞİNDE YER SEÇİMİ):	
27. Suriye'den ilk göç edilen ülke ☐ Türkiye ☐ Diğer ise, belirtin:	Türkiye ise göç etme yılı:
28. Diğer ise, neden o ülkeden Türkiye'ye geldiniz? (O ülkeye ve arından Türkiye'ye göç etme sürecini anlatabilir misiniz?)	Türkiye ise, neden başka bir ülkeye değil de Türkiye'ye göç ettiniz? (Türkiye'ye göç etme sürecinizi anlatabilir misiniz?)
29. Türkiye'ye göç etme sürecinde yardımı olan kişi ve ortamlar nelerdi?	Türkiye'ye kimlerle geldiniz?.....

	Kimler Suriye'de kaldı? .....
30. Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	Nedeni:
TÜRKİYE'DE KENTLERE GÖÇ (KENTSEL ÖLÇEKTE YER SEÇİMİ):	
31. Türkiye'de ilk nereye geldiniz? Nedeni:	32. Türkiye'de farklı kentlerde yaşadınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır Evetse, kentler:
33. Evetse, bu kentlerde yaşamayı tercih etme /seçme sebepleriniz nelerdi?)	34. Neden Ankara'ya gelmeyi tercih ettiniz? (Ankara'yı seçmenizde etkili olan faktörler nelerdi?)
ANKARA MAHALLELERİNE GÖÇ (MAHALLE ÖLÇEĞİNDE YERSEÇİMİ):	
35. Ankara'ya geldiğinizde ilk hangi mahalleye yerleştiniz, orayı seçmenizde etkili olan faktörler nelerdi? Etkili Kişiler: Etkili olaylar:	Kısıtlar: İmkanlar:

C. YERLEŞME SÜRECİ (MAHALLEDE KALICI OLMA/ AİDİYETLİK HİSSİ/YERE BAĞLILIK SÜRECİ)

36. Neden şu an oturduğunuz mahalleye yerleşmeyi tercih ettiniz? Seçiminizde etkili olan faktörler nelerdi? Etkili Kişiler: Etkili olaylar:	Kısıtlar: İmkanlar:
37. Kendinizi bu mahalleye ait hissediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	38. Evet ise, neden buraya ait hissediyorsunuz?
39. Hayır ise; kendinizi bu mahalleye ait hissedebilmeniz için nelerin olması gerekirdi?	40. Kendinizi bu mahallede güvende hissediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır Nedeni:
41. Bu mahallede kalıcı (uzun) bir yaşam sürdürebilir gibi hissediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	Kişi: Olay: Mekan:
42. Evet ise; burada uzun bir yaşam sürdürebilmenizi sağlayan unsurlar neler?	
43. Hayır, ise; bir mahallede uzun süre yaşayabilmek için nelerin olması gerekir?	44. Yaşadığınız mahallelerde kaldığınız süre boyunca ne gibi zorluklar ile karşılaştınız?
45. Yaşadığınız mahalle ile ilgili memnun olduğunuz şeyler nelerdir?	46. Yaşadığınız mahalleden taşınmayı düşünüyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır Nedeni:
47. Önder Mahallesi'ni hiç duydunuz mu? Mahallenin varlığından haberdar mısınız? ☐ Evet ☐ Hayır	49. Önder Mahallesi'nde yaşamaya hiç düşündünüz mü? ☐ Evet ☐ Hayır Nedeni:
48. Önder Mahallesi'ne hiç gittiniz mi? ☐ Evet ☐ Hayır Ne amaçla ve sıklıkla?	50. Veya Önder Mahallesi'nde yaşamak ister miydiniz? ☐ Evet ☐ Hayır Nedeni:

D. BARINMA VE KONUT KOŞULLARI

51. Oturduğunuz evi tercih etme sebepleriniz nelerdi?	52. Bu evi nasıl buldunuz? Oturduğunuz konutları nasıl
---	--

(Ucuzluk, işyerine yakınlık...)	buluyorsunuz/kiralıyorsunuz?
53. Evinizin fiziksel durumu nasıl? (Bakımlı-bakımsız, tesisat, boya, yer döşemesi...)	54. Yaşadığınız evi "ev" gibi hissediyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır Nedeni:
55. Evet ise; bu evi "ev" gibi hissetmeniz size yardımcı olan şeyler nelerdi/ neler size bu evi "ev" gibi hissettirdi? Siz neler yaptınız?	56. Hayır ise; yaşadığınız evi "ev" gibi hissetmeniz için nelerin olması gerekirdi?
57. Eski yaşam kültürünüzü burada devam ettirebiliyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	58. Evet ise; devam ettirmek için neler yapıyorsunuz? (kişiler, aktiviteler, kullanılan mekanlar)

E. İSTİHDAM VE ÇALIŞMA HAYATI

59. Geçim kaynaklarımız; ☐ Kazandığımız ücretler ☐ STK yardımları ☐ Kızılaykart ☐ Belediye yardımları ☐ Muhtarlık yardımları ☐ Aile ve akraba yardımları ☐ Suriyelilerin yardımları ☐ Türk yardımsever vatandaşların yardımları ☐ Borçlanarak ☐ Diğer, belirtiniz:	60. Evi geçindiren kişi(ler)in mesleği: ..... Şu an yaptığı iş:..... Daha önce hangi işlerde çalıştı? ..... Nerede çalışıyor? .....
61. Buraya geldiğinizde iş bulma süreci nasıl oldu biraz anlatabilir misiniz?	62. İş bulurken size yardımcı olan kişiler veya araçlar nelerdi?
63. İş bulma sürecinde zorluklar ile karşılaştınız mı? ☐ Evet ☐ Hayır	Evetse, neler?

F. SOSYAL İLİŞKİLER

64. Yaşadığınız mahallede çevrenizle, komşularınızla sosyal ilişkileriniz nasıl? Mahallede dayanışma var mı? ☐ Var, sadece aile-akrabalarım ☐ Var, Suriyeliler arasında ☐ Var, Türklerle aramızda ☐ Var, diğer göçmen gruplarla ☐ Yok	65. Burada Suriyeli tanıdıklarınız bulunuyor mu? ☐ Evet, ailem var ☐ Evet, akrabalarım var ☐ Evet, Suriye'den tanıdıklarım var ☐ Even burda edindiğim Suriyeli arkadaşlarım var ☐ Hayır, kimse yok. 66. Evet ise, hangi sıklıkla ve nerede görüşüyorsunuz?
67. Mahallede Türkler ile aranız/ilşkileriniz nasıl?	68. Burada Türkler'den samimi olduklarınız var mı? ☐ Evet ☐ Hayır 69. Evetse, ne sıklıkla ve nerede görüşüyorsunuz?
70. Mahallede yaşayan diğer göçmenlerle (Iraklılar / Türkmenler) ilişkileriniz nasıl?	71. Yaşadığınız mahallede çevrenizin size karşı yaklaşımı nasıl? İlk tanıştığınızda nasıldı, şu an nasıl?
72. Bu mahallede yaşamının sosyal ilişkiler açısından en önemli avantajı nedir?	73. Burada yaşamaya başladığınızdan beri sosyal ilişkilerinizde karşılaştığınız en büyük zorluk ne oldu?

G. YARDIM KANALLARI VE İLETİŞİM AĞLARI

74. Mahallede geçiminizi sağlamanıza yardım aldığınız bir kuruluş/dernek: ☐ Var ☐ Yok	75. Varsa, bu kuruluş/dernekler neler? ..... Varsa, bu derneklere ne tip etkinlikler yapıyorsunuz: .....
--	---

76. Sanal iletişim araçlarını kullanıyor musunuz (whatsapp, facebook, instagram, viber vb)? ☐ Evet ☐ Hayır Evetse, bunlar:	77. Bu araçları ne zamandır kullanıyorsunuz? Bu araçları hangi amaçla kullanıyorsunuz?
78. Bir işe veya eve ihtiyacınız olduğunda, herhangi bir konuda sorun yaşadığınızda hangi kanallar aracılığıyla birbirinizle iletişime geçiyor, dayanışma sağlıyorsunuz?	79. Burada size önderlik yapan bir lideriniz, yol göstericiniz veya büyüğünüz var mı?

H. KENTSEL MEKÂN KULLANIMI

80. Bana bir gününüzü anlatabilir misiniz? Bir gün içinde veya boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?	81. Boş zamanlarınızda ev dışında nerelere gidersiniz, ne amaçla ve ne sıklıkla?
82. Sizi bir araya getiren, birlikte kutladığınız özel günler veya düzenlediğiniz etkinlikler var mı?	83. Var ise; bu özel günler/etkinlikler için nerelerde toplanıyorsunuz (ev içinde veya mahalle içi bir mekanda veya sokakta vs.... gibi)? (iç mekân-dış mekân kullanım tespiti)
84. İş dışında mahalle içinde nereleri kullanırsınız? Kullanım amacı: ..... Kullanım sıklığı:	85. İş dışında mahalle dışında Ankara'da nereleri kullanırsınız? Kullanım amacı: ..... Kullanım sıklığı: .....
86. Park, cami, hastane, Avm, okul gibi kentsel hizmetlerden faydalanabiliyor musunuz? Memnun musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	87. İşe gitmek için, iş dışında işlerinizi halletmek için ve boş zaman aktiviteleriniz için gittiğiniz yerlere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?
88. Bu mekânların kullanımı buraya bağlanmanızda etkili oldu mu? ☐ Evet ☐ Hayır	Evetse, hangi mekanlar:

EK 3: KENT ÖLÇEĞİNDE (ANKARA) YER SEÇİM UNSURLARI-MATRIX TABLOSU

KENT ÖLÇEĞİNDE (ANKARA)YER SEÇİMİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR- MATRIX TABLOSU									
Görüşmeci Numarası	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9
1	1	0	0	0	1	1	0	0	0
2	1	0	0	0	0	1	0	0	0
3	1	0	0	0	1	1	0	0	0
4	0	0	0	0	0	1	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	1	0	0
6	1	0	0	0	0	0	0	0	0
7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	1	0	0	0	0	0	0	0	0
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	1	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	1	0	0	0	1	0	0	0
12	1	0	0	0	0	1	0	0	0
13	0	1	0	0	0	0	0	0	0
14	1	0	0	0	1	0	0	0	0
15	0	0	1	0	0	0	1	0	0
16	0	0	0	0	0	1	0	0	0
17	0	1	0	0	0	1	0	0	1
18	0	1	0	0	0	1	0	0	0
19	1	0	0	0	0	0	0	0	0
20	1	1	0	0	0	0	0	0	0
21	1	0	0	0	0	0	0	0	0
22	1	0	0	0	0	0	0	0	0
23	1	0	0	0	0	1	0	0	0
24	1	0	0	0	0	0	0	0	0
25	1	0	0	0	0	0	0	0	0
26	0	0	0	0	0	0	0	1	0
27	0	0	0	0	0	1	0	0	0
28	1	0	0	0	0	0	0	0	0
29	0	0	0	1	0	0	0	0	0
30	0	0	0	0	0	1	0	0	0
31	1	0	0	0	0	0	0	0	0
32	0	0	0	0	0	1	0	0	0
33	1	0	0	0	0	0	0	0	0
34	1	0	0	0	0	1	0	0	0
35	1	0	0	0	0	0	0	0	0
36	1	0	0	0	0	0	0	0	0
37	0	0	0	0	0	1	0	0	0
38	1	0	0	0	0	0	0	0	0
39	1	0	0	0	0	0	0	0	0
40	0	0	1	0	0	0	1	0	0
41	0	0	0	0	0	1	0	0	0
42	1	1	0	0	0	0	0	0	0
43	1	0	0	0	0	1	0	0	0

EK 4: MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YER SEÇİM UNSURLARI-MATRIX TABLOSU

Göçmen Numarası	MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YER SEÇİMİ BELİREYEN UNSURLAR-MATRIX TABLOSU															
	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13	B14	B15	B16
1	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	0
2	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0
5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
6	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
8	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
9	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0
12	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0
13	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
14	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0
16	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0
17	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0
19	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0
20	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
21	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
22	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
23	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
24	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
25	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
26	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0
27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
28	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
29	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
30	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0
31	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1
32	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0
33	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
34	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0
35	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
36	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
37	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
38	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
39	0	1	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0
40	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
41	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0
42	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0

EK 5: MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLAR-MATRIX TABLOSU

Görüşmeçi Numarası	MAHALLE ÖLÇEĞİNDE (KARŞIYAKA, YEŞİLEVLER, DEMETEVLER MAHALLELERİ) YERLEŞİM (KALICILIK) SÜREÇLERİNİ ŞEKİLLENDİREN UNSURLAR-MATRIX TABLOSU															
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	C14	C15	C16
1	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	1	1	1	0
2	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	1	0	1
3	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
4	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0
5	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1
6	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
7	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1
8	0	1	1	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0
9	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	1
10	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
11	0	0	1	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0
12	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
13	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
14	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
15	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0
16	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
17	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
18	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0
19	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
20	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
21	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
24	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
25	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
26	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
27	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
28	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
29	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
30	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
31	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
32	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
33	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
34	0	0	1	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0
35	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
36	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
37	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
38	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0
39	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
40	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0
41	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
42	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
43	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0